

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021-2027

Euroopa Regionaalarengu Fond

Ühtekuuluvusfond

Euroopa Sotsiaalfond+

Õiglase Ülemineku fond

NB! Tegemist on dokumendi tööversiooniga, mis on esitatud avalikule konsultatsioonile. Eelnõu täieneb vastavalt avalikul konsultatsioonil esitatud ettepanekutele ning Eesti riigi ja Euroopa Komisjoni vahel peetavatele läbirääkimistele.

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED.....	5
1.1. TÖÖHÕIVESSE JA MAJANDUSKASVU INVESTEERIMISE EESMÄRGI JAOKS:	14
2. PRIORITEEDID.....	32
2.1 MUUD PRIORITEEDID KUI TEHNILINE ABI.....	32
2.1.1. <i>Nutikam Eesti</i>	32
2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine.....	33
2.1.1.2 Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks.....	39
2.1.1.3. Erieesmärk: (iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu	41
2.1.1.4 Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine	45
2.1.2. <i>Digitaalse ühenduvuse arendamine</i>	48
2.1.1.5 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine	49
2.1.3. <i>Rohelisem Eesti</i>	51
2.1.2.1 Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine.....	51
2.1.2.2 Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	56
2.1.2.3 Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise.....	58
2.1.2.4 Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine.....	62
2.1.4. <i>Säästev linnaline liikumine</i>	66
2.1.2.5 Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele.....	66
2.1.5. <i>Ühendatum Eesti</i>	69
2.1.3.1 Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine	70
2.1.3.2 Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.....	73
2.1.6. <i>Sotsiaalsem Eesti</i>	76
2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturult eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu.....	76
2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske	79
2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalise õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste,	

Tööversioon seisuga 1.10.2021

sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipiisidõppe kasutuselevõttu	82
2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks	86
2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust	89
2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet	92
2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	97
2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega	100
2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu	103
2.1.7. Materiaalse puuduse vähendamine.....	105
2.1.7.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalselt puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalselt abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist	106
2.1.8. Inimestele lähedasem Eesti.....	107
2.1.8.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades.....	107
2.1.8.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades	112
2.1.9. Õiglane üleminek	116
2.1.9.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega	116
3. RAHASTAMISKAVA.....	121
3.1. ÜMBERPAIGUTUSED JA PANUSED	121
3.2. JTF: ERALDISED PROGRAMMIS JA ÜMBERPAIGUTAMISED	122
3.3. RAHALISED ASSIGNEERINGUD AASTATE KAUPA	123
3.4. KÕIK RAHALISED ASSIGNEERINGUD FONDIDE JA RIIKLIKE KAASRAHASTAMISTE KAUPA.....	125
4. EELTINGIMUSED	128

Tööversioon seisuga 1.10.2021

4.1.	TEMAATILISED EELTINGIMUSED ERF, ESF+ JA ÜF KASUTAMISELE.....	128
4.2.	HORISONTAALSED EELTINGIMUSED.....	149
5.	PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED	155
6.	PARTNERLUS	155
7.	TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS	157
8.	ÜHIKUHINDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE.....	159
	LIIDE 1. LIIDU PANUS, MIS PÕHINEB KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISEL.....	160
	LIIDE 2. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA.....	165
	LISA 1. ÕIGLASE ÜLEMINEKU TERRITORIAALNE KAVA (LISATUD ERALDI FAILINA)	165

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED

Horisontaalsed aspektid

Eesti makromajanduslik keskkond

Valitsemissektori kulud Eestis (2018. aastal 39,3% SKPst) on alla ELi keskmise (45,7% SKPst 2018. aastal). Samuti on Eesti avalike teenuste kulud (33,8% SKPst 2018. aastal) või valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud investeeringud, alla ELi keskmise (43,0% SKPst 2018. aastal) – Eestis on avaliku teenuse kogukulud ELis neljandal kohal. Eesti riigieelarve on kestlik ja makromajanduslikult tasakaalus, kuid SKP kasvuproгноos järgmiseks kaheks aastaks on madal ning 2030. aastaks langeb majanduskasvu potentsiaal tööealise elanikkonna vähenemise tõttu alla kahe protsendi. Vastavalt Eesti Riigirahanduse väljavaatele 2070¹ on lähikümnenditel Eesti makromajandust mõjutavad kõige olulisemad tegurid demograafilised muutused – vähenev ja vananev rahvastik. Kuigi rahvastiku vähenemine pärsib majandusarengut, tasakaalustab seda kättesaadava kapitali ja tööviljakuse suurenemine. Eeldatakse, et tööviljakuse kasv ületab 2035. aastani palgakasvu, kuid pärast 2035. aastat peaksid need võrdsustuma. Tööhõive määr peaks 2070. aastani langema ja väheneb 2035. aastaks 4% võrra. Prognooside kohaselt väheneb töötajate arv 2070. aastaks 25% võrra, mis tähendab, et tööturul on 135 000 inimest vähem. Teisest küljest vähendab tööealise elanikkonna vähenemine töötuse määra 2035. aastaks 5,1%ni. Eeldades, et poliitika ja suundumused jäävad praegusele tasemele, prognoositakse, et Eesti majanduskasv on järgmise 15 aasta jooksul ligikaudu 2,1%. 2019. aasta andmete põhjal prognoositakse majanduskasvu langustendentsi, mis jõuab 2050. aastaks 1%ni, misjärel toimub rahvastikudünaamikast tulenev ajutine kasvu kiirenemine, kuid perioodi lõpuks toimub taas kasvu aeglustumine 1,2%-ni.

Eesti esmase arenguvajaduse analüüs koostati riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ kavandamise käigus, võttes arvesse ülemaailmseid suundumusi, riigi rahanduse väljavaateid ja praegust olukorda Eestis.

Nutikas valitsemine

Teadusuuringuid ja eksperdiarvamusi kasutatakse poliitika kujundamiseks väga vähe. Teadlastel puuduvad vahendid ja motivatsioon poliitika kujundamisse panustamiseks. OECD hinnangu kohaselt on poliitika mõju hindamise süsteemi rakendamine Eestis problemaatiline. **Valitsusasutuste vaheline teabevahetus on puudulik ja ebatõhus. Näiteks** 418 ettepanekust sisemise bürokraatia vähendamiseks on rakendatud vaid 192. OECD andmetel on valitsusasutuste töö keskpärane, mitte ootustele vastav. **Ava- ja suurandmeid ei ole märkimisväärselt kasutatud** lisaväärtuse loomiseks. Lisaks on avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus ministeeriumide ja piirkondade lõikes erinev. E-teenuste arendamisel peab Eesti keskenduma olemasolevate teenuste parandamisele ning kohalike omavalitsuste pakutavatele e-teenustele **teenuste kvaliteet on erinev, mõned teenused ei ole veebis kättesaadavad ja teisi on raske leida.** IMD World Talent Ranking, mis mõõdab riikide võimet hoida talente ja neid ligi meelitada, on asetanud Eesti 63 arenenud riigi seas 28. kohale, mis tähendab, et **on vaja täiendavaid investeeringuid programmidesse, mis toovad Eestisse talente ja välisinvesteeringuid** (nt reklaamides Eesti pakutavaid võimalusi). Eesti on tööjõukulude ning energia- ja toorainehindade tõusu tõttu muutunud välisinvestorite jaoks vähem atraktiivseks. **Õigussüsteem ja maksukeskkond ei ole piisavalt paindlikud**, et võimaldada muudatusi, mida nõuavad uued ärimudelid ja innovatsioon eri valdkondades. Strateegilisi eesmärke takistavad **erihuvid ja riigieelarve paindlikkuse puudumine** (nt ligikaudu 80% eelarvest on eraldatud õigusaktide alusel). Eri tasandite vahel **killustunud** strateegiline planeerimine ei toeta ulatuslikku ja kriitilist otsuste tegemist riigi tasandil. See teeb keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste rollijaotuse eri

¹https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strategiaburoo/Eesti2035/riigirahanduse_pikk_vaade_aastani_2070_1.pdf

vastutusvaldkondades ebaselgeks. Strateegilisel juhtimisel tuleb seada prioriteedid avaliku sektori vahendite võimalikult tõhusaks haldamiseks, mida toetab pikaajalise strateegia väljatöötamine riigi tasandil. **Teadmistepõhise poliitikakujundamise edendamiseks on vaja kasvatada ametnike pädevust** teadusuuringute tellimiseks, tulemuste tõlgendamiseks ja rakendamiseks. Otsused tuleb muuta läbipaistvamaks ja arusaadavamaks. Ministeeriumide teadus- ja arendustegevused on killustunud ja riigi teadus- ja arendustegevuse strateegiline juhtimine on lünklik. **Oluline on parandada teabe kättesaadavust ja liikumist ning tõsta eri osapoolte (teadusasutused, riik, ettevõtted) koosloome võimet riigi arenguvajaduste nutikaks ja teaduspõhiseks lahendamiseks.** Piirkondliku arengu suunamiseks ja läbiviimiseks tuleks parandada koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste ning kogukondade vahel. **Tuleks välja töötada kasutajakeskse disainiga paremini integreeritud lahendused, et võrdsustada avalike teenuste taset ja kättesaadavust.** Õigus- ja maksukeskkonna arendamisega tegelevad avaliku sektori asutused peaksid muutma oma struktuuri ja töökorraldust, et olla paremini ette valmistatud uute ettevõtlus- ja töövormide jaoks ning neid kiiremini kohandada. **Sotsiaalse ühtekuuluvuse ja kodanikuühiskonna tugevdamiseks on vaja investeerida toetusüsteemidesse,** et kaasata kodanikuaktivistid kohalikesse omavalitsustesse ühiste eesmärkide saavutamiseks. See sõltub noorte teadlikkuse suurendamisest ja osalusdemokraatia edendamisest noorte seas. Eesti rahvusvahelise positsiooni säilitamiseks ja parandamiseks **on vaja investeringuid mainekujundusse** (rõhutades Eesti tugevaid külgi) ning **olemasolevate lahenduste kasutamist** majanduse ja muude valdkondade edendamiseks (nt e-residentsuse programm).

Nutikam Eesti

Nutika majanduskasvu ja ettevõtluse eeltingimuste loomine

2019. aastal oli Eesti töövõljalikus 78,8% ELi keskmisest ja 2020. aasta eesmärk (80%) on endiselt täitmata. 2017. aasta andmetel moodustab tootmissektor 19% töökohtadest ja 15,7% SKPst, samas on selle sektori tootlikkus vaid 50% ELi keskmisest. See tähendab madalat positsiooni rahvusvahelises väärtusahelas ja selle sektori vähest teadmusmahukust. Sarnast lõhet ELi keskmisega täheldatakse ka IT- ja kommunikatsioonisektoris. Idufirmade arv ja investeringute kaasamise võime on suurenenud, kuid **ülikoolide ja ettevõtjate koostöö on endiselt puudulik.** Väike osa **ettevõtetest investeerib teadus- ja arendustegevusse** (286 ettevõtet 2019. aastal) ja investeeritud summad ei ole suured – kokku 246,8 miljonit eurot 2019. aastal. **Peamised põhjused, miks ettevõtted arendustegevusse ei investeerid, on riskikartlikkus, pikad tasuvusperioodid ja üldine huvipuudus.** Eesti erasektori suhtelised teadus- ja arendustegevuse kulud (2019. aastal 0,88% SKPst) jäävad ELi keskmisest maha ning ettevõtete ja teadusasutuste vaheline koostöö on vähene. Erasektoris on teadus- ja arendustöötajate arv ELi keskmisega võrreldes väike (2018. aastal ELis 1000 töötaja kohta keskmiselt 6,3, Eestis 3,4). Teadussüsteem on tugevalt orienteeritud akadeemilistele tulemustele nagu teadusartiklite publitseerimine ja nende tsiteeritavus, samal ajal on uute patentide ja litsentside arv väike. Teadus- ja arendustegevuse teenuste turg on väike ja killustunud. Kohalike ressursside, näiteks puidu, toidu, mineraalide ja teise toorme väärdamine on piiratud, neid eksporditakse sageli väikese lisandväärtusega ja väärtusahela madalal tasemel. Samal ajal kui Eesti on digitaalsete avalike teenuste valdkonnas Euroopas juhtpositsioonil, **on puudulik digitehnoloogia integreerimine erasektoris (20. koht ELis).** Tootlikkust saab parandada hästikavandatud **investeermistoetustega** väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, et vähendada riske ja parandada positsiooni üleilmses väärtusahelas. **Digitehnoloogia ja automatiseerimise toetamine võib aidata toime tulla suureneva tööjõupuudusega.** Selleks, et soodustada erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtu ning edendada koostööd, **tuleks kasvatada ettevõtete võimekust arendada teadus- ja arendustegevusele tuginevaid ärimudeleid ning toetada suure ekspordipotentsiaaliga ettevõtete investeringuid valdkondades, mis ulatuvad prototüübi loomisest tootearenduseni.** Erasektori ja teadusasutuste vahelise koostöö vähesuse tõttu on oluline suurendada ja mitmekesistada kontakte teadustöötajate ja ettevõtjate vahel. Lisaks tuleb parandades ettevõtete juurdepääsu teadusinfole, uurimisandmetele ja -tulemustele ning arendustööks vajalikele teadustaristu teenustele. Välismaal konkureerimiseks on vaja tugevat välisvõrgustikku, et aidata Eesti ettevõtetel uutel turgudel areneda. Lisaks **tuleks pakkuda mitmesuguseid koolitusvõimalusi** ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks. Usaldusväärse ja kestliku (kliimanetraalse) tarbija kuvandi loomiseks **tuleks kujundada teadlikkust ja hoiakuid** koolitus- ja teavitustegevuse kaudu. Kuna ettevõtlus ja ettevõtte asutamine võivad olla väljaspool

suuremaid linnu rasked (kapitali- ja tööjõupuudus), **tuleks nõustada uusi ja väljakujunenud piirkondlikke ettevõtteid** ning viia ellu tegevusi, et suurendada ettevõtlusalast teadlikkust (nt idufirmade toetamise kaudu). Innovatiivsed idufirmad peavad kiiresti kasvama ja oma ideid katsetama, seega vajavad nad eelseemne- ja seemnefaasi investeeringuid. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 3, eelkõige ettepanekuga edendada teadusuuringuid ja innovatsiooni, arvestades piirkondlikke erinevusi. Investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni suurendavad tootlikkust ja võimaldavad kohalikel tootjatel väärtusahelas tõusta

Samal ajal nõuab erasektori innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse edendamise **asjakohast ning paindlikku nõudlust lähtuvat teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumist**. See hõlmab piisava hulga pädevate teadlaste (sh doktorantide) ja tiptasemel uurimiskeskuste tagamist valdkondades, mis vastavad erasektori praegustele ja tulevastele vajadustele. Vaatamata Eesti teadustöö kõrgele kvaliteedile on teadussüsteemi ning majanduse ja ühiskonna vajaduste vahel ebakõla. **Teadusasutuste teadus- ja arendustöö arvestab liiga vähe Eesti arenguvajaduste ja riikliku nutika spetsialiseerumise strateegiaga**. Teadusasutuste- ja kõrgkoolide teadus- ja tehnoloogiastiirde alane võimekus vajab parandamist, arendada tuleb teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikke oskusi ja teenuseid ning kasvatada teadus- ja kõrgharidusasutuste võimekust leida koostöös erasektoriga toimivaid lahendusi Eesti ees seisvatele arenguvajadustele ning tõsta Eesti ettevõtete teadusmahukust ja lisandväärtust.

Analüüside ja hindamiste kohaselt esineb **puudusi teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni juhtimises, koordineerimises ja innovatsiooni ökosüsteemides**, eriti arvestades missioonidepõhise innovatsioonipoliitika rakendamist ja avaliku sektori aktiivsema juhirolli võtmist struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses. Vaja on kasvatada ministriumide, rakendus- ja teadusasutuste, ettevõtete ja teiste osapoolte koosloome võimekust, sealhulgas ettevõtliku avastusprotsessi kaudu. Avaliku sektori suutlikkus integreerida teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni riiklikku poliitikasse ning kujundada selleks soodne keskkond, peab kasvama. Rohkem tähelepanu tuleb pöörata Eesti innovatsioonisüsteemis osalejate **võrgustike ja koostööplatvormide** loomisele ning äri- ja akadeemiliste ringkondade vaheliste sidemete tugevdamisele. Kõiki eelnevalt nimetatud probleeme adresseerib uus riiklik teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035. **Nutika spetsialiseerumise riiklik juhtimine** kujundatakse ümber ja integreeritakse **riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava üldisesse juhtimissüsteemi**.

Olulised õppetunnid varasematest kogemustest näitavad, et vaatamata Eesti teadustöö ja teadustaristu kõrgele tasemele ja soodsale ettevõtluskeskkonnale valitseb teadussüsteemi ja ühiskonna ning majanduse arenguvajaduste vahel ebakõla. Et ebakõla vähendada, **ei piisa ainult sektorisisestest arengutest akadeemilises ja ettevõtlusvaldkonnas, vaid on vaja süsteemsemaid muutusi, sealhulgas sektoritevahelist koostööd ja nn innovatsiooni „surmaoru“ ületamist nii nõudluse kui pakkumise poolt**. Senine kogemus on ühtlasi näidanud, et **avalik sektor peab kandma olulisemat juhtrolli** uute arengute esilekutsumisel ja turu loomisel innovatiivsete toodete ja teenuste jaoks. See omakorda tähendab vajadust senisest tugevamalt keskenduda sihistamisele ja valikute tegemisele ning **teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika temaatiliste prioriteetide rakendamist selleks, et paremini adresseerida Eesti arenguvajadusi ja viia ellu Eesti nutika spetsialiseerumise strateegia sihte**.

Rohelisem ja ühendatum Eesti

Mitmekesise looduskeskkonna säilitamine

Eestis on ELi tasandil määratletud 60 ohustatud elupaigatüüpi ja 100 looduse direktiivi lisades loetletud liiki. **Pool elupaikadest ja kolmandik liikidest on ohustatud** ning nende ellujäämine Eestis ei ole tagatud. **Eesti majandus tekitab kolm korda rohkem kasvuhoonegaase kui ELis keskmiselt ühe euro kohta SKPst (2019. aasta andmed)**. 2018. aastal oli Eesti kasvuhoonegaaside koguheide 19,97 kt CO₂ ekvivalenti, kasvuhoonegaaside heide on vähenenud 0,9 kt CO₂ ekvivalenti võrra. Samal ajal kui suured energiatootjad vähendavad oma heitkoguseid, **on tööstuse ja põllumajanduse heitkogused üldiselt suurenemas**. Inimeste keskkonnateadlikkus on tõusuteel, nagu ka keskkonnateadlik käitumine, kuid **need keskkonnahoidlikumad väärtused ja hoiakud ei ole tarbijakäitumist mõjutanud**. Võrreldes 2000. aastaga on jäätmete Eestis suurenenud peaaegu kaks korda. Kuigi üldiselt on jäätmete

on problemaatilised. Eesti energiavarustuse kindlus väheneb ja **energiatootmine põhineb suurel määral ühel ressursil** – erinevate energiaallikate kasutamine ei ole ikka veel piisav energiajulgeoleku tagamiseks. Energiaallikate mitmekesistamist **piiravad võrgu võimsus ja taristu üldine seisund. Ühisveevärgid ei vasta 1% tarbijate standarditele** ning reovee kogumine ja puhastamine ei vasta standarditele 9% kogukondades, kus elab 2000 või rohkem inimest. Väiksemates kogukondades lahendusi ei pakuta. Väljaspool linnapiirkondi puudub endiselt juurdepääs kiire interneti püsiühendusele. Teisest küljest on **kasvav nõudlus suure kiirusega internetitaristu järele, mis on vajalik uutele ettevõtetele ja eri liiki kaugtöö tegemiseks.** 2020. aastal kasutas 26% Eesti majapidamistest internetiühendust kiirusega vähemalt 100 Mbs. Laiulatuslik ruumiline planeerimine nõuab üldist planeerimise ja riiklike arengukavade süsteemi, milles **võetaks arvesse ühiskonna vajadusi ja kliimamuutusi.** See võimaldaks arengut kooskõlas kohalike huvide ja riigi strateegiliste vajadustega. Lisaks tuleb ELi 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks vähendada kodumajapidamiste, põllumajanduse, jäätmekäitluse ja transpordi (v.a lennundus) CO₂-heidet 13% võrra. Kuna isikliku auto kasutamine on üks peamisi saasteallikaid, on **vaja arendada säästlikku ja nutikat liikuvuskeskkonda – ühist piletisüsteemi ja nõudetransporti maapiirkondades.** Transpordiühenduste parandamine nõuab koostööd peamiste partnerite ja turgudega, et parandada lennuühendusi ja kaubavedu, ning üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) väljaehitamist. Kliimaeesmärke toetab ka **alternatiivkütuste taristu loomine transpordile ja taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine, sh sektorite üleselt. See panustab** energiajulgeolekusse, mis nõuab lisaks elektrivõrgu arendamist, ELi tasandi koostööd ja alternatiivsete (sealhulgas taastuvate) energiaallikate kasutamise toetamist, et vähendada elektrienergia tootmise ja tarbimise ökoloogilist jalajälge. Elukeskkonna planeerimisel **tuleb eelistada tervislikke keskkondi ning kestlikke, arukaid ja uudseid lahendusi** – kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade kasutamist, bioloogilist mitmekesistamist, vihmavee taaskasutamist, veetaristu väljaehitamist (veekvaliteet), jalgratta- ja jalakäijate radade ehitamist, pakiroboteid, autonoomseid sõidukeid. Uudsete tehnoloogiliste lahenduste toetamiseks on vaja paindlikku õiguskeskkonda. **Universaalse disaini kohaldamine** tagaks, et teenused, ruumid ja hooned jäävad elanikkonna vananedes kogu Eestis kasutatavaks ja ligipääsetavaks. Lisaks **on vaja rajada järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgud ning arendada 5G-taristut**, et parandada e-teenuste kättesaadavust ja toetada ettevõtjaid hõredalt asustatud piirkondades. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitusetes keskenduda investeringutele järgmistes valdkondades: säästev transpordi- ja energiataristu ning ressursi- ja energiatõhusus, võttes samal ajal arvesse piirkondlikke erinevusi.

Ohutus ja turvalisus

Kohalikud omavalitsused, riigiasutused ja maakondlikud asutused ei ole kriisideks, sealhulgas kliimamuutustest tulenevatest, piisavalt hästi ette valmistatud. **Puudub kriisiolukorrale valmisolek ning teadmised, mida ja kuidas käituda** – näiteks mida teha pikaajalise elektri- või veekatkestuse korral ja kuidas selleks valmistuda. Täiendav oht on nende kalduvus alahinnata kriise, mis võivad tegelikult kriisis põhjustada suuremat kahju. **Hõredalt asustatud piirkondades võib turvalisuse tagamine olla kulukas ja keeruline**, mis nõuab kogukondadega tehtava koostöö edasiarendamist. Eestis on endiselt **suur sotsiaal-majanduslik ja piirkondlik ebavõrdsus**, mistõttu ei pruugi kogukonna toetus olla tegelikult hädaolukorras usaldusväärne ega tõhus. Suhtelises vaesuses elavate inimeste osakaal oli 2019. aastal Harju maakonnas 15,7% (absoluutne 2,1%) ja Valga maakonnas 30,3%. Linnades on ühiskondlikus elus osalevate inimeste osakaal väiksem ning **ühiskonna süvenev polariseerumine võib kaasa tuua väärtuskonfliktide eskaleerumise, sealhulgas piirialade destabiliseerimise.** Tehnoloogia arengu tempo, digiüleminek ja e-teenuste arvu suurenemine ning mitmesugused küberohud nõuavad **suuremaid investeringuid küberkaitsevõimesse ja e-teenustesse (elutähtsad süsteemid ja teenused).** Eesti piirkondlike iseärasuste tõttu tuleks kogukondi julgeoleku tagamise eest suurema vastutuse võtmisel toetada. See tähendab **vabatahtlike suuremat kasutamist julgeoleku tagamiseks ja paremat koostööd valitsustasandite vahel.** Kogukondliku turvalisuse toimimiseks **on oluline hõlbustada erinevate kogukonnarühmade integreerimist** avatud kultuuriruumi kaudu. Samuti on sisejulgeoleku tagamiseks vaja **paremini valmistuda väliste tegurite**, näiteks ilmastikunähtuste või võimaliku rändesurve leevendamiseks. Vajadust parandada kogukondade integratsiooni turvalisuse suurendamiseks on

nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitustes, milles rõhutatakse sotsiaalse turvavõrgu ja sotsiaalteenustele juurdepääsu piisavuse olulisust.

Sotsiaalsem Eesti

Edukas kohanemine rahvastikudünaamikaga

Statistikaameti hinnangul väheneb Eesti rahvaarv **2035. aastaks ligikaudu 1,3 miljoni elanikuni**. Eakate osakaal suureneb 25%-ni ja **tööealine elanikkond väheneb 100 000 inimese võrra**. Üldine sündimus on suurenenud, kuid 2035. aasta rahvastikuproгноosi kohaselt langeb 14-aastaste ja nooremate inimeste osakaal 14,6%-le (2018. aastal 16,3%). Riigisisene linnastumine (eriti noorte hulgas) mõjutab oluliselt piirkondliku tööturu potentsiaali. Näiteks kui Tartu maakond säilitab oma vanuseprofiili järgmise 10 aasta jooksul, siis **Ida-Viru ja Hiiu maakonnas on 10 uue pensionäri kohta vähem kui 6 tööealist inimest**. Rahvastikumuutused mõjutavad kõige enam Ida-Viru maakonda, Kagu- ja Kesk-Eestit ning keskustest kaugemal asuvaid maapiirkondi. Vähenev ja vananev elanikkond mõjutab otseselt Eesti majanduse konkurentsivõimet ja haldussuutlikkust. **Suurenev tööjõupuudus on probleem nii era- (eelkõige tootmissektoris) kui ka avalikus sektoris** (nt haridus ja tervishoid, sotsiaalhoolekanne ja õiguskaitse). Suuremat tähelepanu tuleks pöörata rühmadele (nt kõrgharidusega naised), kellel on keskmisest suurem erinevus soovitud ja tegeliku laste arvu vahel. Muud olulised meetmed hõlmavad peredele mõeldud tugiteenuste arendamist ning uusi viise töö- ja pereelu ühitamiseks ning positiivsete lapsevanemaks olemise põhimõtete edendamist. Elanikkonna vananemise tõttu tuleks keskenduda **eakatele võimaluste pakkumisele** (nt elukestva õppe meetmed). **Põlvkondadevahelise koostöö edendamine ja eakate suurem kaasamine (nt vabatahtlikus töös ja kogukonna tegevuses)** aitab ära kasutada nende küpsust ja elukogemust. Lisaks aktiveerimismeetmetele tuleb veelgi parandada eakate hoolekande taristut. Vaja on investeerida paindlikesse toetavatesse sotsiaalteenustesse, keskendudes toetatud iseseisvat elu võimaldava keskkonna loomise investeerimisele ja ühiskonnaelu osalemise võimaldamisele üldiselt (nt kodupõhiste sotsiaalteenuste ja ligipääsetavuse suurendamine). Paindlikud teenused, tervishoiuinvesteeringud ja vanussurve vastased jõupingutused võivad aidata edendada pensionäride jätkuvat tööhõivet. Oluline on parandada **tervist** (eriti keskealiste ja eakate meeste hulgas), et vähendada enneaegset haigestumist, suremust ja töövõimetust ning nendega seotud töötuse riski. Tööealise elanikkonna vähenemise tõttu tuleks prioriteediks seada meetmed, millega aidatakse **töötutel või mitteaktiivsetel rühmadel** (vähenenud töövõime ja terviseprobleemidega inimesed, mittetöötavad ja mitteõppivad noored, hoolduskoormusega inimesed) tööturule siseneda. Oluline on võimestada **ja kaasata noori**, toetades nende arengut ja võimaldades neil kujundada oma elu, edendades avaliku sektori ja kodanikuühiskonna tegevust ning aidates vältida noorte sotsiaalset tõrjutust (muutumist mittetöötavateks ja mitteõppivateks noorteks). Töötuse (sh pikaajalise töötuse) praegune madal tase (2019. aastal 4,4%) on suuresti tingitud praegusest majanduskasvu perioodist, mis varjab **tööturu olemuslikke probleeme**. Piirkondlikult paistab Ida-Viru maakond selgelt silma töötusega (8,7% 2019. aastal), mis on Eesti keskmisest kaks korda kõrgem. **Töötajate arvu prognoositavat vähenemist 2035. aastaks saab leevendada**, toetades uute põlvkondade ligipääsu haridusele enne tööealiseks saamist, tõstes veelgi pensioniiga ning edendades eestlaste ja mitte-eestlaste tööhõive taseme võrdsustamist. Need kolm meetet võivad koos leevendada töötajate arvu vähenemist kuni 43 000 inimese võrra. See näitab, kui oluline on **eesti keelt mittekõneleva elanikkonna edukas integreerimine** ja sihipärased meetmed, et kõrvaldada takistused, mis ei lase eesti keelt mittekõnelevatel inimestel tööturule siseneda (eesti keele ebapiisav valdamine, väiksem osalemine elukestvas õppes, tasakaalu puudumine eri piirkondade vahel, ühiskondlikud hoiakud). Veel üks küsimus, mida arutada, on see, mil määral saaks võõrtöajõudu kasutada tööjõupuuduse leevendamiseks teatavates sektorites. Rakendada tuleks arukat ja integratsioonikeskset rändepoliitikat, mis keskenduks mitte ainult välismaa kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata tööjõule, vaid toetaks ka Eesti kodanikke, kes soovivad tagasi pöörduda. Tehnoloogia areng ja muutuvad ärimudelid pakuvad võimalusi kasutada mitmesuguseid **digilahendusi** (meelelahutustööde automatiseerimine, digiplatvormid) ja **uusi töötamise viise** (nt kaugtöö, nn digitaalne ränne). Digilahenduste laialdasem rakendamine aitab edendada tööhõivet maapiirkondades ja tuua tööturule erivajadustegainimesi. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 2 ja selles esile toodud probleemidega, eelkõige oskuste nappuse ja tööturu nõudlusele mittevastavusega ning tööturu

suundumuste ja tööealise elanikkonna vähenemisega, mis kujutavad endast haridussüsteemile pikaajalisi väljakutseid.

Ebavõrdsuse vähendamine

2018. aastal oli suhtelise vaesuse üldine määr Eestis 21,7% (ligikaudu 295 000 inimest), kellest 50% olid eakad (suhtelise vaesuse määr 47,5%) või töötud (suhtelise vaesuse määr 52,3%) ja 15,9% lapsed (0–17-aastased). See on seotud eri piirkondade vahelise ebavõrdsusega (sh maakondades) – Põhja-Eestis oli suhtelise vaesuse määr 15,8%, Kirde-Eestis 35%. 2018. aasta lõpus oli Eestis 156 729 puudega inimest, kellest 46,6% elas 2017. aastal suhtelises vaesuses. Sama näitaja osalise töövõime kaotusega inimeste hulgas oli 35,1%. 2017. aastal elas 44 000 inimest **absoluutses vaesuses. Tervisenäitajad erinesid piirkonniti ning sugude ja hariduse lõikes** – 2017. aastal ületasid naiste eeldatav eluiga ja eeldatavad tervena elatavad eluaastad meeste näitajaid vastavalt 8,7 aasta ja 4,5 aasta võrra ning piirkondlikul tasandil oli Lõuna-Eesti ja Ida-Viru maakonna oodatav eluiga ülejäänud Eestiga võrreldes 10 aastat lühem. Algharidusega isikute keskmine eeldatav eluiga on 8,4 aastat lühem kui kolmanda taseme haridusega inimestel. **Suurim lõhe tööturul on eestlaste ja mitte-eestlaste vahel viimaste ebapiisavate eesti keele oskuste tõttu.** 2018. aastal oli kodakondsusel põhinev tööhõive määra erinevus meestel 4,3% ja naistel 8,6%. Eesti keelt kõnelevate mitte-eestlastega võrreldes (7,4%) oli töötuse määr peaaegu kaks korda madalam (4,4%) ja peaaegu kolm korda madalam eesti keelt mitte kõnelevate mitte-eestlastega võrreldes (13,0%). Juhtivatel ametikohtadel ja vanemspetsialistidel oli 1,6 korda rohkem kohalikke eestlasi kui kohalikke venelasi. Elukestvas õppes osalemises on sarnased erinevused: 2018. aastal osales 22,4% eestlastest ja 14,1% mitte-eestlastest. **Piirkondlikud töötuse määrad on väga erinevad:** 2018. aastal olid need madalaimad (4,4%) Harju ja Tartu maakonnas ning kõrgeimad Ida-Viru ja Valga maakonnas (vastavalt 11,1% ja 9,1%). **Eestis on suur sooline palgalõhe** (17,19% 2019. aastal), millel on palju põhjuseid (sh haridus- ja tööturuvalikute sooline segregatsioon, ebavõrdne esindatus otsustustasanditel ja hoolduskoormuse jagamisel, diskrimineerivad tavad töökohal jne), kuigi see on viimase kuue aasta jooksul mõnevõrra vähenenud. Piirkondlikul tasandil on sooline palgalõhe suurim Ida-Viru maakonnas (27,9%) ning sektorite puhul on palgalõhe suurim rahanduse ja kindlustuse valdkonnas. **Tegemist on vanuselise diskrimineerimisega**, mille puhul üle 50-aastased inimesed teenivad keskmiselt 20% vähem kui nooremad töötajad. 36% ennetähtaegselt pensionile jäänud inimestest ütleb, et see oli tingitud sellest, et nad kaotasid töö ja ei suutnud leida uut tööd. **Puudega inimeste puhul on ilmajaätuse määr (2018. aastal 18,6%) peaaegu kaks korda suurem kui ülejäänud elanikkonnal (2018. aastal 9,9%).** Viimastel aastatel läbi viidud uuringud näitavad, et erivajadustega inimestel ei ole piisavat ligipääsu avalikele teenustele (nt sotsiaaltransport, tööle ligipääsu teenused, tugiisikute puudus, perekonnale suunatud toetusmeetmed). **Eesti 2016. aasta sotsiaaluuringu kohaselt abistas või hooldas leibkonnaliiget ligikaudu 65 000 inimest.** Ligikaudu 5 500 pereliiget, keda abistati või keda hooldati, olid alla 18-aastased ja 59 500 pereliiget olid 18-aastased või vanemad. **Ligikaudu 20 000 inimest hooldas pereliikmeid (last või täiskasvanut) ulatuslikult (20 või rohkem tundi nädalas).** Pereliikmeid hooldavate isikute hoolduskoormus on suur nii oma jõupingutuste kui ka õendus- või isikuhooldusteenuste tasumisenäol. Omavalitsused pakuvad abivajajatele vajalikku abi ja sotsiaalteenuseid, kuid asjaomaste kohalike teenuste tase ja kättesaadavus on piirkonniti erinev. Sotsiaalteenuste osutamise, täiustamise ja vajaliku taristusse investeerimise toetamine on äärmiselt oluline mitte ainult mitteametlike hooldajate, vaid ka laiemal elanikkonnal ja tasakaalustatud piirkondliku arengu jaoks. Töötuse ja sellega seotud probleemide (vaesus, majanduslik kihistumine, sotsiaalne ebavõrdsus) leevendamiseks **tuleks stimuleerida piirkondlikku ja kohalikku ettevõtlust** ning arendada pädevus- ja/või tootearendus- ning inkubatsioonikeskusi, et stimuleerida uute ettevõtete loomist ja seega uute töökohtade loomist. Ettevõtjatele suunatud tugi- ja nõustamisteenused motiveerivad ja **aitavad neil luua maapiirkondades uusi ettevõtteid.** Kaugtöö võimaluste loomine hõredalt asustatud piirkondades, digiplatvormidel jne aitab vähendada piirkondlikke erinevusi. **Oluline on võimestada töötuid ja majanduslikult mitteaktiivseid inimesi** Tööhõive määra suurendamise ja piirkondliku tasakaalustamatuse vähendamise võimalikud meetmed hõlmavad piirkondlikke rahalisi stiimuleid töökohtade loomiseks, piirkondlikke koolitusprogramme ja mitmesuguseid mobiilsusmeetmeid. Selleks et toetada eakate osalemist tööturul, **tuleks välja töötada meetmed tööandjate hoiakute muutmiseks ja sotsiaalpartnerite võimekuse tõstmiseks.** Soolise ebavõrdsuse vähendamine **nõuab paremat teadlikkust soolise ebavõrdsuse**

olemusest, selle põhjustest ja sellega kaasnevatest probleemidest ning vajadusest ja võimalustest edendada soolist võrdõiguslikkust töandjate seas, aga ka valitsuse ja omavalitsuse tasandi poliitikakujundajate seas ning haridusasutustes ja meedias. Soolise tasakaalu parandamiseks kõikidel tasanditel ja soolise segregatsiooni vähendamiseks, eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas ning hariduse, tervise ja heaolu valdkonnas, on vaja **haridusasutuste, tööhõiveasutuste ja töandjate vahelist teadmistepõhist koostööd**, samuti uusi meetmeid, et edendada muutusi inimeste hoiakutes ja käitumises ning toetada sooliste stereotüüpide leviku vähendamist. Ebapiisava eesti keele oskusega isikud peaksid saama täiendavat tuge, näiteks töökohapõhist keeleõpet, mentorlust ja nõustamisteenuseid. **Erivajadustega inimeste toetamisel tuleks keskenduda lahendustele, mis toetavad nende aktiivset osalemist ühiskonnaelus ja majanduslikku iseseisvust** (nt tööturuteenused), ning neid tuleks eelistatavalt pakkuda nii isiklikul kui ka kogukonna tasandil. Integreeritud lähenemisviis, milles kasutatakse tehnoloogilisi lahendusi ja universaalsidaini, aitab suurendada positiivset mõju. Halduskoormuse vähendamine ja ennetusmeetmete rakendamine **nõuab otsustavalt kogukonna võimestamist ja hooldajate teadlikkuse suurendamist** ning täiendavat **toetust investeeringutele uutesse tehnoloogiatesse ja uuenduslikesse lahendustesse**. Need meetmed aitaksid parandada hooldusteenuste kvaliteeti tervikuna ja deinstitutionaliseerida teenuseid. **Hooldajate tugisüsteem ja nõustamine aitaks hooldajaid tööturule tagasi tuua**. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019. aasta riigipõhise soovitusena nr 2 ja eelkõige ettepanekuga parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele, kus esineb suuri piirkondlikke erinevusi. Edasine arenguvajadus puudutab soolist ja vanuselist diskrimineerimist, sealhulgas soolist palgalõhet, mis on seotud riigipõhises soovitusena nr 2 esitatud ettepanekuga vähendada soolist palgalõhet ja parandada palkade läbipaistvust.

Tervise parandamine ja tervena elatud eluea pikendamine

Eesti eeldatav tervena elatud aeg on märkimisväärselt alla Euroopa keskmise ja Eestil on **tervisenäitajates Euroopas üks suurimaid sooliseid erinevusi**. Tähelepanu tuleb pöörata ka **olulistele piirkondlikele erinevustele Eestis** – tervena elatud eluiga Lõuna-Eestis ja Ida-Viru maakonnas on peaaegu 10 aastat väiksem kui Põhja- ja Lääne-Eestis. **Haridustase mõjutab** märkimisväärselt tervisekäitumist – 2017. aastal oli algharidusega meeste eeldatav eluiga 9,5 aastat madalam kui kolmanda taseme haridusega meestel; naiste puhul oli erinevus 7,2 aastat. **Enneaegse suremuse ja haigestumuse üks peamisi põhjuseid** on riskantne või hooletu tervisekäitumine – 2017. aastal oli peaaegu 53% kõigist enneaegse suremuse ja haigestumuse juhtudest tingitud välditavatest riskiteguritest või riskikäitumisest. **Üle poole Eesti elanikkonnast, sealhulgas veerand 1. klassi õpilastest**, on tasakaalustamata toitumise ja ebapiisava kehalise koormuse tõttu ülekaalulised. Halb terviseteadlikkus ja ebatervislikud valikud panevad lisakoormuse nii Eesti tervishoiu- kui ka sotsiaalhoolekandesüsteemile. Võrreldes ülejäänud Euroopaga esineb Eestis palju **vaimse tervise häireid**. Nii lastel kui ka täiskasvanutel sagenevad meeleolu- ja ärevushäired. **Tööõnnetuste arv** on viimase viie aasta jooksul suurenenud 25%. Haridussüsteemil, noortepoliitikal ning spordil ja kultuuril on märkimisväärne mõju inimeste **teadlikkusele ja väärtustele, millel on oluline roll ebatervisliku käitumise vähendamisel**. Lisaks **tuleks vaimset tervist ja heaolu edendada nii koolis kui ka tööl**. Ebatervislike valikute ennetamine, haiguste varajane avastamine ja ebatervisliku käitumise peatamine nõuab **integreeritud ja tõhusat multidistsiplinaarset lähenemisviisi, juhtumipõhist toetust, eraldi koordineeritud teenuste osutamist, ennetust toetavaid õigusakte ja uuenduslikke lahendusi**, et aidata inimestel elada pikaajalist ja tervislikku elu ning vähendada ennetatavatest haigustest tulenevat koormust tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemile. Lisaks isiklikele valikutele käitumise ja tarbimise osas on peamised **tervisetegurid** loodus- ja tehiskeskkond. Oluline on arvesse võtta ümbritsevat keskkonda (sealhulgas töökohti ning vee ja õhu kvaliteeti), samuti kliimamuutuste võimalikku mõju inimeste tervisele. Tuleks luua taristu, et toetada tervislikku eluviisi. Erilist tähelepanu tuleks pöörata vähenenud töövõime ja puude ennetamisele, pakkudes **ohutut töökeskkonda** ja tõhusaid töötervishoiuteenuseid. **Tervishoiu- ja sotsiaalteenused ei ole piisavalt integreeritud** ega kooskõlastatud ning nende kättesaadavus ja kvaliteet on piirkonniti väga erinev. Hooldusteenuste omaosalus ja puudega pereliikmete eest hoolitsevate inimeste töökoormus on ebaproportsionaalselt suur. Lisaks seisab tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesektor silmitsi kvalifitseeritud töötajate puudusega, mis on eriti terav teatavates piirkondades. Tervishoiuteenused, sotsiaalteenused ning

laste ja noorte puhul haridusalased tugiteenused vajavad tihedamat integratsiooni. **Tervishoiusüsteemi eri tasandite vahelise koostöö parandamine** aitaks parandada meditsiiniteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Tervishoiutaristu võrgustik vajab täiendavat kohandamist demograafiliste muutustega, et pakkuda tõhusalt kvaliteetseid meditsiiniteenuseid. Jätkuvalt on vaja investeerida erinevate terviseabesüsteemide integreerimisse ja sisemiste andmete kvaliteedi parandamisse, et veelgi suurendada tervishoiusüsteemide haldamise tõhusust. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhistes soovitusel, milles rõhutatakse vajadust parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele.

Paindlike ja vajadustel põhinevate elukestva õppe võimaluste loomine

Eesti seisab silmitsi väljakutsega, mis on seotud eri või kutsealase hariduseta inimeste suure osakaaluga ning 18–24-aastaste noortega, kellel on madal haridustase ja kes ei õpi. Eesti ühiskonna jaoks toob haridussüsteemist väljalangemise kõrge määr kaasa pikaajalised sotsiaalsed riskid ja raiskab väärtuslikku inimkapitali. See viitab ka probleemile, et õpilasi ei toetata sisuliste valikute tegemisel ja haridustasemete vahelistel üleminekute. **Praegune haridussüsteem ei ole piisavalt paindlik ja õppijakeskne** ning kesk-, kutse ja kõrghariduse **õpiteede valikul on suured piirkondlikud ja soolised erinevused**, eriti kutsekeskhariduses on oluline keskenduda **õppijakeskse ja individuaalselt paindlikkust** võimaldava haridussüsteemi tagamisele ning **personaliseeritud hariduse** arendamisele. Suurepärase hariduse- ja õppekavavälise tegevuse süsteem koos haaravate noorsootöö tegevustega arendaks **järgmise põlvkonna sotsiaalset kapitali ja tulevast konkurentsivõimet** ning oleks oluline tegur, mis **kujundab nende väärtussüsteemi**. Oluline on **aktiivselt kaasata noori ühiskonda**, suurendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja edendada nende seotust Eestiga. Kuigi Eesti haridusnäitajad võrreldes teiste riikidega üldiselt suurepäraseks, on nii **piirkonniti kui ka eesti ja vene õppekeelekoolide vahel** märkimisväärsed erinevusi. Polariseerumise vähendamiseks on väga oluline, et praegune haridussüsteem kujundataks ümber **ühisõppe kooliks, mis edendab integratsiooni ja ühtekuuluvust alates varasest lapsepõlvest**. Eesti tööturu iseloomustab nii **struktuurne töötus kui ka struktuurne tööjõupuudus**, mis ei tulene üksnes piirkondlikest erinevustest, vaid ka töötajate kvalifikatsioonidest ja pädevustest, mis ei vasta tööandjate vajadustele. Tööandjate sõnul on **erasektoris puudu kvalifitseeritud tööjõust**, mis on osaliselt piirkondlik probleem. Ühelt poolt on see tingitud jäigast haridussüsteemist, **mis ei vasta kiiresti muutuvale nõudlusele** tööturul. Teisest küljest on väiksemates linnades ja ka maapiirkondades raske leida oskustöölisi. **Kõrg- ja kutsehariduse omandanute oskused ei vasta jätkuvalt** tööandjate ootustele ning **väljalangemise määr** on endiselt kõrge, eriti kutsehariduses ja -koolituses (kõrghariduses on koolist väljalangemise määr 14,5%, aga kutsehariduses 19,2% ehk ligikaudu 5 000 õpilast aastas). Lisaks osalevad õppes vähem sotsiaaldemograafilised rühmad, kes vajavad elukestvat õpet kõige rohkem, nimelt **madalama haridustasemega ja vanemad inimesed**. **Paindliku elukestva õppe rakendamine** koos jätkuva tööhõivega on tulevikus hariduse oluline tugisammas. Kuigi elukestvas õppes osalemine on Eestis märkimisväärselt suurenenud, tuleb rohkem tähelepanu pöörata erinevate paindlike lahenduste pakkumisele nii kõrghariduses kui ka kutsehariduses ning **töökoha põhise õppe võimalustele**. Töökoha põhise õppe ja ümberõppe edendamine ja ulatuslik pakkumine aitavad vähendada töötajate töötuse riski ning sotsiaalset, piirkondlikku, riiklikku ja soolist ebavõrdsust. ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimaneutraalse majanduse suunas ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad täiskasvanute koolituse täiendavat toetamist. Seega vajavad kõik inimesed juurdepääsu oskuste parandamiseks, kombineerides digioskusi erialaspetsiifiliste rohe- ja ülekantavate oskustega. See nõuab pideva **elukestva oskuste täiendamise võimalusi ja elukestva õppe väärtustamist ühiskonnas**. Kõrghariduses on vaja suurendada suutlikkust valdkondades, kus tööjõuvajaduse prognoosisüsteemi andmeil tekib lähiajal tööjõupuudus. Lisaks koolitusmahu suurendamisele on vaja parandada ka õppekavade paindlikkust ja vastavust tööturu vajadustele. Kõrgema taseme oskuste ja doktoriõppe osas peaksid nii teadusuuringud kui ka õppekavad olema paremini kooskõlas majanduse ja ühiskonna vajadustega. Doktoriõppe kavade eesmärk peaks olema nii avaliku kui ka erasektori teadlaste, õppejõudude ja tippeksperptide uue põlvkonna ettevalmistamine. Seni on väljaspool teadusasutusi olnud vähe nõudlust doktorikraadiga spetsialistide järele. Doktoriõppekavade ja teadusuuringute parem lõimimine erasektori vajadustega nõuab süstemaatilist **valdkondadevahelist koostööd, paremat liikuvust** ja suuremaid

stiimuleid. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019. aasta riigipõhises soovitus nr 2, milles rõhutatakse vajadust tegeleda oskuste nappusega ning parandada haridussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele.

1.1. Tööhõivesse ja majanduskasvu investeerimise eesmärgi jaoks:

Tabel 1

Poliitikaeesmärk või JTF erieesmärk	Erieesmärk või spetsiaalne prioriteet	Põhjendus
Nutikam Eesti (P01)	i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine	<p>Sekkumised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni edasisele levitamisele ühiskonnas, aidates kaasa riiklikus teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas ja arengustrateegias "Eesti 2035" määratletud eesmärkide elluviimisele, arvestades riiklike nutika spetsialiseerumise prioriteete. Valdkonna probleeme käsitletakse kolmes suunas :</p> <p>1. Erasektori innovatsioonivõimekus ning nõudlus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni järele</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eesti ettevõtete suutlikkus rakendada uusi teadmisi ja tehnoloogiaid on praegu ebapiisav. - Eesti innovatsioonisüsteemi suutlikkus ja tulemuslikkus on endiselt ebapiisav, seetõttu on teadus- ja tehnoloogiamahukus ettevõtetes väike. Enamik Eesti ettevõtteid on väikesed ja üsna noored, mistõttu neil ei ole piisavalt innovatsioonialast võimekust ja teadus- ja arendusmahukuse kasvatamise suutlikkust. - Kuigi Eestis asub seitse üksisarvikut, mis on märkimisväärne tulemus elanike arvu kohta, valitseb endiselt lõhe kõige innovaatilisemate ettevõtete, kes on oma väärtusahelas kõrgel kohal, ja enamiku Eesti ettevõtete vahel, mistõttu erasektori üldine tootlikkus ja positsioonid ülemaailmsetes väärtusahelates on madalad. <p>2. Asjakohase ja paindliku nõudlusest lähtuva teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teadus- ja arendus ning kõrgharidusasutuste suutlikkus rahuldada nõudlusest tulenevaid ühiskonna ja ettevõtete vajadusi on väike. Teadustegevus ja uurimisteemad ei ole kooskõlas ettevõtlussektori vajadustega, teadlikkus akadeemilise ja ettevõtlussektori ühishuvidest on madal. - Eesti pikaajalise arengustrateegiaga "Eesti 2035" ja ÜRO kestliku arengu eesmärkidega seotud ühiskondlikud väljakutsed ja nutikas spetsialiseerumine tuleks paremini integreerida Eesti teadus-, arendus- ja innovatsioonisüsteemi. Vähesed teadus- ja arendus- ning innovatsioonialased tegevused on temaatilise suunitlusega ja teadus- ja kõrgharidusasutused ning ettevõtted teevad vähe koostööd, et luua eeliseid tekkivatel uutel turgudel ja tehnoloogiates. - Teadus- ja arendusalaste teenuste turg on väike ja killustunud. Teaduse tippkeskuste ja teadustaristu teenuste

		<p>kasutamine ja kättesaadavus väljaspool akadeemilisi ringkondi on piiratud.</p> <p>3. Hästitoimiv teadmussirde süsteem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Akadeemilise, era- ja avaliku sektori vaheline suhtlus ja koostöö on piiratud, kohalikud „teadmusvõrgustikud“ ja koostööplatvormid on vähearenenud, rahvusvahelisel „teadmiste turul“ osalemise potentsiaali ei ole ära kasutatud. - Avaliku sektori suutlikkus integreerida teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni riiklikku poliitikasse, sealhulgas võtta juhtroll innovaatiliste lahenduste rakendamisel ja innovatsiooninõudluse loojana, on piiratud. - Suuremahulisi arendusprojekte, teadmistepõhiseid eksperimente ja muid nõudlusest lähtuvaid innovatsioonipoliitika , instrumente kasutatakse vähe selleks, et Soodustada innovatsiooni ettevõtluses ja toetada akadeemilise ja ärisektori koosloomet. Eesti pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ ja teadus- ja arendustegevuse-, innovatsiooni- ning ettevõtluse arengukavas käsitletavate arenguvajaduste rahuldamiseks on ulatuslikum uute teadmiste ja innovatiivsete lahenduste kasutamine vältimatu. <p>Kavandatud sekkumiste mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - erasektori teadusmahukus suureneb, teadusasutuste võimekus teha suuremas mahus ja kvaliteetsemat nõudlusega kooskõlas olevat teadus- ja arendustööd kasvab, paraneb uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, kindlustatakse teadmistepõhise ühiskonna arenguks vajalik teadus- ja arendustöötajate juurde- ja järelkasv, hoogustub innovatiivsete , äri- ja teenuse mudelite kasutuselevõtt, mis toob kaasa tõusu väärtusahelas, suurema tootlikkuse ning tõhusamad ja tulemuslikumad tooted ja teenused; - avaliku sektori suurenenud nõudlus teadus- ja tehnoloogiamahukate innovaatiliste toodete ja teenuste järele hoogustab teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni erasektoris ning laiem avalikkus saab kasu parematest lahendustest ühiskondlikele väljakutsetele.
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks</p>	<p>Riigiaruande lisa D kohaselt on Eesti avaliku sektori e-teenuste kasutajasõbralikkus ning andmete kasutamine ja kvaliteet endiselt puudulik. Samuti on esile tõstetud valitsusasutuste digitaristu ja -süsteemide tehnilise kestlikkuse probleeme (nt Riigikontrolli iga-aastane ülevaade 2019).</p> <p>Lisaks on murekohaks:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valitsusasutuste ja avalike e-teenuste kasutajate vajadused muutuvad üha kiiremini, sealhulgas iga poliitika- või õigusreformi puhul. Digilahendusi tuleb pidevalt ümber ehitada, ümber kujundada või võtta kasutusele uusi lahendusi. Selline pidev edasiarendus ja uue kasutuselevõtt ongi innovatsioon. - Tehnoloogia areneb muudkui edasi, luues uusi võimalusi avalike teenuste ja halduse paremaks osutamiseks. Nende eeliste kasutamiseks on vaja kiiret innovatsioonisuutlikkust (katsetamine, teadus- ja arendustegevus jne). - Küberriskide skaala ja ulatus kasvab ning neid on keerulisem hallata, uued lahendused tekitavad ka uusi riske. Eestis on digiteerimise süvendamise

		<p>jätkamiseks vaja suurendada küberjturvalisuse võimekust.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omavalitsuse tasandil on digitaalse arengu ja digitaalteenuste tase väga ebaühtlane ja enamasti madal. Valitsusvälised organisatsioonid ei paku ka lahendust – digiteerimine ei ole veel jõudnud kolmandasse sektorisse. Oluline probleem kohalikele omavalitsustele on küberturvalisus (mida on rõhutanud ka Riigikontroll). Selle valdkonna reform muudaks (digitaalsed) avalikud teenused kogu riigis võrdselt kättesaadavaks. - Nagu näitas OECD 2020. aasta digitaalse valitsemise indeks, ei ole Eesti digitaalne valitsemine olnud piisavalt küps digitaalse koordineerimise, oskuste ja hoobade osas. Seega on vajalik vastava suutlikkuse suurendamine. <p>Peame tagama, et Eesti digiriik vastab kasutajate vajadustele ja on tehnoloogiliselt uuenduslik, olles samal ajal turvaline. Sel viisil investeerime oma riikliku tugevuse täiendavasse tugevdamisse.</p> <p>Digiriigi arendamine on osa ELi digitaalarengu tegevuskavast, nagu on sätestatud 2020. aasta teatises „Euroopa digituleviku kujundamine“. Kavandatud sekkumised ja vajadus nende järele tulenevad otseselt uuest riiklikust digiühiskonna tegevuskavast aastani 2030 (vastuvõtmisel).</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu</p>	<p>Kõigist uutest ettevõtetest on vaid vähesed innovatiivsed, teadmispõhised ja keskenduvad suure lisaväärtuse andmisele. Selliste ettevõtete osakaalu suurendamine eeldab teadmisi ja oskusi, kuid ka ökosüsteemi, mis soodustab paindlikku ettevõtlust ning pakub asjakohaseid ja kättesaadavaid teenuseid. Kavandatud teenused annaksid VKEdele konkurentsivõimelised pädevused ning oleksid keskselt hallatavaks koostööplatvormiks nii sektorite sees kui ka nende vahel. Eritoetust on vaja ka idufirmadele, et nad saaksid kasvada, ja idufirmade ökosüsteemile.</p> <p>Eesti võib olla digitaalrajajate teerajaja, kuid digiteenuste kasutamise ja rakendamise poolest on Eesti ettevõtted ELis 19. kohal. See lõhe on osaliselt tingitud sellest, et ettevõtetel puuduvad teadmised digiteerimise juhtimise kohta ja et digipädevuse tase on madal. VKEde tootlikkus ja positsioon ülemaailmsetes väärtusahelates, sealhulgas loomemajanduses ja turismis, on madal. Tegeleda tuleb VKEde konkurentsivõime ja tootlikkuse piirkondlike erinevustega väljaspool arenenumat pealinnapiirkonda.</p> <p>69% Eesti ettevõtete investeeringutest kulutatakse materiaalsele põhivarale ja vähem kui kolmandik immateriaalsele varale. Tegeleda tuleb uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga ja VKEde investeeringutega tehnoloogia ajakohastamiseks, pidades eelkõige silmas tööstuslikku üleminekut. Eesti majandust iseloomustab ka suure lisandväärtusega toodete ja teenuste vähene eksport, vähene rahvusvaheline tunnustus ja marginaalne positsioon ülemaailmses kaubanduses.</p> <p>Eesti kaupade ekspordihinnad ei ole Euroopa keskmisega võrreldes piisavalt tõusnud. Ligikaudu 98% Eesti ettevõtetest on VKEd, seetõttu on enamikul neist piiratud ressursid ekspordi strateegiliseks arendamiseks ja uutele turgudele sisenemiseks. Oluline on pakkuda strateegilist ja ennetavat tuge</p>

		<p>rahvusvahelistele turgudele sisenevatele ettevõtetele. Juurdepääs kapitalile on problemaatiline, eriti väljaspool suuri linnu.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine</p>	<p>Innovatsiooni leviku vältimatuks eelduseks on vastavate teadmiste ja oskustega inimeste olemasolu. Selleks on vaja kasvatada teadmussiirde, kommertsialiseerimise ja innovatsioonialast pädevust teadmussiirde protsessidega seotud võtmeisikute seas. Sekkumistega adresseeritakse järgmisi probleeme valdkonnas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enamus Eesti ettevõtteid on väikesed ja noored, seetõttu on ettevõtete innovatsioonivõimekus ja teadusmahukus piiratud ja puudulikud on ettevõtjate oskused teadustulemusi oma äriks sobivaks kohandada ja kasutusele võtta. - Ettevõtetel ja avalikul sektoril napib teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni ning tootearenduse oskuste ja kogemustega töötajaid. - Teadmist ja tehnoloogiaid vahendavate üksuste ja organisatsioonide (nt ülikoolide tehnosiirdekeskused ja arendusosakonnad, maakondlikud arenduskeskused) töötajatel napib oskusi ja kogemusi teadustulemuste kasutamiseks äriks eesmärkidel, sh intellektuaalomandi, patenteerimise ja litsentseerimise alaseid oskusi. - Teadusasutuste ja kõrgkoolide teadus- ja tehnoloogiasiidre alane võimekus, sh teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikud oskused, pädevus arendada vajalikke teenuseid ning osaleda ettevõtlikus avastusprotsessis on väike. - Probleemiks on teadus ja arendustegevuse ning innovatsiooni juhtimis- ja koordineerimisvõimekus. Selleks, et avalik sektor suudaks võtta aktiivsema juhirolli struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses, kujundada missioonidepõhist innovatsioonipoliitikat ning rakendada ettevõtlikku avastusprotsessi, napib avaliku sektori juhtidel ja töötajatel vajalikke kompetentse ja kogemusi. Eesti avaliku sektori juhtide suutlikkus tellida ja integreerida teadus- ja arendustegevuse tulemusi riiklikku poliitikasse ja riigi kavandatavatesse sekkumistesse on piiratud. Koostöö teadusasutustega on ebapiisav ning vastastikuste vajaduste ja huvide mõistmine vähene. - Nutika spetsialiseerumise ja rohepöörde teemad on teadmistemahukad ja kompleksed. Selleks, et tellida vastavasisulisi uuringuid ja käivitada projekte, vajavad nii juhid kui spetsialistid sellealaseid teadmisi. Projektide edukaks käivitamiseks on vajalik koostöö keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste vahel. <p>Kavandatud sekkumiste tulemus:</p> <p>Erinevate nutikat spetsialiseerumist, innovatsiooni levikut, teadus- ja tehnoloogiasiidre ja ettevõtluskoostööd toetavate kompetentside ja võimekuse paranemine erasektoris, teadusasutustes ja avalikus sektoris. Kompetentside ja võimekuse paranemine hõlmab nii innovatsioonialaseid, juhtimisalaseid ja administratiivseid, ettevõtlusalaseid, koostöö ja koosloome alaseid (sh osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis) kui muid oskusi, mis toetavad riiklikke nutika spetsialiseerumise sihte, tööstuslikku üleminekut, digi- ja rohepööret ning ettevõtlust.</p>

<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(v) digitaalse ühenduvuse suurendamine</p>	<p>Eesti üldine lairibahenduvuse tase on hea, kuid digilõhe linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel nii katvuse kui ka kasutuselevõtu osas on endiselt olemas. Ülikiire lairibavõrgu kaetus hõredalt asustatud piirkondades on 32,8%. Vaatamata võrkude kättesaadavusele on kiire (45%) ja ülikiire (19%) lairibahenduse kasutuselevõtt alla ELi keskmise (vastavalt 50% ja 32%). 5G-võrkude tõhus kasutuselevõtt aitab samuti kaasa usaldusväärse ja kiire ühenduvuse tagamisele.</p> <p>Investeeringuvajaduste kaardistamise kohaselt on Eestis ikka veel ligikaudu 65 000 asukohta nn valgetes turutõrgetega piirkondades, kus puudub juurdepääs väga suure läbilaskevõimega lairibataristule, millest 17% asub Kagu-Eestis. Väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ja 5G leviala puudumine avaldab negatiivset mõju piirkondlike erinevuste vähendamisele ja häirib nüüdisaegsete teenuste kättesaadavust. Uued lairibatehnoloogiad piirkondades võimaldavad uuendusi kommunikatsiooni- ja infosüsteemides elanikele ja ettevõtjatele.</p> <p>Viimase kümne aasta jooksul on Eesti investeerinud maapiirkondade baasvõrkude arendamisse juba üle 80 miljoni euro. Selle tulemusena on rajatud ligikaudu 7 000 km pikkune kiudoptiline võrk, mis hõlmab Eesti peamisi transporditeid, mis on 5G arendamiseks kindel alus. Kuid täiendavaid investeeringuid on vaja turutõrgetega seotud valdkondades: väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ehitamine; 5G-tehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine; 5G leviala suurtes transpordikoridorides, elamu- ja äripiirkondades.</p> <p>Kavandatud investeeringud aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.</p>
<p>Rohelisem Eesti (P02)</p>	<p>(i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhõonegaaside heitkoguste vähendamine</p>	<p>Eestis moodustavad hooned umbes 50% kogu energiatarbimisest (ELi keskmine on 40%) ja aastast rekonstrueeritakse vähem kui 1% (hoonete energiatõhususe direktiivis soovitatakse 3%) elamufondist. Enamik hooned (umbes 80%) ehitati enne 1990. aastat. Eluasemesektori peamised probleemid tulenevad hoonete vanusest ja piirkondlike erinevustest: elamute halb kvaliteet, rekonstrueerimise väiksem kestlikkus ja vähene energiatõhusus; energiatõhusate ja hea sisekliimaga eluasemete piiratud kättesaadavus; eluasemeturu piiratud areng väljaspool suuremaid keskusi ja väljaspool aktiivseid kinnisvarapiirkondi.</p> <p>Kaugkütte ettevõtjate ja eramajade omanike motivatsioon aidata kaasa energiatõhususele ja taastuvenergia kasutuselevõtule on madal, sest sellised investeeringud ei ole tavaliselt majanduslikult elujõulised. See kehtib ka sotsiaalse taristu, näiteks tervishoiuasutuste energiatõhususe kohta. Erieesmärgi nr 1 meetmed on suunatud (lisa D kohaselt) energiatõhususe meetmete edendamisele, et edendada rekonstrueerimist ja üleminekut taastuvatele kütustele kooskõlas riikliku energiamajanduse arengukavaga aastani 2030², riikliku energia- ja kliimakavaga aastani 2030³, hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia⁴, Euroopa</p>

² https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf

³ <https://mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/eesti-riiklik-energia-ja-kliimakava-aastani-2030>

⁴ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf

		<p>roheline kokkuleppe ning Euroopa Komisjoni renoveerimislaine strateegiaga.</p> <p>Selleks et leevendada negatiivset mõju keskkonnale ja vähendada olulisi terviseriske, on väga oluline vähendada õhusaasteaineid, kasvuhoonegaase (nagu CH₄ kehvast põlemisprotsessist) ja lühiajalise kliimamõjuga saasteaineid. Välisõhu puhul on teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklikus programmis aastateks 2020–2030 kokku lepitud meetmed kõigi seotud sektorite (energia, elamu- ja kaugküte jne) jaoks. Õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside hindamine linna- ja tööstuspiirkondades on vahend, mille abil hinnata meetmete tulemuslikkust ja tegelikku mõju ning keskkonnapoliitika tõhusust, samuti suurendada üldsuse teadlikkust.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	<p>Taastuvenergia direktiivist (EL) 2018/2001 tulenevalt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu transpordisektoris (aastaks 2020 10% ulatuses ning aastaks 2030 14% ulatuses) ning vähendada sektorite põhiselt CO₂ jalajälge. Ühtlasi on seatud aastaks 2030 ka transpordisektori sisene alameesmärk ka täitustatud biokütustele (jäätmetest ja jääkidest jms toodetud biokütused, vastavalt direktiivi lisa 9 osale A). Eesti transpordisektor on Euroopa üks energiamahukaimaid, mistõttu on ka CO₂ jalajalg üsna suur. CO₂ jalajälge vähendamiseks, transpordikütuste portfelli mitmekesistamiseks ja taastuvenergia transpordieesmärgi (sh täitustatud biokütuste alameesmärgi) täitmiseks on riik võtnud</p> <p>Biometaan on kodumaine keskkonnasõbralik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ning CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse ära. Biometaaniga söites atmosfääri vabanev CO₂ loetakse nulliks (CO₂ eralduks looduslike protsesside käigus ilma kinni püüdmiseta ja korduvkasutamisetä (rohegaasi näol) atmosfääri niikuinii).</p> <p>Selleks, et edendada biometaani tarbimist (see suurendab ja motiveerib korrelatsioonis ka kodumaist biometaani tootmist), et ära täita ülal välja toodud eesmärgid, on mõistlik motiveerida läbi toetuse nn suurtarbijaid (ühistransporti), kelle tarbimine avaldab suuremat mõju kui väiketarbijad (erasõidukid). Meetme eesmärk on vanade liiniveolepingute lõppemisel ühistransporditeenuse pakkumisel asendada vanad diiselbussid biometaani bussidega, mis liinivedu teostades tarbivad suures mahus biometaani, ühtlasi toetatakse meetme alt ka biometaani tarbimiseks vajaliku tankimistaristu loomist).</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise	<p>Vastavalt 2019. aasta riigiaruande lisale D, milles käsitletakse kliimamuutustega seotud riske, kannatab Eesti rannikuerosiooni ja üleujutuste all, mis kahjustavad taristut. Vaja on investeerida kliimamuutustega kohanemisse, riskide ennetamisse ja katastroofidele vastupanu võimesse. Riskihindamise ja suutlikkuse analüüsi põhjal on äärmiselt oluline parandada tormide, üleujutuste ja metsatulekahjude põhjustatud hädaolukordadele reageerimisele kuluvat aega ning tagada üleujutusrisiki parem maandamine ja sadeveesüsteemide toimimine sagedasemate vihmade tingimustes. Üleujutusriskiga on tegemist siis, kui vihmavee pinnasesse imbumist on märkimisväärselt vähendanud halvasti juhitud või mittejuhitavad pinnakatendid. Seetõttu on oluline</p>

		<p>kliimamuutustest tingitud täiendavate hüdrauliliste koormustega vastu luua kaasaegsed sadeveesüsteemid, et vältida sademevee põhjustatud üleujutusi ja leevendada kuumalainest põhjustatud soojussaare efekti. Investeeringud meteoroloogia-, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks tagavad, et asjakohastel institutsoonidel oleks täpne ja õigeaegne info päästetööde läbiviimiseks ning ennetusmeetmete väljatöötamiseks.</p> <p>Tormilised jäävabad talved on osutunud kiiresti kasvavaks ohuks sadamarajatistele ja eri laevade ohutule teenindamisele. Sadama kaitserajatiste puudumine viib sadamarajatiste kasuliku tööea kiire lühenemiseni.</p> <p>Elurikkuse säilitamine on ökosüsteemipõhise lähenemise aluseks ja seetõttu oluline vahend kliimamuutuste mõju leevendamiseks. Toimivad ökosüsteemid on kliimamuutuste kahjulikule mõjule vastupidavamad ja olulised süsinikuvaru säilitamiseks. Kliimamuutuste mõju leevendamiseks tuleb parandada kliimatundlike märgalade seisundit.</p> <p>Eestlaste teadlikkus kliimamuutustest (2019. aastal 59%) jääb alla ELi keskmise (79%). Siseturvalisuse arengukava eesmärk on suurendada 2030. aastaks inimeste teadlikkust hädaolukordadest ja kriisiolukordadest. Üldsus vajab hästi väljaarendatud vahendeid, et mõista võimalikke ohte, tagajärgi ja enesekaitse meetmeid.</p>
<p>Rohelisem Eesti (P02)</p>	<p>(vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine</p>	<p>Üleminek ringmajandusele on konkurentsivõime suurendamise ja üleilmsete suundumuste vältimatu eeltingimus. Kavandatud meetmed on kooskõlas 2020. aasta riigiaruandega suunatud järgmistele teemadele:</p> <ul style="list-style-type: none"> i) olulised investeerimisvajadused ringmajanduses, ii) madal ressursitootlikkus ja iii) suur kodumaine materjalitarbimine ja jäätmeteke pärsvivad konkurentsivõimet <p>Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 käsitleb vajadust vältida ja vähendada jäätmeteket ning töötada välja keskkonnahoidliku tehnoloogia investeerimisprogramm. Väljakutsete ja sekkumiste aluseks on eesmärk minna 2050. aastaks üle ressursitõhusale kliimanetraalsele ringmajandusele (nagu on sätestatud lisas D) ning ELi uus ringmajanduse tegevuskava ja tööstusstrateegia.</p> <p>Eesti peab oluliselt parandama ressursitootlikkust (0,64 eurot/kg, EL 2,33 eurot/kg). Ringmajandusele üleminekuks on vaja põhjalikke muudatusi, eelkõige ressursside kasutamise ahela esimestes etappides, et jätkata ressursitõhususe parandamist ja rakendada jäätmekäitluses täielikku ringmajandusele üleminekut. Peamised valdkonnad on ringmajanduspõhised tootmis- ja tarbimismudelid, ökodisaini edendamine ning ettevõtete energia- ja ressursitõhususe tõstmine. Meil on olemas juba eelmise perioodi kogemusi ja uuringuid ressursitõhususe ja jäätmekäitluse meetmete kohta. Eesmärk on, et aastaks 2035. on juurdunud ringmajandusel põhinev ettevõtlusmudel.</p> <p>Jäätmekäitluse sekkumised põhinevad Riigi Jäätmekava ja jäätmete raamdirektiivi eesmärkidel. Jäätmetekke ja pakendamise vähendamine toob kaasa kulude ja keskkonnamõju vähenemise kogu tooteahelas. Eesti on olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude osas veel kaugele maha</p>

		<p>jäänud, 2019. aastal võeti Eestis ringlusse 31% jäätmetest (eesmärk on 2025. aastaks 55%). Tuleb arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sealhulgas kõrget liigiti kogumise määra ja sobivate ringlussevõtuvõimsuste olemasolu.</p>
<p>Rohelisem Eesti (P02)</p>	<p>(viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO₂-neutraalsele majandusele</p>	<p>Eesti elanikkond on koondunud linnapiirkondadesse, mis põhjustab probleeme seoses juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega. Igapäevaste pendelrändajate arv avaldab suurt survet olemasolevale taristule ja suurendab vajadust arendada edasi inimmõõtmelist ja kestlikku linnatranspordisüsteemi. Kavandatud meetmed on suunatud nende oluliste probleemide lahendamisele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sõiduaegade ja -kulude suurenemine; • suurenev sõltuvus isiklikust autost ja sellest tulenev ebavõrdsus; • säästlike liikumisviiside osakaalu vähenemine (ebaatraktiivsed tänavad, laste iseseisva liikumise vähenemine, killustatud ühistransporditeenused); • transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂-heite suurenemine; • suurenev negatiivne mõju tervisele; • maakasutust ja transpordi planeerimist ei ole piisavalt integreeritud. <p>Suurimat mõju on võimalik saavutada Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades. Tallinna piirkonnas elab pool Eesti elanikkonnast ning seal on suurim transpordikoormus ja kõige ulatuslikum pendelrändeliiklus. Pool Eesti CO₂-heidest tuleb Tallinna piirkonnast – 1 400 000 tonni CO₂-heidet aastas (eesmärk 930 000 tonni 2030. aastaks).</p> <p>Tallinna, Tartu ja Pärnu piirkonnas ei ole jalgrataste kasutamine igapäevase liikumisviisina kaugeltki oma potentsiaali saavutanud. Jalgrattateede pikkus ja võrkude terviklikkus nendes linnades on ebapiisav, jalgrattamarsruudid ei ole sageli omavahel ühendatud ning on sagedaste katkestustega või ohtlikud, samuti on puudulikud hoiustamis- ja parkimisvõimalused.</p> <p>Nendes piirkondades tuleb rohkem tähelepanu pöörata ka ühistranspordi tõhususele ja kiirusele, võrgustiku ja teenuse terviklikkusele ning konkurentsivõimele seoses eraautodega. See rõhutab vajadust arendada mitmeliigilisi liikuvuse sõlmpunkte, mis soodustaksid erinevate liikumisviiside kombineerimist.</p> <p>Tallinna piirkonnas on väga oluline arendada uusi trammiühendusi, mis on väärtuslik suure läbilaskevõimega ja keskkonnasõbralik ühistranspordiliik.</p> <p>Kavandatud meetmed on kooskõlas riikliku transpordi ja liikuvuse arengukavaga 2021–2035 (koostamisel</p>
<p>Ühendatum Eesti (P03)</p>	<p>(i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine</p>	<p>Hõredalt asustatud riigina sõltub Eesti toimivast transpordisüsteemist. Paraku on Eesti TEN-T põhivõrgu väljaehitamisel saavutanud vaid vähest edu. Transpordisektori investeerimisvajadused kuni 2030. aastani suurenevad. Vajadus on ajakohastada põhimaanteid, et need vastaksid määruse (EL) nr 1315/2013 nõuetele. Liiklusohutust on vaja suurendada, sest Eesti on maanteede ohutuse poolest alla ELi keskmise. Jalakäijate ja jalgratturite ohutust parandatakse kõnniteede ja tunnelite abil. Lisaks on vaja rohkem investeringuid keskkonnaga seotud leevendusmeetmetesse.</p>

		<p>Kõik direktiivi 2014/94/EL kohased kohustused on täidetud, teede laadimistaristut täiustatakse pidevalt.</p> <p>Eesti sisetranspordi väliskulud kokku on hinnanguliselt 1,5 miljardit eurot aastas, mis vastab 5,3%-le Eesti SKPst, millest 51% moodustavad keskkonnakulud (ELi keskmine on 44%). Koostamisel on uus transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035, milles võetakse arvesse keskkonnamõju ning keskendutakse säästva liikuvuse ja selle taristu arendamisele.</p> <p>Pidades silmas 2020. aasta Euroopa poolaasta riigiaruannet, on kavandatud raudteemeede, mis keskendub säästva transpordi arendamisele: raudteede elektrifitseerimine, kurvide õgvendamine, mis peaks tulevikus suurendama rongide kiirust ja kasvatama rongireisijate arvu. Rail Balticu tõhususe maksimeerimiseks ning selleks, et tagada sünergia Euroopa ühendamise rahastu ja Ühtekuuluvusfondi Rail Balticu vahel, ehitatakse kohalikud peatused Tallinna ja Ikla vahele. Kavandatud meetmed aitavad kaasa ELi säästva ja aruka liikuvuse strateegia eesmärkide saavutamisele.</p> <p>Digitaalne taristu peab saama liikuvusteenuse ja -taristu osaks, et kiirem andmeside võimaldaks intelligentsete transpordisüsteemide sektoril arendada, luua ja katsetada uusi juhtimis-, teabe- ning liikuvusteenuseid.</p>
<p>Ühendatum Eesti (P03)</p>	<p>(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine</p>	<p>Regionaalarengu edendamiseks on vaja lahendada kitsaskohad, mis takistavad inimestel jalgsi liikumist ja jalgratta kasutamisest või igapäevaseks pendelrändeks eri transpordiliikide kombineerimise, ning parandada ühistranspordi ja teenuste paremaks ligipääsuks olulist taristut, mis on hädavajalik ühistranspordile ja -teenustele juurdepääsuks aktiivsete transpordiliikide abil.</p> <p>Meede aitab luua ohutuid ja säästvaid liikuvusvõrgustikke, edendades jalgratta- ja/või kõnniteede arendamist väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Nende radade arendamine peaks tagama parema ja kestlikuma juurdepääsu teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikud peatused) ja töökohtadele. Selliste paremini välja arendatud jalgrattasõidu/jalakäijate liikuvuse võrgustikel on potentsiaal märkimisväärselt suurendada raudtee kasutamist, suurendada ühistranspordi kasutamist ja kestlikkust tervikuna ning vähendada sõltuvust eraautodest ja seega vähendada riiklikul tasandil kasvuhoonegaaside heidet. Sekkumine aitab arendada integreeritud transpordisüsteeme, sealhulgas toetada jalgrattasõidu ja jalgsi käimise üldvõrkude loomist ning mugavama elektriraudteejaama kasutatavust. Eeldatakse, et investeeringutel on soodne mõju kliimamuutuste vähendamisele.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturul eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte</p>	<p>Selleks et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda ning toetada majanduses toimuvaid struktuurimuutusi, vajavad töötajad, sealhulgas töötud, mitteaktiivsed ja töötavad töötajad, aktiivsete tööturumeetmete sihipärast paketti. Eri rühmad seisavad silmitsi erinevate probleemidega tööturule sisenemisel, tööturule naasmisel ja seal püsimisel või üleminekul eri oskusi vajavatele töökohtadele. Tööturg on horisontaalselt ja vertikaalselt eraldatud soo, vanuse, töövõime ja kodakondsuse alusel. Stereotüübid on endiselt probleemiks. Need probleemid ei takista mitte ainult soolist võrdõiguslikkust ja edusamme</p>

	<p>puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu</p>	<p>soolise palgalõhe kaotamisel, vaid takistavad ka oskustel ja vajadustel põhinevat tööjõu liikuvust.</p> <p>Kuigi eestlased, eelkõige naised, on hästi haritud, töötavad inimesed sageli töökohtadel, mis jäävad allapoole nende omandatud haridus- või oskuste taset. 2016. aasta andmete kohaselt (PIAAC) töötab 36,1% töötajatest – ligikaudu 200 000 – töökohal, mis nõuab madalamat haridustaset. OECD andmetel moodustab töötaja töötunni tootlikkus umbes 73% EL 28 keskmisest töötajast, mille põhjus on madal haridustase ning vananenud haridus ja oskused. Vananenud oskuste või madala haridustasemega inimestel on vähe vahendeid oskuste uuendamiseks ja nad on tööturul haavatavamad olukorras, lisaks on tööandjate huvi nendes investeerimise vastu väiksem. Noorte töötuse määr on kõrgem kui üldine töötuse määr, eriti kriisiolukorras (kasv 6,9%-lt 2019. aastal 12,6%-le 2020. aasta II kvartalis). Noored vajavad töökogemuse puudumise, madalama hariduse, piirkondlike erinevuste, keelebarjääride või muude takistuste tõttu intensiivsemat toetust.</p> <p>Esineb erinevaid sotsiaal-majanduslikke ja piirkondlikke erinevusi, mis põhjustavad täiendavaid struktuurseid erinevusi. Takistuseks on endiselt ka hoolduskoormus ja terviseprobleemid. Tööturul esineb märkimisväärne kodakondsusel põhinev segregatsioon, mis väljendub eelkõige palgalõhe ja töötuse (2019. aastal 1,5-kordne erinevus töötuse määras) ning tööhõive (69,6% vs. 66% 2019. aastal) näitajates. Selle kõige tõttu on märkimisväärne osa elanikkonna tööturupotentsiaalid endiselt ebapiisavalt ära kasutatud.</p> <p>Kiireks taastumiseks COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule, ning majanduses toimivate struktuurimuutuste toetamiseks vajavad töötajad, sh töötud, mitteaktiivsed ja töötavad töötajad, aktiivsete tööturumeetmete sihipärast paketti. Eri rühmad seisavad silmitsi eri probleemidega tööturule sisenemisel, naasmisel ja seal püsimisel või liikumisel teistsuguseid oskusi vajavatele töökohtadele. Tööturg on horisontaalselt ja vertikaalselt segregeerunud soo, vanuse, töövõime ja kodakondsuse alusel. Stereotüübid on endiselt probleemiks, mis takistavad lisaks soolise võrdõiguslikkuse edendamise ja palgalõhe kaotamise kõrval ka oskustel ja vajadustel põhinevat tööjõu liikuvust.</p> <p>Kuigi eestlased, eelkõige naised, on hästi haritud, töötavad inimesed sageli töökohtadel, mis ei vasta nende omandatud haridus- või oskuste tasemele. 2016. a PIAAC andmete kohaselt töötab 36,1% töötajatest (ca 200 000) töökohal, mis eeldab madalamat haridustaset. OECD andmetel moodustab töötaja töötunni tootlikkus umbes 73% EL 28 keskmisest ja see on põhjustatud madalast haridustasemest, vananenud haridusest ja oskustest. Vananenud oskuste või madala haridusega inimestel on vähe vahendeid oskuste uuendamiseks ja nad on tööturul haavatavamad, lisaks on tööandjate huvi nendes investeerida väiksem. Noorte töötuse määr on üldisest kõrgem, seda eriti kriisiolukorras (kasv 6,9%-lt 2019. a 12,6%-le 2020. a II kv). Nad vajavad töökogemuse puudumise, madalama hariduse, piirkondlike erinevuste, keelebarjääri või muude takistuste tõttu suuremat toetust.</p> <p>Erinevad sotsiaal-majanduslikud ja piirkondlikud takistused, sh näiteks hoolduskoormus, terviseprobleemid jne, põhjustavad täiendavaid struktuurseid erinevusi. Märkimisväärne on ka kodakondsusel põhinev segregatsioon, mis väljendub eelkõige</p>
--	--	---

		<p>palgalõhe, töötuse (2019. a 1,5-kordne erinevus) ja tööhõive (69,6% vs. 66% 2019. a) näitajates. Eelnevast tulenevalt on märkimisväärne osa elanikkonna tööturu potentsiaalist endiselt ebapiisavalt rakendatud</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske</p>	<p>Järgmisel kümnendil on Eesti üks suurimväljakutse leida viis, kuidas hoida inimesi tööturul tervena ja nii kaua kui võimalik. Tuleb parandada töötervishoidu ja tööohutust. Tööõnnetuste arv on viimase viie aasta jooksul suurenenud 25%, suurendades töötajate, tööandjate ja riigi kulusid. Töösuhted ja töövormid mitmekesisustuvad, tuues kaasa uued riskid ja töötajate suurema vastutuse. Tööõnnetuste vältimiseks ja töötajate töövoime säilitamiseks on vaja suurendada teadlikkust töökeskkonna ohtudest ja riskidest. Töövoimet mõjutavad ka uute tööviiside, sealhulgas kaugtöö ja muu paindliku korra kasutuselevõt. Parandada tuleb füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ja mõõtmise süsteemi töökohal.</p> <p>Vähene järelevalve töökeskkonna üle ning piiratud teenustega töötervishoiusüsteemi halb kvaliteet ja kestlikkus takistavad tööga seotud terviseprobleemide ennetamist ja nende varajast avastamist. Ajutise töövoimetuse korral ei sekkuta töövoime, tööalase konkurentsivõime ega oskuste säilitamisse. Selle perioodi toetusüsteem on ebatõhus ja võib põhjustada osalise või püsiva töövoimekaotuse. Inimesed lahkuvad ka seetõttu, et pensionisüsteem tagab soodsatel tingimustel vanaduspensioni, mis kipub motiveerima ennetähtaegset pensionile jäämist. Samuti lahkutakse tööandjate suhtumise ja terviseprobleemide tõttu.</p> <p>Tervisekaotuse peamised põhjused on südame-veresoonkonna haigused, pahaloomulised kasvaja ja vigastused, mida mõjutavad suuresti elustiil ja keskkond. Tervist mõjutavate tegurite (alkohol, tubakas, uimastid, toitumine, keheline aktiivsus) peamisi riskitegureid ei ole tõhusalt ennetatud. Lisaks on nõustamis- ja raviteenused killustatud, halvasti integreeritud esmatasandi arstiabi teenustega ja neid ei pakuta piisavalt. Samuti ei leevendata piisavalt vaimse tervise seotud riske. Vajaka on koostööst eri sektorite (tervis, haridus, sotsiaalvaldkond, õigus, sisejulgeolek jne) ja eri tasanditel (riik, kohalik tasand, kolmas ja erasektor) vahel.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalise õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtetus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu</p>	<p>Eesti haridussüsteem ei vasta piisavalt tööturu vajadustele ning oskuste nappus ja mittevastavus nõudlusele suurenevad. Tagatud ei ole piisaval arvul haridustöötajaid. Õpetajate oskusi on vajalik täiendada, mh seoses eeldatava üleminekuga keskkonnahoidlikumale ja digitaalsemale majandusele.</p> <p>Ei ole juurdunud personaliseeritud ja individualiseeritud õpetamine ja õppimine ning õpimotivatsiooni arengule toetamine. 18–24-aastaste vanuserühmas on mitteõppivate noorte osakaal endiselt liiga suur, samuti keskhariduseta noorte osakaal, eriti nooremates vanuserühmades. Soolised erinevused põhihariduses on samuti murettekitavad. Tulevikus vajalike üldoskuste ja võtmepädevuste arendamist ja hindamist ei peeta piisavalt oluliseks, sidusus ja järjepidevus eri haridustasemetel ja -liikide vahel ei ole piisav ning kaasava hariduse põhimõtteid ei ole rakendatud nii palju kui on eeldatud. Õpingud ei ole piisavalt seotud tulevase karjääri ja tööga. Haridusasutuste koostöö ettevõtetega on ebapiisav, et muuta õpe praktilisemaks ja siduda seda enam tegeliku eluga. Üldine teadlikkus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rakendamise kohta on madal. Õpetajate ja koolijuhtide oskused õppeprotsessi ja -keskkonna</p>

		<p>kujundamisel on ebaühtlased, sh digitaalsete lahenduste potentsiaali ei kasutata maksimaalselt õppimise ja õpetamise edendamiseks. Kasutatavad õpetamismeetodid ja -vahendid on mõnikord aegunud ning arvesse ei võeta kõigi õppijate individuaalsust ja hariduslikke erivajadusi. Puudub suutlikkus õppekavade teaduspõhiseks ja kaasavaks väljatöötamiseks jarakendamiseks. Õppijate õpitulemuste ning haridusasutuste sise- ja välishindamise tulemuste tagasisidestamine ei ole piisavalt sidus. Formaalharidussüsteem seisab jätkuvalt silmitsi õpetajaskonna vananemisega ja sellest tuleneva vajadusega tagada uute õpetajate järelkasv. Noorsootöötajatest on kõrgharidusega ligikaudu 90%, samas; 60%-l ei ole erialast haridust või noorsootöötaja kvalifikatsiooni ning sektorit iseloomustab tööjõu voolavus.</p> <p>Õppimisvõimalused ja üliõpilaste valikud ei ole piisavalt kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega.</p> <p>Nagu Euroopa Komisjon 2019. aastal riigipõhistes soovitusetes märkis, peab Eesti parandama hariduse ja koolituse kvaliteeti ja tõhusust ning vastavust tööturu vajadustele ja toetama võtmepädevusi, sealhulgas digi- ja valdkonnaüleseid oskusi ning innovatsiooni juhtimist kõikidel haridustasanditel.</p> <p>Õpirajad keskhariduse tasemel ei taga piisavaid valikuid, paindlikkust või individualiseeritust ning kutseharidus on endiselt vähepopulaarne. Tööjõu ja oskuste suur puudus mitmes sektoris (sh IKT, inseneriteadus, sotsiaal- ja tervishoiusektor ning muud kasvualdkonnad, sh teadus, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika) on tõusuteel ja see takistab edasist majandusarengut ning Eesti jõudmist järgmisesse arenguetappi. Nende õppevaldkondade atraktiivsus tulevaste kutseõppijate ja üliõpilaste jaoks on väike, mitmes valdkonnas ei vasta lõpetajate arv tööturu vajadustele. Näiteks ainuüksi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris on puudu üle 14 000 inimese. Üks probleem, millega tuleb tegeleda, on soolised stereotüübid poiste ja tüdrukute õppekavade valikul. Lisaks sektoripõhisele lähenemisviisile on vaja ka piirkonnapõhist lähenemisviisi, et paremini tegeleda tööturu jaoks vajalike oskuste ja oskuste tasemetega. Õppijate haridus- ja karjäärivalikud ei vasta hinnangulistele tööjõuvajadustele ning kutse- ja kõrgharidusest väljalangemise määr on kõrge. Seoses töökohal toimuva õppega (töökohapõhine õpe, sh õpipoisiõpe) on väljakutseks VKEde motivatsioon ja suutlikkus pakkuda õppimisvõimalusi ja kaasata õppesse kuni 25-aastasi noori (ilma eelneva töökogemuseta) ning hariduslike erivajadustega õppijaid.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise</p>	<p>Keerulisemates oludes kasvavad lapsed ja mitteaktiivsed noored, nende kõrvalejäämine hariduse omandamisest, tööturul ja noorsootöö pakutavatest võimalustest on tõsine sotsiaalne probleem. Kuna tööturul suureneb kvalifitseeritud tööjõu puudus, on väga oluline kaasata noori tööturule või tõsta nende kvalifikatsiooni edasiõppimise kaudu.</p> <p>2020. aastal oli Eestis 15–29-aastaste vanuserühmas 24 300 noort, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitusel (nn NEET-noored), s.o 11,7% vanuserühmast. Võrreldes 2019. aastaga on mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arv suurenenud ja tõusnud tasemele, kus see püsis aastatel 2016–2018 (20 700 ehk 9,8% 2019. aastal). Peame keskenduma ennetavatele sekkumistele noorsootöö ja formaalhariduse kaudu ning töötama välja tõhusamaid meetmeid ja laiemat teavitustegevust</p>

	<p>hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks</p>	<p>mittetöötavate ja mitteõppivate noorte jaoks tugevama partnerluse kaudu (riigi, kohalikul ja perekonna tasandil), et tugevdada noortegarantiid koos tööturumeetmetega. Konkurentsivõime ja oskuste valdkonnas tuleks tagada praktika.</p> <p>Noorte vajadustele vastavate teenuste mõju ja kvaliteedi kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks on vaja arendada ja edasi arendada noorte seire- ja analüüsisüsteemi.</p> <p>Koolist väljalangemise ja tõrjutuse ohu vähendamiseks peavad lastele ja noortele olema kättesaadavad kvaliteetsed haridus- ning tugiteenused, olenemata nende elukohapiirkonnast, emakeelest või võimalikest erivajadustest.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust</p>	<p>Inimesed vajavad juurdepääsu paljudele oskustele, kombineerides digioskusi tööpetsiifiliste ja valdkonnaüleste oskustega. Eesti ettevõtete arengut takistav peamine tegur on oskustööjõu puudus. Selleks, et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda, on vaja toetada inimeste ümber- ja täiendusõpet. Oskuste arendamine toob suurt kasu majanduse taastamisel kestlikule majanduskasvule, et säilitada ja edendada tehniliselt uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu.</p> <p>OECD 2018. aasta andmed näitavad, et Eesti töötaja tootlikkus moodustab umbes 73% EL 28 töötaja keskmisest töötunni tootlikkusest. Selle lõhe peamiseks põhjuseks on vananenud haridus ja oskused. Suure osa inimeste haridustase on madal (ligikaudu 84 000 inimest vanuses 25–64) ja neil puudub erialane haridus (2020. aastal 26%). Ka kutsehariduses ja mittestatsionaarses üldhariduses on koolist väljalangemise määr kõrge. Hoolimata elukestvas õppes osalemise üldisest kasvust (2019. aastal 20,2%), on see eakate, madalama hariduse ja oskustega inimeste, eesti keelt mittekooslevate inimeste ja meeste hulgas endiselt madal.</p> <p>Koolitusturu killustatus ja kvaliteedihindamissüsteemi puudused muudavad mitteformaalse koolituse pakkumise keeruliseks.</p> <p>Üliõpilaste heterogeensus ja vajadus tasakaalustada õpinguid töötamisega suurendavad vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele. Puudub teave mitteformaalse õppe võimaluste kohta ning kasutajasõbralik viis teabele juurdepääsuks.</p> <p>Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA on edukalt käivitanud, kuid kutsequalifikatsioonisüsteemi reformimiseks on vaja täiendavaid reforme ja koostööd. Stiimulid ja koostöövormid haridusasutuste ning tööandjate koostöö korraldamiseks ja sisu ajakohastamiseks peaksid olema oluliselt tõhusamad.</p> <p>Oskuste hindamise ja valideerimise võimalused on endiselt ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega toeta üksikisikuid õpingute ja karjääri kavandamisel. Oskuste kirjeldused, klassifikatsioonid ja andmebaasid ei sobi kokku ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Tööstandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele reageerimist.</p>

<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet</p>	<p>Lapsed ja noored on täiskasvanutest oluliselt vastuvõtlikumad erinevatele keskkonnateguritele ja sekkumistele. See tähendab, et ebarahuldavates tingimustes kasvamine vähendab lapse arengupotentsiaali, soodustab riskikäitumist ja vaimse tervise probleeme. Laste abistamise eest vastutavad kohalikud omavalitsused ja riik, kuid süsteem ei vasta vajadustele. Kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajad tegelevad igal aastal ligikaudu 10 000 abivajava lapsega, st lastega, kes kogevad seksuaalset, vaimset ja füüsilist vägivalda; kellel on tõsiseid käitumis- ja vaimse tervise probleeme ning kellel ei ole piisavat vanemapoolset hooldust. Hetkel ei pakuta abivajavatele lastele kvaliteetseid ja ligiääsetavaid teenuseid. See põhjustab probleemide kuhjumist ja süvenemist. Kitsaskohtadeks on abivajaduse hiline kindlakstegemine, vajaduste hindamise killustatus ja toetuse andmine eri süsteemide – sotsiaal- ja tervishoiu-, haridus- ja õiguskaitse-süsteemide – vahel. Lõpuks kasvavad paljud neist lastest selle asemel, et saada sotsiaalsetest panustajatest ja lisaväärtuse loojatest, täiskasvanuks, kes vajavad abi. See nõiaring läheb edasi põlvest põlve, hävitades potentsiaalse inimkapitali. Riskide ennetamine ja ohjamine varases lapsepõlves on noorte edasise edu alus.</p> <p>Tegevused, mille eesmärk on parandada laste ja noorte heaolu ning arengut, näiteks kodanikuhariduse edendamine ja aktiivse osalemise hõlbustamine, võivad aidata ennetada sotsiaalset tõrjutust ning toetada laste ja noorte täiskasvanueluks ettevalmistamist. Oluline on anda panus ulatuslikesse meetmetesse, mis toetavad Euroopa Lastegarantii rakendamist, sealhulgas tervikliku lastekaitse-süsteemi loomine, eri tasandite ja sektorite vahelise koostöö edendamine, meetmed laste ja noorte riskikäitumise ja sotsiaalse tõrjutuse ohu ennetamiseks, kriminaalõigussüsteemiga seotud laste ja noorte toetamine jne.</p> <p>Ligi 30% Eesti elanikkonnast on mõne muu etnilise rühma esindajad ega räägi eesti keelt esimese keelena ning viimase kümne aasta jooksul on ränne suurenenud (2020. aastal on lisaks tagasipöördujatele asunud Eestisse elama 4 710 inimest kolmandatest riikidest ja 3 724 ELi kodanikku).</p> <p>Keeleoskuse, vanuse ja tervisenäitajate osas valitsevad silmnähtavad sotsiaalmajanduslikud lüngad ning tugev sooline ja rahvuslik segregatsioon tööturul. Uuringute kohaselt on rahvuslik segregatsioon alates 1990. aastate algusest kasvanud, st etnilised vähemused elavad koos etniliste vähemustega ja ei suhtle eestlastega. Lisaks on Ida-Virumaal kõige halvemad integratsiooninäitajad võrreldes teiste piirkondadega, kus elab samuti etnilisi vähemusi. Seetõttu on koostöö kohalike omavalitsustega ja nende suutlikkuse arendamine lõimumis-, sh kohanemisprobleemide lahendamiseks kohalikul tasandil väga oluline.</p> <p>Teisest rahvusest püsielanikud, uussisserändajad ja Eestisse tagasipöördujad võivad jääda ebapiisavast eesti keele oskusest tingitud sotsiaal-majanduslike probleemide tõttu Eestis isoleerituks osalemaks tööturul, elukestvas õppes jne. Ebapiisavast eesti keele oskusest tingitud probleemid on seotud mitmete sotsiaal-majanduslike valdkondadega - tööturg, haridus, kontaktid eestlastega, osalemine kultuurielus, meedia tarbimine, kodanikuühiskonnas osalemine, avatus ja hoiakud Eesti ühiskonnas.</p> <p>Eesti vajab rohkem lõimumist, sh kohanemist toetavaid teenuseid, et kõik elanikud oskaksid eesti keelt tasemel, mis on</p>
---------------------------------------	---	--

		vajalik hariduse omandamiseks, tööturul ja ühiskonnas tervikuna osalemiseks. On oluline, et elanikel oleks ühine inforuum ja nad tunneksid end täielikult ühiskonda lõimunud. Ühtne lähenemisviis on hädavajalik, et käsitleda kõiki probleeme, mis on seotud teisest rahvusest püsielanike, uussisserändajate ja tagasipöördujatega, et edendada nende aktiivset kaasamist ja osalemist, parandada nende tööalast konkurentsivõimet ja tagada neile võrdsed võimalused.
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	<p>Pikaajalise hoolduse süsteem on killustatud valitsemistasandite ja sektorite vahel. Kuna kohalike omavalitsuste suutlikkus investeerida kodu- ja institutsioonipõhistesse pikaajalise hoolduse teenustesse on ebavõrdne, sõltub ligipääs nendele teenustele suuresti isiku elukohast. Vaatamata Eesti hoolekandepoliitika üldisele eesmärgile pakkuda teenuseid, mis toetavad iseseisvat toimetulekut kodus nii kaua kui võimalik, on koduteenused kättesaadavad vaid 15% ulatuses kogunõudlusest, samas on institutsionaalsete teenuste osakaal suurenenud. Uuringud näitavad, et 16–23% hooldust vajavatest eakatest vajab oma igapäevaelus rohkem abi, kui praegune süsteem suudab pakkuda. Dementsus on tugevalt aladiagnoositud, olles ligikaudu 12 korda madalam kui eeldatav 7% tase 60+ rühmas. Umbes 45% üldhooldusteenuste saajatest kannatavad ka dementsuse all. Teenuseid, mis toetavad iseseisvat elamist kodus, pakutakse märkimisväärselt harvem kui vaja. Selle tulemusena on perekondadel nii hoolduse kui ka teenuste eest maksmise seisukohast suur koormus. Umbes 60 000 inimesel on hoolduskohustused, sh üle 8 100 inimesel, kes ei tee selle tõttu tasustatavat tööd, ja umbes 6500 inimest, kes on olnud sunnitud tegema osalise tööajaga tööd. Elanikkonna vananemine suurendab veelgi abi ja hoolduse vajadust.</p> <p>Suurema hooldusvajadusega inimesed on sagedamini ühiskonnast ja perekonnast füüsiliselt eraldatud, mis piirab nende sõltumatust ja võimet olla kogukonna täisliige. Hoolduse pakkumisel on vaja rakendada uusi tehnoloogilisi lahendusi, teenusemudeleid ja mentaliteeti, mis võiksid toetada inimeste võimet kodus toime tulla ning aidata suurendada nende ohutust ja elukvaliteeti. Pikaajalise hoolduse süsteemi parandamine peab käima käsikäes tööjõu arenguga. Hinnangud näitavad, et Eestis puuduvad kaasaegsete ja inimkesksete teenuste arendamiseks ja pakkumiseks vajalikud oskused (sh digioskused). Pikaajalise hoolduse ümberkorraldamine toob kaasa vajaduse uute pädevuste järele ja suurendab sotsiaalkaitsesektori tööjõuvajadust.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega	<p>Demograafilised muutused ja linnastumine nõuavad pidevaid jõupingutusi koolivõrgustiku ümberkorraldamiseks ning kaasavale ja kvaliteetsele haridusele juurdepääsu parandamiseks. Esmatähtsad investimisvajadused taristusse ja innovatsiooni juhtimisse peaksid edendama koostööd haridusasutuste vahel ning vähendama piirkondlikke erinevusi kvaliteetsele ja kaasavale haridusele juurdepääsul.</p> <p>Koolikohustuslike õpilaste arv väheneb järgmise 10 aasta jooksul 4% (kasvutendents ainult Tallinnas, Harjumaal ja osal Tartumaast, teistes maakondades 5–25%, suurim langus toimub Ida-Viru- ja Valgamaal). Pikemas perspektiivis muutub langus tõenäoliselt veelgi olulisemaks enamikus maakondades ning koos vananevate haridusvaldkonna töötajatega tekib probleem kvaliteetse ja kaasava hariduse kestlikule pakkumisele piirkondades, kus elanikkond väheneb ja vananeb.</p>

		<p>Venekeelsetes piirkondades ja madala tihedusega piirkondades on õpilaste tulemused halvemad, sõltumata õpilase sotsiaalmajanduslikust taustast. Samuti esineb piirkondlikke erinevusi nii põhiharidusest keskharidusse ülemineku kui ka keskhariduse omandamise edukuse määra osas ning on vajadus parandada hariduse ja koolituse vastavust tööturu vajadustele.</p> <p>Eri haridusvormide (formaalne, mitteformaalne, informaalne) koostöö ning ressursside ja teenuste taristu riskiasutus ei ole optimaalne. Õpikeskkonna sidusus füüsilise ruumi, väljaspool ametlike õppesüsteemide õppimise võimaluste ja virtuaalsete õppekeskkondade kombinatsioonina ei ole piisav – tehnoloogiasse, digitaalruumi ja noorsootöö juurdepääsetavusesse, sh hobiõppesse tehtud investeringud võivad jääda täies mahus realiseerimata. Sageli ei toeta õpikeskkond hariduspoliitikaga seotud eesmärkide saavutamist, nt õppele ja õpetamisele koostööl põhineva lähenemisi kasutuselevõtmine, keskendudes selgelt võtmepädevustele, suurem keskendumine tööturul vajalikele oskustele ja pädevustele jne. Erivajadustega õpilaste kaasava hariduse edendamiseks tuleb jätkata füüsilise ruumiga seotud programme, parandada tuleb juurdepääsu koolirajatistele, hankida asjakohased seadmed, varustus ning õpetamis- ja õppevahendid.</p> <p>Kohalike omavalitsuste haldus- ja haridusasutuste peamine edutegur on tõhus innovatsioon ja kvaliteedijuhtimine, mis loob raamistiku muutuste juhtimiseks ja õppeprotsessi täiustamiseks, et ennetada ja lahendada madalaid saavutusid kohalikul ja kooli tasandil. Tuleb välja töötada paindlik ja tõhus positiivse sekkumise ja innovatsiooni juhtimise mudel, võttes arvesse konkreetse kooli eripära, mis olukorra analüüsi, toetava juhtimise, eksperdiarvamuste ning koostööl põhineva kvaliteedijuhtimise kaudu aitaks luua kestlikult toimivat haridusprotsessi, eriti raskustes või hiljuti loodud koolides.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu</p>	<p>2040. aastaks suurenebeakate ja puuetega inimeste osakaal vastavalt 19,8%-lt 25,6%-le ja 11,9%-lt 17%-le. Umbes 1/3 üle 65-aastasest on teatanud, et nende igapäevane tegevus on terviseprobleemide tõttu piiratud ning nad vajavad abi igapäevases tegevuses ja enesehoolduses. Samal ajal tõrjuti 8 000 inimest tööturult hoolduskoormuse tõttu. Kvaliteetsete ja taskukohaste sotsiaalteenuste osutamine on paranenud, kuid erinevused kohalike omavalitsuste vahel on säilinud ning kuigi astutakse samme tugevama silla loomiseks sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi vahel, on sujuv lõimimine endiselt väljakutse, mida ei ole võimalik lahendada üksnes teenuste osutamise mudeli parandamisega, vaid vaja on investeerida ka taristusse.</p> <p>Sotsiaalsüsteemi arendamine põhineb deinstitutionaliseerimise põhimõttel. Praegu on 80 000 pikaajalist hooldust saavat inimest, kuid tegelik vajadus on hinnanguliselt vähemalt 132 000 inimest. Vaja on investeerida kogukonnapõhistesse teenuste üksustesse, teenusekeskustesse, päevahoidu ja muude teenuste arendamisse, mis vähendaks hoolduskoormust ja toetaks inimeste võimalikult iseseisvat toimetulekut. Hooldussektor peab sammu pidama ka tehnoloogilise ja digitaalse arenguga, suurendama oma innovatsioonisuutlikkust ja toetama tehnoloogia kasutuselevõttu. Investeringuid on vaja ka tervishoidu, eriti väiksemates maakondades ja äärealadel. Maakondades asuvate suurte haiglate taristu ei toimi</p>

		<p>integreeritud hoolduse eesmärgil ega ole ressursikasutuse seisukohast tõhus.</p> <p>Pikaajalise hoolduse reformi edukaks rakendamiseks ning tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimiseks tehtavad investeeringud peavad tuginema deinstitutionaliseerimise põhimõttel ning toetama täielikult inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimestele igakülgse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektoris institutsioonipõhiselt lähenemiselt integreeritud koostööle ja koordineerimisele.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(m) vähendada materiaalsel puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalsel abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist	<p>Hoolimata olukorra paranemisest on vaesus, sotsiaalne tõrjutus ja sissetulekute ebavõrdsus Eestis suured. 2018. aastal elas 21,7% Eesti elanikkonnast vaesuse ohus ja 2,4% absoluutses vaesuses.</p> <p>Vaesuse oht väheneb üksikleibkondades, st ükski elavate inimeste hulgas, samuti üksikvanemate hulgas.</p> <p>Sotsiaalsiirded, st riiklikud hüvitised ja pensionid, aitasid ära hoida vaesusesse sattumist. Neid sissetulekuid arvesse võtmata oleks 39,1% elanikkonnast olnud vaesuse ohus ja 22,7% absoluutses vaesuses.</p> <p>Vaesuse oht püsis 16–24-aastaste noorte seas 20,9% tasemel. Alla 18-aastaste laste hulgas suurenes vaesusriski määr 2018. aastal 1,9 protsendipunkti 17,1%-ni. Samal ajal langes laste absoluutne vaesuse määr 2,5%-lt 2017. aastal 1,6%-le 2018. aastal. Vaesuse ohus elavate eakate osakaal on vähenenud – 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal vähenes 46,4%-lt 2017. aastal 43,1%-le 2018. aastal.</p> <p>2019. aastal elas 7,6% Eesti elanikkonnast puuduses. Puuduse määr oli kõrgeim eakate seas (vähemalt 65-aastased) (10,4%) ja madalaim 18–24-aastaste hulgas (5,3%).</p>
Inimestele lähedasem Eesti (P05)	(i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnaalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades	<p>Linnapiirkondade arendamisel on oluline roll riigi majanduse arengus, see on ka prioriteetne sihtvaldkond, millele Euroopa Komisjon on tähelepanu juhtinud ja mille jaoks on vaja eraldada vähemalt 8% Euroopa Regionaalarengu Fondi rahalistest vahenditest. Suurematel linnapiirkondadel on mitmeid probleeme, mis tulenevad ebaühtlasest kasvust, näiteks valglinnastumisega kaasnev soovimatu keskkonnamõju, ebaratsionaalne maakasutus, ebapiisav tehniline ja teenustetaristu, suurenenud pendelrändest põhjustatud liiklussageduse kasv ja õhusaaste, elurikkuse vähenemine, avaliku linnaruumi ebaühtlane kvaliteet jne.</p> <p>Linnapiirkonna jaoks valitud sekkumised kajastavad piirkondlikes ja kohalikes arengukavades kirjeldatud väljakutseid ja eesmärgi, kuna kohaliku elukeskkonna kvaliteet on linnapiirkondade jaoks oluline. Linnapiirkondade üha olulisem ühine väljakutse seisneb keskkonna- ja kliimaküsimustes. Pärnu linnapiirkond ja Ida-Virumaa linnapiirkonnad seisavad koos maapiirkondadega silmitsi sarnaste probleemidega nagu kirjeldatud SO2 poliitikaeesmärgis nr 5. Erilist tähelepanu tuleb pöörata elukeskkonna vähesele atraktiivsusele Ida-Viru linnapiirkondades. Suur alakasutatud linnapiirkondade osakaal, tänapäevastele vajadustele mittevastav elukondlik kinnisvara, vähene rahulolu kohalike omavalitsuste teenustega ning vähem võimalusi vabaaja- ja kultuuriüritustel osalemiseks</p>

		<p>on väljakutsed, millele peab poliitikaeesmärk nr 5 raames tähelepanu pöörama.</p> <p>Poliitikaeesmärgi nr 5 raames kavandatud sekkumised täiendavad teiste poliitikaeesmärkide, eelkõige poliitikaeesmärgi nr 2 tegevusi, mis keskenduvad säästva linnatranspordi arendamisele ja kliimamuutustega seotud küsimustele linnapiirkondades. Nende väljakutsete lahendamiseks on kasvav potentsiaal, linnapiirkondade arukate ja uuenduslike lahenduste arendamisel, mille rakendamine on Eestis veel endiselt piiratud. Poliitikaeesmärkide nr 2 ja 5 raames linnapiirkondades kavandatud meetmete ühine eesmärk on parandada elukeskkonna kvaliteeti linnapiirkondades, suurendades linnade konkurentsivõimet ja vähendades CO2-heidet. Ida-Viru linnapiirkonna kestliku elukeskkonna toetamine täiendab teiste poliitikaeesmärkides ja õiglase ülemineku fondi sekkumisi, mis on suunatud peamiselt sotsiaalsele ja majanduslikule üleminekule järgmistel aastatel. Vähemalt 8% Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest suunatakse kestlikule linnaarengule poliitikaeesmärkides nr 2 (erieesmärk viii) ja nr 5 (erieesmärk i) ning neid rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis.</p>
<p>Inimestele lähedasem Eesti (P05)</p>	<p>(ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades</p>	<p>2020. aasta riigiraportis rõhutatakse mitmeid Eesti regionaalarengu väljakutseid, mis on samuti P05 raames kavandatud sekkumiste fookuses.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaal- ja majandusnäitajate vahe pealinnapiirkonna ja riigi ülejäänud osa vahel on suurenenud. • Erinevused SKPs elaniku kohta kajastuvad ka piirkonniti erinevas tööviljakuses. SKP oli 2018. aastal ELi keskmise lähedal pealinnapiirkonnas Põhja-Eestis (97% ELi keskmisest), jäädes ülejäänud NUTS3 piirkondades 52% ja 59% vahele ELi keskmisest. • Praegune riiklik toetus innovatsioonitegevusele ei vasta piirkondlikele ega ettevõtete vajadustele, mistõttu tuleb suurendada toetust mahajäänud piirkondadele. • Muudest piirkondadest pealinna kolivate inimeste arv on vähenenud, kuid pendelrändajate arv on suurenenud. Riigisisene liikuvusliikuvus muude suuremate linna- ja funktsionaalsete linnapiirkondade suunas on intensiivne. <p>Eesti rahvastik väheneb kõikjal, välja arvatud kahes linnapiirkonnas. Lisaks majanduslikule järelejäudmisele esitab see väljakutseid, ka kohaliku tasandi teenuste osutamisele, tugevate kogukondade säilitamisele, atraktiivsele elukeskkonnale ja üldisele ruumi kasutamisele. Praegune teenuste osutamise mudel ja vajalik taristu on välja töötatud suurema arvu elanike jaoks, kui rahvastiku prognoosid ette näevad, Kohaliku tasandi teenuste nõudluse struktuuri muudavad ka demograafilised protsessid. Elanike lahkumisel kaovad ka teenused ja hooned jäävad tühjaks, väheneb ettevõtlus ja seetõttu ka töövõimalused. Vajadust rahvastikum muutustega edukalt kohaneda kirjeldatakse ka kui pikaajalise strateegia Eesti 2035. üht arenguvajadust. Kuna poliitikaeesmärgi nr 5 puhul algatavad projektide valimise piirkonnad ja kavandatud projektid põhinevad integreeritud piirkondlikel strateegiatel, tuleb toetada ja tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust töötada välja asjakohased piirkondlikud strateegiad ning hinnata ja valida projekte.</p>

<p>Õiglane Üleminek (JTF)</p>	<p>Võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimaneutraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega</p>	<p>2019. aastal liitus Eesti ühiseesmärgiga saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalne Euroopa ja 2020. aastal Euroopa Komisjoni 2030. aasta kliimaalase eesmärgi kavaga, milles tehakse ettepanek vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid 2030. aastaks vähemalt 55% võrra ja kus määratletakse Euroopa vastutustundlik tegevuskava 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamiseks.</p> <p>2019. aasta detsembris esitas Eesti Euroopa Komisjonile oma riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030), milles seatakse eesmärgid vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja primaarenergia tarbimist ning suurendada taastuvenergia osakaalu, säilitades samal ajal energiavarustuskindluse.</p> <p>Enamiku Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest toodab energeetikasektor. Märkimisväärse osa energeetikaga seotud heitkogustest põhjustab fossiilkütuste ulatuslik tarbimine elektrienergia ja soojuse tootmiseks. Seetõttu mõjutab Eesti edusamme kliimaneutraalsuse suunas kõige rohkem energeetikasektori, eriti põlevkivisektori ümberkujundamine. Põlevkivisektor on suurel määral koondunud Eesti Ida-Viru maakonda, mistõttu seal asuvad põlevkiviga seotud ettevõtted toodavad üle 50% kogu Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest. Seetõttu, kliimaneutraalsusele üleminekul saab olema, ja on juba praegu, suurim mõju just Eesti Ida-Viru maakonnale.</p> <p>Põlevkivisektor on olnud Eesti majanduse jaoks strateegiliselt tähtis alates 1920ndatest aastatest ja see on märkimisväärselt mõjutanud Ida-Viru maakonna sotsiaal-majanduslikke ja keskkonnatingimusi.</p> <p>Põlevkivisektori töötajad moodustavad 13% kõigist piirkonnas tegutsevatest ettevõtete töötajatest, kuid nende eest makstavad tööjõumaksud moodustavad 1/4 piirkonna tööjõumaksudest. Põlevkivisektorit iseloomustab märkimisväärselt kõrgem keskmine palk kui maakonna ja Eesti keskmine palk. Põlevkivisektori ettevõtted on Ida-Viru maakonna majanduse nurgakiviks nii käibe kui ka suure mõju poolest neist sõltuvatele ettevõtetele.</p> <p>Et põlevkivist elektritootmist saaks õiglaselt järkjärguliselt lõpetada, on üleminekuperioodil vaja sihtotstarbelist toetust põlevkivist väljumise sotsiaal-majanduslike ja keskkonnamõjude vähendamiseks.</p>
--------------------------------------	---	--

2. PRIORITEEDID

2.1 Muud prioriteedid kui tehniline abi

2.1.1. NUTIKAM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m

☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine

2.1.1.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika järgib süsteemset lähenemisviisi, mis põhineb riigiaruande lisal D, Euroopa poolaasta investeerimissuuniste riigipõhistel soovitusel ning Eesti teadus-, arendus-, innovatsioonisüsteemi rahvusvahelise hindamise tulemustel. Sekkumistega toetatakse uue riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava (2021–2035) rakendamist.

Sekkumised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni levitamisele ühiskonnas kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegiaga.

Sekkumisloogika hõlmab kolme suunda:

1. erasektori innovatsioonivõimekuse ning teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse suurendamine;
- 2 nõudlusest lähtuva asjakohase ja paindliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine;
3. teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse ja pakkumise poole ühendamine tõhusate teadmussirde mehhanismide kaudu, sealhulgas arvestades avaliku sektori aktiivsemat rolli teadmussirde protsessis.

Võrreldes varasema perioodiga nihkub sekkumiste fookus **teadmussirde edendamisele (sh tehnosiirdele) ja teadussüsteemi ning ettevõtlussektori koostöö toetamisele**, arendades nõudlusest lähtuvaid teadus- ja arendus- ning innovatsiooniteenuseid era- ja avalikule sektorile (teadustaristu ja tippkeskuste teenused, teadus- ja kõrgharidusasutuste teadmussirdevõimekus) ja toetades akadeemilise, era- ja avaliku sektori koostööd ja koosloomet (temaatilised teadus- ja arendusprogrammid, avaliku sektori teadus- ja innovatsioonimahukuse kasvatamine). Kavandatakse uusi sekkumisi **teadustöötajate sektoritevahelise liikuvuse toetamiseks ning Eesti osalemiseks Euroopa Teadusruumi algatustes**. Toetatakse teadmiste ja teadustöötajate vaba liikumist kooskõlas Euroopa Teadusruumi põhimõtetega. Teadus- ja kõrgharidusasutuste institutsionaalsel arendamisel keskendutakse **teadmus- ja tehnoloogiasirdealaste teenuste ja kommertsialiseerimissüsteemide arendamisele**.

1. Erasektori innovatsioonivõimekuse ning teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse suurendamine

Sekkumismeetmed hõlmavad toetust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rolli suurendamiseks ettevõtete ärimudelites ning innovatsiooni edendava ettevõtetejuhtimise kultuuri arendamise kaudu, suurendades ettevõtete teadlikkust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eelistest ja võimalustest (nt nõustamine, konsultatsioonid, õppekülastusedjne); suutlikkuse suurendamise meetmed ja töötajate toetamine, sealhulgas (välis-) tippspetsialistide ligimeelitamine. Rakendusuuringute ja tootearenduse programmi rakendamisel lähtutakse ettevõtete vajadustest (teadus- ja arendustegevus, mida saab ettevõtluses rakendada). Sekkumised hõlmavad ka toetust suurema lisaväärtusega investeringutele, mis põhinevad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni suutlikkusel (arenduskeskused, olemasolevate investeringute laiendamine arendustegevusele, idufirmad), pakkudes teadus- ja arendustegevuse vautšereid ja kasutades tehnoloogia arenduskeskuste potentsiaali; ettevõtete osalemise edendamine ja toetamine rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuse programmides, partnerlustes, võrgustikes (nt digitaalse innovatsiooni keskuste võrgustik ja Euroopa digitaalse innovatsiooni keskuste võrgustik), organisatsioonides (nt CERN, ESA, EUROSTARS jne) ja

väärtusahelates strateegilist ühist huvi pakkuvates valdkondades; toetus Eestis välja töötatud tehnoloogiate laiendamiseks rahvusvahelistele turgudele (sealhulgas keskkonnahoidliku tehnoloogia ja innovatsiooni turulähedaste lahenduste kasutuselevõtt, mis võimaldab järgida Euroopa rohelist kokkulepet ning minna üle vähese CO₂-heitega ja ringmajandusele) ning selliste investeringute heakskiitmine, mis toetavad ettevõtteid üleminekuprotsessis. Samuti toetatakse tegevusi, mis tugevdavad riigi rolli teadus- ja arendustegevuse aktiivse kasutajana ja innovatsiooninõudluse eelkäijana, sealhulgas innovatiivsed riigihanked, avalikust sektorist lähtuv arendustegevus ettevõtetele, avalike teenuste kavandamine, avaliku ja erasektori partnerlus, näidisprojektid ning selleks vajalikud taristu- ja infotehnoloogilised lahendused.

2. Nõudlusest lähtuva asjakohase ja paindliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine

2.1. Teadus- ja arendustegevuse ja institutsionaalse teadmussirde võimekuse suurendamine teadus- ja arendusasutustes ja kõrgkoolides

Sekkumismeetmed hõlmavad terviklikku tegevuste paketti teadus- ja arendusasutustele ning kõrgkoolidele institutsionaalse teadmus- ja tehnosirde võimekuse ning teenuste kvaliteedi ja pakkumise arendamiseks, et paremini vastata ühiskonna ja ettevõtete nõudlusele ning aidata kaasa teadustulemuste kiiremale kasutuselevõtule väljaspool akadeemilist sektorit. Sekkumistega toetatakse nii asutusepõhiseid kui asutuste ühistegevusi. Toetatakse asutustes tõhusa teadushalduse ja teadmussirde teenuste arendamist, sealhulgas hargettevõtluse mudelite arendamist, partnerlusprogrammide arendamist teadusasutuste ja ettevõtete ühisprojektideks, teadlaste ja ettevõtete mentorlusprogramme, koosloomeplatvorme, hackatone, kiirendeid, intellektuaalomandi ja äri vormide alast nõustamist, asutuste teadustulemuste ja teenuste tutvustamist potentsiaalsetele huvilistele jms. Panustatakse kvaliteetsete teenuste pakkumiseks vajalike test- ja demokeskkondade, laborite, platvormide jms arendamisse. Olulisel kohal on kõrge potentsiaaliga teadustulemuste arendamine erainvestorite või ettevõtjate jaoks atraktiivsesse vormi eksperimentaalarendusgrantide (*proof-of-concept*) ja teiste tugimeetmete kaudu. Soodustatakse teadusasutuste ning kõrgkoolide ühistegevusi (nt ettevõtlussektorile teenuste ühisarendamine, Adapter-tüüpi tegevused, ühislaborid jms). Sekkumised hõlmavad ka kasutajakesksete lahenduste väljatöötamist Eesti teadusinfosüsteemis (ETIS) ja avatud teaduse põhimõtete rakendamist, et tagada potentsiaalsetele era- ja avaliku sektori kasutajatele parem juurdepääs olemasolevatele teadusressurssidele, sh teadusandmetele ja -infole, ja nende parem rakendatavus uute toodete ja teenuste arendamiseks. See hõlmab muu hulgas paremat ülevaadet teadlaste ja teadusrühmade uurimisprofiilidest ja pädevustest, kasutajasõbralikke lühikokkuvõtteid käimasolevatest ja lõppenud teadusprojektidest, koostööpakkumisi ettevõtlusele jms.

2.2. Nõudluspõhiste temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine TAIE fookusvaldkondades

Tegevus keskendub kvaliteetse ja asjakohase teadus- ja arendustegevuse ja teadlaste hulga kindlustamisele TAIE fookusvaldkondades, et tõsta uurimisrühmade suutlikkust käsitleda ettevõtjate nõudlusest lähtuvaid uurimisküsimusi ja pakkuda turule orienteeritud teaduslahendusi. Sekkumise raames toetatakse rakendus- ja vajadusel alusuuringuid, uute uurimisuundade väljaarendamist, toetatakse teadus- ja arendustöötajate järelkasvu, arendatakse teadus- ja arendustöökõks vajalikku labori- ja uurimistaristut, siseriiklikku ja rahvusvahelist koostööd, toetatakse tiptasemel teadlaste värbamist, valdkonna teadustulemuste kommertsialiseerimist, valdkonna teadus- ja arendustegevuse populariseerimist ja kommunikeerimist ja muid valdkonna teadus- ja arendustegevuseks vajalikke tegevusi. Uurimissuunad, -eesmärgid ja -küsimused ja selleks vajalikud tegevused kavandatakse temaatilistes programmides koostöös ettevõtlussektori esindajatega, järgides ettevõtliku avastusprotsessi ja koosloome põhimõtteid

2.3. Tiptasemel teadmiste ja teadustaristu teenuste pakkumise parandamine, era- ja avaliku sektori nõudlusest tulenevate vajaduste rahuldamiseks TAIE fookusvaldkondades

Sekkumise keskmes on praeguseks välja arendatud tiptasemel teadusvõimekuse mõju ja kättesaadavuse kasvatamine väljaspool akadeemilist sektorit, sh ettevõtluse ja avaliku sektori nõudlusest lähtuvate teenuste arendamise ja pakkumise toetamine TAIE fookusvaldkondades. Sekkumised hõlmavad kahte olulist suunda: 1) tippkeskuste tegevuste ja teadusuuringute tulemuste kättesaadavaks ja kasutatavaks tegemine era- ja avaliku sektori nõudluspõhiste vajaduste rahuldamiseks ning 2) teadustaristu teenuste avamine kasutamiseks väljaspool akadeemilisi ringkondi. Sekkumiste eesmärk on saavutada märkimisväärne majanduslik ja ühiskondlik mõju, sidudes nn eesliiniuuringud ettevõtlussektori ja ühiskonna vajadustega. Toetatavad tegevused hõlmavad teadmiste ja tehnoloogia ülekandmist ettevõtetele patentide, litsentside ja oskusteabe kaudu, ettevõtlussektorile suunatud teadus- ja arendustöötajate ettevalmistamist, ettevõtlussektori vajadustel ja potentsiaalil põhinevat teadustegevust (sh nõudlusest lähtuvaid alusuuringuid) jne. Teadustaristuga seotud sekkumised hõlmavad toetust turu vajadustest lähtuvate teadus- ja arendustegevuste arendamiseks era- ja avalikule sektorile, tuginedes olemasolevale taristule TAIE fookusvaldkondades.

3. Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni nõudluse ja pakkumise poole ühendamine teadmussiirde mehhanismidega

3.1. Teadmusvõrgustike ning äri- ja akadeemiliste ringkondade vaheliste sidemete arendamine teadus. Ja arendustöötajate liikumise kaudu akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel

Uut tüüpi sekkumise eesmärk on soodustada isiklike kontaktide ja võrgustike tekkimist ja arenemist akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel. Sekkumised hõlmavad eri liiki teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonna töötajate liikumise toetamist eri sektorite vahel, sealhulgas teadlaste ja teiste teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonna spetsialistide lühi- ja pikaajalise liikuvuse toetamist nii erasektoris kui erasektorist akadeemiasse (sh professuuride jm kaudu), teadmussiirde doktorantuuri toetamist ettevõtetes ja avalikus sektoris (doktoriõpingud läbitakse töökohaga seonduvalt tööandja ja ülikooli koostöös), koostöö- ja võrgustikutegevusi jne.

3.2. Teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamine: osalemine rahvusvahelisel teadmisteturul

Sekkumises toetatakse Eesti teadus- ja kõrgharidusasutuste, ettevõtete ja avaliku sektori asutuste osalemist Euroopa Teadusruumi tegevustes, et panustada tegevuste koordineerimise ja ressurside koondamise kaudu Euroopa Teadusruumi eesmärkide saavutamisesse, sh teadmiste ja teadlaste vabasse ringlusse, teadustaristu ühisarendustesse ja -kasutusse ning Euroopa ja globaalsete väljakutsete lahendamisesse. Tegevus hõlmab Eesti osalemist EL raamprogrammi, partnerlustes, missioonides, *teaming* tegevustes ja teistest Euroopa Teadusruumis algatustes, rahvusvaheliste teadusprojektide ettevalmistamise ja konsortsiumide arendamise toetamist, toetust teadusuuringute rahvusvahelisele turundustegevusele, teadlasmobiilsuse (sh noorteadlaste mobiilsuse) toetamist, toetust Euroopa Teadusruumi õppetoolidele. Toetust kavandatakse kooskõlas Eesti nutika spetsiliseerumise starteežiaga. Tegevuste rahastamisel rakendatakse sobival võimalusel nn EL raamprogrammi kvaliteedimärgist (*Seal of Excellence*)

3.3. Riigi kui targa tellija ja teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eestvedaja võimekuse arendamine

Sekkumised kasvatavad avaliku sektori nõudlust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni järele, mis omakorda loob turu teadusmahukate toodete ja teenuste pakkumiseks. Riigi võimekust toimida innovatsiooniliidrina arendatakse järgmiselt: 1) toetatakse Eesti arenguvajadustele lahendusi loovaid strateegilisi sektoriteüleseid ja interdistsiplinaarseid rakendusuuringuid; 2) astutakse samm kaugemale, toetades teadus- ja arendusmahukaid innovatsiooniprojekte, uute meetodite ja töövahendite arendamist selleks, et suurendada avaliku sektori TAI-nõudlust ja -mahukust (nt juhendid, juhtumianalüüsid, erinevate ministriumiteüleste koostöövormide eksperimenteerimine, lahenduste testimine, eksperimendid ja prototüüpimine uute toodete ja teenuste arendamiseks, mida saab eksporditurgudele skaleerida). Toetatavad tegevused võimaldavad avaliku, era- ja akadeemilise sektori koostöös leida ja katsetada uusi lahendusi ühiselt määratletud väljakutsete ja vajaduste adresseerimiseks; 3) arendatakse ministriumide ja ettevõtete harulitute teadus-, arendus- ja innovatsiooninõuainike koostöövõrgustikke ja ühistegevusi informeeritud ja asjatundliku nõudluse arendamiseks. Tegevuste rahastamisel arevistatakse Eesti nutika spetsiliseerumise strateegiaga, kus see on asjakohane ja võimalik.

Peamised sihtrühmad

Nii uued kui ka olemasolevad ettevõtted, kes on huvitatud teadmiste- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite väljatöötamisest; kes juba tegelevad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga, kuid vajavad eesmärkide saavutamiseks lisaressursse ja -teadmisi; kes praegu rakendusuuringute ja tootearenduse abil oma majandustulemusi veel ei paranda; kellel on potentsiaali suurendada oma äritegevusega seotud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni mahtu; ekspordiettevõtted, kellel on ambitsioonid ja suutlikkus ülemaailmsetes väärtusahelates tõusta; energiamahukad tööstusharud, mis aitavad märkimisväärselt kaasa kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamisele. Teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, teadlased, uurimiserühmad, doktorandid/noored teadlased, akadeemiline ja toetav personal, teadmussiirde üksused teadus- ja arendustegevuse ning kõrgharidusasutustes, ettevõtete ja erasektori ühendused, ministriumid ja muud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused), tippkeskused, teadustaristute omanikud, valitsusvälised organisatsioonid, kesk- ja kohaliku omavalitsuse asutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Meetmed hõlmavad järgmist: kandidaatidele esitatavate nõuetega ja tingimustega tagatakse mittediskrimineeriv juurdepääs,

komisjonide ja valikuorganite koosseisus võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevahelisi meetmeid rahastatakse peamiselt kahe meetmega:

– temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine, et edendada akadeemilise, era- ja avaliku sektori koostööd ja koosloomet nutika spetsialiseerumise valdkondades, kus muude tegevuste hulgas toetatakse rahvusvahelist koostööd, osalemist projektides, programmides ja partnerlustes jms tegevusi, mis on vajalikud valdkondade arendamiseks;

– teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamise meede on täielikult pühendatud rahvusvahelisele koostööle, eelkõige osalemisele Euroopa teadusruumis, rahvusvahelistes teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni võrgustikes, partnerlustes, EIT teadmis- ja innovaatikakogukondades, ühisprogrammides, Euroopa raamprogrammis „Horisont 2020“ jne.

Rahvusvahelise koostöö osa on aga kaasatud ka muudesse sekkumistesse, näiteks teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide institutsionaalse teadmussiirde võimekuse kasvatamise meetmesse, toetades muu hulgas osalemist rahvusvahelistes teadmussiirde- ja koostöövõrgustikes, õppekõlastusi ja töökogemuse omandamist välismaal asuvates kõrgetasemelistes teadmussiirdekeskustes jne.

Sekkumised panustavad EL Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ja katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi nagu innovatsioon, aga ka energia, tervishoid, toitained, biomajandus jne.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.1.1.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC001	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	590	1935
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC002	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	90	460
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC004	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	550	1750
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC007	Koostööprojektides osalevate teadusasutuste arv	Teadusasutused	6	18

1	(i)	ERF	Ülemineku	RCO10	Teadusasutustega koostööd tegevad ettevõtjad	Ettevõtjad	80	355
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO01	Toetust saanud innovatiivsed projektid	Innovaatiivsed projektid	8	56
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO02	Mobiilsusskeemide osalejate arv	Osaleja	1200	3100
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSO03	Euroopa Liidu raamprogrammide tegevustes osalevate organisatsioonide arv	Organisatsioonid	100	350

Tabel 3: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR01	Ettevõtetega sõlmitud teadus- ja arendusalaste lepingute maht	Euro	0	2020	18 000 000	Baasfinantseerimist saavate asutuste andmed
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR02	Tippkeskuste ja teadustaristute teenuste pakkumisest saadud tulu	Euro	0	2020	4 500 000	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused, rahastamisvahendid)	Euro	0	2021	94 136 035	SFOS, taotluse rahuldamise otsused
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR05	Ettevõttesisese innovatsiooniga tegelevad VKEd	Ettevõtjad	0	2021	40	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR08	Toetatud projektide publikatsioonid	Publikatsioonid	0	2020	800	SFOS, projektaruanded, veebiallikad
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR05	Uued, kasutusele võetud lahendused ja algatused Eesti arenguvajaduste lahendamiseks	Uued lahendused	0	2020	22	SFOS, projektaruanded

1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR25	VKE'd, kellel on suurem lisandväärtus töötaja kohta	Ettevõtjad	0	2021	560	SFOS, Äriregister
1	(i)	ERF	Ülemin eku	RCR10 2	Toetatud üksustes loodud teadus- ja arendustegevusega seotud töökohtade arv	Täistööaja ekvivalent	0	2020	50	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR04	Toetatud innovatsiooniprojektide arv	Projekt	0	2020	15	SFOS, projektaruanded
1	(i)	ERF	Ülemin eku	PSR03	Eesti osalemine Euroopa teadusruumi tegevustes: panus rahvusvaheliselt koordineeritud TA-tegevustesse	Mln eurot elaniku kohta	0	2020	44	Horizon Europe andmed: e-Corda; Eurostat

2.1.1.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 4: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	010	37 361 920
1	ERF	Ülemineku	i	011	4 030 080
1	ERF	Ülemineku	i	012	118 200 031
1	ERF	Ülemineku	i	027	1 968 000
1	ERF	Ülemineku	i	028	75 740 000
1	ERF	Ülemineku	i	029	95 000 000

Tabel 5: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	01	332 300 031

Tabel 6: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	33	332 300 031

Tabel 7: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	03	332 300 031

2.1.1.2 Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks

2.1.1.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste teravik on suunatud Eesti avaliku sektori digimuutuste süvendamisele, investeerides Eestile, konkreetsele valdkonnale või organisatsioonile uuenduslike lahenduste väljatöötamise ja kasutuselevõttu iisil, mis märkimisväärselt uuendab olemasolevaid digiteenuseid ja digiriiki Eestis (võttes arvesse eespool põhjenduses esile tõstetud probleeme).

• Digilahenduste ja uuenduste väljatöötamine ja kasutuselevõtt avalikus sektoris

Erilist tähelepanu pööratakse valdkondlikele digimuutustele ja reformiprogrammidele poliitikakujundamise, avalike teenuste ja avaliku halduse alal, eelkõige valdkondades, kus digitaalne küpsus või „ärimudeli“ ümberkujundamine on seni olnud väiksem (nt kohtusüsteemi elutsükli digiteerimine, digitaalne tervishoid, integreeritud sotsiaalteenused, digitaalne kultuuripärand jne).

Täiendavad sihid:

- suurendada avalike teenuste kättesaadavust, turvalisust ja kasutajasõbralikkust ning vähendada kodanike ja eelkõige ettevõtjate halduskoormust kõigil valitsustasanditel;
- suurendada riigiasutustes andmepõhist poliitikakujundamist ja teenuste osutamise suutlikkust, sealhulgas andmete teaduse (sh suurandmed) kasutamist, andmete kvaliteedi parandamist ja avatud andmete kättesaadavust;
- soodustada uudsete lahenduste ja kujunemisjärgus tehnoloogiate katsetamist laiemat kasutuselevõttu (alustades tehisintellektist), sealhulgas edendades rakenduslikku teadus- ja arendustegevust ja suutlikkust digiriigi ja küberturvalisuse valdkonnas ning tõhustades innovatsioonialast koostööd erasektoriga.
- järgmise põlvkonna digitaristu ja platvormiteenuste arendamine ja kasutuselevõtt, mis toetab avaliku sektori digilahendusi (sh pilvandmetöötlus, ühised küberturvalisuse platvormid jne);
- küberturvalisuse võimekuse suurendamine asutustes ja üleriiklikult;
- pädevuste, koostöö ja koordineerimise arendamine digiriigi valitsemise, küberturvalisuse ja digitaalteenuste arendamise valdkonnas, et viia digiriigi juhtimise küpsus uuele tasemele;
- kohalike omavalitsuste digitaliseerimise ja valitsusvälistes organisatsioonides digilahenduste kasutuselevõtu hoogustamine, pöörates erilist tähelepanu nende teenuste osutamise uuendamisele, tõugates tagantkohaliku tasandi IT-korralduse reformi ja suurendades küberturvalisust.

Sekkumistega toetatakse 2017. aasta Tallinna (ministrite) e-riigi deklaratsioonis kokku lepitud suuniseid ja võetud kohustusi, toetades ka teenuste piiriülest osutamist ja tugevdades asjakohast koosvõimet ning vajaduse korral Euroopa ühiste digitaristute kasutuselevõttu või kohandamist.

Sekkumised täiendavad riikliku taaste- ja vastupidavuskava digiriigi investeringuid, mis on suunatud prioriteetsetele digiteenuste kvaliteedi arenguhüppe programmidele ja digivalitsuse taristu reformile. Peamine eraldusjoon on see, et riikliku taaste- ja vastupidavuskava kaudu rahastatavaid tegevusi ei rahastata samal perioodil rakenduskavast. Vajaduse korral võib, pärast riikliku taaste- ja vastupidavuskava perioodija rahaliste vahendite lõppemist rakenduskava kasutada täiendavateks uuendusteks ning riikliku taaste- ja vastupidavuskava reformivaldkondade jätkuvaks arendamiseks.

Eespool nimetatud sekkumiste tulemusena paraneb avalike (digitaalsete) teenuste kvaliteet: kasutajate rahulolu suureneb, teenuseprotsesside kulutasuvus paraneb, protsesside kestus lüheneb, kasutajad säästavad rohkem aega teenuste kasutamisel ja avalik sektor pakub tõhusamalt (digitaalsete) teenuseid. Samuti suureneb avalike (digitaalsete) teenuste turvalisust – suuri küberriske ei realiseeru ja vahejuhtumeid esineb harvem.

Peamised sihtrühmad

Kõik avaliku teenuse osutajad, osaliselt erasektor (kui nad loovad tasuta lahendusi avalikuks kasutamiseks), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja selle allüksused, muud kohalikud ja avaliku sektori asutused, kelle suhtes kohaldatakse küberturvalisuse seadust – teenuseosutajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti (piirkonnapõhist lähenemisviisi ei ole kavandatud, sest Eesti suuruses riigis ei ole see praktiline ega vajalik digitaalsete valitsuslahenduste puhul).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Kui seda peetakse asjakohaseks seoses eespool kirjeldatud sekkumisloogikaga, võivad sekkumised hõlmata toetust sihipärastele piirkondadevahelistele ja riikidevahelistele meetmetele (nt digitaalsete lahenduste väljatöötamine halduskoormuse vähendamiseks piiriüleses ettevõtluses).

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.1.2.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konka-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCO14	Avaliku sektori asutused, keda toetatakse digiteenuste, -toodete ja -protsesside väljatöötamiseks	Avaliku sektori asutused	20	50

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCR11	Uute ja uuendatud avalike digiteenuste, -toodete ja -protsesside kasutajad	Kasutajaid/aastas	0	2020	5 000 000	SFOS, projektaruanded

2.1.1.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 10: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	016	154 065 048

Tabel 11: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	01	154 065 048

Tabel 12: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	33	154 065 048

Tabel 13: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	03	154 065 048

2.1.1.3. Erieesmärk: (iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu

2.1.1.3.1 Fondide sekkumine

Seonduvate meetmete liigid

<p>Sekkumised keskenduvad ettevõtluse edendamisele ning teadmismahukate ettevõtete loomisele ja kasvule, suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomisele ja ekspordile ning investeeringutele Eesti kõikidesse piirkondadesse. Sekkumised aitavad kaasa aruka spetsialiseerumise valdkondadele (IKT, tervishoiutehnoloogiad ja -teenused; ressursside ümberkujundamine; arukad ja säästvad energialahendused). Sekkumisloogika hõlmab kolme suunda:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ettevõtluse kasvu toetamine, ettevõtluse alustamine, idufirmade ökosüsteemi arendamine ning ettevõtluse toetamise süsteemi ja võrgustike arendamine Eesti eri piirkondades 2. VKEde konkurentsivõime ning suurema lisandväärtuse ja ekspordi loomise suutlikkuse suurendamine 3. VKEde juurdepääsu parandamine rahastamisele (kapitalile), sealhulgas piirkondades <p>Sekkumismeetmed hõlmavad ettevõtluse toetamist ja ettevõtte loomist. Toetatakse uute ärimudelite, sealhulgas ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist; tugiteenused tehnoloogilise innovatsiooni, parimate olemasolevate tehnoloogiate kasutamise, parema juhtimise ja põlvkondade vahetuse soodustamiseks. Toetatakse digitaalkaubanduse (e-kaubandus, platvormimajandus, koostöömajandus) kasutuselevõttu, et parandada Eesti mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõimet, ning reaalarajalise majanduse arendamist ja rakendamist. Ettevõtetes tuleks rohkem kohaldada automatiseerimis-, sealhulgas digitaliseerimis-, standardimis-, tehisintellekti- ja</p>
---

robootikatehnoloogiaid. Sekkumisega toetatakse ka idufirmade ökosüsteemi suuremat konkurentsivõimet ning rohkem teadus- ja arendustegevusemahukaid idufirmasid. Eesmärk on muuta Eesti atraktiivsemaks selliste kasvavate ettevõtete asutamiseks, kellel on üleilmne ulatus. Tehnoloogiaettevõtete arendamiseks sobiva keskkonna loomist soodustatakse avaliku ja erasektori partnerlusena, mis põhineb idufirmade ökosüsteemi praegustel väljakutsetel ja ülemaailmsel arengutel selles valdkonnas. Suurendatakse idufirmade konkurentsivõimet, et säilitada ja arendada talente pikas perspektiivis ning edendada mitmekesisust (sooline ja ealine mitmekesisus, erineva haridustasemega inimeste kaasamine). Teadus- ja arendustegevusemahukates valdkondades tegutsevatele idufirmadele ja kasvufirmadele luuakse paindlikud ja kestlikud rahastamisvahendid. Lisaks eraldatakse kapitali olemasolevatele edukatele Eesti loodud riskikapitalifondidele kõigis kasvuetappides (sealhulgas jätkuinvesteeringud alustavatele ettevõtetele) ning uutele riskikapitalifondidele, kes investeerivad teistesse esilekerkivatesse valdkondadesse, näiteks idufirmad, kes on teadus- ja arendustegevuses intensiivsemad (keskkonnahoidlikud tehnoloogiad jne).

Meetmed, millega suurendatakse VKEde konkurentsivõimet ning suutlikkust luua suuremat lisandväärtust ja ekspordi, hõlmavad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate toodete ja tehnoloogiate ekspordi kasvu toetamist, parandades nende paigutamist üleilmsetesse väärtusahelatesse. Sekkumine keskendub teenuste osutamisele, mis jagunevad kolme põhikategooriasse – turuteave (nõuandeteenistus, et teha kindlaks teave ja kontaktid, mis on kõige olulisemad); turuteadlikkus (kasvuprogrammid ja kooolitus turulepääsu ettevalmistamiseks ja toetamiseks) ja turu nähtavus (ühised kaubandusstendid, B2B kaubandusmissioonid, sektoripõhine turundustoetus). Sellised teenused võimaldavad jõuda suurema osa rahvusvahelistumise toetust vajavate ettevõtetele ja pakuvad erinevaid koostöövorme (nt kaubandusmesside või -missioonide kulude jagamine, rahvusvahelistumisega seotud tegevuste hanked, mida ettevõtted viivad ellu ühiselt). Kirjeldatud lähenemisviis on seega suunatud kahe turutõrke kõrvaldamisele: a) ebatäiuslik ja ebahütlane teave, mis on tingitud turgudeüleselt kättesaadava teabe rohkusest ja keerukusest, ning b) koordineerimine ja võrgustiku puudulik sisenemine turgudele ühiselt, kulutõhusalt ja hästi ettevalmistatud pakkumisega. Investeeringute väärtusahelapõhiste koostöömudelite väljatöötamise ning loome vahendid teadmiste ja tehnoloogia tõhusaks ülekandmiseks teadusasutustelt ettevõtetele. Toetust antakse muu hulgas inkubatsiooni- ja kiirendusprogrammide, kooolituste, meistrikursuste, mentorlus- ja arenguprogrammide, konsultatsioonide ning rahvusvahelise ja sektoritevahelise koostöö arendamise edendamise kaudu. Toetatakse tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute kaasamist, eriti nutika spetsialiseerumise valdkondades. Lisaks toetatakse teenuseid, mis on vajalikud VKEde innovatsioonivõime suurendamiseks. Eespool nimetatud meetmete rakendamiseks käivitatakse VKEde arenguprogramm, sealhulgas selleks, et toetada tööstuslikku üleminekut ja uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, investeeringuid tehnoloogiasse, digiteerimisse ja tootearendusse (sh prototüüpide loomisse). Lisaks hõlbustatakse ja toetatakse VKEde koostööd olemasolevate klastrialgatuste ja uute võrgustikutegevustega. Ettevõtete kasvu ja laienemise toetamine olemasolevatel ja uutel eksporditurgudel, sealhulgas vajalike kontaktide leidmise, välisesindajate võrgustiku, messidel osalemise, konsultatsioonide, sihtturgudel põhinevate suunatud teenuste ning ärikoostöö ja ühistegevuse edendamise kaudu. Suurendatakse ettevõtjate suutlikkust teha turuanalüüsi, avastada turusignaale, arendada turusuunitlusega tooteid ja teenuseid ning turustada tooteid ja teenuseid. Suurendatakse ettevõtete suutlikkust integreeritud müügi- ja turundusjuhtimisel rahvusvahelistele turgudele sisenemisel, nt seminaride, kooolituste ning kasvu- ja arenguprogrammide kaudu. Käsitletakse Eesti ettevõtete rahvusvahelise nähtavuse suurendamist, sealhulgas äridiplomaatia ning sihparase reklaami ja turunduse kaudu.

Eesti ettevõtete konkurentsivõime on piirkonniti endiselt väga erinev. Piirkondlikud erinevused on olulised lisandväärtuse, ekspordi, teadus- ja arendustegevuse rakendamise suutlikkuse ning ettevõtluse valdkonnas. Kagu-Eestis antakse täiendavat toetust VKEde tootlikele investeeringutele, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta.

Toetus VKEde juurdepääsu parandamiseks rahastamisele (kapitalile) hõlmab siiski tegevust konkurentsivõimelise ja paindliku investeerimiskeskkonna loomiseks kõigis Eesti piirkondades, sealhulgas sobivate rahastamisvõimaluste tagamise kaudu.

Peamised sihtrühmad

Ambitsioonikad ja majanduskasvu soodustavad VKEd (sealhulgas Kagu-Eesti VKEd) mitmesugustes sektorites, sealhulgas loovmajandus ja turism; idufirmad, sealhulgas tehnoloogiamahukad ettevõtted, ning uued ja väljakujunenud piirkondlikud ettevõtted.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Terve Eesti, Kagu-Eesti

Piirkondadevahelised, piiriüleused ja riikidevahelised meetmed

Põhjamaades ja Balti riikides töötatakse eelolevateks perioodideks välja reaalarajas majanduse tegevuskavasid ja projekte paralleelselt Eestiga. Seetõttu on väga oluline, et Eesti teeks Balti riikide ja Põhjamaadega aktiivselt koostööd ja lepiks kokku, et sünkroniseerida nende meetmed ühiste standardite ja majandustehingute andmete semantika väljatöötamiseks. Koostöö nende riikidega aitab Eesti ettevõtjatel teha piiriüleseid tehinguid lihtsamalt ja tõhusamalt, kusjuures tugifunktsioonid toimivad suures osas automaatselt, ilma liigse sekkumiseta, nagu on kavandatud riigisisesele.

Kavandatud sekkumised aitavad saavutada ELi Läänemere piirkonna strateegia eesmärgid ning hõlmavad mitut kindlaksmääratud poliitikavaldkonda, nagu innovatsioon, aga ka turism ja kultuur. Piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus kohalike omavalitsuste jalgratta- ja kõnniteedesse tehtavate investeeringute mõttmisel sõltub kohalike omavalitsuste arengustrateegiatest ja valitud tegevustest. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt Valga-Valka ja Narva-Ivangorodi sõpruslinnad), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega piiriülestes programmides, nagu Läänemere keskosa programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm, Eesti-Venemaa programm.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Rakendatakse laenude ja tagatiste vormis rahastamisvahendeid.

2.1.1.3.2 Näitajad

Tabel 14: Väljundnäitajad								
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	1950	9840
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	80	820
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO03	Rahastamisvahenditest toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	50	300
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	2430	9450
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO05	Toetatavad uued ettevõtjad	Ettevõtjad	210	1090

Tabel 15: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR17	Uued ettevõtjad, mis endiselt tegutsevad	Ettevõtjad	0	2021	275	SFOS, Äriregister
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR25	Töötaja kohta kasvanud lisandväärtusega VKEde arv	Ettevõtjad	0	2021	4300	SFOS, Äriregister

2.1.1.3.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 16: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	010	17 540 000
1	ERF	Ülemineku	iii	013	10 314 632
1	ERF	Ülemineku	iii	014	1 126 068
1	ERF	Ülemineku	iii	021	118 033 276
1	ERF	Ülemineku	iii	023	613 900
1	ERF	Ülemineku	iii	024	11 586 124
1	ERF	Ülemineku	iii	025	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	026	770 000
1	ERF	Ülemineku	iii	027	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	029	5 000 000

Tabel 17: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	01	161 965 206
1	ERF	Ülemineku	iii	03	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	04	10 524 000

Tabel 18: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	28	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	33	162 000 000

Tabel 19: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	03	179 505 206

2.1.1.4 Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine

2.1.1.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika järgib riigiaruande lisa D ja Euroopa Semestri investeerimissuuniseid ning Eesti teadus-, arendus- ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelise hindamise tulemusi. Sekkumistega toetatakse riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava (2021–2035)⁵ ja Eesti pikaajalise arengustrateegia “Eesti 2035”⁶ rakendamist.

Sekkumised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni levitamisele ühiskonnas kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegiaga.

Sekkumisloogika hõlmab kolme suunda kooskõlas erieesmärgi “(i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse arendamise ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu suurendamine” all kirjeldatud lähenemisega: **teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõudluse, pakkumise ja teadmussiirde võimekuse toetamine. Sekkumised on suunatud nimetatud võimekuste suurendamiseks vajalike kompetentside kasvatamisele.** See hõlmab nii innovatsioonialaseid, juhtimisalaseid ja administratiivseid, ettevõtlusalaseid, koostöö- ja koosloomealaseid (sh osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis) kui ka muid oskusi, mis toetavad riiklikke nutika spetsialiseerumise sihte, tööstuslikku üleminekut, digi- ja rohepööret ning ettevõtlust.

Innovatsiooni levikuks ja süsteemsete muutuste toimumise vältimatuks eelduseks on inimressurssi ja vastavate kompetentside olemasolu. Selle tõttu keskenduvad sekkumised teadmussiirde- ja innovatsioonialastele oskuste, sh teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalike oskuste parandamisele teadmussiirde protsessidega seotud võtmeisikute seas: **ettevõtjad, teadusasutuste ja kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, avaliku sektori juhid ja spetsialistid.**

1. Erasektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumised hõlmavad toetust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rolli suurendamiseks ettevõtete ärimudelites ning innovatsiooni edendava ettevõtete juhtimise kultuuri arendamise kaudu, suurendades ettevõtete teadlikkust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eelistest ja võimalustest (nt nõustamine, konsultatsioonid, õppekülastused). Samuti hõlmavad sekkumised töötajate pädevuste arendamise toetamist, sh (välis-)tippspetsialistide kogemuse ja kompetentside kaasamise kaudu. Suurendatakse ettevõtete TAI võimekust, sh innovatsiooniks vajalike pädevuste arendamise kaudu; arendatakse ettevõtjate võimekust juhtida terviklikult müüki ja turundust, et siseneda rahvusvahelistele turgudele ja seal püsida (nt seminaride, koolituste, kasvu- ja arenguprogrammide kaudu), sh arvestades e-kaubanduse võimalusi. Pakutakse tuge ettevõtlikkuse kasvatamiseks ja ettevõtlusega alustamiseks. Toetatakse ettevõtete olemasolevate ja uute tehnoloogiate, toodete, teenuste, protsesside ja personali arendamise, tootmise innovatsiooni, müügi- ja turundustegevusega seotud kompetentside arendamist. Soositakse uute ärimudelite, sh ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist ettevõtjate juhtimiskultuuris mh teavitustöö ja koolitustegevuse kaudu. Tõstetakse ettevõtjate teadlikkust nn digi- ja rohepöördest ning ettevõtete üleminekust ning pakutakse tugiteenuseid, et soodustada tehnoloogia uuendamist, parimate võimalike tehnoloogiate kasutamist, juhtimiskvaliteedi tõusu ja põlvkondade vahetust.

2. Teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Teadmussiirde- ja innovatsioonivõimekuse toetamiseks luuakse teadusasutuste ja kõrgkoolide olemasolevale akadeemilisele ja tugipersonalile (sh teadmussiirdeüksuste ja arendusosakondade töötajad) võimalused oma teadmussiirdealaste teadmiste ja oskuste täiendamiseks. Selle tulemusel tõuseb teadus- ja arendusalaste ja teadmussiirdega seotud teenuste (sh teadushalduse ja tugiteenuste) kvaliteet, suutlikkus osaleda ettevõtluskoostöös ja ettevõtlikus avastusprotsessis ja seda rakendada oma asutuse teadmussiirde võimekuse laiendamisel. Sekkumised hõlmavad mh enesetäiendamise võimalusi spin-off-ettevõtluse ja teadmuse jätkusuutliku turupõhise kommertsialiseerimise mudeli arendamiseks ning intellektuaalomandi kaitse võimaluste ja võimekuse parandamiseks, kvaliteetsete teadushalduse ja vastavate tugiteenuste arendamiseks, koostöö juhtimiseks ettevõtliku avastusprotsessi vaimus, teadusandmete ja -info paremaks kasutamiseks jne.

⁵ <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

⁶ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid>

Samuti toetatakse akadeemilise ja tugitöötajate vajalike oskuste ja kogemuse omandamist võrgustikutegevuste kaudu (sh osalemine ettevõtluskoostöö ja kommertsialiseerimisoskuste arendamisega seotud võrgustikes, siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös, ettevõtliku avastusprotsessitegevustes jms võrgustikutegevustes). Kompetentside arendamiseks kasutatakse erinevaid formaate: koolitused, seminarid, õppekäigid, stažeerimine, mentorlus, töövarjutamine jms, arvestades ka rahvusvahelise kogemuse ja kompetentsi kaasamise mõõdet (nt oskuste täiendamine teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide jt tiptasemel teadusuuringute kommertsialiseerimisasutuste ja teadusorganisatsioonidega koostöös, väliskoolitustel osalemine, välisekspertide koolitused jms). Toetatakse nii asutusepõhiseid kui asutuste ühistegevusi.

3. Avaliku sektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumiste kaudu suurendatakse avaliku sektori juhtide pädevust ja rolli uuenduste elluviijana ning sektoriteülese koostöö loojatena. Sekkumiste tulemusena kasvab sihtrühma kompetentsus nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaalsete teenuste valdkonnas; samuti paraneb nende suutlikkus tellida nendes valdkondades teadusmahukaid uuringuid ja projekte ning võimekus neid edukalt ellu viia.

Sekkumised keskenduvad avaliku sektori juhtide innovatsiooni edendava juhtimiskultuuri ja selleks vajalike kompetentside arendamisele. Juhtidele luuakse võimalused täiendada oma teadmisi ja kogemusi nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaliseerumise valdkondades nii individuaalsete kui ka grupiviisiliste arendustegevuste kaudu (arenguprogrammide, õppekäikude, stažeerimiste, konsultatsioonide, nõustamiste jmt vormis). Sektoriteüleste koostööformaate kaudu parandatakse koostööd teadus-arendusasutuste, ettevõtete ja avaliku sektori vahel, luues sel moel eeldused efektiivsete lahenduste leidmiseks ja rakendamiseks. Teematilistes ühisprojektides töötatakse välja lahenduste või avalike teenuste prototüüpe. Võrgustike arendamise, konverentside ja seminaridega luuakse eeldused ja võimalused kogemuste jagamiseks ja vastastikuseks õppimiseks. Vajadusel kaasatakse arendustegevuste sihtrühma kohalike omavalitsuste ja erasektori juhte.

Peamised sihtrühmad

Ettevõtjad, teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, sh doktorandid/noorteadlased, teadusasutuste ja kõrgkoolide teadmussiirde üksused, ministeeriumid ja muud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Meetmed hõlmavad järgmist: kandidaatidele esitatavate nõuetega ja tingimustega tagatakse mittediskrimineeriv juurdepääs, komisjonide ja valikuorganite koosseisus võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse toetamiseks vajalike oskuste täiendamine hõlmab mh koolitustel, seminaridel, õppevisiidid, mentorluses, töövarjutamisel, praktikal vms osalemist, arvestades seejuures rahvusvahelist mõõdet (nt täiendamine välismaal, välisekspertide ja koostööpartnerite kogemuse kaasamine, koostöö rahvusvaheliste teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide teadmussiirdeüksuste jt partneritega, võrgustikutegevused, kogemuste jagamine ja parimate praktikate vahetamine jms).

Sekkumised panustavad EL Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ja katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi nagu innovatsioon, aga ka energia, tervishoid, toitained, biomajandus jne.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.1.4.2 Näitajad

Tabel 20: Väljundnäitajad								
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCO101	VKEed, kes investeerivad aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskustesse	Ettevõtjad	2250	7900
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSO04	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavatesse oskustesse investeerivad organisatsioonid	Organisatsioonid	35	70

Tabel 21: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCR98	VKEde töötajad, kes läbivad koolituse aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskuste arendamiseks (oskuste liigiti: tehnilised, juhtimis-, ettevõtlusalased, keskkonnahoidlikud jm oskused)	Osalejad	0	2021	23 700	SFOS, projektiaruanded
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSR06	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavate oskuste (tehnilised,	Töötajad	0	2020	680	SFOS, projektiaruanded

					juhtimis-, ettevõtlusalased, rohepöoret toetavad jm) omandamisele suunatud tegevuses osalenud töötajad					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

2.1.1.4.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 22: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	023	5 800 000
1	ERF	Ülemineku	iv	028	4 900 000

Tabel 23: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	01	10 700 000

Tabel 24: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	33	10 700 000

Tabel 25: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	03	10 700 000

2.1.2. DIGITAALSE ÜHENDUVUSE ARENDAMINE

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
☒	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.1.5 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine

2.1.1.5.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Toetust väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamiseks antakse hõredalt asustatud piirkondades, kus ettevõtted ei suuda või ei soovi ise investeerida, sealhulgas kirde- ja kagupiirkondades.

Eesti on investeerinud 7000 km tagasiühenduse võrkude ehitamisse hõredalt asustatud piirkondades, mis on väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude loomise eeltingimus. Siiski on nn valgetes turutõrgete piirkondades ligikaudu 65 000 aadressi. Aadressid või nn valged piirkonnad kaardistatakse üksikasjalikult enne toetuse andmist (2021–2022). Prioriteediks seatakse piirkonnad, mis on kõige mahajäänud ja eeldavad nõudluse kasvu, et tagada lairibateenuste tõhusus ja kasutuselevõtt.

5G leviala jaoks vajaliku taristu arendamist toetatakse suuremates transpordikoridorides ning elamu- ja äripiirkondades. 5G-võrkude laialdane kasutuselevõtt nõuab erasektorilt märkimisväärseid investeeringuid mitte ainult 5G-spetsiifilisse taristusse, vaid ka tagasiühenduse võrgu ja tugijaamade katvuse suurendamisse. 5G-tehnoloogia potentsiaali vallandamiseks on oluline, et teenus oleks kättesaadav mitte ainult katseprojektina, vaid ka suuremas ulatuses, kui äriinvesteeringud ei ole kasumlikud. 7000 km pikkune tagasiühenduse võrk annab hea võimaluse investeerida 5G-taristusse ja teenustesse. 5G-koridorid ja turutõrkega alad määratakse kindlaks enne riigiabi andmist (2022–2023).

Investeeringud aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.

Peamised sihtrühmad

Peamine sihtrühm on kiire lairibaühenduse ja 5G-teenuse võimalik lõppkasutaja – kodumajapidamised (elanikud), ettevõtte või avaliku sektori organisatsioon, kellel puudub juurdepääs järgmise põlvkonna lairiba- ja 5G-võrkudele või kes asub nõrga ühendusega piirkonnas.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Sekkumisi valmistatakse ette koostöös erasektori turuteenuste osutajate ja kohalike omavalitsustega. Turutõrgete piirkonnad määratakse kindlaks sekkumiste käigus enne toetuse andmist – piirkondlike erinevuste vähendamisel eelistatakse mahajäänud territooriume.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu riik, kuid rohkem tähelepanu on pööratud mahajäänud piirkondadele, nagu Kagu- ja Kirde-Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

5G piiriülesed koridorid Läti ja Leeduga

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.1.5.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO41	Lisandunud elamud, millel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Eluruumid	3000	14 500
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO42	Lisandunud ettevõtjad, kellel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Ettevõtjad	200	500
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSO06	Rajatud 5G mastid	Mastid	0	200

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR53	Elamud, kus on tellitud lairibaühendus väga suure läbilaskevõimega võrku	Eluruumid	0	2020	4800	SFOS, projektiaaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR54	Ettevõtjad, kes on tellinud lairibaühenduse väga suure läbilaskevõimega võrku	Ettevõtjad	0	2020	200	SFOS, projektiaaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSR08	5G levialaga kaetud transpordikoridorid	Transpordikoridorid	0	2021	5	SFOS, projektiaaruanded

2.1.1.5.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	032	17 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	034	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	036	1 720 000

Tabel 29: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	01	63 720 000

Tabel 30: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	31	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	33	18 720 000

Tabel 31: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	03	63 720 000

2.1.3. ROHELISEM EESTI

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.2.1 Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine

2.1.2.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Rekonstrueerimise toetamisel toetuste ja rahastamisvahendite kaudu on vahetu positiivne mõju elanikele. Elamute põhjalik rekonstrueerimine tähendab, et hoone energiatarbimine väheneb oluliselt ning elutingimused paranevad tänu paremale sisekliimale ja eluasemete üldisele kvaliteedile, näiteks tänu ligipääsetavusele. Rekonstrueerimisel on oluline mõju ka maapiirkondades, kus esinevad turutõrked, sest rekonstrueerimise toetamine loob konkurentsivõimelisi ja kvaliteetseid eluasemeid, vähendades linna- ja maapiirkondade vahelist lõhet.</p> <p>1. Toetus korterelamute rekonstrueerimiseks</p>

Eestis elab 70% elanikkonnast korterelamutes. Kui korterelamute rekonstrueerimine ei kiirene, elab ligikaudu 200 000 elanikku eluruumides, mis on jõudnud 2030. aastaks oma eeldatava eluea lõpuni. Meedet rakendatakse kõikides piirkondades, kuid toetusi diferentseeritakse nii, et suuremad toetussummad suunatakse madalamate kinnisvarahindadega piirkondadesse (turutõrgetega piirkondadesse). Rekonstrueerimise toetusmeetme statistika näitab, et Ida-Viru maakonnas, Valga maakonnas ja muudes äärepoolsetes piirkondades on esitatud vähe taotlusi.

Korterelamute rekonstrueerimist ergutatakse toetuste ja laenudega, mis võimaldab saavutada eluasemete energiatõhususe ja sisekliima parandamisega seotud eesmärged. Laene antakse olukorras, kus krediitiasutused ei paku korteriühistutele laene või annavad laene turu keskmisega võrreldes ebamõistlikel tingimustel. Laenuvõimalus on mõjus turutõrke piirkondades, kus kinnisvaratehingute keskmised hinnad on madalad ja krediidiandjad peavad riske liiga kõrgeks. Üksikasjalikumad tingimused on väljatöötamisel, sh eluaseme investeeringute fondi kontseptsioon kombineeritud toetusmeetmete rakendamiseks. Ühtlasi toetatakse korterelamute rekonstrueerimist ka taasterahastust (RRF), et tagada rekonstrueerimisturul stabiilne rahastus üleminekul struktuurivahenditest avanevatele uutele toetuskeemidele.

2. Toetus äärealade korterelamute etapiviisiliseks rekonstrueerimiseks

Aastaks 2030 on Eestis ligikaudu 1000 probleemset, osaliselt asustatud korterelamut. Osaliselt asustatud korterelamud (korteriühistud) ei ole kulude jaotuse tõttu võimelised hoonet hooldama. Äärealadel on vaja rakendada toetusmeetmeid, mis jagab tervikliku rekonstrueerimise väiksemateks töopakettideks, mille eesmärk on energia säästmine ja hoonete etapiviisilise rekonstrueerimise hõlbustamine, et vältida nende seisukorra edasist halvenemist. Hoonete rekonstrueerimispassiga tagatakse korterelamute etapipõhise rekonstrueerimise järjepidevus, mis on tervikrekonstrueerimise aluseks. Üleminek säästvamale energiatarbimisele soojuse tootmisel ja jaotamisel katelde kaudu ning soojustorustiku renoveerimine on oluline meede energiatõhususe suurendamiseks ja taastuvate energiaallikate kasutuselevõtuks. Samuti aitab see kaasa õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele energiasektoris. See võimaldab vähendada õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heidet ning parandada välisõhu kvaliteeti linnades ja vähendada selle mõju inimeste tervisele.

Rekonstrueerimismeetmetega toetatakse paremat elatustaset vanades korterelamutes, tuginedes tänapäevastele kvaliteedikriteeriumidele – madalamad energiakulud, parem sisekliima, parem juurdepääsetavus ning korterelamute edasise halvenemise välistamine. Rekonstrueerimismeetmed annavad eluruumidele parema kvaliteedi, mis omakorda annab kohalikele ettevõtetele parema juurdepääsu ka tööjõule, kuna hea elukeskkond mõjutab positiivselt kohaliku elukeskkonna atraktiivsust.

Kohaliku küttesektori puhul on oluline edendada uusi tehnoloogiaid ja võimaluse korral toetada eramajade ühendamist kaugküttevõrguga ning asendada olemasolevad kodumajapidamises kasutatavad kütteseadmed uute taastuvenergiaal töötavate kütteseadmetega, mis vastavad rangematele heite piirnormidele. Sellise meetme väljatöötamine aitaks otseselt kaasa õhusaaste vähendamisele linnades ning seda tuleks esmalt rakendada piirkondades, kus õhukvaliteedi piir- ja/või sihtväärtused on ületatud.

Peamine vahend õhusaasteainete heitkoguste vähendamiseks rakendatud meetmete tõhususe ja üldise keskkonnapoliitika kontrollimiseks on õhukvaliteedi hindamine. Oluline on hinnata selliste ainete mõju nii ökosüsteemile kui ka inimeste tervisele. Integreeritud hindamine võimaldab anda ühiskonnale selge põhjenduse rakendatud meetmete asjakohasuse kohta ning seostab õhusaasteainetega kokkupuutumist inimeste terviseriskidega. Erasektori kasvuhoonegaaside ja saasteainete heitkogused on otseselt seotud iga üksikisiku ja kodumajapidamise isiklike valikutega. Selle läbi on võimalik mõjutada elanikkonna käitumist (nt muutes nende kütmarsharjumusi), mis vähendab eramajade kütmisel tekkivaid heitkoguseid ning energiatõhusust ja kasvuhoonegaaside heidet.

Toetatavad valdkonnad:

- 1) üleminek säästvamale energiatarbimisele (energiatõhusus, taastuvenergia) soojuse tootmisel ja jaotamisel katlaüksuste ja soojustorustiku rekonstrueerimise teel. Toetust antakse ainult investeeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid;
- 2) vananenud tahkekütuse-kütteseadmete asendamine keskkonnanõuetele vastavate kütteseadmetega tihedalt asustatud piirkondades ja ühendamine kaugküttevõrguga. Toetust antakse ainult investeeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid;
- 3) õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside seirevõrgu arendamine ning seireandmete parem jaotamine, et hinnata rakendatud meetmete tõhusust ja teavitada elanikkonda;
- 4) asukohapõhise terviseriski hindamise süsteemi loomine ja elanikkonna teavitamine õhukvaliteedist tulenevatest terviseriskidest.

Sekkumised aitavad saavutada 2050. aastaks seatud renoveerimismahu eesmärke. Elanikud on vähendanud energiatarbimist ja kulutusi, mis toob kaasa üldise positiivse mõju Eesti majandusele.

Fossiilkütusekatlad renoveeritakse taastuvate energiallikatel töötavateks katlamajadeks maksimaalselt 21 MW ulatuses, kaugküttetorustik renoveeritakse maksimaalselt 55 km ulatuses. Üleminek fossiilkütuste kasutamisel kaugkütteks taastuvate energiaallikate kasutamisele ja vanade kaugküttetorude asendamine uute energiatõhusate torudega aitab kaugküttesüsteeme tulevikukindlamaks muuta, tehes need tulevastele muutustele vastupidavamaks (fossiilkütuse hinnatõus ning kliimamuutustest (nt üleujutustest või tormidest) tulenevad riskid). Samuti aitab see saavutada meie energia- ja kliimaeesmärke. Tihedalt asustatud piirkondades toetatatakse ligikaudu 1 850 eramajas vananenud tahkekütuse-kütteseadme välja vahetamist või selle ühendamist kaugküttevõrku. Kütteseadmed peavad vastama õiguslikele ja säästvuse nõuetele, st energiatõhusad seadmed peavad olema vastavad ökodisaini ja energiamärgistuse standarditele.

Sekkumise tulemusena on ajakohastatud riiklikku seirevõrgustikku ja see võimaldab hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside, näiteks metaani ja lühiajalise kliimamõjuga saasteainete (nt must süsinik) tasemeid. Mõõtevõrgu ja modelleerimissüsteemi kombineerimine võimaldab piisava ruumilise lahutusvõimega hinnata vastavate ühendite sisaldust kogu Eesti territooriumil.

Tiheasustusaladel on välisõhu keskmine saasteainete sisaldus vähenenud kuni 20%. Lühiajalise kliimamõjuga õhusaasteainete koguheidde välisõhku on Eestis vähenenud 10% võrra. Välisõhu saasteainete sisaldusest tingitud surmajuhtumite arv on vähenenud 20% võrra.

3. Tervishoiusektori taristu energiatõhusus

COVID-19 kriis on toonud teravamama rõhuasetuse tervishoiutaristule. Eesti maakonnahaiglate taristu on aegunud. Maakonnahaiglad ehitati 1950. ja 1970. aastatel, mitmes maakonnas isegi varem (nt 1906. ja 1938. aastal jne). Hooned on sageli liiga suured, neid kasutatakse ebatõhusalt ja need suurendavad püsikulusid. Maakonnahaiglate taristu energiatõhususe suurendamine aitab saavutada suuremat kulutõhusust, säästa halduskulusid, parandada energiatõhusust ja kaotada liigset ruumi, mis mõjutab üldiselt tervishoiusektori jätkusuutlikkust. Energiatõhususe arendamine maakonnahaiglates käib käsikäes tervishoiu- ja sotsiaalsfääri integreerimiseks vajalike investeeringutega ning maakonna heaolukeskuste loomisega, mida toetatatakse Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest poliitikaeesmärgi nr 4 raames.

Peamised sihtrühmad

Korteriühistud, kohalikud omavalitsused, tihedalt asustatud piirkondades asuvad eramajad/kortermajad, kus kasutatakse tahkekütuse kütteseadmeid, kaugküttevõtteid, integreeritud sotsiaalkeskused, poliitikakujundajad, linnaõhu saasteainetega kokkupuutuvad elanikud, üldsus.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Eluasemesektori energiatõhususe meetmete puhul keskendutakse eluasemete parandamiseks tasakaalustatud meetmete pakkumisele kõigis piirkondades, et vältida ebavõrdsust, sealhulgas energiaostuvõimetust. Kuna maapiirkondades on tervikrekonstrueerimise läbiviimiseks korteriühistute finantsvõimekus madal, siis töötatakse välja etapipõhine rekonstrueerimise meede, mis võimaldab korterelamu rekonstrueerida pikema aja jooksul hajutades võetud kohustusi. Maapiirkondadesse ehitatakse või on ehitatud uusi ligipääsetavaid korterelamuid vähe ja seetõttu suureneb korterelamute rekonstrueerimise tulemusel ka kergemini ligipääsetavate eluruumide arv. Ligipääsetavus on eriti oluline seetõttu, et ühiskonnas kasvab eakate ja erivajadustega inimeste osakaal.

Samuti kaasati hoonete rekonstrueerimise riiklikku pikaajalist strateegia väljatöötamise asjaomased sidusrühmad, et kaaluda ettepanekuid, mis tagaksid laiemat kasu energiatõhususe, ligipääsetavuse, ohutuse ja piirkondade tühjenemise seisukohast.

Meetmed taastuvenergiaallikate osakaalu ning taastuvate energiallikate osakaalu suurendamiseks kaugküttes ja -jahutuses töötatakse välja kaasates asjaomaseid sektoreid (st kaugküttevõtteid). Meetmed tehakse kõigile turuosalistele avalikult kättesaadavaks.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eestis pööratakse erilist tähelepanu suure piirkondliku/maapiirkonna kasu tagamisele. Kuna seni on üle 60% toetustest jaotatud Tallinnas ja Tartus ning nende naaberpiirkondades, keskendutakse järgmisel programmi perioodil rohkem piirkondlikule mõõtmele ja suurem osa toetustest suunatakse madalama kinnisvarahinnaga turutörke piirkondadesse. See saavutatakse peamiselt sellega, et piirkondadele eraldatakse teatav rahasumma, mis põhineb keskmistel kinnisvaratehingute hindadel ja korterelamute hulgal piirkonna kohta.

Elamute ühendamine kaugküttevõrkudega või tahkekütuse kütteseadme renoveerimine: tihedalt asustatud piirkonnad suurtes linnades.

Kaugküttesüsteemide ja katlamajade renoveerimise ja ehitamise toetamine (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse): kogu Eesti.

Õhuseirevõrgu ja õhusaasteainete modelleerimise süsteemi täiustamine ja ajakohastamine hõlmab kogu Eestit.

Sotsiaalsesse taristusse investeerimine ja konkreetsed investeerimisobjektid valitakse piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike profiilide alusel, eelistatades kõige ebasoodsamas olukorras asuvaid objekte.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Eluasemesektori energiatõhususe parandamise rahastamisvahendeid kasutatakse piirkondlike erinevuste vähendamiseks ja finantsinstrumentide pakkumiseks nendes piirkondades, kus esineb turutörkeid. Laenuvõimaluse rakendamiseks töötatakse välja investeerimisfond, mis pakub eluasemete rekonstrueerimiseks sobivaid intressimäärasid ja tagasimaksetähtaegu. Planeeritakse kombineeritud toetusmeetmete rakendamist (finants- ja toetusmeetmed).

2.1.2.1.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
2	i	ERF	Ülemineku	RCO18	Suurema energiatõhususega elamud	Eluruumid	13 800	32 000
2	i	ERF	Ülemineku	PSO01	Parendatud korterelamutes asuvate eluruumide arv	Eluruumid	3 600	8 100
2	i	ERF	Ülemineku	RCO22	Lisandunud võimsus taastuvenergia tootmiseks (millest: elektrienergia, soojusenergia)	MW	7	21
2	i	ERF	Ülemineku	RCO20	Äsja ehitatud või täiustatud kaugkütte- või kaugjahutusvõrgud	Km	15	55
2	i	ERF	Ülemineku	PSO05	Paranenud küttesüsteemiga elamud	Elamud	230	1 850

2	i	ERF	Ülemineku	PSO06	Õhukvaliteedi hindamiseks kasutatavad hindamis- ja seiresüsteemid	Arv	4	16
2	i	ÜF	-	RCO19	Suurema energiatõhususega üldkasutatavad hooned	Ruutmeetrid	0	40 000

Tabel 33: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlus aasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
2	i	ERF	Ülemineku	RCR26	Primaarenergia aastane tarbimine (sellest: elamud, üldkasutatavad hooned, ettevõtted, muu)	MWh/aastas	3 100 000	2020	2 978 000	SFOS, projekti aruanded
2	i	ERF	Ülemineku	RCR29	Hinnangulised kasvuhoonegaaside heitkogused	Tonni CO2 ekv/a	2 168 000	2018, 2020	2 138 230	SFOS, projekti aruanded

2.1.2.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 34: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	041	85 200 000
3	ERF	Ülemineku	i	042	280 800 000
3	ERF	Ülemineku	i	044	16 200 000
3	ERF	Ülemineku	i	045	6 300 000
3	ERF	Ülemineku	i	077	10 000 000
3	ÜF	-	i	044	30 000 000

Tabel 35: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	01	346 800 000
3	ERF	Ülemineku	i	03	70 200 000

Tabel 36: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	33	402 000 000
3	ERF	Ülemineku	i	32	15 000 000

Tabel 37: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	03	28 500 000
3	ÜF	-	i	03	388 500 000

2.1.2.2 Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega

2.1.2.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Taastuvenergia direktiivist (EL) 2018/2001 tulenevalt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu transpordisektoris (aastaks 2020 10% ulatuses ning aastaks 2030 14% ulatuses) ning vähendada sektorite põhiselt CO₂ jalajälge. Ühtlasi on seatud aastaks 2030 ka transpordisektori sisene alameesmärk täiustatud biokütustele (jäätmetest ja jääkidest jms toodetud biokütused, vastavalt direktiivi lisa 9 osale A). Eesti transpordisektor on Euroopa üks energiamahukaimaid, mistõttu on ka CO₂ jalajalg üsna suur. CO₂ jalajälje vähendamiseks, transpordikütuste portfelli mitmekesistamiseks ja taastuvenergia transpordieesmärgi (sh täiustatud biokütuste alameesmärgi) täitmiseks on riik võtnud prioriteetseks suunaks biometaani kasutuse suurendamise transpordisektoris.

Biometaan on kodumaine keskkonnasõbralik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ning CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse ära. Biometaaniga sõites atmosfääri vabanev CO₂ loetakse nulliks.

Selleks, et edendada biometaani tarbimist (see suurendab ja motiveerib korrelatsioonis ka kodumaist biometaani tootmist), et täita ülal välja toodud eesmärgid, on mõistlik motiveerida läbi toetuse nn suurtarbijaid (ühistransporti), kelle tarbimine avaldab suuremat mõju kui väiketarbijad (erasõidukid). Meetme eesmärk on vanade liiniveolepingute lõppemisel ühistransporditeenuse pakkumisel asendada vanad diiselbussid biometaani bussidega, mis liinivedu teostades tarbivad suures mahus biometaani, ühtlasi toetatakse meetme alt ka biometaani tarbimiseks vajaliku tankimistaristu loomist.

Oluline on silmas pidada, et taastuvenergia transpordieesmärk lähtub tarbitud (mitte toodetud) kütuste mahust ning sellest tulenevalt on peamine prioriteet just tarbimist suurendada, lisades sellega ka sektorisse investeerimiskindlust. Selleks laiendatakse käesoleva meetme raames aktiivselt üle-eestilist biometaani tanklate võrku ning toetatakse ja motiveeritakse kohalikke omavalitsusi avalike liinivedude korraldamisel biometaanibussidele üle minna.

Kokku võetakse kasutusele 260 bussi, mis meetme tulemusena võiksid kasutada taastuvkütust – biometaani. Umbes 260 biometaanil töötava bussi kasutuselevõtt toob endaga kaasa 55 GWh mahus biometaani tarbimist transpordisektoris. Eeldatakse, et selline tarbimine nõuab korrelatsioonis vastava koguse biometaani tootmist. Meetme tulemusena tuleks luua kuni 10 täiendavat biometaani tanklat, et varustada neid busse biometaaniga.

Peamised sihtrühmad

Avaliku liiniveo ettevõtted (biometaani busside pool) ja kütuse tarnijad (biometaanitankla taristu pool).

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Töötatakse välja asjakohane meede biometaani osakaalu suurendamiseks transpordisektoris. Meedet välja töötades kaasatakse huvitatud osapooli ning turuosalisi ning seotud ministeeriume, sh meede tehakse kõigile turuosalistele avalikult kättesaadavaks.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Biometaanide tarbimise hõlbustamine: maapiirkonnad, kus kehtivad liiniveolepingud lõppevad, hangitakse uute lepingute teenindamiseks biometaanibussid ning rätseplahendusena luuakse busside tankimiseks samasse piirkonda biometaanide tanklaid (nt Valga, Põlva, Rapla).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane

2.1.2.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
2	(ii)	ERF	Ülemineku	RC059	Alternatiivkütuste taristu (tankimis-/laadimispunktid)	Tankimis-/laadimispunktid	3	10

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
2	(ii)	ERF	Ülemin eku	PSR01	Transpordis täiendavalt kasutusse võetud biometaanide aastane kogus	GWh	63	2019	118	SFOS, projektia ruanded

2.1.2.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERDF	Transition	ii	049	12 000 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERDF	Transition	ii	01	12 000 000

Tabel 42: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	28	12 000 000

Tabel 43: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	03	12 000 000

2.1.2.3 Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise

2.1.2.3.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

1) Üleujutuseriskide maandamiskava meetmete toetamine, millega vähendatakse üleujutuste mõju määratletud riskipiirkondades ja hoitakse ära uute üleujutustega seotud riskipiirkondade tekkimist. Riskide maandamine hõlmab kaitset üleujutuste eest, valmisolekut üleujutusteks, üleujutuste prognoosimist ja varajase hoiatamise süsteeme. Toetused investeringuteks, mis vähendavad rannikualade erosiooni, üleujutuste ja veepuuduse ohtu, keskendudes ennetusele Eesti rannikualadel ja jõekallastel.

2) Märgalade, jõgede, järvede ja sootide, sealhulgas halvas seisukorras veekogude taastamine, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Läänemere strateegial, Kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030, Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskaval (PAF) aastateks 2021–2027 ja ELi elurikkuse strateegial aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi. Viimati nimetatud eesmärk on ka suurendada elurikkust linnapiirkondades.

3) Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine, et lahendada sadeveeprobleeme tiheasustusaladel.

4) Päästevõimekuse suutlikkuse ja valmisoleku suurendamine äärmuslike ilmastikuoludega toimetulekuks. See hõlmab järgmist: suurendada inimeste teadlikkust, merepäästet, metsatulekahjude kustutamist, otsingu- ja päästetöid, aga ka kriisiohjesuutlikkust ja suutlikkust, mis on vajalik päästeteenistele ka üldisteks päästeoperatsioonideks, mis põhinevad Päästeameti riskianalüüsil. Päästeteenistused peavad olema valmis hädaolukordadele igal ajal reageerima, mistõttu peame tagama ka päästesuutlikkuse, nagu hooned ja side. See sekkumine põhineb siseturvalisuse arengukaval aastateks 2020–2030 ja riiklikul kohanemisstrateegial, millel on alleesmärk 1 (täiustatud päästevõimekus ning inimeste võime kaitsta oma tervist ja vara on vähendanud kliimamuutuste negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile) ning meetmel 1.2, mis on seotud päästevõime suurendamisega.

5) Sadamate akvatooriumiala kaitsmine ja rannikumeres asuvate laevateede rekonstrueerimine, et kindlustada avalik parvlaevaliiklus. Sadamate akvatooriumialade kaitsmine kliimamuutuste mõjude eest – tormide sagenemine, muudatused rannikutuule suunas ja pikemad tormiperioodid jäävabade talvede tõttu, millega kaasnevad kiired muutused merevee tasemes ja üleujutused – näeb ette lainemurdjate ehitamise sadamatesse, mis tagavad regionaalse liikuvuse ja regulaarse ühistranspordi Eesti saartele. Kliimamuutuste mõjud on halvendanud ka veeteede navigatsioonitingimusi madalates rannikumeredes. Selleks et vältida häireid avalikus parvlaevaliikluses, tuleb rekonstrueerida olemasolevad veeteed ja ehitada alternatiivsed läbipääsud avaliku liiniveo tagamiseks. Seoses äärmuslike tuulte ja üleujutuste sagenemisega on oluline ajakohastada avalikke sadamaid ja veeteid, et need oleksid kliimamuutustele vastupanuvõimelised, et tagada saartel elavate Eesti elanike parem kohanemine kliimamuutustega.

Kõige enam kliimamuutusest mõjutatud piirkond on Eesti läänerannik ja saarestik. Rohuküla ja Heltermaa sadamates on vahetu vajadus lainemurdjate järele, et kindlustada avalik parvlaevaliiklus Eesti suuruselt teisele saarele Hiiumaale. Nende sadamate vahelised veeteed tuleb rekonstrueerida, et need vastaksid meresõiduohutuse tingimustele (Rukki kanal, Heltermaa kanal, Kuivarahu läbisõit).

Väikestel kaugetel saartel on vaja täiendavaid lainemurdjaid sadamates, mis kindlustavad ühenduse Ruhnu (Ringsu sadam) ja Kihnuga (Kihnu sadam). Saartele ühistranspordi tagamine ja avaliku parvlaevaliikluse häirete vältimine on oluline, et säilitada ja soodustada saartel püsivat elamist ja teenuseid.

Investeeringud meteoroloogia, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks. Selleks et vähendada negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile, on vaja investeerida ka keskkonnaseiresüsteemidesse (nii kohapealsesse kui ka kaugseiresse (meteoroloogilised radarid), et koostada/tagada usaldusväärsed ilmaprognoosid ja varajased hoiatused ohtlike ilmastikunähtuste kohta. Ilmaprognooside ja hoiatuste aluseks on meteoroloogia ja hüdroloogilise seire võrgustikult saadud andmed. Lisaks saab meteoroloogilisi ja hüdroloogilisi andmeid kasutada teadusuuringuteks ja muudeks uuteks digitaalteenusteks.

6) Teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Kliimamuutuste alase teadlikkuse suurendamine kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide kaudu nii elanikkonna hulgas üldiselt kui ka kohalike omavalitsuste maakasutuse, planeerimisspetsialistide, planeerijate ja arhitektide hulgas.

Kohanemismeetmete rakendamise peamine väljund on üldsuse suurem teadlikkus ning kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamine.

Üleujutusrisiki maandamise meetmete toetamine aitab vähendada kliimamuutuste mõju majandusele ja looduskeskkonnale. On rakendatud üleujutustega seotud riskide maandamiskava meetmeid. Üleujutuste mõju vähendamine 16 üleujutusriskiga piirkonnas ja uute üleujutusriskiga alade tekkimise ärahoidmine.

Märgalade taastamine, kliimamuutuste leevendamine ja kohanemisvalmiduse suurendamine, sealhulgas üleujutusohu ja metsatulekahjude vähendamine. CO₂ sidumine märgalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi (nt ühe hektari soo taastamine neelab umbes 800 kg süsinikku aastas), samuti vähendab soode taastamine tuleohtu ja aitab säilitada puhta vee varusid. Jõgede elupaikade ja märgade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogude ökoloogilist seisundit.

Halvas seisundis veekogumite seisundi parandamine:

a) mitteheas seisundis järvede setetest puhastamine ja sette kasutuselevõtu toetamine, sealhulgas järvemuda väärindamise tehnoloogiate väljatöötamise toetamine;

b) mitteheas seisundis olevate vooluveekogude loodusliku hüdro-morfoloogia taastamine vastavalt hüdro-morfoloogilisele koormusele, sealhulgas jõgede looduslike sängide taastamine, sootide avamine ja muud maastikukujundusega seotud tegevused;

c) veevahetuse parandamine veekogudes, biomanipulatsioon ja muud tehnilised tegevused, mille tulemuseks on veekogumi hea seisund.

Märgalade taastamise ja veekogude seisundi parandamise geograafiline ulatus on Eesti väikese ja tiheda pinnaveevõrgu tõttukogu Eesti territoorium.

Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine vähendab reoveepuhastite koormust, mis lõppkokkuvõttes tähendab veeteenuste hinna langust lõppkasutajale. Sadevee üleujutuste väiksem mõju tihedalt asustatud aladele, vähemalt 10 eraldi kanalisatsioonisüsteemi rajamine.

Tõhustatud päästekorraldus ja valmisolek tulla toime äärmuslike ilmastikutingimustega.

Peamised sihtrühmad

Kohaliku omavalitsuse üksused, kohalik elanikkond, ülikoolid ja teadlased, ettevõtted ja ettevõtjad, valitsusvälised organisatsioonid, äriühingud, sealhulgas vee-ettevõtted, kes kuuluvad 100% ulatuses kohalikule omavalitsusele, Päästeamet, Eesti Planeerijate Ühing, Eesti Arhitektide Liit, haridusasutused, turistid, kogu Eesti elanikkond.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Üleujutusriskiga piirkonnad (Pärnu linn; Võiste alevik; Häädemeeste alevik; Virtsu alevik; Kuressaare linn ja Nasva alevik; Kärkla linn, Haapsalu linn, Tartu linn, Aardlapalu küla, Võru linn, Tallinna linn (Haabersti, Põhja-Tallinn, kesklinn ja Pirita), Kiisa alevik ja Maidla küla, Maardu linn, Paide linn, Sindi linn, Raasiku alevik), Saared ja rannikualad.

Muu tegevus: kogu Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Rahvusvahelisel tasandil püüame tugevdada koordineerimist ja paremat teadmiste vahetamist Balti riikide vahel seoses kliimamuutustega seotud katastroofide ennetamise valmisoleku ja neile reageerimisega. Lisaks toetame pidevalt Eesti ülikoolide osalemist erinevates ELi Läänemere piirkonna strateegia projektides.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.2.3.2 Näitajad

Tabel 44: Väljundnäitajad									
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)	
3	iv	ERF	Ülemineku	RCO25	Uued või tugevdatud rajatised üleujutuste vastu kindlustamiseks rannikuribal, jõe- ja järvekallastel	km	1	7	
3	iv	ÜF	-	PSO07	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala	ha	500	11 400	
3	iv	ÜF	-	RCO26	Kliimamuutustega kohanemiseks rajatud uus või uuendatud roheline taristu	ha	100	350	
3	iv	ÜF	-	PSO02	Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima kohanemise ja leevendamise meetmeid.	Kohalikud omavalitsused	7	60	
3	iv	ÜF	-	RCO24	Investeeringud uutesse või uuendatud looduskatastroofiohu seire, katastroofideks valmisoleku, nende eest hoiatamise ja neile reageerimise süsteemidesse	Euro	3 500 000	5 220 000	
3	iv	ÜF	-	PSO03	Veekogumi tervendamiseks rakendatud tegevustega hõivatud pindala	ha	0	300	
3	iv	ÜF	-	RCO28	Ala, mis on hõlmatud kaitsemeetmetega metsa- või	ha	720 000	1 200 000	

					maastikutulekahjude ennetamiseks			
3	iv	ÜF	-	PSO04	Sadamate arv, kus on rakendatud kliimamuutuste mõjude suhtes kaitsemeetmeid	Sadamad	2	4

Tabel 45: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	iv	ERF	Ülemineku	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2021	35 000	SFOS, rahvastik uregister
3	iv	ÜF	-	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2021	65 000	SFOS, rahvastik uregister
3	iv	ÜF	-	PSR02	Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad.	%	59	2019	85	Eurobaro meeter
3	iv	ÜF	-	RCR96	Muude kui kliimaga seotud loodusriskide ja inimtegevusega seotud riskide vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2021	200 000	SFOS, projektar uanded
3	iv	ÜF	-	PSR03	Veekogumite arv, mille seisund on paranenud mitteheast heasse seisundisse	Veekogumid	0	2021	2	SFOS, projektar uanded
3	iv	ÜF	-	PSR04	Alade arv, kus elupaikade ja liikide seisund on toetuse abil paranenud	Alad	0	2020	60	SFOS, projektar uanded
3	iv	ÜF	-	RCR36	Metsa- või maastikutulekahjude vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Inimesed	0	2020	400 000	SFOS, rahvastik uregister
3	iv	ÜF	-	PSR05	Liinivedusid teenindavate sadamate	kasulik eluiga aastates	25	2020	50	SFOS, projektar uanded

					pikaajaline toime-kindlus					
--	--	--	--	--	------------------------------	--	--	--	--	--

2.1.2.3.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 46: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	058	16 210 229
3	ÜF	-	iv	058	34 400 000
3	ÜF	-	iv	059	27 450 000
3	ÜF	-	iv	060	13 600 000
3	ÜF	-	iv	064	4 000 000
3	ÜF	-	iv	078	16 000 000
3	ÜF	-	iv	079	2 550 000

Tabel 47: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	01	16 210 229
3	ÜF	-	iv	01	98 000 000

Tabel 48: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	33	16 210 229
3	ÜF	-	iv	30	9 500 000
3	ÜF	-	iv	33	88 500 000

Tabel 49: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	iv	3	98 000 000
3	ERF	Ülemineku	iv	3	16 210 229

2.1.2.4 Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine

2.1.2.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste peamine eesmärk on edendada üleminekut ringmajandusele ja käsitleda jäätmehierarhia kõiki tasandeid, et vältida ja vähendada jäätmeteket ning luua tootmis- ja tarbimismudelid, milles võetakse arvesse kogu ressursiahela kestlikke kavandamis põhimõtteid.

Sekumisi on viis:

1. Toetus jäätmetekke ja pakendamise vältimiseks ja vähendamiseks ning toodete korduskasutuseks

Vastavalt ringmajanduse põhimõtetele peaksid need olema esmatähtsad. Tegevused aitavad vähendada kasvuhoonegaaside heidet, kuna vähendavad vajadust toota uusi materjale ja tooteid. Sihtrühm on korduskasutuskeskused, korduskasutamise tegelevad ettevõtted, nt paranduskohvikud, ettevõtjad, pakendamise vähendamist ja muud jäätmetekke vältimist praktiseerivad ettevõtted ning need, kes soovivad oma lahendusi katsetada või selliste lahenduste kasutamist märkimisväärselt laiendada. Meetmed sidustatakse tarbijate rollile suurema rõhuasetuse seadmisega ning ärimudelitega, mis toetavad just ressursside kasutamise ahela esimestes etappides kestlikuma tootepoliitika rakendamist.

2. Toetus ringmajanduspõhiste tootmis- ja tarbimismudelite rakendamiseks, vastavate ekspertide koolitamiseks, tööstussümbioosiks ja tooraine hankimisest tulenevate kahjude vähendamiseks

Teiseste toorainete osakaalu on vaja suurendada, luues ringmajanduse koostöö projekte, et kasutada tõhusamalt ettevõtetevahelise koostöö ressursse ning tööstussümbioosi, kasutades ühe ettevõtte tootmisprotsessis tekkivaid tootmisjääke teise ettevõtte tootmisprotsessi sisendina. Biomajandusel on potentsiaali toota väärtuslikke kemikaale, kavandada uuenduslikke puittooteid ja biotooraineid ning terviklikke ja kestlikke toidusüsteeme. Ringmajanduse tootmismudelite arendamine võimaldab vähendada toorme hankimise vajadust ning sellega seotud kahjusid tulevikus, samuti tööstussümbioosi kaudu juba tekkinud kahjude likvideerimist ning toormeallikate taastamist. Sekkumised peavad parandama regionaalset ja tööstusparkide arengut. Üks osa teisese toorme kasutamise soodustamisest on varem kasutatud ja praeguseks hüljatud toormeallikate korrastamine, alustades aladest, mis kujutavad ohtu inimeste ja loomade tervisele või avaldavad otseselt negatiivset mõju looduskeskkonnale ning mis aitaks piirkondadel, mida need mõjutavad ja mis võivad olla ka vähem arenenud, olla tootjatele ja elanikele atraktiivsemad.

Samuti on oluline suurendada teadlikkust kestlikest tootmis- ja tarbimistavade ja -käitumisest ning et oleks olemas asjakohased eksperdid, kes pakuksid ettevõtetele ja kohalikele omavalitsustele täiendavat tuge, et pakkuda piisavat oskusteavet, pöörates erilist tähelepanu vähem arenenud piirkondadele. Seetõttu liigume juba koolitatud ressursitõhususe ekspertidelt üle ringmajanduse ekspertide koolitamisele. Pädevad eksperdid, kes abistavad ettevõtteid ja kohalike omavalitsusi nende tegevuse terviklikkus ja tehnilises analüüsis, on ringmajanduse põhiste tootmis- ja arendusmudelite väljatöötamise eeltingimus. Ringmajandus on integreeritud materjaliringluse kontseptsioon, mis ühendab erinevaid tegevusvaldkondi, ning selle terviklik rakendamine nõuab ekspertide suuremat pädevust ringmajandusega hõlmatud valdkondades. Kohalikud omavalitsused saaksid oma piirkondlike kavade jaoks soovitusi ringmajandusega seotud investeeringute kohta.

3. Toetus tööstus- ja teenindussektori energia- ja ressursitõhususele ning ressursitõhususe auditite tegemiseks

Jätkame ressursitõhususe, sealhulgas energiatõhususe parendamist. Majandusliku konkurentsivõime parandamiseks tuleks keskenduda siiski laiemalt ringmajandusele. Olemas on pädevad ressursitõhususe spetsialistid (audiitorid) ja ettevõtete ressursitõhususe alane teadlikkus on suurenenud. Ettevõtted on näidanud üles suurt huvi meetme vastu ja on vaja täiendavaid rahalisi vahendeid, mis põhinevad valminud ressursiaudititel. Meedet arendatakse edasi ja sihtrühma laiendatakse lisaks tööstussektorile ka teenindussektorile. Samuti on see rohkem seotud energiatõhususe, digiteerimise ja automatiseerimisega. Selline kombineerimine suurendab toetusmeetmete omavahelist seotust ja tõhusust. Meede aitab kaasa kasvuhoonegaaside vähendamise kohustuse täitmisele Eestis ja Eesti ressursitootlikkuse suurendamisele. Meetmete kavandamisel on oluline, et see põhineks keskkonnaga seotud kasudel ja oleks kooskõlas antud prioriteetse suuna eesmärkidega ning et muid uuenduslikke ja tarku lahendusi toetataks mujal. Suuremahulised ressursitõhususe projektid toetatakse taaste- ja vastupidavuskava raames.

4. Toetus liigiti kogumise taristule

Uute ärimudelite jaoks on vaja teiseste toorme kvaliteeti ning see nõuab materjalide liigiti kogumise ja käitlemise kõrget määra. Toimiv ja tõhus ühtne jäätmete kogumine on tõhusa jäätmekäitlussüsteemi, sealhulgas digilahenduste kasutamise eeltingimus. Kohalikud omavalitsused on riigi peamine partner olmejäätmete valdkonnas. Tagasisidest nähtub, et lähitulevikus on endiselt suur vajadus olmejäätmete käitluskohtade, konteinerite, kompostrite ja muude arukate kogumislahenduste järele, mida ei saa katta püsikuludest. On ka muid suuremahulisi jäätmevooge, mis vajavad ulatuslikku kogumissüsteemi. Riiklik prioriteet on arendada täielikult välja kogu jäätmekäitlustaristu ning see nõuab märkimisväärselt investeeringuid aruka ja tõhusa taristu arendamisse. Tuleb parandada kohalike omavalitsuste suutlikkust, sealhulgas ohtlike jäätmete liigiti kogumist jäätmekogumispunktide ja kokkukogumisringide kaudu. Koolitatud eksperdid nõustaksid kohalike omavalitsusi ning annaksid soovitusi, mis sobivad nende piirkondade ja omapäraga. Keskkonnaministeerium on alustanud külastustega jäätmevaldkonna inimeste poolt ning koostanud juhised ja soovitusid.

5. Toetus jäätmete ringlussevõtuks ja ohutuks materjalide ringluseks

Erilist tähelepanu pööratakse jäätmekäitluslahenduste ja valdkondliku innovatsiooni toetamisele. Jäätmekäitlusuutlikkuse puudumise tõttu tekitavad raisatud teisesed materjalid kogu ELis probleemi. Ringlussevõtu eeltingimus on jäätmete kogumise taristu ning jäätmetes leiduvate ohtlike ainete tuvastamine ja käitlemise võimekuse toetamine, et tagada materjalide ohutu ringlus ja edendada tootearendust ohtlike ainete asendamiseks tootmisprotsessides ja toodetes. Meetmed toetavad käitlemistehaseid liigiti kogutud jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamiseks ja ringlussevõtuks piisava võimekuse loomisel.

Sekkumismeetmed toetatavad tervikuna ning on kooskõlas strateegiaga „Eesti 2035“ ja uue Riigi Jäätmekavaga, milles keskendutakse neljale peamisele sambale: kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine, jäätmetekke vältimine ja jäätmete korduskasutamise edendamine, sealhulgas riiklik jäätmetekke vältimise programm, ohutu materjaliringluse suurendamine ning jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine nii inim- kui ka looduskeskkonnale tervikuna.

Sekkumiste tulemusena on Eestis ettevõtteid, kes kasutavad ressursse tõhusamalt ning on ülemaailmsel turul jätkusuutlikud ja konkurentsivõimelised. Eestil on ettevõtteid, kes praktiseerivad uusi ringmajanduse ärimudeleid. Toimib jäätmete liigiti kogumine ja jäätmekäitluses seatud sihtarvud on täidetud. On rohkem ringmajanduse eksperte, kes abistavad nii avalikku kui ka erasektorit. Jäätmekäitluse suutlikkus on suurenenud jäätmehierarhia kõrgemal tasandil ja teise toorme kasutamine tootmises on suurenenud.

Investeeringud loovad ettevõtetes, sealhulgas tootmis- ja jäätmekäitlussektoris, rohkem väärtust. Loodusvarasid kasutatakse tõhusamalt, vähendades survet keskkonnale. Sekkumised vähendavad ka piirkondlikke erinevusi, kuna maapiirkondade ettevõtetel on keeruline saada täiendavat erasektori poolset rahastamist, sest maa väärtus on väike. Toetust saavad ka vähem arenenud omavalitsused, kuna nende investeerimissuutlikkus on piiratud.

Vajaduse korral julgustame keskkonnahoidlikke riigihankeid.

Peamised sihtrühmad

VKEid, suurettevõtteid (peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad), valitsusvälised organisatsioonid, korduskasutuskeskused, ringmajanduse ja ressursitõhususe eksperdid, kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste ühendused, jäätmekäitlusettevõtteid, tootmisettevõtteid, kes kasutavad tootmises rohkem jäätmeid ja vähem kemikaale. Ringmajandusele üleminek nõuab panust kõigilt sidusrühmadelt, seepärast on kavas toetada ka suuri ettevõtteid, peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjaid, kellel oleks suurem mõju teiste osaliste mõjutamisele ja kes seaksid kestliku tootmise normiks.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eestis, keskendudes tasakaalustatud piirkondlikule arengule ja pidades silmas vajadust tagada meetmed erineva suutlikkusega piirkondade toetamiseks. Kuna Eesti on väike, tuleks lahendusi edendada kogu Eestis. Vajaduse korral eelistatakse projekte pigem vähem arenenud piirkondades. Ringmajandusel põhinevate tootmis- ja tarbimismudelite rakendamine, sealhulgas parandamine ja korduskasutus, jäätmete liigiti kogumise praktikad, kohalikud jäätmekäitluslahendused (nt kompostimine) ja varasemast saastest tuleneva kahju vähendamine või keskkonnaseisundi halvenemise mõju leevendamine, sealhulgas kaevandamine.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Eestil ja Lätil on Interregi (Eesti-Läti) projekt PACKGDEPO (2021–2022), et soodustada pandipakendi süsteemide täiustamist ja piiriülest koostööd. Samuti on arutatud võimalikku koostööprojekti Läti, Leedu ja Eesti vahel ohtlike jäätmete piiriülese liikumise ja aruandluse ühtlustamiseks. Ringmajandus ja selle lahendused on uuel perioodil erinevate Interregi programmide oluline osa.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Kuna ärimudelid ja ringmajandusel põhinevate kvaliteetsete ressursivoogude arendamine kujutavad endast investeeringute puhul endiselt suuremaid riskimarginaale ja neil võib olla tavapärasemate projektidega võrreldes pikem tasuvusperiood, oleme hinnanud, et rahastamisvahendid ei lahenda turutõkkeid piisava hooga, et stimuleerida meetmete võtmist, milleks on toetused. Samuti näeme, kuidas koroonaviirus on viimasel ajal investeeringuid takistanud, põhjustades turgudel veelgi suuremat ebakindlust. Keskkonnahoidliku ja ringmajandusele suunatud majanduse elavdamiseks on oluline pakkuda võimalikult kiiresti piisavaid stimuleid keskkonnahoidlikule majandusele üleminekuks. Viiakse läbi uuring, et hinnata rahastamisvahendite kasutamise võimalust.

2.1.2.4.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
3	vi	ÜF	-	PSO08	Ringmajanduses toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	20	150
3	vi	ÜF	-	RCO107	Investeeringud jäätmete liigiti kogumise rajatistesse	Euro	16 000 000	53 293 463

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	vi	ÜF	-	RCR103	Liigiti kogutud jäätmed	Tonni/aastas	0	2021	45 000	SFOS, projektiaruanded
3	vi	ÜF	-	PSR06	Esmase toorme sääst projektidega	Tonni/aastas	0	2021	80 000	SFOS, projektiaruanded

2.1.2.4.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	067	35 528 963
3	ÜF	-	vi	069	35 000 000
3	ÜF	-	vi	071	6 000 000
3	ÜF	-	vi	075	24 500 000
3	ÜF	-	vi	076	10 000 000

Tabel 53: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	01	111 028 963

Tabel 54: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	33	111 028 963

Tabel 55: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	3	111 028 963

2.1.4. SÄÄSTEV LINNALINE LIKUMINE

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☒	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.2.5 Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele

2.1.2.5.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Investeeringuid säästvasse linnalisse liikuvuskeskkonda toetatakse kolme liiki meetmetega: jalgrattateede põhivõrkude ehitamine ja jalgratta parkimisvõimaluste parandamine, mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede arendamine ja trammiliikluse arendamine. Tegevused on rahastamiskõlblikud Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsetes linnapiirkondades (trammiliiklus ainult Tallinnas), sest kitsaskohtade kõrvaldamisel nendes piirkondades on kõige suurem mõju (kõige probleemsemad piirkonnad). Lisaks on rattateede arendamine Ida-Viru linnapiirkondades samuti rahastamiskõlblik poliitikaeesmärgi nr 5 raames.</p> <p>Toetatakse terviklike jalgrattateede põhivõrkude ehitamist kesklinna piirkondades, sh rattaparkimisvõimaluste parandamist, et edendada säästvate liikumisviiside mugavat ja turvalist kasutamist linnapiirkondades. Aastatel 2021–2027 ehitatavate jalgrattateede pikkus sõltub suurel määral taristu ümberkorraldamisega kaasnevatest vajadustest, millest sõltub ka jalgrattatee 1 km arendamise maksumus. Näiteks on kavandatud jalgrattateede põhivõrgu hinnanguline kogupikkus 165 km Tallinnas, umbes 40 km</p>
--

Tartus jne ning vajadus uute jalgrattateede järele neis kolmes linnapiirkonnas kokku kuni 150 km. Terviklike jalgrattateede põhivõrkude välja arendamine ja uute rattateede lõikude ühendamine olemasolevate jalgrattateedega (sh üsna hästi arendatud ühendused naaberomavalitsustest linnapiirini) on tervikliku piirkondliku jalgrattateede võrgustiku loomisel otsustava tähtsusega. Tallinnas ja Tartus on hiljuti välja töötatud jalgrattastrateegiad, mida võetakse arvesse sekkumiste kavandamisel (Tallinna rattastrateegia 2018–2028⁷, Tartu jalgrattaliikluse strateegiline tegevuskava 2019–2040⁸, Pärnu strateegiline dokument on koostamisel).

Toetatakse mitmeliigiliste ühistranspordi sõlmpunktide (liikuvuskeskuste) arendamist, sh on tähelepanu „Pargi ja Reisi“ teenusel, turvalistel jalgrattaparklatel ja reaalarajainfoga platvormidel. Pakkudes häid lahendusi nn esimese ja viimase kilomeetri liikuvusele, aitab see suurendada ühistranspordi teeninduspiirkonda ning parandada linnakeskuste ja ümbritsevate piirkondade vahelisi ühendusi, mille tulemuseks on ohutumad ja kiiremad teekonnad ning tõhusam inimeste kodude ja töökohtade ühendamine, parandades seeläbi keskkonnahoidlike transpordiliikide konkurentsivõimet ja aidates vähendada autosõltuvust. Mitmeliigiliste sõlmpunktide arendamine on vajalik eri transpordiliikide ja liikumisviiside sujuvaks ühildumiseks. Tallinna olemasolevad „Pargi ja Reisi“ parklad on ülekoormatud ning koos ühistranspordi arenguga (sh trammiliiklus) muutuvad sellised lahendused atraktiivsemaks ja vajalikuks ka väljaspool Tallinna linna.

Tallinna trammiliikluse arengut toetatakse ühistranspordikasutuse osakaalu suurendamiseks (autokasutuse vähendamine, sh pendelrändes), laiendades trammiteede võrku. Marsruutide valik põhineb kergrööbastranspordi teostatavuse ja tasuvuse analüüsidel Tallinnas ja Harju maakonnas. Tervikliku trammivõrgu arendamine eeldab rahastamise kombineerimist ja võimalike ehitatavate lõikude loetelu on järgmine: Põhja-Tallinn (Kalaranna, Pelguranna), Rae/Peetri, kesklinn (Liivalaia), Lasnamäe (Tallinna Haigla), Tondi-Järve. Hinnanguline keskmine hind on ligikaudu 2,5 miljonit eurot (lihtsamad lõigud) kilomeetri kohta. Keerulisemates lõikudes (ristmikud, südalinn) võib hind olla kuni 10 miljonit kilomeetri kohta. Pärast seda, kui on sõlmitud raamkokkulepe trammiteede meetme osas, saab linn hakata projekte ette valmistama ja kavandama hankeid. Pärast ettevalmistamist võib sõltuvalt marsruudist kuluda projekti realiseerumiseks kuni 5 aastat. Linn peab välja pakkuma kõige elujõulisemad marsruudid, võttes samal ajal arvesse nii ühistranspordi kasutajate osakaalu tõstmise eesmärki kui fiskaalseid, ajakava (st vahendite kasutamise ajakava) ja muid piiranguid. RRFi toel rajatakse Tallinna Vanasadama trammiliin, mis ühendab Vanasadama ja Rail Balticu rahvusvahelise terminali.

Kavandatavad meetmed peavad olema kooskõlas riigi transpordi ja liikuvuse arengukavaga aastateks 2021–2035⁹ (koostamisel) ja kohaliku liikuvuse strateegiatega, mida täpsustatakse üksikasjalikumate valdkondlike arengukavadega (näiteks Tallinna arengustrateegia „Tallinn 2035“¹⁰ ja Tallinna piirkonna säästva linnaliikuvuse strateegia 2035¹¹; Tartu linna arengukava 2018–2025¹² ja Tartu linna üldplaneering 2030+¹³).

Kavandatud meetmed on osa üleminekust süsinikdioksiidiheitevabale majandusele, millel on positiivne mõju juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega seotud probleemidele. Eraldatud jalgrattateede arendamine, uute trammiihenduste loomine ja mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede rajamine on kõik säästva mitmeliigilise linnalise liikuvuskeskkonna edendamise olulised osad, mis aitavad parandada aktiivsete liikumisviiside kasutamist ning ühistranspordi tõhusust ja kiirust ning selle konkurentsivõimet võrreldes sõiduautodega. Selle tulemusena on nendel sekkumistel positiivne mõju sõiduaegade ja -kulude vähenemisele, sõltuvusele isiklikest autodest ja sellest tulenevale ebavõrdsusele, säästvate liikumisviiside kasutamisele, transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂-heite vähenemisele, samuti negatiivsete tervisemõjude vähendamisele ning maakasutuse ja transpordi planeerimise paremale integreerimisele.

Peamised sihtrühmad

Eesti elanikud, turistid, ettevõtjad, Tallinna linnapiirkonna elanikud

⁷ <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Tallinna-Rattastrateegia-2018-2028>

⁸ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnavarad/SECAP/Tartu%20jalgrattaliikluse%20strateegiline%20tegevuskava_Final_22042019.pdf

⁹ <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/transport/transpordi-ja-liikuvuse-arengukava-2021>

¹⁰ <https://strateegia.tallinn.ee/>

¹¹ <https://www.tallinn.ee/est/liikuvuskava2035/>

¹² https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kontaktid%20ja%20linnajuhtimine/Arengukavad/AK2025_dets2020.pdf

¹³ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnaplaneerimine/Tartu_ylplaneering_2017.pdf

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Üleminek säästvamale transpordile võib tuua märkimisväärsed kokkuvõetud, eriti madala sissetulekuga leibkondadele, parandades samal ajal liikuvust (sh transporditeenuse kättesaadavust) ja turvalisust ühiskonna kui terviku jaoks (sealhulgas haavatavamate rühmade, näiteks eakate, laste, puudega inimeste jt jaoks). Näiteks moodustavad iga-aastased kulud, mis on seotud jalgratta omamise ja kasutamisega, vaid umbes 5% või 10% (elektrijalgrataste puhul) auto omamise ja kasutamisega seotud kuludest. Pakkudes soodsaid transpordivõimalusi ja alternatiive autosõidule (jalgrattasõit, ühistransport, kõndimine), saame parandada ebasoodsas olukorras olevate elanikerühmade juurdepääsu töökohtadele ja ühiskondlikus elus osalemisele. Säästvate liikumisvõimaluste arendamine toob kasu ka soolisele võrdõiguslikkusele (teadusuuringud näitavad, et naised kasutavad rohkem ühistransporti või kalduvad rohkem kasu saama suuremast jalgrattasõidust osakaalust).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsed linnapiirkonnad ning nende linnakeskuste ja eeslinnade vahelised ühendused, samuti ümbritsevad kohalikud omavalitsused.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.2.5.2 Näitajad**Tabel 56: Väljundnäitajad**

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
4	viii	ERF	Ülemineku	RC055	Uute trammi- ja metrooliinide pikkus	Km	0	3
4	viii	ERF	Ülemineku	RC054	Uued või ajakohastatud mitmeliigilised ühendused	Mitmeliigilised ühendused	0	1
4	viii	ERF	Ülemineku	RC058	Toetatav sihtotstarbeline jalgrattataristu	Km	0	10
4	viii	ERF	Ülemineku	RC075	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	1

Tabel 57: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
4	viii	ERF	Ülemineku	PSR07	Uute või ajakohastatud mitmeliigiliste ühenduste	Kasutajaid /aastas	0	2020	540 000	SFOS, projektir uanded

					kasutajate arv aastas					
4	viii	ERF	Ülemineku	RCR64	Toetatud sihtotstarbelise jalgrattataristu kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiar uanded
4	viii	ERF	Ülemineku	RCR63	Uute või ajakohastatud trammi- ja metrooliinide kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiar uanded

2.1.2.5.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 58: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
4	ERF	Ülemineku	viii	081	54 000 000
4	ERF	Ülemineku	viii	083	42 000 000

Tabel 59: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	01	96 000 000

Tabel 60: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	19	96 000 000

Tabel 61: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	03	96 000 000

2.1.5. ÜHENDATUM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.3.1 Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine

2.1.3.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Raudteetaristu arendamine, rongide sõidukiiruste tõstmine ja reisirongiliikluse tihendamine on oluline raudteetaristu kasutuse kasvatamiseks ning reisi- ja kaubaliikluse suunamiseks maanteelt raudteele. Investeeringud raudteesse aitavad vähendada vajadust investeerida tulevikus maanteedesse, suunates nõudlust säästvale ja ohutumale liikumisviisile. Prioriteetsed projektid raudteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud avaliku raudteeinfrastruktuuri arendamist suunavas tegevuskavas [1].

Ettevalmistused raudtee elektrifitseerimiseks algasid 2019. aastal. Praegu saab sõita elektrirongiga Tallinnast Turbasse, Paldiskisse ja Aegviitu. 2029. aasta lõpuks laiendatakse elektrivõrku Narva, Tartusse, Koidulasse ja Valka. Elektrifitseerimise käigus ehitatakse Tallinnast ida ja kagu suunda uus 25 kV õhuliin ja uued veoalajaamad. Tallinnast lääne suunas jääb kasutusele olemasolev 3 kV elektrisüsteem. Projekti eesmärk on viia raudteetransport uuele kvaliteeditasemele ja oluliselt vähendada transpordisektori keskkonnamõju, kasutades raudteetranspordis taastuvenergiat, ning luua raudteetaristu, mis võimaldab rongidel saavutada kiiruse kuni 160 km/h (see aitab saavutada Euroopa Liidu seatud kliimaeesmärke). Kuna Eesti tegutseb Põhjamaade avatud elektriturul, toodavad taastuvelektrit kõik Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvad riigid, seda ostetakse vastavalt pakkumise ja nõudluse suhtele ning see on vajaduse korral kättesaadav. See annab võimaluse kasutada raudteetranspordisüsteemis taastuvenergiat ja vähendada keskkonnamõju. Raudtee elektrifitseerimine avaldab otsest mõju CO₂-heite vähendamisele.

Selleks et suurendada raudtee-reisijateveo ohutust ja tõsta kiirus 160 km/h Tallinnast Narva ja Tartusse ning 135 km/h teistesse suundadesse, uuendatakse liikluskorraldussüsteemi (seda ei tehta Ühtekuuluvusfondist).

Raudtee õgvendamine Tallinna-Tartu ja Tapa-Narva lõikudel:

Tallinna-Tartu linnadevaheliste rongide ühendusaja märkimisväärseks lühendamiseks 1 tunni ja 36 minutini on vaja raudteeliini õgvendada ja kohandada rööbastee geomeetriat vastavalt kiirusepiirangu suurenemisest tulenevatele nõuetele. Raudteeliini õgvendatakse projektijärgse kiiruse 160 km/h alusel ligikaudu 28 kohas.

Tallinna-Tartu, Tapa-Narva, Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude rekonstrueerimine:

Raudtee ja rajatiste rekonstrueerimise eesmärk on suurendada probleemsete raudteelõikude liiklusohutust ja toimivust, et need vastaksid projektkiirusele kuni 160 km/h. Tallinna-Tapa-Tartu raudteeliini investimisprojekti alustati 2018. aastal ja seda rahastati riigieelarvest. Projekti teise etapi eesmärk on rekonstrueerida need lõigud, mida esimene etapp ei hõlmanud.

Tallinna-Lelle lõigu suutlikkuse suurendamine ja rekonstrueerimine:

Tallinna-Rapla-Lelle (TEN-T üldraudteevõrk) on oluline raudteetrass säästva ühistranspordi arendamiseks Tallinnas ning seda ümbritsevates Harju ja Rapla maakondades. See on kiire ühistransport Tallinnasse sisenemiseks. Nõudlus selle raudteeliini järele kasvab ning võimalus pakkuda tihedamat ja kvaliteetsemat ühistransporti on väga oluline, et pakkuda autodele head alternatiivi. Võrgu läbilaskevõime suurendamiseks ja sagedasema rongiliikluse pakkumiseks tuleb ehitada raudtee möödasõidukohad.

Rail Baltic

Rail Balticu tõhususe maksimeerimiseks ning Euroopa ühendamise rahastu ja Ühtekuuluvusfondi vahelise koostöö tagamiseks ehitatakse kohalikud peatused RB Tallinna ja Ikla vahelisele raudteelõigule. Investeering aitab kaasa piirkondlikule arengule ja vähendab CO₂-heidet, võimaldades igapäevast pendelrännet elektrikiirrongiga. Kohalike peatuste asukohad on osalusprotsessi raames määratletud maakonnaplaneeringutes. Kohalikud peatused ühendavad sisemaad linnakeskustega, aidates vähendada liikluskoormust maanteedel. Kohalikest peatustest saavad väikesed mitmeliigilised reisiterminalid. Peatustel

on hea ligipääs ka olemasolevale teede- ja jalgratta- ning kõnniteetaristule, need varustatakse jalgratate ja autode parkimiskohtadega (sh elektrisõidukite laadimisvõimalustega), bussipeatusega ja muude vajalike rajatistega. Kohalike peatuste rajamine RB raudteemarsruudile täiendab poliitikaeesmärgi nr 2 raames kavandatud investeeringuid, mis on suunatud isiklike autode kasutuse suurenemisest ning säästvate transpordiliikide kasutamise vähenemisest tekkinud probleemide ja väljakutsete lahendamisele.

Rail Balticul, Balti riikide suurimal uuel raudteel, on Eesti territooriumil kaks rahvusvahelist reisijaama – Ülemiste ja Pärnu. Mõlema jaama raudteetaristu ehitamiseks kasutatakse Euroopa ühendamise rahastu toetust. Pärnu reisirterminal ja selle ümbrus moodustavad Pärnu peamise transpordisõlme, aidates kaasa ühistranspordi kasutamise suurendamisele piirkonnas; investeeringuga parandatakse ka jaama ligipääsetavust, kuna terminalihoone juurde rajatakse ühistranspordipeatused ja parkimisalad ning renoveeritakse ka ümbritsevad peatust teenindavad tänavad. Rahastamise seisukohast nähakse ette koostoime Euroopa ühendamise rahastu, Ühtekuuluvusfondi ning taaste- ja vastupidavusrahastu (Ülemiste terminali ehitamise rahastamisallikas) kasutamisel.

Rail Balticu projekteerimine ja ehitamine muudab maastikku Eestis kõigis kolmes puudutatud maakonnas. Uued linearsed ruumiobjektid nagu kiirraudtee toovad endaga kaasa vajaduse kujundada ümber ja uuesti ehitada olemasolevad ühendused (teed ja rohekoridorid), mis tuleks raudteetammi tõttu ära lõigata. Selleks tuleb Kangrusse (Harju maakond) ja Kohilasse (Rapla maakond) ehitada uued liikluslahendused. Lisaks raudteeületuskohtadele, mida rahastatakse Rail Balticu projekti raames Euroopa ühendamise rahastust, ehitatakse struktuurivahenditest kuni 10 uut eritasandilist liitumist (sh maantee-raudtee ristumised, jalakäijate ülepääsud ja ristumised maanteedel vahel) koos juurdepääsuteede ja rampidega.

Investeeringud maantee transporditaristusse on olulised majanduskasvu ja tööhõive hoogustamise võimaldajad. Peamised eelised on liiklusohutuse [2] parandamine, sõiduaja vähendamine ning inimeste ja ettevõtjate ühenduvuse edendamine. Samuti aitab see parandada maakasutuse tõhusust, kaasata piirkondadesse nii era- kui ka avaliku sektori investeeringuid (logistikaparkide arendamine, elamuehitusprojektid ja muud kinnisvarainvesteeringud), vähendada keskkonnakulusid (müra, CO₂, looduslike liikide rändetingimuste parandamine jne), arendada intelligentseid transpordisüsteeme ning sellel on nii otsene kui ka kaudne mõju tööhõivele. Prioriteetsed projektid maanteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud Teehoiukavas [3].

TEN-T maantee transpordiühendused on endiselt ebapiisavad ja takistavad reisimist (bussireisid) või kaupade transporti hõlmavate sektorite arengut, samuti on vajaka jäämisi liiklusohutuse tagamisel. Seetõttu on tehtavad investeeringud peamiselt seotud liiklusohutusega (sh intelligentsete transpordisüsteemidega), sõiduaja vähendamisega, teekasutajate kuludega ja keskkonnaalaste leevendusmeetmete väljatöötamisega. Teedevõrgu intensiivne arendamine on vajalik ka seoses TEN-T põhivõrgu välja ehitamise kohustusega 2030. aastaks. TEN-T põhivõrgu E263 Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maanteest on valmis ehitatud 22% (hõlmab 64 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 283 km). 2019. aasta lõpuks vastas 19% TEN-T põhimaanteest E67 Tallinna-Pärnu-Ikla (hõlmab 34 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 179 km) määru nr 1315/2013 sätestatud liiklusohutus- ja keskkonnanõuetele. TEN-T E20 Tallinna-Narva maanteest on nõuetele vastavalt välja ehitatud 38% (80 km 2+2 maanteelõigust, kokku 209 km).

Liiklusohutuse tagamiseks ehitatakse ohtlikud ühetasandilised ristmikud eritasandiliseks, paigaldatakse nõuetekohane valgustus ning rajatakse ohutud parkimisalad. Olemasolevad maanteed läbivad mitmeid asulaid ning tänu rajatavatele ümbersõitudele, tõuseb liiklusohutus, paraneb asulate elu- ja liikluskeskkond ning paranevad ka jalakäijate ja jalgratturite tingimused ohutuks liiklemiseks. Keskkonnanõuete tagamiseks paigaldatakse müratõkked ning loomadele rajatakse piirdeaiad ning ökoduktid ja -tunnelid (ja muud alternatiivsed nutikad lahendused). Negatiivse keskkonnamõju leevendusmeetmeks kasutatakse haljastamist. Teelõikude projekteerimisel ja ehitamisel arvestatakse kliimamuutuste mõjuga. Toetust kasutatakse kooskõlas määruse (EL) nr 1315/2013 artikli 17 lõike 3 punkti b ja artikli 39 lõike 2 punkti c nõuetega ning need aitavad kaasa TEN-T põhivõrgu ja selle juurdepääsude valmimisele, ehitades 2+1 ja 2+2 teelõike, et täita liiklusohutus- ja keskkonnanõudeid.

Peamised sihtrühmad

Rahvusvaheline transport, ettevõtjad, kohalikud elanikud, turistid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna-Narva raudteelõigu elektrifitseerimine ja Tapa-Narva raudteelõigu tugevdamine vähendavad Narva ja pealinna Tallinna aegruumilist vahemaad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed hõlmavad Pärnu-Ikla (Via Baltica) piiriala avalike teede rekonstrueerimist. Samuti hõlmavad need Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude raudteede rekonstrueerimist ning Rail Balticu – Balti riikide suurima uue raudtee – ehitamist.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.3.1.2 Näitajad

Tabel 62: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategorooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
5	i	ÜF	-	RCO45	Rekonstrueeritud või ajakohastatud teede pikkus – TEN-T	km	19	41
5	i	ÜF	-	RCO49	Rekonstrueeritud või ajakohastatud rööbaste pikkus – TEN-T	km	20	105
5	i	ÜF	-	RCO53	Uued või ajakohastatud raudteejaamad ja peatused	Raudteejaamad ja peatused	0	13
5	i	ÜF	-	PSO01	Elektrifitseeritud raudteede pikkus – TEN-T	km	50	450

Tabel 63: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonnakategorooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
5	i	ÜF	-	PSR01	Hukkunute arv uutel ja rekonstrueeritud maanteelõikudel	hukkunut/aastas	1,2	2019	0,84	SFOS, projektiaruanded, Transpordiamet
5	i	ÜF	-	PSR03	Raudteede kasutajate arv aastas	mln reisijat/aastas	5,98	2020	15	Statistikaamet

2.1.3.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 64: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	087	134 100 000
5	ÜF	-	i	088	25 000 000
5	ÜF	-	i	096	129 697 000
5	ÜF	-	i	097	71 054 000
5	ÜF	-	i	100	113 124 000
5	ÜF	-	i	101	28 225 000

Tabel 65: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	01	501 200 000

Tabel 66: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	33	501 200 000

Tabel 67: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	03	501 200 000

2.1.3.2 Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine

2.1.3.2.1 Fondide sekkumised**Seonduvate meetmete liigid**

<u>Paremad ühendused väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi</u>	
<p>Väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi toetatakse omavalitsuste investeeringuid aktiivsete liikumisviiside taristusse, mis tagab ohutu ja mugava juurdepääsu avalikele teenustele, töökohtadele ja ühistranspordile (sh Rail Balticle). Investeeringud aitavad kaasa regionaalarengule ja vähendavad CO2-heidet, võimaldades igapäevaste teha igapäevaseid käike jalgsi või jalgrattaga. Paremad ühendused ühistranspordiga aitavad samuti suurendada säästvate transpordiliikide, sealhulgas kombineeritud liikumisviiside, üldist kasutamist. Projektivaliku aluseks on kohalikele omavalitsustele suunatud avatud taotlusvoorud.</p>	

Investeeringud suurendavad ohutust, vähendavad ruumilisi vahemaid ja muudavad tööle ning kooli mineku lihtsamaks ja vähendavad pendelrännet ning sõidule kuluvat aega.

Eesti liikuvuspoliitika keskne eesmärk on vähendada inimeste sõltuvust isikliku auto kasutamisest. Omavalitsused saavad anda oma panuse jalgrattasõidu ja jalgsikäimise edendamiseks, sealhulgas jalgrattaja/või jalgteede ehitamisega, et tagada parem ja ohutu juurdepääs teenustele ning transpordile. Meetme eesmärk on suurendada omavalitsuste motivatsiooni leida lahendusi liikluses ohtlikele teelõikudele, mis takistavad igapäevast liikuvust (jalgrattasõit või kõndimine), et tagada parem juurdepääs teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikesse peatustesse) ja töökohtadele väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Rail Balticu projekti raames ehitatakse ühendused kohalikest peatustest ainult lähima avaliku maanteeni. Meede aitab omavalitsustel ühendada jalgratta- ja/või kõnniteed Rail Balticu kohaliku peatuse lähimast üldkasutatavast maanteest ülejäänud jalgrattavõrgustikuga omavalitsusüksustes. Seega võimendab meede ka keskkonnasõbraliku ühistranspordi positiivset mõju, sealhulgas kiiret ja ohutut raudteeühendust Eestis ning Eesti ühendamist Kesk-Euroopa, Lääne-Euroopa ja naaberriikidega. Meetme peamine tegevusala on jalgratta- ja/või kõnniteede ehitamine koos tugitaristuga (valgustus, jalgrattaparklad, pingid ja väikevormid).

Poliitikaeesmärgi nr 2 meetme eesmärk on jalgratta- ja/või kõnniteede arendamine suurimates linnapiirkondades (Tallinn, Tartu, Pärnu). Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmel on sama eesmärk kui poliitikaeesmärgi nr 3 meetmel, kuid see algab varem. Taaste- ja vastupidavusrahastu (5 miljonit eurot) ja Ühtekuuluvusfondi poliitilise eesmärgi nr 3 (20 miljonit eurot) investeeringute kasutamine annab omavalitsustele võimaluse luua ulatuslikumad jalgratta- ja kõnniteede võrgustikud.

Erieesmärgi ja projekti tasandil on välistatud topeltrahastamine ja näitajate topeltarvestus: toetust sama jalgratta- ja/või jalgteede ehitamiseks antakse ainult ühe meetme alusel ja seda võetakse näitajana arvesse ainult üks kord. Taaskäivituskava 5 miljoni euro suurune avatud taotlusvoor peaks algama varem kui Ühtekuuluvusfondi poliitikaeesmärgi nr 3 kohane 20 miljoni euro suurune taotlusvoor.

Peamised sihtrühmad

Elanikud, turistid, ettevõtjad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu riik.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.3.2.2 Näitajad

Tabel 68: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
5	ii	ÜF	-	PSO02	Toetatud jalgratta- ja/või jalgteede infrastruktuur	km	10	76

Tabel 69: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
5	ii	ÜF	-	PSR02	Toetatud jalgratta- ja/või jalgteede infrastruktuuri kasutajate arv aastas	Kasutajaid aastas	0	2020	600 000	SFOS, projektiaruanded

2.1.3.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 70: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	083	20 000 000

Tabel 71: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	01	20 000 000

Tabel 72: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	32	20 000 000

Tabel 73: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	03	20 000 000

2.1.6. SOTSIAALSEM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturul eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu

2.1.4.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erinevad suundumused (automatiseerimine, digiteerimine, uute tehnoloogiate kasutamine, üleminek kliimaneutraalsusele, pikaajaline eeldatav eluiga, vananev elanikkond jm) muudavad üha olulisemaks mitmekülsemate ja aktiivsemate tööturumeetmete pakkumise kõikidele sihtrühmadele, sealhulgas haavatavamatele rühmadele, kelle hulgas on vähenenud töövõimega ja terviseprobleemidega inimesed, madalama kvalifikatsiooni või vananenud oskustega inimesed, suure töötuse või kliimaeesmärkide tõttu suurema töötuse riskiga piirkondades elavad inimesed, kelle hulgas on ka mitte-eestlaste suur osakaal; noored (eelkõige mittetöötavad ja mitteõppivad noored), aga ka inimesed, kellel on kõrge kvalifikatsioon, kuid mis ei vasta tööturu vajadustele.

Sekkumised käsitlevad takistusi ja puudusi parema positsiooni saavutamisel tööturul, sujuvamat tööalast liikuvust või konkurentsivõimelisust tööturul.

Sekkumised:

- Töötatakse välja paindlikud ja mitmekesised tööturumeetmed ning tugiteenused, et edendada sotsiaal-majandust ja kõrvaldada tööturutõkked töötute ja tööturul eemalejäänud isikutele ning suure töötuse riskiga rühmadele.
- Vähendatakse naiste ja meeste ning eestlaste ja mitte-eestlaste koondumist erinevatesse valdkondadesse nii hariduses kui ka tööturul, edendades mitmekülsemaid kutse- ja haridusvalikuid ning kasutades seeläbi paremini ära tööjõu potentsiaali. Soodustatakse mitmekesisemaid karjäärivalikuid naiste ja meeste seas. Pööratakse tähelepanu ka soolise, geograafilise ja keelepõhise tööjõu liikuvuse takistuste kõrvaldamisele.
- Piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike erinevuste vähendamiseks töötatakse välja ja pakutakse suure tööpuudusega piirkondades tööturumeetmeid, milles võetakse arvesse kohalikke ja piirkondlikke olusid ning kliimaeesmärgi.

Rändetaustaga noorte, eelkõige vene keelt kõnelevatest piirkondadest pärit noorte karjäärivõimaluste parandamiseks töötatakse välja lisategevusi, et suurendada nende võimalusi sobiva töökoha leidmiseks (nt töövarjuprogramm, teabe- ja motivatsiooniüritused). Rändetaustaga täiskasvanutele, eriti neile, kelle seotus

tööturuga on nõrk, pakutakse täiendavat sihipärast toetust, milles on ühendatud erinevad elemendid, nt teavitustegevus, nõustamine, koolitused ja järelmeetmete raames antav tugi.

- Valmistatakse ette ja töötatakse välja tööturumeetmed (sh meetmed tööoskuste omandamise toetamiseks), et toetada terviseprobleemidega isikute (sh piiratud töövõimega isikud) jätkuvat aktiivset töötamist ja tööturule siirdumist.
- Töötatakse välja meetmed eakate inimeste tööturul osalemise toetamiseks, muutes tööandjate ja töötajate stereotüüpset suhtumist.
- Tagamaks, et tööjõu oskused on kooskõlas COVID-19-järgse kriisi ja majanduse elavdamise ning tööturu vajadustega, pakutakse oskuste täiendamist ja toetust paindlike täiendus- ja ümberõppe koolitusprogrammide ning piirkondlike meetmete kaudu. Nende kaudu pakutakse töötuse ohus olevatele rühmadele juurdepääsu õppimisvõimalustele, rahalist toetust (nt kraadiõppetoetus, stipendium, transpordi- ja majutustoetus jne) ning muid tugiteenuseid. See hõlmab ka aktiivse tööturupoliitika täiustamiseks vajalikke süsteemiarendusi. Sekkumised kavandatakse koostöös tööandjate ja sidusrühmadega, võttes arvesse tööjõunõudlusega sektorite vajadusi ning pidades silmas piirkondlike erinevuste ja segregatsiooni vähendamise eesmärki. Samuti käsitletakse takistusi või tõkkeid, mis takistavad sihtrühmade osalemist (takistuste näideteks on hoolduskoormus, terviseiga seotud piirangud, keelebarjäärid ja digioskuste madal tase, NEET-noorte olukord). Eesmärk on tõhus ja sujuv üleminek uutele töökohtadele, tööjõu mittevastavuse leevendamine ning piirkondlike ja sotsiaalmajanduslike erinevuste vähendamine.

Peamised sihtrühmad

Haridusasutused, tööandjad, töötajad, värbamis- ja karjäärispetsialistid, poliitikakujundajad, õpilased ja üliõpilased, haridustöötajad, töötajad, ühiskond tervikuna, haavatavamad rühmad (sh NEET-noored, ebapiisava eesti keele oskusega isikud, piiratud töövõimega ning madala või aegunud haridusega isikud, vanemaealised), sotsiaalpartnerid (ametiühingud, tööandjad), valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, ettevõtted, riigiasutused, eakad, kõrge töötuse määraga piirkondades elavad töötajad (tööealine elanikkond, sh riskirühmad ja sidusrühmad), piirkonnas töökohtade loomisest huvitatud ja tööturu arengust mõjutatud ettevõtted, tööturu vajadustele mittevastavate oskustega isikud või madala kvalifikatsiooniga isikud, tööturuteenuseid osutavad organisatsioonid, Eesti Töötukassa, piiratud töövõimega inimesed ja teenuseid osutavad organisatsioonid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed [2000 tähemärki]

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine [1000 tähemärki]

Ei ole asjakohane.

2.1.4.1.2 Näitajad

Tabel 74: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	a	ESF+	Ülemineku		Osalejate arv	Number	8901	23356

Tabel 75: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	a	ESF+	Ülemineku		Osalejad, kelle olukord tööturul on kuue kuu jooksul pärast programmist lahkumist paranenud	Osalejate arv	0	2020	8363	

2.1.4.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 76: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	134	54 930 270

Tabel 77: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	01	54 930 270

Tabel 78: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	33	54 930 270

Tabel 79: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	05	54 930 270

Tabel 80: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	02	54 930 270

2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske

2.1.4.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Meetmete üldeesmärk on edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning toetada aktiivsena ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonna loomist, kus ohjatakse terviseriske. Pikaajalise ja tervisliku tööelu säilitamiseks töötatakse välja töötervishoiu ja tööohutuse meetmed, võttes arvesse ka ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegia. See hõlmab ka meetmeid sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks, järelevalve tõhustamiseks ja nõustamisteenuse kättesaadavamaks muutmiseks. Ettevõtete tööohutust toetatakse kvalifitseeritud spetsialistide abiga ning valdkonnaga tegeletakse erinevate uuringute ja koolituste raames. Töötatakse välja töökeskkonnaspetsialistide, -volinike ja -nõukogu liikmete koolituskava ning rakendatakse koolitusprogramm, mis hõlmavad e-õppe võimaluste arendamist ja edendamist ning sektoripõhise ja töökeskkonnapõhise riskipõhise koolituse kavandamist.

See sekkumine on seotud muude sekkumismeetmetega, mille eesmärk on vähendada tööturu struktuurseid probleeme, töötada välja pikaajalise hoolduse süsteem, investeerida integreeritud heolukeskuste loomisesse, ning sekkumisega, mis on suunatud lastele ja noortele. Samuti mõjutab see sekkumist, mis on suunatud enim puudust kannatavatele isikutele.

Töötatakse välja meetmed, et varakult avastada ja ennetada töövõime kaotust ja tervise halvenemist, toetades ohutu ja tervist säilitava töökeskkonna arendamist ning selliste teenuste väljatöötamist, mis edendavad tervislikke eluviise kogu elu jooksul.

Kavas on töötada välja meetmed tööga seotud tervisekahjustuste varajaseks avastamiseks ja diagnoosimiseks, sealhulgas töötervishoiuteenuste reformimine. Samuti on fookuses meetmed, mille eesmärk on parandada institutsionaalset suutlikkust jälgida töötingimuste täitmist; paindlike töömeetodite edendamine, töö korraldamise uuenduslike viiside edendamine ning ametiasutuste, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja muude töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega tegelevate esindusorganisatsioonide võimekuse tõstmine.

Töökeskkonna kõrval võetakse fookusesse ka elukeskkond ja selle füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ning mõõtmisega seotud süsteemi vajakajäämist kaardistamine, selle pinnalt süsteemi parandamiseks meetodite ning vajalike vahendite ja mudelite väljatöötamine, katsetamine ning Eestis vastava pädevuse ja suutlikkuse suurendamine.

Eraldi võetakse fookusesse ajutise töövõimetusega inimesed ja nende töövõime säilimiseks selliste meetmete väljatöötamine, katsetamine ja rakendamine, mis aitaksid neil säilitada oma töökohta ja vältida püsiva töövõimetuse tekkimist.

Terviseedendamiseks analüüsitakse hetkel eri sektorites (tervishoid, haridus, sisejulgeolek, tööturg, sotsiaalkaitse) ja eri tasanditel pakutavate killustatud teenuseid, töötatakse välja täiustatud integreeritud mudelid ning peamisi töövõimekaotust põhjustavate terviseriskide (südame-veresoonehaigused, vaimse tervise probleemid, sealhulgas ainete kuritarvitamine, luu- ja lihaskonna haigused, vähktõbi jne) maandamise ja tegelemisega seotud meetmed. Samuti tegeletakse sekkumise raames krooniliselt haigete isikute ja sõltlaste konkurentsivõime parandamiseks vajaliku toe tagamisega. Terviseedendamisega seotud meetmed hõlmavad nii terviseriskide varajast avastamist ja sekkumist, nõustamist, ravi ja eri asutuste poolt pakutavat rehabilitatsiooni (sh töötervishoiu- ja esmatasandi tervishoiusüsteemis). Analüüsitakse ka teenuste vajaduse hindamist, teenuse pakkumisega seotud osapoolte praeguseid oskusi, huvi ja valmisolekut uusi meetmeid ja mudeleid.

Sekkumise raames panustatakse ka tööturu osapoolte ja tööandjate teadlikkuse suurendamisse tööohutusnõuete täitmisel ning toetatakse sotsiaalpartnerite ja teiste huvirühmade võimekuse tõstmist.

Sekkumise raames võetakse fookusesse soodustingimustel vanaduspensionisüsteemi ja töötatud aastatel põhinevate pensionite süsteemi reformimine, võttes arvesse teiste riikide häid tavasid. Töötatakse välja tugistruktuur süsteemi ümberkorraldamiseks ja parandamiseks; kavandatakse ja pakutakse sihtrühmale teenuseid, mis hõlmavad teabevahetust, erinevaid tööturuteenuseid, ümberõpet ja koolitusprogramme.

Ligikaudu 45% programmi toetusest suunatakse töötervishoiu ja tööohutuse teenuste arendamiseks, 47% püsiva töövõimetuse ennetamiseks ja 8% haiguste ennetamise meetmete kättesaadavuse parandamiseks. Töölalase ohutuskultuuri edendamise, nõustamise ja teiste teenuste arendamise ning pakkumise juures võetakse arvesse sihtrühma vajadusi ning panustatakse järelevalve parandamisse.

Teenuste osutamine ja kättesaadavus kavandatakse piirkondlikul või kohalikul tasandil, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Asjakohasema tulemuse saavutamiseks kaasatakse asjakohaste meetmete väljatöötamise kohalikud omavalitsused ja kogukonna esindajad, aga ka kõik teised asjaomased sotsiaalpartnerid. Meetmete detailsemal kavandamisel kaalutakse sotsiaalsete ettevõtete suuremat kaasamist.

Peamised sihtrühmad

- Töötajad ja tööandjad, sh VKEd (sotsiaalsed ettevõtted), spetsialistid ja organisatsioonid, kes tegelevad töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega, sealhulgas sotsiaalpartnerid ja muud esindusorganisatsioonide töötajad, tervishoiuteenuste osutajad, arendajad ja tööjõuga seotud õigusraamistiku rakendajad;
- töötajad ja tööandjad, partnerorganisatsioonid, poliitikakujundajad ja rakendajad tööjõu valdkonnas;
- tervise edendamise eest vastutavad isikud, esmatasandi tervishoiu ja töötervishoiusüsteemis töötavad tervishoiutöötajad;
- terviseriskide ja riskikäitumisega inimesed ja nende pereliikmed, kohalikud omavalitsused ja kogukonnad, ennetamise, nõustamise, ravi, rehabilitatsiooni ja tugiteenuste osutajatega seotud riigiasutused, elanikkond, töötajad, tervishoiupoliitika kujundajad ja rakendajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti, piirkondlik tasand

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.2.2 Näitajad

Tabel 81: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	d	ESF+	Ülemineku		Töötingimuste, töötervishoiu- ja ohutuse alaste arendatud lahenduste arv	Nr	6	12

6	d	ESF+	Ülemineku		Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi loomine	N/A	1	1
6	d	ESF+	Ülemineku		Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi kasutajate arv	Nr	0	37 700

Tabel 82: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
6	d	ESF+	Ülemineku		Uute osalise ja puuduva töövõimega inimeste osakaal tööealisest rahvastikust	%	1,12	2019	1,11	
6	d	ESF+	Ülemineku		Tervislikel põhjustel tööhõivest väljalangenute osakaal (15 aastase ja vanemad)	%	12	2019	12	

2.1.4.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 83: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	144	38 050 000

Tabel 84: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	01	38 050 000

Tabel 85: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	33	38 050 000

Tabel 86: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	05	38 050 000

Tabel 87: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	02	38 050 000

2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalse õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu

2.1.4.3.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Kiiresti muutuv maailmas peavad õppimisvõimalused olema mitmekesised, kättesaadavad, tulevikku suunatud ning vastama õppija võimetele ja huvidele. Sekkumised peavad samas aitama viia õppimisvõimalusi vastavusse ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega ning parandama võrdseid võimalusi. Sekkumiste tõhusust toetab ühine sekkumisloogika, mida kohaldatakse formaalse ja mitteformaalhariduse suhtes ning mis põhineb järgmistel vajadustel:

- toetada nüüdisaegset õpikäsituslikku formaalhariduse kõikide haridustasemetel, võtta kasutusele teadusuuringutel põhinev ja kaasaegne lähenemisviis õpetamise ja õppimise individualiseerimisele ning õpimotivatsiooni ja õpioskuste arendamisele õppija elu jooksul;
- tagada kvalifitseeritud haridustöötajate olemasolu ning toetada nende kutsealast arengut;
- luua kättesaadavad ja valikurohked õpivõimalused, mis võimaldavad sujuvat üleminekut formaalhariduse ühelt haridustasemelt teisele;
- luua tingimused õppekavade kaasavaks ja teaduspõhiseks väljatöötamiseks ning rakendamiseks formaalhariduse eri tasemetel, eesmärgiga viia õppekavad vastavusse tööturu ja ühiskondlike vajadustega, edendades õppekavade sidusust haridustasemetel ja -liikide lõikes, sealhulgas võimaldades võtta formaalhariduses arvesse mitteformaalse ja informaalse õppe käigus omandatud teadmisi ja oskusi;
- tagada hariduse ja koolituse vastavus tööturu vajadustele;
- suurendada majanduse rohe- ja digimuutusega seotud õppesuundade alast teadlikkust ja atraktiivsust.

Meetmed õppekavade **arendamiseks**, õpingute korraldamiseks ning haridus töötajatega **kvalifikatsiooni ja juurdekasvu** tagamiseks

Õppijakesksete õppekavade väljatöötamine ja rakendamine on sekkumise kaudu varasemast paremini seotud õpetajakoolitusega, õpitulemuste hindamise ja jälgimisega ning õppematerjalidega. Eri haridustasemetel ja -liikide puhul kavandatakse meetmed, millega toetatakse õppekavade keskendatust, olulistele teemadele võtmepädevusi, tulevikuoskusi ja olulisi valdkondi (nt võõrkeeled; teadus, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika; digioskused; ettevõtlus; karjääri- ja eluvalikuvõimalused, kestlik areng; sotsiaalsed oskused ja suhtlemisoskused) koostöös haridusväliste huvirühmadega (sh teiste ministriumide, tööandjate ja koolidega) ning nende pädevust kasutades. Ettevõtlus- ja karjääriõppe toetamine ning ettevõtlikkuse arendamine üld-, kutse- ja kõrghariduses ning noorsootöös aitab tõsta õppijate teadlikkust oma annetest ja võimalusi arendada neid andeid ning luua tugevam seos õpingute ja iga õppija tulevase karjääri vahel.

Toetatakse erinevate võimete ja võimalustega õppijate tipptasemel oskuste (sealhulgas digioskuste) arendamist, et õppijad saaksid osaleda talente arendavates projektides ja praktilises tegevuses. Tagatakse, et õppekavad toetavad õppijakeskset lähenemisviisi ja praktiliste oskuste omandamist ning et õpingute sisu vastab paremini ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad suurendada metoodikat ja didaktikaalset pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, sealhulgas toetada erineva emakeelega õppureid ja hariduslike erivajadustega õppureid. Toetatakse uuenduslike õpimeetodite rakendamist, töötatakse välja õppematerjalid ja tagatakse nende kättesaadavus, samuti loimitakse õppesse paremini digitaalpedagoogika, et tagada õppimise ja õpetamise suuremat diferentseerimist ja personaliseerimist. Toetatakse uuenduslike õppematerjalide loomist, sealhulgas hariduslike erivajadustega lastele. Õppematerjalide koostamisel võetakse arvesse õpingute eripära ning vajadust toetada eri vanuses ja eri vajadustega õppijate, sealhulgas erineva emakeelega õppijate põhipädevusi ja tulevikuoskusi ning kasutada erinevaid õpikeskkondi. Toetatakse mitteformaalsete ja informaalsete õpikeskkondade (sh e-õppe keskkondade) kasutamist formaalhariduses, et tagada paremad võimalused iga õppija arengu toetamiseks ning nende tulevase karjääri ja elukestva õppega seotud valikute kujundamiseks.

Toetatakse teadusuuringutel ja tõenditel põhineva kvaliteedihindamise ja arenguvajaduste seire kasutuselevõttu ning pikemaajalisi ja ulatuslikumaid haridusteadusteadusuuringuid, võttes arvesse piirkonna arenguvajadusi. Rakendusuurinud (nt PIAAC) annavad tõendus põhise panuse õpetajakoolitusse ning poliitika kujundamisse ja/või aitavad reageerida sotsiaal- ja hariduspoliitikaga seotud probleemidele. Õppekavade väljatöötamise ja riiklike õpiesmärkide saavutamise toetamiseks tagatakse haridusasutustele toetus nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise ja aineülese didaktika valdkonnas. Nüüdisaegsete õppekavade rakendamiseks luuakse seiresüsteem ja -vahendid. Õpitulemuste hindamisel luuakse lisaks ainespetsiifiliste teadmiste hindamisele ka võimalusi anda tagasisidet tulevikuoskuste ja võtmepädevuste kujunemise kohta. Kehtestatakse tingimused, mille alusel hinnatakse haridusasutuste tegevuse tõhusust ja kvaliteeti, sealhulgas õpialalüütikat, et toetada õppe personaliserimist.

Sekkumismeetmed on kavandatud ka hariduse kvaliteedi ja teadmispõhise arengu soodustamiseks teadushariduse ja teaduskommunikatsiooni kaudu. See populariseerib õppijate seas vajalikke valdkondi (sh teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkond) ning seostab tööandjate vajadustega, toetab kõrgetasemeliste (tulevaste) spetsialiste jõudmist tööturule eelkõige teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate ettevõtete jaoks ning toetab teadmispõhise hariduse ja teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahuka ühiskonna arengut laiemalt. Meetmed hõlmavad eri vanuserühmadele ja haridustasemele suunatud kodanike teadusalgatusi ning teadus-, arendus- ja innovatsioonialgatusi, ning teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonna algatusi, et suurendada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ligitõmbavust ning teadustulemuste kasutamist. Toetatavad tegevused aitavad tagada (teadus) hariduse kõrge kvaliteedi ja selle vastavuse Eesti tööturu vajadustele.

Toetatakse kutsehariduse ajakohastatud kvaliteedihindamise rakendamist, et hindamistulemusi saaks kasutada haridusasutuste tegevuse parandamiseks, asjakohase kvaliteedikultuuri arendamiseks ja strateegiliseks juhtimiseks, samuti selleks, et teavitada huvirühmi kutsehariduse vastavusest riiklikele nõuetele, asjaomaste arengukavade eesmärkidele, tööturu vajadustele ja õppijate ootustele.

Selleks et tagada tööjõud hariduse valdkonnas, luuakse sekkumise kaudu paindlikud võimalused tööleasumiseks, toetus alustajatele ja kutsealase arengu võimalused kogu karjääri jooksul. Tööatakse välja meetmed nii valdkonnasisese kui ka -välise liikuvuse suurendamiseks ning asjaomase kutseala populariseerimiseks. Haridusasutuste juhtidel ja kohalike omavalitsuste ametnikel on õigus levitada ja rakendada innovatsiooni hariduses ning luua koostööl põhinev koolikultuur.

Noorsootöö kvaliteedi parandamiseks tuleb suurendada asjakohase erialase haridusega noorsootöötajate arvu ning levitada süstemaatilisemalt parimaid tavasid. Noorsootöötajatele pakutakse täienduskoolitust prioriteetsetel teemadel (nt nurikas noorsootöö, noorte vaimne tervis, erivajadustega noorte osalemise toetamine, 19–26-aastaste noorte kaasamine), luuakse platvorm parimate tavade jagamiseks ja üksteiselt õppimiseks. Lisaks pakutakse noorsootöötajatele intervjuu- ja protsessipõhist tööõustamist kui tõhusa enesetäiendamise ja arengu vormi.

Kõrgkoolide õpetamissuutlikkuse ja -paindlikkuse parandamine ning õppevalikute suunamine kutsehariduses ja kõrghariduses

Meetmed, millega toetatakse õppekorralduse ajakohastamist ja õppekorralduse parendamist, et parandada kõrghariduse, sealhulgas doktoriõppe kvaliteeti ja paindlikkust. Toetatakse digiõpet, et suurendada õppimise paindlikkust ja digipädevuste kaasamist eri õppevaldkondadesse. Doktoriõppes toetatakse ülikoolidevahelist koostööd, et tõsta kvaliteeti. Valitud valdkondades pööratakse tähelepanu kõrghariduse õpetamise suutlikkuse suurendamisele, sealhulgas akadeemiliste töötajate liikuvuse toetamisele ja täiendavate õppejõudude palkamisele, kui õppekohtade kvaliteet või arv ei vasta ühiskonnaprobleemidele või tööturu vajadustele.

Käivitatakse meetmed, et viia kutse- ja kõrgharidus paremini vastavusse tööandjate ja tööturu vajadustega ning suurendada nõutava kvalifikatsiooniga lõpetajate arvu. Toetatakse kutseühingute või tööandjate katusorganisatsioonide ja haridusasutuste koostööd, õppekavade ajakohastamist ja õpingute, sealhulgas doktoriõppe kvaliteedi parandamist, et tutvustada õppijatele vajalikke valdkondi ja viia õpingud vastavusse tööandjate vajadustega. Keskendutakse valdkondadele, kus tööturul esineb lünki, näiteks IKT-oskustele, sealhulgas õpingute ajakohastamisele, ning digipädevuse kasutuselevõtule kõrghariduses ja kutsehariduses (IT ja mehhatroonika/tööstusinformaatika), sotsiaal- ja tervishoiutöötajatele. Toetatakse ka eri haridusasutuste vahelist koostööd, et hõlbustada üleminekut ühelt haridustasemelt teisele ja luua sünergiat. Stipendiumide pakkumine majanduskasvu valdkonnas motiveerib õppureid valima nende valdkondade õppekavu, toetab õpingute edukat lõpuleviimist ning motiveerib õppureid tegema koostöös ettevõtete uuringuid ja projekte, võttes arvesse ettevõtete huve. Antakse eritoetust IKT-oskuste arendamiseks kõigil formaalhariduse tasemetel.

Kutse- ja kõrghariduse kohandamine tööturu vajadustega (PRÕM+)

Sekkumisega laiendatakse töökohapõhist õpet prioriteetsetele valdkondadele ja sihtrühmadele (eelkõige noored). Tagatakse praktika ja töökohapõhise õppe protsessi kvaliteet ning juurdepääsetavus (sh ettevõtete ja

koolide juhendajate koolitamine, koolide ja ettevõtete koostöö praktika ja töökohapõhise õppe arendamisel ja rakendamisel, teaduspõhine ja koostöine õpe (võrdlev õppimine), arendustegevus). Toetatakse tööandjate ja haridusasutuste koostööd praktikasüsteemi ja töökohapõhise õppe arendamisel. Katsetatakse erinevaid töökohapõhise õppe mudeleid, nt valdkondades, mis on koolide, väikeettevõtete ja kutseliitude vahelises koostöös esmatähtsad. Korraldatakse riiklikke kutsemeistrivõistlusi, samuti arendusprogramme võistlejatele ja koolitajatele ning suurendatakse juhendajate ringi, et tagada edukamad tulemused rahvusvahelises konkurents.

Peamised sihtrühmad

- Haridusasutuste meeskonnad (õpetajad, sh kutseõpetajad, lektorid, juhid, tugispetsialistid), noorsootöötajad, praktikajuhendajad, ülikoolid (sh õppejõud ja teadlased), haridusametnikud, poliitikakujundajad, kvaliteedihindamist korraldav asutus, hindajad, ettevõtted, tööandjad, potentsiaalsed õpetajad, spetsialistid ja juhid, kõrgkoolis õppijad, kes õpivad asjaomase sektori õppekavade alusel, haridus- ja noorsootöötajad, õppijad, haridus- ja noortevaldkonna siht- ja sidusrühmad, üldsus;
- teaduslase teabevahetuse ja teadusharidusega seotud asutused ja sidusrühmad, eri haridustasemetel pilased, üldsus;
- kõrgkoolid, kutseharidusasutused, õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjate organisatsioonid ja kutseliidud;
- õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjad, sh VKEd, kutseharidusasutused, kõrgharidusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Sekkumised aitavad viia õppimisvõimalused vastavusse ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega ning parandada võrdseid võimalusi. Nn õppijakeskne lähenemisviis hõlmab kõiki õpilasi, eelkõige kõige haavatavamaid õpilasi, kellel on erinev emakeel ja madalam sotsiaal-majanduslik taust. Vajaduse korral võetakse konkreetseid meetmeid, et toetada konkreetseid rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele rühmadele või ohustatud piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad arendada nende metoodika ja didaktika alast pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, sealhulgas toetada hariduslike erivajadustega õppijaid, erineva emakeelega õppijaid jne. Meetmetes käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasamist ja mittediskrimineerimist, kehtestades osalejatele nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/komiteede koosseis (nt sooline tasakaal asutuste/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikuprotseduurid (projektide hindamise ja valiku mittediskrimineerivad põhimõtted ning menetlused).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.3.2 Näitajad

Tabel 88: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	e	ESF+	Ülemineku		Koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenud haridus- ja noortevaldkonna töötajate arv	osalemiskord	3800	16 750
6	e	ESF+	Ülemineku		Toetatud prioriteetsete õppesuundade arv	õppesuundade arv (ISCED 2013))	2	3
6	e	ESF+	Ülemineku		Õppe kvaliteedi arendamise projektides osalenud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	13	13
6	e	ESF+	Ülemineku		Töökohapõhises õppes osalenute arv	osaleja	800	3000

Tabel 89: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	e	ESF+	Ülemineku		Osalejad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni.	osalejad	70%	2020	12560 (75% kõigist osalejatest)	
6	e	ESF+	Ülemineku		Prioriteetsetes õppesuundades õppivate õppijate osakaal	% kõigist õppijatest	22,5%	2020	>25%	
6	e	ESF+	Ülemineku		Õppe kvaliteedi arendamise projektid lõpetanud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	0	NA (uus tegevus)	13	
6	e	ESF+	Ülemineku		Osalejad, kes said tegevuse lõppedes kvalifikatsiooni (2)	osalejad	69%	2020	2250 (75% kõigist osalejatest)	

2.1.4.3.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 90: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	145	15 690 673
6	ESF+	Ülemineku	e	148	9 628 666
6	ESF+	Ülemineku	e	149	57 771 997
6	ESF+	Ülemineku	e	150	48 499 339

Tabel 91: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	01	131 590 675

Tabel 92: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	01	131 590 675

Tabel 93: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	02	15 790 881
6	ESF+	Ülemineku	e	10	115 799 794

Tabel 94: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	03	131 590 675

2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks

2.1.4.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumise eesmärk on järgida Eestile esitatud riigipõhiseid soovitusi (2019)

- Rahvastik väheneb ja vananeb. Demograafiliste muutuste tõttu suureneb surve tööturule, tervishoiule ja sotsiaalsüsteemile. Madala sündimuse ja tööealise elanikkonna vähenemise kontekstis on inimressursi kvaliteet Eesti konkurentsivõime ja kestlikkuse seisukohast võtmetähtsusega. Olukorras, kus tööturule on sisenemas väikesearvulised põlvkonnad, on vaja tagada, et nad saaksid ühiskonna- ja tööelus maksimaalselt osaleda.
- Koolist väljalangemise ennetamine ning puuetega laste ja noorte kaasava hariduse toetamine ning sellega seotud teenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamine
- Osalemise suurendamine aktiivsetes ja ennetavates tööturumeetmetes.

Tegevused hõlmavad märkimisväärset osa Eesti elanikkonnast: 2019. aasta jaanuari seisuga oli Eestis 374 811 last ja noort (0–26-aastased), mis moodustab 28,3% kogu elanikkonnast. Sekkumine on seotud laste ja noorte sotsiaalse kaasatusega, mida käsitletakse erieesmärgis (h).

Võttes arvesse ESF+ prioriteete, riiklikke arengusuundi ning laste ja noorte ees seisvaid probleeme, kavandatakse meetmeid järgmistes valdkondades.

I Noorsootöö meetmed tööturule sisenemise toetamiseks koostöös noortegarantiiga

Selleks et vähendada noorte riskikäitumist ja ennetada tõrjutuse ohtu, toetatakse piirkondliku juurdepääsu parandamist noorsootööle ja noorte kaasamist noorsootöösse. 1) Toetatakse kohalikke omavalitsusi noorsootööteenuste ühisel kavandamisel, sealhulgas kohalike omavalitsuste strateegilise planeerimise suutlikkuse tõstmisel, rakendusmudelite loomisel ning parimate tavade jagamisel, võrgustike loomisel ja ühisteenuste pakkumisel. 2) Noorte vajadustele vastavate kvaliteetsete teenuste kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks toetatakse noorteseire- ja analüüsisüsteemi toimimist ja edasiarendamist 3) Noorte konkurentsivõime toetamiseks ja tööhõiveks valmisoleku parandamiseks toetatakse noortele suunatud ja peamiselt sotsiaalsele ettevõtlusele keskenduvate uuenduslike programmide rakendamist.

II Toetusmeetmete pakkumine mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele

Noorsootöö asutustele täiendava toe pakkumine mittetöötavate ja mitteõppivate noortele (NEET- staatuses noored) abistamiseks. Tugiteenuse eesmärk on leida üles mittetöötavad ja mitteõppivad noored, motiveerida neid ja aktiveerida nad, pakkudes neile individuaalseid tugiteenuseid. Täiendavad vahendid eraldatakse mobiilseleks noorsootööks (st tänavatööle), mille raames luuakse esmane kontakt noortega ja millest sõltub noorte esialgne kaasamine programmi tegevustesse. Ka see meede panustab koostöös teiste noortele suunatud sekkumistega noortegarantiisse.

Hariduse tugiteenuste süsteemi edasiarendamine. Riik toetab kohalikke omavalitsusi hariduse tugiteenuste korraldamisel ja tagab Rajaleidja keskuste võrgustiku toimimise. Rajaleidja võrgustiku eesmärk on toetada kõigi laste (alates lasteaiast, so vanusest 1,5 a) ja noorte arengut ja õppimist ning edendada kaasava hariduse põhimõtteid. Rajaleidja võrgustik pakub teenuseid lastele, õppijatele, nende vanematele, õpetajatele, tugispetsialistidele jne. Teenused põhinevad ühtsetel standarditel, nende osutamine on kooskõlas 2035. aastaks seatud haridus- ja oskustealaste eesmärkidega hariduse ja oskuste ala ning kohandatud piirkondlike ja kohalike vajadustega.

Lastele ja noortele suunatud sekkumismeetmed, mis aitavad võidelda koolist väljalangemisega ja seega vältida sotsiaalset tõrjutust, toetavad Euroopa lastegarantii eesmärke ja põhimõtteid. Lapsi ja noori, kes on haridusest ja tööturul kõrvale jäänud ning kes soovivad teha teadlikke valikuid tulevikuks, tuleb toetada ja võimendada. Lastele ja noortele suunatud meetmed töötatakse välja koostöös kohaliku tasandi ja sidusrühmadega (kohalikud omavalitsused, avalikud tööturuasutused, valitsusvälised organisatsioonid jne).

Rakendades asjakohaseid sekkumisi,

- 1) pakutakse kõikide piirkondade noortele mitmekülgseid, arendavaid ja huvitavaid tegevusi (sh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 2) aidatakse mittetöötavatel ja mitteõppivatel noortel naasta kooli või tööturule, et nad saaksid end parimal võimalikul viisil ise ellu viia;
- 3) tegeleme laste ja noorte tõrjutusega nii varakult kui võimalik, keskendudes tõrjutuse ja koolist väljalangemise riski varajasele avastamisele, ennetamisele ja sellele reageerimisele; paraneb ligipääs hariduse tugiteenustele nii lastel kui ka nende vanematel.

Peamised sihtrühmad

- 1,5–7-aastased lapsed; formaalõppes osalevad õppijad, koolist väljalangemise ohus olevad õpilased; vanemad; haridusasutuste juhid; õpetajad; tugispetsialistid; noorsootöötajad ja muud kohaliku omavalitsuse spetsialistid ja juhid.
- 10–19-aastased noored (sealhulgas mittetöötavad ja mitteõppivad noored), üldhariduskoolides õppivad lapsed ja noored, ohustatud lapsed ja noored, vanemad, õpetajad; 10–14-aastased noored, kõik laste ja noortega tegelevad kohalikud omavalitsused, kohalike asutuste esindajad, ettevõtete ja organisatsioonide esindajad, valitsusvälised organisatsioonid ja kogukonnad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumised aitavad otseselt edendada võrdseid võimalusi, tagades juurdepääsu kvaliteetsele haridusele ja toetatud õppele, et vähendada koolist väljalangemist ja maksimeerida iga inimese potentsiaali. Erieesmärgi alt toetavate teenustega luuakse võrdsemad tingimused ebasoodsas seisundis lastele ja noortele, panustades niiviisi Euroopa sotsiaalõiguste sambasse ning Euroopa lastegarantiisse. Sekkumiste tulemusena on noortele tagatud kõikides Eesti piirkondades võrdsemad võimalused oma elukvaliteedi parandamiseks ning vajaliku toetuse ja teenuste saamiseks. Edendatakse riskirühmade sotsiaalset kaasatust ning vähendatakse riski, et noored jäävad kõrvale ja üksi. Konkreetsete olukordade analüüsi põhjal võetakse vajaduse korral erimeetmeid spetsiifiliste rühmade toetamiseks (nt meetmed ja tegevused, mis on suunatud haavatavatele rühmadele või riskipiirkondadele). Lisaks spetsiifilistele meetmetele käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasatust ja mittediskrimineerimist horisontaalselt, kehtestades nt osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused teenustele juurdepääsul, projektide hindamis- ja valikumenetlustes lähtutakse mittediskrimineerivatest põhimõtetest jne.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Terve Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.4.2 Näitajad

Tabel 95: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	f	ESF+	Ülemineku		Õppenõustamisteenuseid saanud laste ja õppijate arv	Nõustamisjuhtum	7500	30000
6	f	ESF+	Ülemineku		Noorsootöö teenustes osalenute koguarv	osalemiskord	19 600 (sh 2100 NEET)	136 900 (sh 10 000 NEET)

Tabel 96: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	f	ESF+	Ülemineku		Õppenõustamisteenuse klienditagasiside	soovitusindeks (%)	75%	2019	75%	Toetuse saaja aruanded
6	f	ESF+	Ülemineku		Tugimeetmetes osalenud NEET noorte osakaal, kes 6 kuud peale tegevusest lahkumist on väljunud NEET noore staatusest	% osalejatest	68%	(2016-2020)	65%	Toetuse saaja aruanded

2.1.4.4.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 97: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	136	8 846 597

6	ESF+	Ülemineku	f	152	20 642 061
---	------	-----------	---	-----	------------

Tabel 98: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	01	29 488 658

Tabel 99: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	33	29 488 658

Tabel 100: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	10	29 488 658

Tabel 101: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	03	29 488 658

2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust

2.1.4.5.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Selleks, et COVID-19 ja muude võimalike kriiside mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda, on vaja toetada inimeste ümber- ja täiendusõpet. Oskuste arendamine aitab taastada kestliku majandus ning säilitada ja edendada tehniliselt uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu. ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimanetraalse majanduse suunas ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad inimeste oskuste uuendamist ning täiskasvanute koolituse märkimisväärset toetamist. Koolitamisele. Inimesed vajavad võimalusi mitmekesiste oskuste omandamiseks.

Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kasvanud. Arvestades tööturu suundumusi ja tulevikus vajaminevaid oskusi, ei pakuta täiskasvanute täiendus- ja ümberõpet aga paindlikult ja vajalikus mahus. Samuti on koolitustes osalemises suur sooline ja piirkondlik ebavõrdsus ning vanemaealised on elukestvast õppes vähem huvitatud. Seetõttu on esmatähtis arendada ja pakkuda kvaliteetseid ning paindlikke elukestva õppe võimalusi. Koolitusturu killustatus, teabe puudumine mitteformaalse õppimisvõimaluste kohta, kasutajasõbralike võimaluste puudumine koolitusteabele juurdepääsuks ning puudused kvaliteedi hindamise süsteemis on peamised väljakutsed kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumisel. Täiskasvanud õppijate sihtgrupp on heterogeenne. Vajadus leida õppimise ja töö vahelise tasakaala suurendab vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele.

Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA kutsekvalifikatsioonisüsteemi osana on edukalt käivitunud, kuid kutsete süsteemi ümberkujundamiseks on vaja täiendavaid reforme ning arendus- ja koostööd. Oskuste kirjeldused ja kvalifitseerimine on riiklikes andmebaasides erinev ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Tööstandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele

reageerimist. Haridus- ja koolitusasutuste ning tööandjate koostöövormid peaks arenema ning oskusprofiilide ja kutsestandardite sisu peaks olema märkimisväärselt tõhusam.

Omandatud oskuste (enese) hindamise ja valideerimise võimalused on endiselt ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega ega toeta üksikisikuid õpingute ja karjääri kavandamisel, samuti ei ole mikrokvalifikatsioone (mikrokraade) veel välja arendatud.

Uuendusliku tehnoloogia, automatiseerimise, digiteerimise ja oodatava eluea pikenemise tõttu on üha olulisem pakkuda täiskasvanutele rohkem täiendus- ja ümberõppe võimalusi ning mittestatsionaarset formaalharidust. Sekkumisega toetatakse haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkuse arendamist, tööturu vajadustega kooskõlas oleva kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumist ning tagatakse, etkoolitused on kaasaegsed, kvaliteetsed ja paindlikud. Täiskasvanuhariduses tuleb arvesse võtta piirkondlikke erinevusi ning käsitleda eri vanuserühmade ja ka mitte-eestlastest elanikkonna vajadusi. Kavandatud meetmed peavad tagama, et täiskasvanud elanikkonna oskused vastavad koroonajärgse ühiskonna vajadustele, elavdades majandust ning tööturu lühi- ja pikaajalisi arenguid. Rakendatakse täiskasvanutele suunatud teadlikkuse suurendamise, teavituse- ja populariseerimismeetmeid, et suurendada osalemist elukestvas õppes, parandada õppimisega seotud hoiakuid ning tõsta teadlikkust elukestvast õppest ja enesetäiendamise tähtsusest. Parandatakse täiendus- ja ümberõppe võimalusi käsitleva teabe kättesaadavust.

Töötavatele täiskasvanutele, kelle oskusi on vaja ajakohastada või kelle oskused on vananenud, pakutakse tänapäevast kvaliteetset paindlikku mitteformaalset täiendus- ümberõpet j, milles võetakse arvesse OSKA-süsteemi prognoositud oskuste nõudlust ning mis on kooskõlas majanduse ja tööturu vajadustega, võttes arvesse piirkondlikke ja riskirühmade vajadusi.

Oskuste täiendamise peamised sihtrühmad on eelkõige tööeline elanikkond, sh ilma erialase hariduseta, väheste või vananenud oskustega töötavad täiskasvanud ja täiskasvanud, kes vajavad oma töö lisaväärtuse suurendamiseks erioskusi ning täiskasvanute koolitajad.

Toetatakse madala haridustaseme ja väheste oskustega täiskasvanuid, et nad jätkaksid õpinguid mittestatsionaarses formaalhariduses, tagamaks, et nende oskused vastaksid edasiste karjääri- ja õppimisvõimaluste nõuetele.

Meetmete eesmärk on arendada ka haridusasutuste suutlikkust pakkuda kvaliteetset koolitust (sealhulgas uute õppekavade väljatöötamine, mikrokvalifikatsioonide (mikrokraadide) ja koolitajate oskuste arendamine).

Käivitatakse meetmed mitteformaalõppe kvaliteediraamistiku edendamiseks. Viiakse läbi mitteformaalõppe pakkujate kvaliteedi hindamine. Töötatakse välja ja rakendatakse mikrokvalifikatsioonide (mikrokraadide) põhimõtteid ja nõudeid, et viia täiendus- ja ümberõppe paremini vastavusse praegu ja tulevikus vajaminevate oskustega.

Paindlike õppeviiside toetamiseks suurendatakse võimalusi mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise süsteemi (VÕTA) kohaldamiseks haridus- ja kutsekvalifikatsioonide süsteemis. Õppenõustamise suutlikkust parandatakse täiskasvanute õppe nõustajatele ja hindajatele koolituse pakkumisega. Kaasatakse sotsiaalpartnereid ja tööandjaid, luues ja rakendades kaasamistavasid mitteformaalsete ja informaalsete õpingute tunnustamisel ja valideerimisel. Arendatakse mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimist ning vastavate juhendamise- ja hindamismaterjalide ning muude vahendite väljatöötamist. Toetatakse digitaalsete lahenduste väljatöötamist elukestva õppe ja koolitusajaloo dokumenteerimisel.

Käivitatakse kutsekvalifikatsioonisüsteemi reform, et majanduse oskuse nõudeid paremini kvalifikatsioonides kajastada. Oskuste klassifikatsiooni ajakohastatakse, oskuste kirjeldused ühtlustatakse kutsekvalifikatsioonide andmebaasides ja eespool nimetatud sidustatakse oskuste, kompetentside, kvalifikatsioonide ja ametite Euroopa klassifikaatoriga (ESCO). Arendatakse edasi oskuste prognoosimise ja seire süsteemi OSKA, et paremini jälgida, analüüsida ja prognoosida oskuste nõudlust ja tööjõu pakkumist tööturul. OSKA jälgib ka oskuste ja tööjõu kättesaadavuse parandamiseks tehtud ettepanekute rakendamist. OSKA meetodid hõlmavad täiendavate andmeallikate kasutamist (suurandmed ja andmekaeve). Laiendatakse ja parandatakse OSKA tulemuste ja oskuste nõudluse ja pakkumisega seotud teabe esitlemist ja jagamist eri sihtrühmadele.

Peamised sihtrühmad

Tööandjad, eri- ja kutsealase hariduseta inimesed, täiskasvanud õppijad, koolitusasutused, täiskasvanud õppijate õpetajad ja koolitajad, kohalikud omavalitsused, sotsiaalpartnerid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Vajaduse korral võetakse kasutusele konkreetseid meetmeid, et toetada spetsiifilisi rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele sihtrühmadele või ebasoodsas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Meetmetes rakendamisel lähtutakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetest, kehtestades osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/-komisjonide koosseis (nt sooline tasakaal organite/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikumenetlused (mittediskrimineerivad põhimõtted projektide hindamisel ja valikul).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti, piirkonnad

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.5.2 Näitajad

Tabel 102: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	g	ESF+	Ülemineku		Täiskasvanute täienduskoolitusel osalenute arv	osalemiskord	16500	66 000
6	g	ESF+	Ülemineku		Täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise tegevustes osalejate arv	osaleja	1250	5000

Tabel 103: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	g	ESF+	Ülemineku		Osalejad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalejad	93%	2020	56 000 (85% osalejatest)	

2.1.4.5.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi**Tabel 104: Mõõde 1 – sekkumise valdkond**

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	151	81 939 502

Tabel 105: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	01	81 939 502

Tabel 106: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	33	81 939 502

Tabel 107: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	10	81 939 502

Tabel 108: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	03	81 939 502

2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet**2.1.4.6.1 Fondide sekkumised****Seonduvate meetmete liigid**

Laste ja noorte sotsiaalsed, tööturu ja tervishoiuga seotud probleemid ning õiguskaitsealased probleemid on omavahel seotud ja neid on võimalik ennetada. Lastesse ja noortesse investeerimine on kõige kulutõhusam viis, kuidas ennetada ja lahendada Eesti riigi märkimisväärseid probleeme, mis on seotud majanduse, tööhõive, sotsiaalkaitse, õiguskaitse ja tervishoiuga. Need valdkonnad on seotud ka hariduse, selle tugiteenuste ja noorsootööga, mida käsitletakse erieesmärgis f.

Laste ja noortega seotud sekkumismeetmed keskenduvad võrdsete ja õigeaegsete juurdepääsuteenuste edendamisele, toetades aktiivse kaasamise integreeritud meetmeid ning ennetades riskikäitumist kohalike kogukondade ja kodanikuühiskonna kaasamise abil. Lastega seotud meetmete planeerimisel ja disainimisel on aluseks Lastegarantii.

Võttes arvesse ESF+ prioriteete, riiklikke arengusuundi ning laste ja noorte inimeste ees seisvaid probleeme, kavandatakse meetmeid kahes järgmises valdkonnas.

1) Lastele ja noortele suunatud sekkumised, mis ennetavad sotsiaalset tõrjutust. Oluline on pakkuda lastele ja noortele ning nende vanematele kvaliteetseid teenuseid, mis põhinevad asjaomaste sihtrühmade vajadustel, parandades ka nendega töötavate spetsialistide pädevust. Laste ja noorte sihtrühmas on üha olulisemad vaimse tervisega seotud teemad. Lastele ja noortele suunatud meetmed töötatakse välja ja neid rakendatakse koostöös kohaliku tasandi ja sidusrühmadega (kohalikud omavalitsused, valitsusvälised organisatsioonid jne). Noorte

süsteemiline ja võrgustikupõhine kaasamine ning kogukondade mõjuvõimu suurendamine nõuab kodanikualgatuse arendamist ja rakendamist.

2) Tervikliku lastekaitseüsteemi loomine, sealhulgas koostöö eri tasandite ja sektorite vahel. Lastele ja noortele suunatud teenuste korraldamine ja integreerimine, võrgustike ja juhtumite haldamise mudelite ning teenuste korraldamise süsteemide väljatöötamine laste ja noorte toetamiseks, sealhulgas kohalike omavalitsuste toetamine teenuste korraldamisel.

Asjakohaste meetmete rakendamisega toetame Euroopa lastegarantii rakendamist:

- 1) ennetame vaimse tervise probleemide ja riskikäitumise põhjuseid noortel ning neil noortel, kes osalevad pidevates õigusrikkumistes;
- 2) pakume kõigile noortele mitmekülgeid, arenevaid ja huvitavaid tegevusi (sh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 3) tagame lastele ja noortele sobivad teenused ning piisava toetuse nende füüsilisele ja vaimsele tervisele ning intellektuaalsele ja sotsiaalsele arengule;
- 4) loome aluse kodanikuühiskonna järgmise põlvkonna juhtidele ja osalejatele;
- 5) arendame valdkonnaülest koostööd lastekaitse valdkonnas ja toetame erivajadustega laste toetussüsteemi uuendamist.

Kohalike omavalitsustega seotud tegevusi kavandatakse ühiselt kolme ministeeriumi raames. Kohalikud omavalitsused saavad meetmete rakendamiseks toetust riiklikult tasandilt. See hõlmab rahalist toetust ja kohalike omavalitsuste spetsialistide nõustamist, metoodiliste juhendmaterjalide ja hindamisvahendite väljatöötamist ning koolitust, järelevalvet ja võrgustike loomist.

Edukas **lõimumine, sh kohanemine**, tööturule integreerimine ning uussisserändajate, teisest rahvusest püsielanike ja tagasipöördujate osalemine ühiskonnaelus toetab Eesti ühiskonna turvalisust ning majandusarengut - väheneb sotsiaalsüsteemi koormus ning julgeoleku, sotsiaalse tõrjutuse, etniliste konfliktide, radikaliseerumisega jne seotud riskid. Mida paremini lõimuvad, sh kohanevad teisest rahvusest püsielanikud, uussisserändajad ja kodumaale tagasipöördujad, seda suurem on nende heaolu Eestis ja sidusam on Eesti ühiskond.

Sekkumised toetavad Eesti (kui vastuvõtva ühiskonna) suutlikkust kultuurilise mitmekesisusega toime tulla ning sihtrühmade lõimumist, sh kohanemist, pannes rõhku piirkondlikele aspektidele. Eesti rahvusvähemuste valdav enamus elab Ida-Virumaal ja Harjumaal, sealhulgas Tallinnas (26% Eesti kogurahvastikust).

Planeeritakse järgmisi integreeritud meetmeid kaasates kohalikke kogukondi ja kodanikuühiskonda:

1. Strateegiline kommunikatsioon rände, kohanemis- ja kodakondsusteemade ning lõimumise valdkonnas, et mõista rändeprotsesse ja kujundada välja objektiivne arvamus. Strateegilise kommunikatsioonita võivad tekkida rahvuste ja kogukondade vahelised konfliktid. Lisaks takistavad kallutatud teave ja väärarusaamad sihtrühmade edukat tööhõivet ja tööturule integreerumist. Oluline on leida ühiskonnas toimuva avatud arutelu kaudu konsensuslik tasakaal rände, kohanemis-, sh ja lõimumis- ning kodakondsusteemadega seotud küsimustes.
2. Piirkondliku võimekuse arendamine kohalike omavalitsuste, avaliku ja erasektori organisatsioonide, sealhulgas kultuuri ja spordiga seotud institutsioonide ning valitsusväliste organisatsioonide seas lõimumise, sh kohanemise ja kodakondsuse valdkonnas. Kohalikud omavalitsused osutavad sisserändajatele oma pädevuse piires kohalikke teenuseid, kuid neil puudub siiski strateegiline arusaam oma rollist, funktsioonist, lahendustest ja ootustest kohanemis- ja kodakondsusteema toetamisel ja uussisserändajate pikaajalisel lõimumisel. Samal ajal suureneb Eestis uussisserändajate ja tagasipöördujatega omavalitsuste arv, suuremate keskuste kõrvale kerkivad uued sihtkohad (nt Pärnu). Sekkumise raames saavad piirkondlikud omavalitsused, näiteks Narva ja Ida-Virumaa (Kirde-Eesti), Tartu ja Tartumaa (Kagu-Eesti), Tallinn ja Pärnu (Edela-Eesti) toetust kohaliku tasandi lõimumisstrateegiate ja -tegevuste väljatöötamiseks. Toetades kohalikke omavalitsusi, avaliku ja erasektori organisatsioone ning valitsusväliseid organisatsioone, aitame neil iseseisvalt pakkuda sisserändajatele laiemas ulatuses täiendavaid lõimumis-, sh kohanemis- ja kodakondsusteemalisi lõimumisteenusid.
3. Keeleõppevõimalusi tuleks pakkuda mitte ainult formaalses haridussüsteemis, võttes arvesse sihtrühma asjakohaseid vajadusi, vaid ka mitteformaalses õppes ja muude uuenduslike keeleõppemeetodite kaudu, mis toetavad igapäevaelus suhtlemisoskuste arendamist.

Töölase eesti keele arendamiseks ja harjutamiseks ning eesti keelt kõnelevas keskkonnas töötamiseks valmisoleku parandamiseks on tõhus pakkuda keeleõppevõimalusi ja keeletuge tööturumeetmete abil,

võimaldades noortel ja täiskasvanutel, kelle emakeel ei ole eesti keel, osaleda töökohaga seotud vahetusprogrammides ja kasutada mentori abi eestikeelses töökeskkonnas. Keeleõppevõimalusi pakutakse ka kinnipeetavatele, et edendada nende integreerumist. Lisaks keeleõppele tuleb luua keelekeskkond, mis toetab keelepraktikat kogukondadevaheliste kontaktide kaudu erinevatel kultuuri- ja spordiüritustel, keelekohvikutes ja kultuuriklubides. Lisaks keeleõppele pakutakse asjakohase teadlikkuse tõstmiseks ka kodanikuõpetuse ning riigikaitsega seotud õppimisvõimalusi.

Alushariduse raames tuleb lasteaedades välja töötada varase keeleõppe metoodika ning tagada eesti keele õpetamise professionaalsete meetodite katkematu säilimine põhihariduses. Kutsehariduses ning keskhariduses tuleks välja töötada ja rakendada kompensatsioonimeetmed õppijate keeleoskuse parandamiseks. Tuleks tegeleda eesti keele õpetajate ja koolitajate nappusega ning kvaliteetsete õppe- ja õppematerjalide puudumisega ning edendada koostööd haridus- ja teadusasutuste (üliskoolide) vahel, et parandada keeleõppe metoodilist kvaliteeti.

4. Kohanemisprogramm, mis võimaldab hiljuti Eestisse elama asunud välismaalastel ja tagasipöördujatel iseseisvalt toime tulla, leida vajalikku teavet ning edukalt osaleda tööturul, elukestvas õppes ja ühiskonnas, sealhulgas kodanikuühiskonnas laiemalt. Kohanemisprogramm toetab sotsiaalse ühtekuuluvuse tekkimist ning vähendab uussisserändajate ja kodumaale tagasipöördujate lõimumis-, sh kohanemiskeskuste riski Eesti ühiskonnas, suurendab uussisserändajate aktiivset osalemist tööturul, pakub vajalikku teavet ja vahendeid juurdepääsuks haridusele. Kohanemisprogramm annab uussisserändajatele põhiteadmised Eesti riigi ja ühiskonna toimimise, igapäevaelu korralduse, töö ja ettevõtluse, õppimise, teaduse ja pereelu kohta. Uussisserändajad (sh lühiajalised töötajad ja nende pereliikmed) saavad mh tööga seotud teavet ja nõustamist seoses Eesti tööturuga, et tagada uussisserändajatele kõrge tööhõive ja aktiivne osalemine Eesti tööturul.

Eeltoodud sekkumised, mis soodustavad aktiivset kaasamist ja osalemist, parandavad tööalast konkurentsivõimet ning tagavad võrdsed võimalused uussisserändajatele, tagasipöördujatele ja teisest rahvusest püsielanikele, täiendavad mitut muud kavandatud meetet ning aitavad kaasa muudele ESF+ erieesmärkidele, näiteks tööturu probleemide leevendamisele, sotsiaal-majandusliku integratsiooni edendamisele, tööturule ja sotsiaalteenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamisele, mitteaktiivsete inimeste kaasamise edendamisele ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu vähendamisele.

Samuti tagatakse hea koostoime ESF+ ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vahel (AMIF). ESF+ raames rakendatavate meetmete eesmärk on edendada uussisserändajate ja alaliste elanike ning kodumaale tagasipöördujate sotsiaal-majanduslikku integratsiooni. AMIF keskendub varajase sekkumise meetmetele ning esmasele ja kiirele reageerimisele, toetades lõimumist, sh kohanemist ühtse kontaktpunkti põhimõttel kohe pärast kolmandate riikide kodanike Eestisse saabumist, nt tugiteenused, teabe- ja osalustegevus, nõustamine, lahkumiseelsed meetmed jne, eritähelpanu pööratakse rahvusvahelise kaitse saanud isikutele. AMIF rakenduskava koostamine toimub paralleelselt ESF+ planeerimisega, seetõttu on võimalik vältida topeletrahastamist ja tagada vastastikune täiendus.

Peamised sihtrühmad

- Lapsevanemad, lapsed ja tõsise traumaatilise kogemusega noored; laste asendushooldus, asendushooldusteenuste osutajad; kasuperesse astunud noored; laste olukorra hindamisega tegelevad isikud, lastega töötavad spetsialistid, kohalikud omavalitsused; laste ja noortega töötavad spetsialistid ning neid esindavad organisatsioonid, ülikoolid, asjaomane kutseliit; noored, sh mittetöötavad ja mitteõppivad noored
- Kahtlustatavad ja süüdistatavad, kriminaalhooldusametnikud, kuni 29 aasta vanused kinnipeetavad, kes on kaasatud kriminaalõigussüsteemi. Kriminaalõigussüsteemis osalevate laste ja noortega tegelevad spetsialistid
- Ohustatud lapsed ja noored, vanemad, kõik kohalikud omavalitsused, kes tegelevad laste ja noortega, kohalike asutuste esindajad, ettevõtete ja organisatsioonide esindajad, valitsusvälised organisatsioonid ja kogukonnad

ELi liikmesriikidest ja kolmandatest riikidest saabuvad lapsed ja noored, sealhulgas ajutiselt Eestis viibivad lapsed ja perede noored; formaalhariduses alalised elanikud, kelle esimene keel ei ole eesti keel; kohalikud omavalitsused (lasteaedade, lapsehoidude ning koolide omanikud), ametnikud ja töötajad; õpetajatele ja teistele haridusasutuste rühmade liikmetele alushariduses ja lapsehoius; kutseharidus ja -koolitus, üldkeskharidus, teadlased ja õpetajate koolitajad; täiskasvanud õppijad ja eesti keele teise keele õpetajad, õpetajate koolitajad; teadlased, ülikoolide ja kõrgharidusasutuste töötajad; kinnipeetavad; üksikisikud, kelle esimene keel ei ole eesti keel; tööandjad; uued sisserändajad, sealhulgas kolmandate riikide kodanikud, ELi kodanikud ja nende pereliikmed; kohalik elanikkond; avalik-õiguslikud, eraõiguslikud ja kolmanda sektori

asutused, kes puutuvad kokku uute sisserändajatega; muudesse rahvustesse ja etnilistesse rühmadesse kuuluvad isikud, kes elavad Eestis.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Laste ja noorte valdkonnas hõlmavad kavandatud sekkumised nii üldisi kui ka sihipäraseid tegevusi. Meetmed on suunatud eri sihtrühmadele, võttes arvesse nende eripära.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Viidates asjakohasele sekkumisloogikale, on meetmed suunatud 1) kogu Eestile (mitmekesistamisega seotud ühiskondliku suutlikkuse parandamine). 2) Arvestades sisserändajate ja teiste rahvuste alaliste elanike geograafilist paiknemist (peaaegu 30% Eesti kogurahvastikust), pööratakse erilist tähelepanu Ida-Viru ja Harju maakonnale, sh Tallinnale, kus elab enamik sihtrühma esindajaid (vastavalt 8,8% ja 17% kogurahvastikust). Meetmed on suunatud ka mujale, kus sihtrühma esindajad moodustavad olulise osa kohaliku omavalitsuse (Tartu, Pärnu, Valga jne) elanikkonnast.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.6.2. Näitajad

Tabel 109: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	h	ESF+	Ülemineku		Keeleõppe ja lõimumisega seotud koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenute arv	osaluskord	2500	10000
6	h	ESF+	Ülemineku		Loodavate e-keeleõppe teenuste arv	uus teenus	1	4
6	h	ESF+	Ülemineku		Lastekaitse korraldusmudeli väljatöötamine	Mudel	0	1
6	h	ESF+	Ülemineku		Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste väljatöötamine	Sekkumiste arv	2	5
6	h	ESF+	Ülemineku		Osalejate koguarv	osalejad	1500	6000

Tabel 110: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas	Märkused
6	h	ESF +	Ülemineku		Osalejad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalejad	70%	2020	7500 (75% osalejatest)		keeleõppe ja/või integratsiooniga seotud koolitused
6	h	ESF +	Ülemineku		Osakaal meetmest kasusaajatest, kes on sihtgrupile suunatud tegevused läbinud et group	%	74	2020	80		
6	h	ESF +	Ülemineku		Lastekaitse korraldusmudeli rakendamine	0	2020	1	4		
6	h	ESF +	Ülemineku		Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste rakendamine	0	2020	5	4		

2.1.4.6.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 111: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	152	102 420 255
6	ESF+	Ülemineku	h	154	8 428 729
6	ESF+	Ülemineku	h	158	2 195 788

Tabel 112: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	01	113 044 772

Tabel 113: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	33	113 044 772

Tabel 114: Mõõde 4 - ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	05	31 748 316

6	ESF+	Ülemineku	h	06	33 547 670
6	ESF+	Ülemineku	h	07	1 330 848
6	ESF+	Ülemineku	h	08	5 799 208
6	ESF+	Ülemineku	h	09	40 618 729

Tabel 115: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	02	42 472 834
6	ESF+	Ülemineku	h	03	70 571 938

2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet

2.1.4.7.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkimine hõlmab selliste tegevuste arendamist, mis toetavad iseseisvat elu ja kohalike kogukondade võimekuse suurendamist, eri poliitikavaldkondade koordineerimist ja integreerimist, et hõlbustada ligipääsu kvaliteetsetele sotsiaalteenustele ning suurendada sotsiaaltöötajate ja muu tööjõu pädevust ja oskusi. Sekkimise eesmärk on töötada välja terviklik pikaajalise hoolduse süsteem, mis ennetaks, vähendaks ja aitaks tulla toime hooldusvajadustega, edendaks inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut ning toetaks hooldajaid.

Sellise süsteemi nurgakivid on:

- 1) hea üldine koordineerimine;
- 2) hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmistebaas;
- 3) hästi toimivad ja piirkondlikult kättesaadavad sotsiaalteenused;
- 4) professionaalsed sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalises hoolduses;
- 5) mida toetatakse investeringutega kaasaegsesse sotsiaalteenuste taristusse (vt taristusse tehtavaid investeringuid käsitlev peatükk).

Hea üldine koordineerimine ning hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmistebaas

- Pikaajalise hoolduse oluline osa on tervikliku hindamissüsteemi loomine, mis hõlmab vajalikke andmeladusid, andmevahetussüsteeme ja -vahendeid. Praegu on puudu sektorisisest koostööst, riikliku ja kohaliku tasandi ning sotsiaal- ja tervishoiusektori vahelisest koordineerimisest ning innovatsioonist.
- Toimiva süsteemi loomiseks on vaja suurendada poliitikakujundajate suutlikkust nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil ning arendada teenuseosutajaid, samuti koostööd kohalikul tasandil.
- Toetatavate meetmete üks eesmärk on suurendada kogukondade, klientide ja nende katusorganisatsioonide võimekust. Selleks on vaja suurendada nende teadlikkust ja toetada meetmeid, mis suurendavad uuenduslike digitaalsete ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamist. Edu saavutamiseks on otsustava tähtsusega avaliku sektori, aga ka era- ja mittetulundussektori ning haridusametuste kaasamine.

- Uuenduslike lahenduste kasutamise toetamine hõlmab erinevate tugitehnoloogiate laialdasema kasutamise võimaldamist nii kodukeskkonnas kui ka erinevate teenuste osutamisel. Samuti tuleb toetada meetmeid, mis edendavad kvaliteeti, kättesaadavust ja tõhusat järelevalvet.

Hästi toimivad ja piirkondlikult juurdepääsetavad sotsiaalteenused

- Eesti sotsiaalpoliitika eesmärk on luua tingimused ja toetada väarikat elu, iseseisvat toimetulekut, kodus elamist ning vaimsete erivajadustega inimeste ja eakate osalemist ühiskonnas nii kaua kui võimalik. Eesti on loonud uued teenused (nt intervallteenused), katsetab kohalikele omavalitsustele suunatud teenusemudeleid ja loob kaitstud töökohta teenuse. Iseseisva elu eeltingimus on kvaliteetse sotsiaalse taristu olemasolu ja selliste sotsiaalteenuste kättesaadavus, mis aitavad vältida institutsionaliseerimist.
- Uuenduslike lahenduste kasutuselevõtu suurendamiseks on vaja toetada kohalikke algatusi. See aitab parandada teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti; teenuste integreerimine ja koordineerimine; isikukeskne teenuste osutamine; inimeste igapäevase toimetuleku ja heaolu toetamine nende kodus; uued toetusmeetmed eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi, uued meetmed uutele sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismiga inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötingimusi; tervena ja aktiivsena vananemise toetamine; keerukate probleemide tõhusam lahendamine; täiendavate vahendite mobiliseerimine sotsiaalküsimustega tegelemiseks.
- Üks eesmärk on toetada teenuste arendamist ja osutamist dementsuse all kannatavatele inimestele.
- Toetatakse kogukonna juhitud kohaliku arenguga seotud projekte, et suurendada kogukonna kaasatust ning aidata kogukondadel lahendada piirkonna probleeme ja edendada uuenduslikke lahendusi.
- **Kutselised sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalise hoolduse valdkonnas.** Muudatused teenustes toovad samuti kaasa vajaduse uute oskuste järele. Selleks et rahuldada sotsiaalkaitsektoris nõudlust kvalifitseeritud tööjõu järele, on vaja kaasata sektorisse täiendavaid spetsialiste ja tõsta seal juba töötavate inimeste oskusi. Hetkel osutatakse pikaajalise hoolduse teenuseid ja abi enam kui 80 000 teenuse osutamise kohas, samas on tegelik vajadus vähemalt 132 000 kohta. See tähendab, et tööjõu nõudlus on isegi suurem kui 2016. aastal OSKA aruandes prognoositi.
- On vaja välja töötada õppeprogrammid. See hõlmab formaalharidust, täiendusõpet, töökohapõhist õpet jne, sealhulgas valdkonnas töötavatele inimestele kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ja juba töötavate inimeste pädevuste suurendamine (koolitused, õppematerjalide väljatöötamine jne). Erilist tähelepanu pööratakse lastega töötavatele spetsialistidele. Toetatavad tegevused hõlmavad spetsialistide põhikoolitust ja täiendusõpet.
- On vaja populariseerida töökohti sotsiaalhoolekandesektoris ja toetada sektorisse sisenemist. Probleem seisneb selles, et suur osa inimestest õpib sotsiaalvaldkonnas, kuid ei jätkka pärast ülikooli lõpetamist seal töötamist. Vastavalt uuringule, milles analüüsiti nende inimeste edukust, kes omandasid kutse- ja kõrghariduse tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas, töötas neist hiljem sektoris ainult 54% ja 58%. Sotsiaal- ja käitumisteadused annavad üliõpilastele universaalsed oskused, mida saab rakendada eri sektorites, seega ei saa eeldada, et isegi kui nende tööhõive määr on kõrge, lähevad nad otse tööle inimestega, kes vajavad teenuseid. Sotsiaalhoolekande populariseerimine peab toimuma koostöös ülikoolide ja tööandjatega ning tuleks võtta muid toetavaid meetmeid, nagu järelevalve, nõustamine ja muud töökohapõhised meetmed.
- Meede „Haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi, kaasavuse, tõhususe ja tööturu vajadustele vastavuse parandamine, sealhulgas mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kaudu, põhipädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamise toetamine ning dualõppesüsteemide ja õpipoisiõppe edendamine“ ei hõlma sotsiaaltöötajate kvalifikatsiooni parandamisega seotud tegevusi. Tuleb arvesse võtta, et sotsiaaltöötajate kvalifikatsioonibaas algab õppekavadest ja koolitusest, mis vastavad tööturu vajadustele, st kvaliteetsest täiendusõppest. Sotsiaalvaldkond võib aidata eelkõige leida erikoolituse pakkujaid ja vajaduse korral saada koolitust teemadel, mis on omased või oma olemuselt kitsamatele sihtrühmadele ning mida ei ole otstarbekas arendada näiteks kõrghariduse raames.

Muutused teenustes toovad samuti kaasa vajaduse uute oskuste järele. Puudub sektorisisene koostöö, koordineerimine riikliku ja kohaliku tasandi, sotsiaal- ja tervishoiusektori vahel, ning innovatsioon. Kaasaegsete ja inimkesksete teenuste arendamiseks ja pakkumiseks ei ole piisavalt oskusi, sealhulgas puuduvad digipädevused. Selle tulemusena ei suuda sektor, sealhulgas kohalikud omavalitsused, pakkuda inimestele kvaliteetseid teenuseid ning seetõttu suureneb pidevalt surve sotsiaalkaitse kuludele. On vaja välja töötada õppeprogrammid. See hõlmab formaalharidust, täiendusõpet, töökohapõhist õpet jne, sealhulgas valdkonnas töötavatele inimestele kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ja juba töötavate inimeste pädevuste

suurendamine (koolitused, õppematerjalide väljatöötamine jne). Erilist tähelepanu pööratakse lastega töötavatele spetsialistidele. Toetatavad tegevused hõlmavad spetsialistide põhikoolitust ja täiendusõpet.

Peamised sihtrühmad

erivajadusega inimesed; hooldusvajadusega inimesed; dementsuse all kannatavad inimesed ja nende pereliikmed; hoolduskoormusega või hoolduskoormuse tekkimise potentsiaaliga inimesed; kohalikud omavalitsused ja kogukonnad; Sotsiaalkindlustusamet; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiupoliitika kujundajad; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiutöötajad ning teenuseosutajad; sotsiaal-, haridus-, tööhõive- ja tervishoiusektor; (tehnoloogia)ettevõtted; eestkostesüsteemi osalised, eraõiguslikud ja mittetulunduslikud organisatsioonid

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.7.2. Näitajad

Tabel 116: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	k	ESF+	Ülemineku		Hoolekandeteenuste saajate arv	Arv	900	11 100

Tabel 117: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
6	k	ESF+	Ülemineku		Osalejate arv, kelle toimetulek paranes või säilis	Arv	0	2020	8500	
6	k	ESF+	Ülemineku		Osalejate arv, kelle hoolduskoormusega seotud olukord paranes	Arv	0	2020	3600	

2.1.4.7.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi**Tabel 118: Mõõde 1 – sekkumise valdkond**

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	161	48 160 000

Tabel 119: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	01	48 160 000

Tabel 120: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	33	48 160 000

Tabel 121: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	10	48 160 000

Tabel 122: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	02	48 160 000

2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega

2.1.4.8.1 Fondide sekkumised**Seonduvate meetmete liigid**

Sekkumisloogika on kooskõlas erieesmärgi (e)vmitteformaalse ja informaalise õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades kooli- ja töökohapõhise õppe ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu” “ raames kavandatud sekkumistega ja täiendab neid ning aitab lahendada selliseid probleeme nagu haridustöötajate nappus ning hariduse ja koolituse ebapiisav vastavus muutuvate oskuste vajadustele. Kvaliteetse ja kaasava hariduse ning haridusasutuste ressursitõhusa võrgustiku ja taristu tagamiseks on vaja võtta arvesse piirkondlikke demograafilisi muutusi ning vaadata läbi hariduse sisu ning haridussüsteemi osaliste ülesanded ja rollid.

Kavas on arendada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsiooni, mis ühelt poolt soodustab koostööd üld-, kutse- ja kõrghariduse ning teiselt poolt hariduse ja töömaailma vahel. Rahvastiku vähenemisest ja vananemisest tingitud muutustel on suurim mõju Ida-Virumaale, Kagu- ja Kesk-Eestile ning keskustest kaugemal asuvatele piirkondadele. Piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on keskmisest halvem, rahvaarv väheneb ja kus elab palju teisest rahvusest alalisi elanikke, on vaja leida erilahendusi, milles võetakse arvesse piirkonna kultuurikeskkonda ja arengutausta. Investeerimisvajadusi kujundavad järgmised tegevussuunad.

1) Investeeringud, millega toetatakse erinevate haridusasutuste, sealhulgas kutseharidusasutuste, üldhariduskoolide, mitteformaalse õppe pakkujate ja kõrghariduse (sh näiteks ülikoolide piirkondlikud

kolledžid) vahelist koostööd. Projektid valitakse välja partnerlusel põhineva hariduskonsortsiumi kontseptsiooni alusel ning täielikus kooskõlas piirkondlike ja kohalike oludega. Projektid peaksid pakkuma kvaliteetseid keskhariduse õppekavasid vähemalt kesk - ning üldkeskharidusasutuste koostöös, kaasates vajaduse korral ka kõrgharidus- ja mitteformaalse õppe pakkujaid ning põhikoole (kui see on vajalik, et hõlbustada üleminekut põhikooli kolmandast astmest keskharidusse). Väikesemahulised investeeringud suunatakse nüüdisaegse kvaliteetse õppe- ja õpetamiskeskonna loomisele, sealhulgas digiõppe taristu loomisele, samuti juba olemasoleva taristu ümberehitamisele ja ajakohastamisele, mis on vajalik kvaliteetse keskhariduse pakkumiseks mitme haridusasutuse koostöös. Sekkumine aitab vähendada hariduslikku kihistumist ja piirkondlikke erinevusi. Eelistatakse projekte piirkondades, kus on suur teisest rahvusest alaliste elanike osakaal ja kus noorte koolist väljalangemise oht on suurem, ning projekte, millel on positiivne mõju innovatsiooni edendamisele ning koolide ja ettevõtete vahelisele koostööle, et parandada töökohapõhise õppe ja õpipoisiõppe tüüpi koolituse kvaliteeti.

2) Investeeringud põhikoolivõrgu ümberkorraldamiseks, mis võimaldab uuendada haridustaristut, et korraldada ümber ja optimeerida põhihariduse pakkumist ning ennetavalt leevendada demograafiliste muutuste mõju piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on alla keskmise ning enamik elanikkonnast väheneb ja vananeb, keskendudes hariduse kvaliteedile ja kättesaadavusele kõigile õpilastele. Toetuse saamiseks peavad projektid olema pikas perspektiivis kestlikud (vastavalt õppekohtade prognoosile aastani 2035), aitama tõsta hariduse kvaliteeti, sealhulgas avaldama mõju haridustöötajate töötingimustele ning õppekeskkonna kvaliteedile, ning toetama formaal hariduse, mitteformaalse ja informaalse õppe vahendite ja taristu riskasutamist noorte ja täiskasvanute poolt, et teha koostööd hariduskeskustega, eelkõige põhikooli kolmandas astmes. Projektide tulemusena tuleks saavutatakse seatud ressursitõhususe kriteeriumid, võttes arvesse piirkondade haridusasutuste võrku tervikuna ning muud taristut, mida kasutatakse mitteformaalse ja informaalse õppe pakkumiseks kogukonna noortele ja täiskasvanud õppijatele. Kõik selle tegevussuuna raames ehitatud või rekonstrueeritud ehitised ja rajatised vastavad ligipääsetavuse, energiatõhususe ja muudele horisontaalsetele kriteeriumidele.

3) Investeeringud, mis võimaldavad ning toetavad erivajadustega inimeste ligipääsu ja kaasamist üldhariduskoolidesse, kutseharidusasutustesse ning noorsootöösutustesse. Toetatakse investeeringuid õppekeskkonda, et hõlbustada kaasava hariduse põhimõtete rakendamist hariduses ja noorsootöös.

4) Eespool nimetatud sekkumismeetmete rakendamist toetatakse meetmetega, millega edendatakse hariduse kvaliteedi hindamist ning kvaliteedi ja innovatsiooni juhtimist. Toetatakse koolivõrgu ja koolide juhtimisele keskendunud kompleksse ja tervikliku teenuse väljatöötamist ja juurutamist. Teenus põhineb tõendus põhise kooli/koolivõrgukvaliteedijuhtimise metoodikal, mis sobib erinevates olukordades kasutamiseks. See on teadmispõhine viis pakkuda kohalikele omavalitsustele tööriistakasti, mis võimaldab kavandada tegevusi koolivõrgu ajakohastamiseks ning õpetamise ja õppimise kvaliteedi ja tõhususe parandamiseks ning seirata nende tegevustega seotud sisendit, protsesse ja mõju.

Peamised sihtrühmad

õpilased, õpetajad, kohalikud omavalitsused, riik; kohalikud omavalitsused, koolijuhid, haridusasutused (koolijuhid, õpetajad).

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Sekkumine loob paremaid võimalusi kaasava hariduse põhimõtete edendamiseks koolides. Kõik investeeringud hoonetesse ja õpikeskkonda peavad vastama puuetega inimeste juurdepääsetavuse kriteeriumidele. Koolipidajad saavad eritoetust väikelahendusteks, et tuge vajavaid lapsi saaks hõlpsamini tavakoolidesse kaasata.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Põhikoolide võrgustiku arendamisse investeerimisel keskendutakse väheneva ja vananeva elanikkonnaga piirkondadele, kus on suur osa rändetaustaga ja madalama sotsiaal-majandusliku taustaga elanikkonnast. Selline lähenemisviis tagab kaasamise ja võrdse juurdepääsu kvaliteetsele haridusele.

Tallinna ja Tartu linnapiirkonnad on põhikoolide võrgustiku toetusmeetmetest välja jäetud.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.8.2 Näitajad

Tabel 123: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	ii	ERF	Ülemineku		Kaasajastatud pind	ruutmeetrid	3000	25000

Tabel 124: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	ii	ERF	Ülemineku		Ruutmeetreid õpilase kohta haridusvõrgu korrastamisel toetust saanud objektidel	m2/õpilane	8,3 (2020 aastaks)	2020	<=11,5	

2.1.4.8.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 125: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	122	72 000 000

Tabel 126: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	01	72 000 000

Tabel 127: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	31	67 000 000
6	ERF	Ülemineku	ii	33	5 000 000

Tabel 128: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kate-gooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	09	N/A

Tabel 129: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	03	72 000 000

2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu

2.1.4.9.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üheks suureks väljakutseks sotsiaalsektoris on pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, piisavuse ja kvaliteedi tagamine, teenuseosutajate valiku laiendamine, tööjõu kvalifikatsiooni ja motivatsiooni parandamine ning pikaajalise hoolduse rahalise kestlikkuse parandamine. Selgelt joonistub välja vajadus suurendada pikaajalise hoolduse riiklikku rahastamist, rakendada kulutõhusamat lähenemisviisi ja suurendada kohalike omavalitsuste võimekust pakkuda kodus osutatavaid pikaajalise hoolduse teenuseid. Nõrgete sekkumiste: süsteemi arendamine ja ümberkorraldamine, rahastusmudelite uuendamine, uute teenuste disainimine ja pakkumine jne kõrval on vajalik tegeleda ka pikaajalise hoolduse jaoks vajaliku taristuga sh nii sotsiaalkaitse sektoris kui ka tervishoius, et tagada inimkesksete ning integreeritud teenuste pakkumine.

Partnerite, sidusrühmade ja ekspertide koostöös välja töötatud pikaajalise hoolduse mudel näeb ette, et teenuste osutamine toimub riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös. Riik võtab suurema vastutuse selliste pikaajalise hoolduse teenuste arendamise eest, mida ei ole mõistlik igal omavalitsusel eraldiseisvalt välja arendada, samal ajal kui kohalik tasand teab kõige paremini oma abivajajaid ning saab seetõttu pakkuda parimat abi. Pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamise õnnestumiseks – teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parendamiseks - tuleb suurendada riigi ja kohalike omavalitsuste panust.

Sekkumise eesmärk on toetada tegevusi ja taristuinvesteeringuid, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist. Sekkumise lähtekohaks on deinstitutionaliseerimise põhimõtte ja eesmärgiks on toetada inimeste iseseisvat elu ning toimetulekut niipalju kui võimalik ning säilitada inimeste sidet kogukonnaga. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimkeskse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektorite institutsionaalsest hooldusest integreeritud koostööle ja koordineerimisele. Sekkumisel on kaks peamist tegevussuunda, mis on üheks osaks pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamise tervikpaketi.

Esimene tegevussuund on suunatud sotsiaalhoolekandessektorile. Põhitegevus on seotud investeeringutega, mis võimaldavad pakkuda täiendavaid kogukonna- ja kodupõhiseid teenuseid kõrvalabi vajadusega inimestele. Tegevus hõlmab nii uut tüüpi teenuste (nt kogukonna majad vanemaealistele või isikukeskse erihoolekande teenusmudeli rakendamiseks kohalikus omavalitsuses teenuskohade jms) loomist kui olemasolevate teenuste ümberkujundamist (sh abitehnoloogiate, nutilahenduste kasutamine, jms) toetamiseks inimeste iseseisvust ja vältimaks deinstitutionaliseerimist. Erihoolekandeteenuse ümberkorraldamisel kohaldatakse koduläheduse põhimõtet. Teenuste ja taristu arendamisel on esmatähtis säilitada kontakt perega ning võimaldada inimestel saada toetust oma perekondadelt ja minna üle kergematele kogukonnapõhistele teenustele, kui inimene on valmis väiksemaks abiks ja suuremaks sõltumatusseks.

Samuti toetatakse tegevusi, mille eesmärk on julgustada era- ja mittetulundussektorit investeerima sotsiaalhoolekande valdkonda; soodustatakse tehnoloogia ja uuenduslike lahenduste laialdasemat kasutamist sotsiaalkaitse valdkonnas nii selleks, et parandada ligipääsu kohalikele omavalitsustele, riiklikele teenustele ning haridus- ja teadusasutustele, kui ka erasektori kaasamiseks.

Teine tegevussuund on suunatud tervishoiusektorile ning selle eesmärk on luua maakondlikud integreeritud heaolukeskused, mis ühendavad endas nii tervishoiu kui ka sotsiaalsektori teenuste osutamise (esmatasandi tervishoid, ja üldhaigla, eriarstiabi ja muud ühiskondlikud teenused; kodu lähedal osutatavad sotsiaalhoolekandeteenused). Viljandi maakonnas on käimas esimese integreeritud heaolukeskuse loomine, kuid selliste keskuste loomine on mõistlik ka teistes maakondades. 2015. aastal tellis Eesti Haigekassa Maailmapangalt uuringu, mille tulemusena koostati koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Viljandi haigla tervishoiu- ja sotsiaalteenuste integreerimise projekt. Projekti tulemusena loodi haigla-, esmatasandi tervishoiu- ja sotsiaalsektori vaheline piirkondlik koostöömudel, mida saab rakendada mujal Eestis. Projekti ja

ka Euroopa Regionaalarengu Fondi kaasrahastamise tulemusena on Viljandi Eestis esimene, kes ehitab uue maakondliku integreeritud tervise ja heaolukeskuse, mis vastab tänapäevastele vajadustele ja on majanduslikult elujõuline, vastupidiselt praegusele olukorrale teistes maakondades, kus kasutusel olev haiglahoone on liiga suur, ebatõhusa planeeringuga ning mille püsi- ja halduskulud on kõrged. Eesmärk on saavutada sama tulemus ka teistes maakondades ning pakkuda seeläbi inimestele õigeaegseid ja tõhusaid teenuseid. Ressursside piiratuse tõttu ei ole võimalik paralleelselt alustada integreeritud tervise ja heaolukeskuste loomist kõikidesse Eesti maakondadesse, mistõttu lähtutakse konkreetsete objektide valikul põhimõttest, et esmajärjekorras suunatakse investeeringud nendesse maakondadesse, mis oma sotsiaalmajandusliku või geograafilise positsiooni tõttu on teistest kehvemal positsioonil. Investeeringud moodustavad tervikpaketi poliitikaeesmärk II raames tehtavate investeeringutega maakonnahaiglate energiatohususe suurendamiseks.

Tervishoidu tehtavad investeeringud põhinevad inimesekesksel integreeritud haigla üldkaval, mis töötatakse välja struktuursete reformide tugiprogrammi toel.

Peamised sihtrühmad

- Hooldamist vajavad isikud, sealhulgas eakad, kognitiivsete häiretega inimesed ja sotsiaalse toimetulekuraskustega isikud
- Kohalikud omavalitsused, kogukonnad, mittetulundusühendused, erasektor, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutajad, k.a spetsiaalne töäjõud), hooldust vajavate isikute pereliikmed, st võimalikud isikud, kelle suhtes hoolduskoormust kohaldatakse
- Tervishoid ja sotsiaalvaldkond (teenuseosutajad, sh spetsiaalne töäjõud)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Ei ole asjakohane.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.4.9.2 Näitajad

Tabel 130: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	iii	ERF	Ülemineku		Kaasajastatud haiglate arv	arv	0	2
6	iii	ERF	Ülemineku		Loodud või kohandatud elu- ja teenuskohtade arv	arv	0	4695

Tabel 131: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	iii	ERF	Ülemineku		Uue või ajakohastatud elu- ja teenuskohtade kasutajate arv	Kasutajaid/aastas	0	2020	3756	

2.1.4.9.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 132: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	127	95 600 000

Tabel 133: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	01	95 600 000

Tabel 134: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	33	95 600 000

Tabel 135: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	09	N/A

Tabel 136: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	03	95 600 000

2.1.7. MATERIAALSE PUUDUSE VÄHENDAMINE

☐	See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐	See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☒	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐	See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.7.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalet puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalet abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalet kaasamist

2.1.4.10.1 Fondide sekkumine

Toetuse liigid

Rahalisi vahendeid kasutatakse sihtrühmale toidu ja esmase materiaalse abi andmiseks, toiduannetuste kogumiseks annetamiseks ja kaasnevate meetmete pakkumiseks. Hoolimata olukorra paranemisest on vaesus, sotsiaalne tõrjutus ja sissetulekute ebavõrdsus Eestis suured. 2018. aastal elas 21,7% Eesti elanikkonnast vaesuse ohus ja 2,4% absoluutses vaesuses. Võrreldes 2017. aastaga vähenes vaesuse ohus elavate inimeste osakaal 0,2 protsendipunkti võrra ja absoluutses vaesuses elavate inimeste osakaal 0,3 protsendipunkti võrra.

Vaesuse oht vähenes üksikleibkondades, st üksi elavate inimeste hulgas, samuti üksikvanemate hulgas. Vanuserühmade lõikes on lõhe kõige väiksem vanemaealiste (65-aastaste ja vanemate) hulgas, kuigi viimasel kümnendil on see igal aastal veidi suurenenud. Vanuserühmade lõikes on lõhe kõige väiksem vanemaealiste (65-aastaste ja vanemate) hulgas, kuigi viimasel kümnendil on see igal aastal veidi suurenenud.

Sotsiaalsiirded, st riiklikud hüvitised ja pensionid, aitasid ära hoida vaesusesse sattumist. Neid sissetulekuid arvesse võtmata oleks 39,1% elanikkonnast olnud vaesuse ohus ja 22,7% absoluutses vaesuses.

Vaesuse oht püsis 16–24-aastaste noorte seas 20,9% tasemel. Alla 18-aastaste laste hulgas suurenes vaesusriski määr 2018. aastal 1,9 protsendipunkti 17,1%-ni. Samal ajal langes laste absoluutne vaesuse määr 2,5%-lt 2017. aastal 1,6%-le 2018. aastal. Vaesuse ohus elavate eakate osakaal on vähenenud – 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal vähenes 46,4%-lt 2017. aastal 43,1%-le 2018. aastal.

2019. aastal elas 7,6% Eesti elanikkonnast puuduses. Puuduse määr oli kõrgeim eakate seas (vähemalt 65-aastased) (10,4%) ja madalaim 18–24-aastaste hulgas (5,3%).

Peamised sihtrühmad

Absoluutses vaesuses elavad inimesed, kodutud ja vaesuse ohus olevad inimesed.

Riiklike või piirkondlike toetuskavade kirjeldus

Sekkumise üldeesmärk on suurendada sotsiaalet kaasatust ja aidata kaasa vaesuse, sealhulgas laste vaesuse kaotamisele Eestis. Täpsemalt antakse enim puudustkannatavatele isikutele toitu ja esmast materiaalet abi ning sotsiaalet kaasamise meetmeid. Toidu pakkumine võimaldab luua paremat kontakti abivajava isikuga ja seega kaasata ta muudesse teenustesse ja/või tugiteenustesse, sealhulgas näiteks aktiivsetele tööturuteenustesse, sotsiaalhoolekandeteenustesse, haridusele ja koolitusele juurdepääsule, mis pikemas perspektiivis võiks aidata parandada isiku sotsiaal-majanduslikku olukorda ja vähendada abivajadust.

Selle eesmärgi saavutamiseks on kavandatud järgmised tegevused. 1) Toidu ja esmase materiaalse abi kättesaadavaks tegemine sihtrühmale ning 2) toiduannetuste kogumine ja jaotamine, mis vähendab ka toidu raiskamist. Esimeses punktis osutatud tegevus hõlmab toidu ja/või esmase materiaalse abi ostmist keskselt ja jaotamist kohalikul tasandil või sihtrühma vautšerite pakkumist, mis võimaldab neil otse osta/saada esmast toiduabi ja materiaalet abi.

Meetmed viiakse ellu koostöös selliste partneritega nagu valitsusvälised organisatsioonid, toidukauplused ja hulgimüüjad, kohalikud omavalitsused jne. Vastastikune õppimine, võrgustike loomine ja sotsiaalet vastutuse edendamine toiduainesektoris aitab kaasa sekkumise tõhususele.

Mõlemat tegevust täiendavad mõned kaasnevad meetmed, mille eesmärk on leevendada enim puudustkannatavate isikute sotsiaalet tõrjutust. Need meetmed hõlmavad näiteks nõuandeid ja teavet toitumise ning toidureseptide kohta, olemasolevate sotsiaalteenuste või muud liiki avaliku ja erasektori abi

kohta, aktiivsete tööturumeetmete, mõne põhilise nõustamistegevuse ja seminaride kohta, nt leibkonna eelarve haldamise, toiduvalmistamise klasside jms kohta. Osa neist meetmetest eraldatakse otse muudest ESF+ meetmetest, mille eesmärk on suurendada sotsiaalset kaasatust ja vähendada ebavõrdsust. Kõige vaesemad lapsed suunatakse täiendavatele teenustele, nagu tasuta alusharidus ja lapsehoid, tasuta haridus ja tasuta tervishoid.

Tegevuste valimise kriteeriumid

Rakendamise kavandamise lähtepunkt on jõuda võimalikult laia sihtrühmani, pöörates samal ajal tähelepanu toidu toiteväärtusele ja kvaliteedile ning toetusesaajate vääriskusele.

2.1.4.10.2 Näitajad

Tabel 137: Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik
7	m	ESF+	Ülemineku		Jagatud toidu ja kauba rahaline koguväärtus	17 138 667 eur

Tabel 138: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Andmete allikas
7	m	ESF+	Ülemineku		Toiduabi lõppsaajate arv	arv		2020	

2.1.8. INIMESTE LE LÄHEDASEM EESTI

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.8.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnaalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades

2.1.5.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Abi antakse toetustena. Funktsionaalsetelt linnapiirkondadelt oodatakse sekkumiste valikul keskendumist piiratud arvule arenguväljakutsetele, mis vajavad oodatud tulemuste saavutamiseks kompleksseid ja integreeritud tegevusi. Projektide suurema mõju saavutamiseks tuleks luua integreeritum lähenemisviis, laiendades toetusõiguslike organisatsioonide (erasektor, valitsusvälised organisatsioonid ja ettevõtjad, eraisikud) ringi.

Tegevused valitakse välja linnapiirkonna strateegia ja tegevuskava koostamise käigus, mis lisatakse maakonna arengustrateegia struktuuri. Strateegiad töötatakse välja koostöös kohalike omavalitsuste ja asutustega kasutades alt üles lähenemisviisi. Maakonna arengustrateegia linnade osa koostavad asjaomased linnalised omavalitsused ja linna sidusrühmad. Maakonna arengustrateegia ja linnapiirkonna tegevuskava peavad heaks kiitma vastava linnapiirkonna kohalikud omavalitsused. Linnapiirkonna tasandil korraldatakse projektitaotluste kogumiseks avatud konkursid. Asjaomaste linna sidusrühmade esindajad vastutavad piirkondlike valikukomisjonide vormis projektide valimise eest. Kõik projektid peavad olema kooskõlas strateegiatega. Projektide valiku tulemuste põhjal koostatakse tegevuste loetelu sisaldavad linnade tegevuskavad. Maakonna arengustrateegia koos koostatud linnade tegevuskavaga esitatakse korraldusasutusele arvamuse saamiseks enne heakskiitmist linnapiirkondade omavalitsustes, et tagada vastavus ühissätete määruse artiklis 29 sätestatud miinimumnõuetele.

Projektide valikule kaasa aitamiseks ja projektide loetelu sisaldava linnade tegevuskava koostamiseks luuakse üksikasjalikud suunised ja võrgustikud. Vajalike analüüside rahastamine tehakse kättesaadavaks ka kõigile linnade asjaomastele osapooltele. Kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamiseks projektide väljatöötamisel koordineeritakse ja toetatakse nõustamist ja koolitust tsentraalselt.

Poliitikaeesmärkide nr 2 ja 5 meetmed, mis on suunatud funktsionaalsetele linnapiirkondadele, on kavandatud integreeritud viisil, ühendades sekkumised iga funktsionaalse linnapiirkonna konkreetsete probleemide lahendamiseks meetmetega, mis on suunatud keskkonna- ja säästva liikuvuse kitsaskohtadele suuremates linnapiirkondades. Sünergia teiste poliitikaeesmärkide ja erieesmärkidega saavutatakse maakondlike strateegiatega rakendamiseks. *Säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna* edendamiseks seotud sekkumismeetmeid kavandatakse poliitikaeesmärgi nr 2 raames. Poliitikaeesmärgi nr 5 kohane linnapiirkondade erieesmärk keskendub üldistele elukeskkonnaga seotud takistustele ja arenguvõimalustele, mis on kindlaks määratud territoriaalsete strateegiatega ajakohastamise käigus.

Nutikad lahendused (sealhulgas rohelaendused)

Seni ei ole suured funktsionaalsed Eesti linnapiirkonnad teenuste osutamiseks, transpordikorralduse muutmiseks ega linnaruumi atraktiivsemaks muutmiseks piisavalt digitaalseid ja muid nutikaid lahendusi kasutanud. Tänu uuenduslike ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste olemasolule on linnad hea keskkond uuenduslike lahenduste katsetamiseks ja rakendamiseks. Selliste lahenduste katsetamine võimaldaks lahendada linnade jaoks aktuaalseid arenguprobleeme, toetades samal ajal nende rahvusvahelist konkurentsivõimet. Toetust antakse linnades pakutavate nutikate teenuste ja lahenduste arendamiseks, katsetamiseks ja rakendamiseks (nt uued e-teenused, suur- ja avaandmete kasutatavus, e-demokraatia/kaasamislahendused, intelligentsed süsteemid (sh seireks) ja nutivõrgud (liiklus, valgustus jne)). Neid sekkumisi täiendab ka poliitikaeesmärgi nr 1 sekkumisloogika, mille kohaselt toetatakse ettevõtteid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni tehtavates investeeringutes ja toetatakse innovatsiooni ning teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide ja ettevõtete vahelist koostoimet. Rohelaenduste projektide eesmärk on suurendada linnaruumi elurikkust, muutes linnakeskkonda kliimamuutustele vastupanuvõimelisemaks ja inimestele elamisväärseks. Tegevused hõlmavad elurikkust suurendavate elementide ja projekteerimistehnikate kasutamist linnaplaneerimises, liigirikaste alade loomist, looduslike veekogude rajamist jne. Need sekkumised on suunatud kõigile linnapiirkondadele.

Ida-Viru linnapiirkonna taaselustamine

Ida-Viru linnapiirkonnas tuleb erilist tähelepanu pöörata alakasutatud linnaaladele. Nagu on märgitud vahehindamise aruandes, on säästvate linnameetmete raames võetavad sekkumised Ida-Viru maakonna mahajäänud ja alakasutatud linnapiirkondade uuendamiseks olnud selgelt ebapiisavad. Ida-Viru maakonna puhul on oluline jätkata linnakeskkonna arendamise toetamist, investeerides linnaruumi kasutamisse ja avaliku taristu (sh jalgrattataristu) renoveerimisse, et muuta linnapiirkondade elukeskkond atraktiivsemaks kvalifitseeritud tööjõule ja kohaneda rahvastiku vähenemisega. Täiendavat tähelepanu tuleb pöörata eluasemete tühenemisega seotud probleemidele, mis toovad endaga kaasa vajaduse linna kompaktsemaks muuta. Need sekkumised on suunatud ainult Ida-Virumaal asuvatele linnapiirkondadele.

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused

Need meetmed on suunatud Ida-Virumaal ja Pärnu funktsionaalses linnapiirkonnas asuvatele linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme (vt kirjeldus peatükis 2.5.2).

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus

Need meetmed on suunatud kõigile linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme. (vt kirjeldus peatükis 2.5.2).

Meetmete mõju kodanikele ja ettevõtjatele on peamiselt seotud linnakeskkonna paranemisega, muutes linnapiirkonnad elu- või majandustegevuse jaoks atraktiivsemaks ja mugavamaks.

Linnataristusse või nutikate lahenduste arendamisse tehtud investeeringute rakendamisel võetakse arvesse ligipääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, ühistranspordikeskused, ettevõtted, valitsusvälised organisatsioonid ja sihtasutused, teadus- ja arendusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane. Linnataristusse või nutikate lahenduste arendustesse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid.

Funktsionaalse linnapiirkonna strateegia ettevalmistamisel kaasatakse asjakohased linnapiirkonna partnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös sotsiaalministeeriumiga kavandatakse projektide valikukriteeriumid võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks.

Linnataristusse või nutikate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peavad olema kättesaadavad suunised ja parimad praktikad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peavad olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses, nii et igas vanuses inimesed saaksid seal iseseisvalt ja turvaliselt liikuda. Toetuse andmise otsuses tuleks selgelt sätestada vajalikud rakendamise- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Nii poliitikaeesmärgi nr 2 (erieesmärk viii säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine) kui ka poliitikaeesmärgi nr 5 (erieesmärk i) meetmete kaudu eraldatakse vähemalt 8% Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest säästvale linnaarengule.

Erieesmärki rakendatakse „muu territoriaalne vahendi, millega toetatakse liikmesriikide kavandatud algatusi“ vormis vastavalt ühissätete määruse artikli 28 punktile c. Eelmise perioodi õppetundide näitel on leitud, et säästva linnaarengu küsimuste integreerimisel olemasolevasse strateegiliste kavade raamistikku võiks olla lisaväärtus funktsionaalsete piirkondade tervikliku planeerimise tähenduses. Seetõttu lisatakse olemasolevatele maakondlikele strateegiatele eraldi linnapiirkondi käsitlev osa, milles keskendutakse konkreetse linnapiirkonna erinevaid valdkondi hõlmavatele arenguprobleemidele ja vajadustele ning tuuakse välja asjakohased arengueesmärgid- ning lahendused (sh majanduse, kliima ja keskkonna, liikuvuse, demograafia -ja sotsiaalvaldkonnas) Riikliku määrusega kehtestatakse alasuunast toetatavate tegevuste kohta rakendamise tingimused, muuhulgas sätestatakse linnapiirkonna tegevuskava koostamise põhimõtted ning linnapiirkonna asjaomaste osapoolte roll ja ülesanded tegevuste valikuks. Projektide rahastamist haldab keskne rakendusüksus.

Funktsionaalne linnapiirkond (käesoleva erieesmärgi sihtpiirkond) hõlmab nii keskuslinna kui ka sellega lähedalt seotud tiheasustusega ala. Lähitagamaad defineeritakse kui keskuslinna ümbritsevat katkematu asustusega valglinnastunud ala, mida seob keskuslinnaga igapäevane tihe pendelränne. Toetus on suunatud funktsionaalsetele linnapiirkondadele, mille elanikkond ületab 50 000 inimest – suuremad funktsionaalsed linnapiirkonnad Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Ida-Viru maakonnas (Narva, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe linnastud). Linnapiirkondade geograafiline mõõde on kooskõlas metoodikaga, mille on välja töötanud Statistikaamet, kasutades sarnase rahvastikutihedusega asustusklastreid ja kohandades laialdaselt kasutatavat

OECD linnapiirkonna määratlust Eesti territooriumi suurust silmas pidades. Linnapiirkonna võimaliku määratlemise üle võivad otsustada linna ametiasutused, võttes arvesse funktsionaalseid seoseid, nagu igapäevane pendelränne või ühiselt korraldatavad teenused. Konkreetne geograafiline sihtpiirkond võib sõltuvalt sekkumisest erineda.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Võimalikud seosed linnaarengu erinevate sekkumismeetmete vahel tehakse kindlaks maakonna arengustrateegias, piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete puutumus ja ulatus sõltub konkreetse linnapiirkonna arengustrateegiast ja tegevuste valikust. Potentsiaalselt võivad kõik sekkumised täiendada piirkonnaüleste (INTERREG, URBACT) programmide tegevusi, kuna linnapiirkondade arenguväljakutsed on olulised nii riiklikul kui ka piiriülel tasandil.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.5.1.2 Näitajad

Tabel 139: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
8	i	ERF	Ülemineku	RCO114	Avalik ruum, mis on linnapiirkondades loodud või taastatud	m2	0	80 000
8	i	ERF	Ülemineku	RCO36	Roheline taristu, mida toetatakse muudel eesmärkidel kui kliimamuutustega kohanemine	ha	10	40
8	i	ERF	Ülemineku	RCO76	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	6	26
8	i	ERF	Ülemineku	RCO75	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	1	1
8	i	ERF	Ülemineku	RCO74	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiate raamistikku kuuluvate projektidega hõlmatud elanikkond	Inimesed	678 588	678 588
8	i	ERF	Ülemineku	PSO01	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenused	1	6

Tabel 140: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
8	i	ERF	Ülemineku	PSR02	Arendatud avalikust linnaruumist kasu saanud elanike arv	Inimesed	0	2021	232 000	SFOS, Statistikaamet
8	i	ERF	Ülemineku	RCR11	Uute ja täiendatud avalike digitaalsete teenuste, toodete ja protsesside kasutajate arv	Kasutajate arv aastas	0	2021	128 000	SFOS, projekt aruanded
8	i	ERF	Ülemineku	PSR03	Projektide arv, milles teenustega seotud pinnakasutus / halduskulud on vähenenud vähemalt 20%	Projektid	0	2021	6	SFOS, projekti aruanded
8	i	ERF	Ülemineku	PSR04	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	Organisatsioonid	0	2021	16	SFOS, projekti aruanded

2.1.5.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 141: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	i	168	21 516 000
8	ERF	Ülemineku	i	083	2 000 000
8	ERF	Ülemineku	i	079	4 000 000
8	ERF	Ülemineku	i	018	8 000 000
8	ERF	Ülemineku	i	158	6 000 000
8	ERF	Ülemineku	i	170	200 000

Tabel 142: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	i	01	41 716 000

Tabel 143: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	i	33	41 716 000

Tabel 144: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	i	3	41 716 000

2.1.8.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnaalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades

2.1.5.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Abi antakse toetustena. Projektid valitakse välja avatud taotlusvoorudes, kus projektivaliku protsessi on kaasatud erinevad kohaliku tasandi osapooled. Projektid peavad olema kooskõlas maakonna arengustrateegiaga. Toetuse saajad peaksid oma tegevused fookuseerimakõige olulisematele väljakutsetele, tulemuste saavutamiseks rakendama kompleksseid ning integreeritud tegevusi.

Positiivne näide territoriaalse ja integreeritud lähenemisviisi kasutamisest perioodil 2014–2020 on piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtluse edendamiseks. Selle tegevuse jaoks koostati kõigi oluliste kohalike ja regionaalsete organisatsioonide koostöös pikaajalised tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamise kavada maakonnas. Sama lähenemist kasutati ka investeringumeetme puhul, kus projektid valiti välja maakonnas, kaasates erinevaid osapooli. Eelmisest perioodist saadud positiivne õppetund on see, et piirkonna väljakutsed ja integreeritud lahendused oli võimalik läbi mõelda maakonnas kohapeal ja seetõttu on nimetatud meetmed olnud tõhusad. Selleks et tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust projekte koostada ja ellu viia ning kaasata kõiki vajalikke osapooli, koordineeritakse keskselt nõustamised ja koolitused käesoleva erieesmärgi osana.

Kuna paljude Eesti piirkondade rahvastik väheneb ja vananeb ning teistes piirkondades kasvab, tuleks kohalikes omavalitsustes arendada kaasaegset ja eesmärgile suunatud teenuste arendamise suutlikkust, sealhulgas suutlikkust arendada tarkasid teenuseid ja digilahendusi. Vähene kohaliku tasandi arengusuutlikkus takistab toetusmeetmete, reformide ja poliitikameetmete edukat rakendamist. Territoriaalse haldusreformiga on loodud eeldused arenguhüppeks kohaliku omavalitsuse tasandil, kuid ilma suutlikkuse suurendamiseta jätkavad kohalikud omavalitsused vana teed ja arengutempo ei muutu.

Kui 2010. aastal tuli 69,9% riigi SKPst Harju- ja Tartumaalt, siis 2017. aastal oli see juba 74,4%, mis on samal ajal 0,2% vähem kui aasta varem. Piirkondadest ületab SKP elaniku kohta riigi keskmist ainult Harju maakond (143%), samas on see mõnes maakonnas alla 50% riigi keskmisest. Kuigi ettevõtlustegevus on kõigis maakondades alates majanduskriisist pidevalt kasvanud, on see olnud kiirem kõige suurema majandustegevusega Tallinna ja Tartu linnapiirkondades ning aeglasem kõige väiksema ettevõtlusaktiivsusega piirkondades. Samuti esineb märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi juurdepääsul kapitalile ja kvalifitseeritud töötajatele. Lisaks Hiiumaale on Ida-Viru maakonnas endiselt kõige aeglasem kasv ja madalaim ettevõtlusaktiivsuse tase.

Mitmed analüüsid on näidanud, et ekspordi kasv toob kaasa brutopalgatõusu. Seepärast on oluline, et innovatsiooni, majanduskasvu ja konkurentsivõime toetamine ning muu ettevõtluse arendamist toetav tegevus (sealhulgas poliitikaeesmärgi nr 1 raames) aitaks piirkondlikel ettevõtetel muutuda ekspordile orienteeritumaks ning liikuda edasi väärtusahelas ja tõhususes, lisades kohalikele ressursidele suuremat väärtust. Ida-Viru maakond erineb ülejäänud Eestist, sest töötuse määr on jätkuvalt kõrgem, baasitaristut ei ole piisavalt arendatud, piirkonnas on suur hulk kasutuseta hooneid ja tööstuslikku tühermaad ning elamukinnisvaral on madal väärtus. Euroopa Komisjoni käivitatud õiglase ülemineku fond täiendab selles piirkonnas investeringuid, mida on juba kavandatud teiste poliitikaeesmärkide ja riiklike toetusmeetmetega.

Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond:

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus on piirkonniti väga erinev: väljaspool pealinnapiirkonda elanikkond vananeb ja väheneb, tuues kaasa kvalifitseeritud tööjõu puuduse ja kinnisvara madala väärtuse ning takistades kohalike ettevõtete juurdepääsu kapitalile, kes sooviksid investeerida toodete/teenuste lisandväärtuse suurendamisse. Kohalike omavalitsuste potentsiaali on atraktiivse ettevõtluskeskkonna arendamisel alakasutatud. Avaliku sektori toetus ettevõtluskeskkonna soodustamisel, arendus- ja innovatsioonivõimekuse arendamisel ning

piirkonnaspetsiifiliste tugiteenuste pakkumine muudab ettevõtted väljaspool pealinnapiirkonda konkurentsivõimelisemaks ja võimaldab saada poliitikaeesmärgist nr 1 rohkem kasu. Selleks et tugevdada kohalike omavalitsuste rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel ja suurendada piirkondliku ettevõtluskeskkonna atraktiivsust, on vaja toetada erinevaid tegevusi integreeritult. Sellised tegevused võivad olla turismiedendus ja kohaturundus, ettevõtlusvõrgustike, piirkonnaspetsiifiliste kompetentsikeskuste ja klastrite arendamine ettevõtlikkuse ja kaugtöö edendamine, ettevõtete diagnostika, koolitused ja muud maakonna arengustrateegias kavandatud tegevused. Samuti võib vajadusel kombineerida tegevusihistatud investeeringutega (küllastusobjektid, tööstusalade ja muu ettevõtluseks vajaliku tehnilise taristu (nt juurdepääsuteed) parem kasutamine, avalik linnaruum, sealhulgas linnakeskuste elavdamine ja ehituspärandi taaskasutusele võtt, tootearendus- ja koostöö keskused või inkubaatorid).

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused:

Selleks et tagada juurdepääs kvaliteetsetele avalikele teenustele, pakuvad meetmed piirkonnas tegutsevatele teenuseosutajatele võimalusi kavandada integreeritud tegevusi, mis on vajalikud oodatavate tulemuste saavutamiseks. Sellised meetmed võivad hõlmata avalike teenuste arendamist (paranenud teenusekvaliteet ja uuenduslikud viisid teenuste osutamiseks, nt e-teenused, mobiilsed teenused, kohalike omavalitsusega koostöös osutatavad teenused, kogukonnateenused, mitmesugused pilootprojektid) ning avalike teenuste taristu kohandamisega seotud tegevusi (multifunktsionaalsed teenusekeskused või taristuvõrgustiku terviklik väljaarendamine, säästva veemajanduse edendamine).

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus:

On vaja arendada kohaliku ja piirkondliku tasandi suutlikkust (kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste liidud, maakondlikud arenduskeskused jne) rakendada maakonna arengustrateegiaid ja koostada suure mõjuga projekte. Vajalikud sekkumised hõlmavad järgmist:

- Majandusarengut ning teenuste disaini ja teenusvõrgustike kavandamist toetavad uuringud, analüüsid, ekspertiisid, nõustamised;
- Arendussuutlikkust toetavad ja tõstvad arendus- ja koolitusprogrammid kohalikele ja piirkondlikele võtmeosapooltele (keskendudes teenustele, ettevõtlusele, tööturule, oskustele ja majandusarengule);
- Võrgustike töö toetamine (piirkondlike võtmeosapoolte esindajaid hõlmavad rakke- ja eksperdirühmad kindla eesmärgi saavutamiseks).

Uuringute, analüüside ja ekspertiiside eesmärk on aidata ette valmistada teisi projekte ja parandada projektide kvaliteeti. Koolitused ja toetav võrgustikutöö koordineeritakse keskselt ja on kättesaadav kõigile olulistele osapooltele kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

Toetatud tegevused tagavad elanikele kättesaadavaid ja kvaliteetseid teenuseid ning paremaid tööhõive ja ettevõtluse arendamise võimalusi väljaspool pealinnapiirkonda.

Oodatavad tulemused on järgmised:

- piirkondlike ettevõtete teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamine ning parem koostöö teadus- ja arendusorganisatsioonidega;
- piirkondliku ettevõtluse suurem lisandväärtus;
- hästi tasustatud töökohtade lisandumine;
- parem juurdepääs kvaliteetsetele avalikele teenustele;
- alakasutatud hoonete ja alade pindala vähenemine linnakeskustes;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus rakendada strateegiaid, koostada ja rakendada projekte;
- teenuste võrgustik ja korraldus vastavad kahaneva elanikkonna vajadustele.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, maakondlikud arenduskeskused ja muud piirkondlikud organisatsioonid, VKEd, valitsusvälised organisatsioonid, piirkondlikud vee-ettevõtted.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Taristusse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Teenuste arendamisel võetakse arvesse mittediskrimineerimist ja juurdepääsetavuse põhimõtteid. Kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamisel võetakse arvesse võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid.

Sekkumise kavandamise ettevalmistamisse tuleks kaasata asjakohased sotsiaalpartnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös sotsiaalministeeriumiga (<https://kompetentsikeskus.sm.ee/vorgustik/>) kavandatakse projektide valiku kriteeriumid, täpsustatakse ja vajadusel kohaldatakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks. Erieesmärgi nr 2 „kohalike omavalitsuste paremat suutlikkust“ käsitlev meede integreerib võrdõiguslikkuse, kaasamise ja mittediskrimineerimise lähenemisviisi koolitusteemadesse, õpetades, kuidas tagada võrdõiguslikkus, kaasamine ja mittediskrimineerimine projekti eri valdkondades. Taristusse või arukate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peaksid olema kättesaadavad suunised ja parimad tavad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peaksid olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses. Toetuse andmise otsuses tuleks selgelt sätestada vajalikud rakendamise- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Erieesmärki rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis ja see põhineb maakondlikel arengustrateegiatel, milles kirjeldatakse piirkonnale omaseid väljakutseid ja arenguvajadusi erinevates valdkondades.

Eesti puhul on funktsionaalsed piirkonnad arenenud linnade võrgustiku alusel. Iga selline linn tegutseb ümbritsevate maapiirkondade keskusena, pakkudes teatud teenuseid, töökohti (kui tööjõuareali keskus) ja transpordiühendusi teiste linnadega. Eesti funktsionaalsed piirkonnad (pendelrände andmetel) kattuvad suuresti maakonnapiiridega. Maakonnad on Eestis kõige levinum koostööpiirkond avalike teenuste osutamisel, ühistranspordi korraldamisel ja ettevõtetele tugiteenuste osutamisel. Pärast haldusreformi koostati kõigis Eesti maakondades arengustrateegiad.

Erieesmärk on suunatud kõikidele funktsionaalsetele piirkondadele Eestis, kuid toetuse saajatena on välistatud erieesmärgi 1 sihtpiirkonnaks olevad suuremad linnad oma linnalise territooriumi ulatuses.

Erilist tähelepanu pööratakse Kagu-Eestile ja Ida-Viru piirkonnale, et toetada järelejäudmist ülejäänud riigile. Väiksemate linnakeskuste elavamisel pööratakse erilist tähelepanu muinsuskaitse alla jäävatele keskustele.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondadevaheliste ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus sõltub arengustrateegiatest ja valitud tegevustest. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt Valga-Valka kaksiklinnad), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega piiriülestes programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm, Eesti-Vene programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei ole asjakohane.

2.1.5.2.2 Näitajad

Tabel 145: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
8	ii	ERF	Ülemineku	RC076	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	38	127
8	ii	ERF	Ülemineku	RC001	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	15	160

Tööversioon seisuga 1.10.2021

8	ii	ERF	Ülemineku	RC002	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	0	10
8	ii	ERF	Ülemineku	RC004	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	15	150
8	ii	ERF	Ülemineku	PS002	Uute arenguprogrammide arv	Programmid	8	20
8	ii	ERF	Ülemineku	PS001	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenused	9	64
8	ii	ERF	Ülemineku	RC075	Integreeritud piirkondliku arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	1	1
8	ii	ERF	Ülemineku	RC074	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiatega raamistikku kuuluvate projektidega hõlmatud elanikkond	Inimesed	0	475 000

Tabel 146: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
8	ii	ERF	Ülemineku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused, rahalised vahendid)	euro	0	2021	9 300 000	SFOS, taotluse rahuldamine otsused
8	ii	ERF	Ülemineku	PSR03	Projektide arv, milles teenustega seotud pinnakasutus / halduskulud on vähenenud vähemalt 20%	projektid	0	2021	44	SFOS, projektia ruande
8	ii	ERF	Ülemineku	PSR05	Terviklikult arendatud teenusevõrgustike arv	teenusevõrgustikud	0	2021	20	SFOS, projektia ruande
8	ii	ERF	Ülemineku	PSR04	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	organisatsioonid	0	2021	254	SFOS, projektia ruande
8	ii	ERF	Ülemineku	PSR06	Arenguprogrammi läbinud osalejate arv (ametialase kompetentsi tõstmiseks)	osalejad	0	2021	2 000	SFOS, projektia ruande

2.1.5.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 147: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	ii	169	83 890 000
8	ERF	Ülemineku	ii	158	64 000 000
8	ERF	Ülemineku	ii	170	3 300 000

Tabel 148: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	ii	01	151 190 000

Tabel 149: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	ii	20	151 190 000

Tabel 150: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
8	ERF	Ülemineku	ii	3	151 190 000

2.1.9. ÕIGLANE ÜLEMINEK

☐ See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
☐ See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.9.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega

2.1.6.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üleminekuprobleemide lahendamiseks ja õiglase ülemineku territoriaalses kavas kirjeldatud arenguvajaduste rahuldamiseks on õiglase ülemineku fondi rakendamisel Ida-Virumaal ette nähtud kaks sekkumisvaldkonda. See lähenemisviis on valitud selleks, et kõige tõhusamalt leevendada Ida-Viru maakonna ainulaadseid probleeme seoses ülemineku CO₂-neutraalsele majandusele 2050. aastaks. Fondi rakendamisel tuleb tõhusalt tegeleda nii ülemineku **otseste mõjudega** kui ka Ida-Viru maakonnas vajalike **pikaajaliste struktuurimuutustega**.

Esimene tegevussuund on „Majandus ja töajõud“ ning selle eesmärk on lahendada see, mida enamik kohalikke sidusrühmi ja Ida-Viru elanikkond tajub ülemineku peamise väljakutsena: vajadus mitmekesistada kohalikku

majandust ja ümberkorraldada tööjõudu. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suure osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides a, b, c, d, k, l ja m kirjeldatud meetmetele.

Ülemineku peamine väljakutse on Ida-Viru maakonna **majanduse ümberkujundamine** eesmärgiga seda mitmekesistada ja luua uusi kõrge lisandväärtusega töökohti. Seetõttu on esimese tegevussuuna põhiohk suurte investeeringute toetamisel, suhteliselt suurte tööstusarengute ligimeelitamisel ja uute, suurema lisandväärtusega töökohtadega ettevõtete loomisel. Lisaks põhivarasse tehtavatele investeeringutele on ette nähtud ka toetus ettevõtete teadmismahukuse suurendamiseks. See ei hõlma üksnes ettevõtetesisesest teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevust, vaid ka kohalike haridus- ja teadusasutuste võmekuse suurendamist, et saavutada piirkonnas pikaajaline positiivne mõju. Kuna majanduse mitmekesistamist peetakse üleminekuprotsessis oluliseks arenguvajaduseks, on piirkonna majanduse terviklikuks ümberkujundamiseks ülimalt oluline spetsiaalse tugitaristu loomine mikroettevõtete, idufirmade, loomemajanduse, IKT ja muude abivaldkondade aktiivse **ökosüsteemi** tekkeks. Sel põhjusel on plaanis pakuda täiendavaid majanduse mitmekesistamist toetavaid teenuseid ja VKEde investeerimistoetusi.

Teine suurem üleminekuga seotud probleem on **üleminekuprotsessist mõjutatud inimeste ja kogukondade toetamine**. Õiglase ülemineku fondi kaudu peame tagama turvavõrgustiku neile, kelle jaoks ülemineku saab alguse sissetuleku kaotamisega. Kui soovime vältida pikaajalist töötust ja vaesust, peame soodustama tõhusat **ümberprofileerimist** ja pakkuma põlevkivisektori töötajatele ulatuslikke tööturul liikuvust soosivaid lahendusi. Ette on nähtud tööturumeetmed, näiteks ajutine sissetulekutoetus töötajatele, kes lähevad üle uuele tööle, ning põlevkivitööstuse töötajate ümberõppe- ja täiendusõppeprogrammid. Selleks et vastata piirkondade uute ettevõtete ja uusi ärimudeleid viljelevate ettevõtete vajadustele, vajab piirkond ka ulatuslikumat **koolituspakkumist**, mis tagab kasvualdkondades tegelevatele ettevõtetele nende vajadustele vastava oskusteprofiiliga tööjõudu. Seepärast on üleminekuprotsessi positiivsete tulemuste saavutamiseks vaja suurendada ka täiendusõppe, kutse- ja kõrghariduse pakkumist.

Teine tegevussuund kannab nimetust „Keskfond ja sotsiaalne kaasatus“ ning käsitleb ülemineku sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja kogukondlikke aspekte. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suure osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides d, e, f, g, h, i, j ja o kirjeldatud meetmetele.

Põlevkivist väljumise kontekstis tuleb Ida-Virumaa suuremate omavalitsuste jaoks välja töötada alternatiivsed kliimaneutraalsed **küttelahendused**, kuna varasemalt on neid köetud elektritootmise ja põlevkiviõli tootmise kõrvalproduktina tekkiva soojuse ja gaasiga. Sellepärast kavandatakse Ida-Viru maakonna suuremates linnades sekkumist kaugkütte lahtisidumiseks põlevkivist.

Ülemineku ajal peame **tegelema põlevkivi kaevandamise järelmõjuga keskkonnale ja tervisele**, taastades ja ennistades saastunud mahajäetud tööstusalade looduslikkust, suurendades piirkonna ringmajandussuutlikkust (arendades seda majanduse ümberkorraldamise osana) ja mõistes paremini põlevkivi töötlemise mõju tervisele. Toetatakse põlevkivi kaevandamise ja töötlemise keskkonna- ja tervisemõju leevendamist, et luua eeltingimused saastunud alade taaskasutamiseks teiste sektorite, nt metsanduse, tööstusalade arendamise jm vajadusteks. Põlevkivi töötlemise tervisemõjude paremaks mõistmiseks viiakse läbi biomonitooring, mis on üks tõhusamaid meetodeid inimeste kokkupuute hindamiseks looduslike ja sünteetiliste ühenditega elu- ja töökeskkonnas.

Üleminekuprotsessi jaoks on samuti oluline **suurendada inimeste heaolu** Ida-Virumaal. Sellepärast töötatakse fondi raames välja sotsiaalset muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamise meede, et tagada sotsiaal- ja tervishoiusektori areng, luua piirkonnas ühtne ja kergesti juurdepääsetav teenuste võrgustik, arendada paremaid sidemeid tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemi, sealhulgas lastekaitse vahel, ning toetada sotsiaal-majanduslikku arengut, aidates seeläbi kaasa õiglase ülemineku protsessile Ida-Virumaal.

Kohalikel omavalitsustel on piirkonnas oluline roll üleminekumõju leevendamisel ja üleminekuprotsessi kiirendamisel. Kuna omavalitsused peavad samal ajal toime tulema survega oma eelarvetele, mis on tingitud põlevkivisektori vähenemisest, õiglase ülemineku fondist toetatakse investeeringuid, mis **leevendavad ülemineku mõjusid kohalikele omavalitsustele**. Näiteks, plaanis on toetada omavalitsusi **sotsiaal- ja hooldusteenuste** osutamise valdkonnas (kuna varem võisid paljusid selliseid tegevusi teostada põlevkivimajapidamiste töötud liikmed), ning **energiatõhususe** valdkonnas, mis võimaldab neil vähendada oma püsikulusid.

Samuti, oluline on meeles pidada, et inimesed ei ole pelgalt üleminekuprotsessi subjektid, vaid selle **aktiivsed osalejad ja kujundajad**. Oluline on tagada, et kohalik kogukond tunneb oma kaasvastutust kliimaneutraalsusele ülemineku eest, seega peab julgustama inimeste individuaalseid pingutusi selles protsessis. Kogukondadele ja mittetulundusorganisatsioonidele antakse toetust piirkondlike algatuste läbiviimiseks, mis võimendavad õiglast üleminekut, ehk tulenevad kliimaneutraalsusele üleminekust või aitavad sellele kaasa. Sellisteks tegevusteks võivad olla nt kogukonnapõhised haridusalased ja sotsiaalse kaasamise algatused; keskkonnateadlikkuse ja

ringmajanduse edendamine; sotsiaalne, kultuuriline ja muu innovatsioon; kohaliku tööstuspärandi ja identiteedi säilitamine, arendamine ja tõlgendamine; noortele suunatud ja noorte algatatud tegevused jne.

Peamised sihtrühmad

Nii uued kui ka olemasolevad ettevõtted (peamiselt VKEd), kes on huvitatud töökohtade loomisest ning teadmuste- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite arendamisest Ida-Viru maakonnas, teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, piirkondlikud organisatsioonid, omavalitsused, kogukonnad, mittetulundusühendused, kaugkütte pakkujad, üleminekuprotsessi keskkonna- ja sotsiaalsetest mõjudest mõjutatud elanikkond, põlevkivisektori töötajad, täiskasvanuhariduse omandajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal kus asjakohane.

Teave õiglase ülemineku protsessi ja toetusmeetmete kohta tehakse kättesaadavaks eesti ja vene keeles kogu rakendamisprotsessi vältel. Ida-Virumaal on Eesti suurim sooline palgalõhe ning eestlaste ja mitte-eestlaste vahel on märkimisväärne tööalane lõhe viimaste ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. Et toetada täiskasvanute õppijate valmisolekut õppida, koolitustegevuses on oluline tagada vene keele õppekavade pakkumine koos põhjaliku eesti keele õppega, et, ühelt poolt pakkuda võimalust õppida tuttavas keelekeskkonnas, kuid samal ajal kindlustada õppijate laiemad karjäärivõimalused eestikeelses keskkonnas.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Õiglase ülemineku sihtpiirkonnaks on Ida-Viru maakond, kuna see on Eesti piirkond, mida kliimanetraalsele majandusele üleminek kõige rohkem mõjutab.

Territoriaalsete vahendite kasutamist õiglase ülemineku fondi raames ei kavandata, kuid kõik sekkumised töötatakse välja tihedas koostöös piirkondlike organisatsioonidega.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondadevahelised ja riikidevahelised meetmed ei ole sekkumistega otseselt hõlmatud, kuid plaanis on toetada Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu osalemist üle-euroopalise õiglase ülemineku platvormi töös, et hõlbustada teadmiste omandamist üleminekuprotsessist ja kogemuste vahetamist teiste samasugust üleminekut läbivate ELi piirkondadega.

Ida-Viru maakond on piiriala, mis teeb koostööd naaberpiirkondadega (näiteks Narva-Ivangorodi kaksiklinnad; Soome rannikualad üle Soome lahe), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega piiriülestes programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Vene programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Õiglase ülemineku fondi sekkumistes ei kavandata finantsinstrumentide kasutamist. Vastastikune täiendus õiglase ülemineku mehhanismi sambade vahel on selgitatud õiglase ülemineku territoriaalses kavas.

2.1.6.1.2 Näitajad

Tabel 151: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 01	Toetatavad ettevõtjad	ettevõtjad	40	108
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 02	Toetust saavad ettevõtjad	ettevõtjad	20	78
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	ettevõtjad	20	30

Tööversioon seisuga 1.10.2021

9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 15	Loodud ettevõtlusalase inkubatsiooni suutlikkus	ettevõtjad	10	40
9	JTF	JTF	Ülemineku	VVV672	Osaluskindade arv	osaluskord	4402	14 798
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 22	Täiendav võimsus taastuenergia tootmiseks	MW	0	75
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 34	Täiendav jäätmete ringlussevõtu suutlikkus	tonne/aastas	0	10 000
9	JTF	JTF	Ülemineku	RCO 38	Toetatava taastatud maa pindala	ha	20	100

Tabel 152: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 01	Toetust saavates ettevõtetes loodud töökohad	FTE-de arv	0	2021	1 135	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 10 2	Toetust saanud ettevõtetes loodud teadus-arendustööga hõivatud töötajate arv	FTE-de arv	0	2021	40	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad riigi toetusi	euro	0	2021	168 000 000	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 03	Toote- või protsessi innovatsiooni kasutusele võtavad VKEd	ettevõtjad	0	2021	30	FOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 04	Turundus- või organisatsiooniinnovatsiooni kasutusele võtavad VKEd	ettevõtjad	0	2021	20	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	VVT67 2	Osalejad, kes said lahkudes kvalifikatsiooni	osalejate arv	0	2021	11 475	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	EECR 0 4	Pärast programmi lõppu läinud, sh füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsenud osalejad	osalejate arv	0	2021	1 077	SFOS / Statistikaamet
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 18	VKEd, kes kasutavad ettevõtlusinkubaatori teenuseid pärast inkubaatori asutamist	ettevõtjaid aastas	0	2021	40	SFOS / projekti aruanded
9	JTF	JTF	Ülemineku	RRCR 29	Hinnangulised kasvuhoonegaaside heitkogused	t CO2 ekv /a	1 701 000	2018	1 523 000	SFOS / projekti aruanded

9	JTF	JTF	Ülemineku	RCR 52	Taastatud maa, mida kasutatakse rohealade, sotsiaaleluruumide, majandusliku või muu kasutuse jaoks	ha	0	2021	60	SFOS / projekti aruanded
---	-----	-----	-----------	--------	--	----	---	------	----	--------------------------

2.1.6.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 153: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	JTF	Ülemineku	JTF	002	30 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	003	50 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	004	10 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	010	72 500 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	011	22 500 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	012	15 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	013	3 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	020	20 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	021	12 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	023	5 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	027	3 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	044	5 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	046	16 740 431
9	JTF	Ülemineku	JTF	054	20 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	070	3 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	073	6 160 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	121	6 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	127	4 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	140	3 500 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	146	1 500 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	149	6 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	150	9 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	151	10 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	152	1 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	158	1 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	159	1 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	160	840 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	162	1 000 000
9	JTF	Ülemineku	JTF	163	1 000 000

Tabel 154: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	JTF	Ülemineku	JTF	01	339 740 431

Tabel 155: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	JTF	Ülemineku	JTF	32	339 740 431

Tabel 156: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	JTF	Ülemineku	JTF	01	339 740 431

3. RAHASTAMISKAVA

3.1. Ümberpaigutused ja panused

Tabel 157: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muudesse fondidesse (jaotus aastate kaupa)

Ümberpaigutamiste allikas		Ümberpaigutamiste siht		Jaotus aastate kaupa							
Fond	Piirkonna kategooria	Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ÜF	Ei ole asjakohane	ESF+	Ülemineku	-	207 473	3 784 240	5 676 360	6 622 420	6 622 420	6 622 420	31 535 334
ÜF	Ei ole asjakohane	ERF	Ülemineku	-	629 278	988 866	1 438 351	1 977 732	1 977 732	1 977 732	8 989 691

Tabel 158: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muusse fondi või muudesse fondidesse (kokkuvõte)

		ERF	ESF+	ÜF	EMFAF	AMIF	ISF	BMVI	Kokku
		Ülemineku	Ülemineku						
ERF	Ülemineku			-8 989 691	0	0	0	0	-8 989 691
ESF+	Ülemineku			-31 535 334	0	0	0	0	-31 535 334

ÜF	N/A	8 989 691	31 535 334		0	0	0	0	40 525 026
EMFAF	N/A	0	0	0		0	0	0	0
Kokku		8 989 691	31 535 334	- 40 525 026	0	0	0	0	0

Ümberpaigutuste põhjendus

Fondide vaheliste ümbertõstete tegemisel on silmas peetud Eestile Euroopa Komisjoni poolt antud riigipõhised soovitusi 2019-2020 ning riigi arenguvajadusi kooskõlas strateegia Eesti2035 eesmärkidega. Olulised märksõnad arenguvajaduste osas on regionaalse ebavõrdsuse vähendamine (struktuurne probleem on kirde- ja kagupiirkonna majanduslik ja sotsiaalne mahajäämus võrreldes muude Eesti piirkondadega); sotsiaalse turvavõrgu parandamine ja hoolekande teenuste kättesaadavuse tõstmine; haridussüsteemi paremasse vastavusse viimine tööturu nõudlusega, samuti oskuste nappuse vähendamine.

ERFi suunatud raha on mõeldud esiteks Kagu-Eesti ettevõtete arengu toetamisele, et vähendada regionaalset ebavõrdsust. Piirkonnas antakse täiendavat toetust VKEde tootlikele investeeringutele, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta. Teiseks toetatakse ERFi lisandunud vahenditest hoolekandega seotud tegevusi, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist (investeeringud tagamaks kogukonnapõhist erihoolekandeteenust, tehnoloogia ja uuenduslike lahenduste laiem kasutamine sotsiaalvaldkonnas).

ESF+ vahendid toetavad laste vaesuse vähendamist, noorte varajase koolist lahkumise ennetamist ja vähendamist ning hariduse vastavusse viimisega tööturu nõudlusele. Lastele ja noortele on suunatud sekkumised, mis vähendavad sotsiaalset tõrjutust ning aitavad ennetada riskikäitumist, mh tegeletakse tervikliku lastekaitse süsteemi loomisega. Haridusvaldkonnas on suunaks õppekavade vastavusse viimine tööturu vajadustega, õppijakeskne lähenemine haridusele ja piisav kvalifitseeritud haridustöötajate arv. Lastele ja noortegarantii eesmärkidega kooskõlas on kavandatud sekkumised lastele ja noortele, et võidelda koolist väljalangemisega ning pakkuda erinevaid hariduslikke tugiteenuseid, samuti tugimeetmed mittetöötavate ja -õppivate noorte haridusse või tööturule suunamiseks.

Ümberpaigutuste üldine eesmärk on vähendada regionaalset ja sotsiaalset ebavõrdsust Eestis ning sekkumistega on hõlmatud erinevad sihtrühmad: lapsed, noored, hoolduskoormusega, eri- ja hooldusvajadusega inimesed ning Eesti eri piirkondade elanikud.

3.2. JTF: eraldised programmis ja ümberpaigutamised

Ei ole asjakohane – Eesti ei plaani teha ülekandeid ESF+ist ja ERFist JTFi.

3.3. Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Tabel 159: Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	
ERF	Ülemineku	227 650 471	232 210 021	236 860 767	241 605 635	246 445 388	125 690 966	125 690 966	128 208 625	128 208 625	1 692 571 463
Kokku		227 650 471	232 210 021	236 860 767	241 605 635	246 445 388	125 690 966	125 690 966	128 208 625	128 208 625	1 692 571 463
ESF+	Ülemineku	67 601 378	68 955 717	70 337 146	71 746 594	73 184 226	37 325 304	37 325 304	38 073 167	38 073 167	502 622 002
Kokku		67 601 378	68 955 717	70 337 146	71 746 594	73 184 226	37 325 304	37 325 304	38 073 167	38 073 167	502 622 002
JTF	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid	20 844 224	21 261 109	21 686 331	22 120 057	22 562 459	11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	154 961 870
	JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid	38 848 307	79 250 547	80 835 558							198 934 412

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	
	JTFi määruse artikli 7 kohased vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 3 kohaste vahenditega)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	JTFi määruse artikli 7 kohased vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 4 kohaste vahenditega)	0	0	0							0
Kokku		59 692 531	100 511 656	102 521 889	22 120 057	22 562 459	11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	353 896 282
Ühtekuuluvusfond	Ei kohaldata	110 333 034	112 539 694	114 790 488	117 086 298	119 428 024	60 908 293	60 908 293	62 126 458	62 126 458	820 247 039
Kokku		465 277 414	514 217 088	524 510 290	452 558 584	461 620 097	235 431 416	235 431 416	240 145 241	240 145 241	3 369 336 786

3.4. Kõik rahalised assigneeringud fondide ja riiklike kaasrahastamiste kaupa

Tabel 160: Kõik rahalised eraldised fondide ja liikmesriigi osaluste kaupa

Poliitikaeesmärg/ JTFi erieesmärg number või tehniline abi	Prioriteet	Liidu toetuse arvutamise alus (rahastamiskõlblikud kulud või avaliku sektori osalus kokku)	Fond	Piirkonna kategooria	Liidu osalus (a)=(b)+(c)+(i)+(j)	Liidu osaluse jaotus				Liikmesriigi osalus (d)=(e)+(f)	Liikmesriigi osaluse esialgne jaotus		Kokku (g)=(a)+(d)	Kaasrahastamise määr (h)=(a)/(g)
						Liidu osalus		Kohandatav summa			Avalikud allikad	eraallikad		
						Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abita	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks	Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abita	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks		(e)	(f)		
						(b)	(c)	(i)	(j)					

Tööversioon seisuga 1.10.2021

	Prioriteet 1	Avalik sektor/ kokku	ERF	Ülemine ku	1 701 561 154	1 395 084 898	50 598 934	246 921 616	8 955 706	1 129 767 956	405 521 965	724 245 991	2 831 329 111	60%
	Prioriteet 2	Avalik sektor/ kokku	ESF+	Ülemine ku	534 157 336	433 922 718	18 213 727	78 705 958	3 314 933	217 393 659	215 673 659	1 720 000	751 550 995	71%
	Prioriteet 3		J T F	JTF määruse artikli 3 kohased vahendid	154 961 870	126 449 304	5 268 721	22 314 091	929 754	98 847 406	9 603 784	89 243 621	253 809 276	61%
JTFi määruse artikli4 kohased vahendid				198 934 412	190 977 036	7 957 376			126 896 704	12 328 989	114 567 715	325 831 116	61%	
Kokku				353 896 282	317 426 340	13 226 097	22 314 091	929 754	225 744 110	21 932 773	203 811 337	579 640 392	61%	
	Prioriteet 4	Avalik sektor/ kokku	ÜF	Ei kohaldu	779 722 013	648 655 230	16 632 185	111 573 733	2 860 865	249 766 182	176 456 621	73 309 561	1 029 488 196	76%
	Prioriteet 5	Ühissäte te määruse artikli 37 kohane tehniline abi	ERF või ESF+ või JTF või Ühtekuuluvu sf ond	Ei kohaldu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%

Tööversioon seisuga 1.10.2021

		ERF kokku	Ülemin eku	1 701 561 154	1 395 084 898	50 598 934	246 921 616	8 955 706	1 129 767 956	405 521 965	724 245 991	2 831 329 111	60%
		ESF+ kokku	Ülemin eku	534 157 336	433 922 718	18 213 727	78 705 958	3 314 933	217 393 659	215 673 659	1 720 000	751 550 995	71%
	JTF kokku	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid		154 961 870	126 449 304	5 268 721	22 314 091	929 754	98 847 406	9 603 784	89 243 621	253 809 276	61%
		JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid		198 934 412	190 977 036	7 957 376			126 896 704	12 328 989	114 567 715	325 831 116	61%
		Ühtekuuluvu sfond kokku		779 722 013	648 655 230	16 632 185	111 573 733	2 860 865	249 766 182	176 456 621	73 309 561	1 029 488 196	76%
Kogusumma				3 369 336 786	2 795 089 185	98 670 944	459 515 399	16 061 258	1 822 671 907	819 585 018	1 003 086 889	5 192 008 693	60%

4. EELTINGIMUSED

4.1. Teematilised eeltingimused ERF, ESF+ ja ÜF kasutamisele

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
1.1 riikliku ja piirkondliku nutika spetsialiseerumise strateegia hea valitsemine	ERF	1) teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse arendamine ja suurendamine ning kõrgtehnoloogia kasutuselevõtt	JAH	<p>Nutika spetsialiseerumise strateegiat (strateegiaid) toetavad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. probleemide, sealhulgas innovatsiooni leviku kitsaskohtade analüüs; 2. pädeva piirkondliku/riikliku institutsiooni või asutuse olemasolu, mis vastutab nutika spetsialiseerumise strateegia elluviimise eest; 3. seire- ja hindamisvahendid tulemuslikkuse hindamiseks strateegia eesmärkide saavutamisel; 4. sidusrühmade koostöö toimimine (nn ettevõtjalik avastamisprotsess); 5. vajaduse korral vajalikud meetmed riiklike või piirkondlike teadus- ja innovatsioonisüsteemide täiustamiseks; 6. vajaduse korral meetmed tööstussektori ülemineku toetamiseks; 7. meetmed nutika spetsialiseerumise strateegia toetatavates prioriteetsetes valdkondades koostöö tugevdamiseks väljaspool konkreetset liikmesriiki asuvate partneritega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH 6. JAH 7. JAH 	<p>„Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_2021-2035“ https://www.hm.ee/et/TAIE-2035</p>	<p>Kriteeriumid on täidetud uue „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavaga 2021–2035“, mille valitsus kiitis heaks 15. juulil 2021. https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_2021-2035.pdf</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti teadus- ja innovatsioonisüsteemi vastastikune eksperdi hinnang: Eesti valitsus taotles eritoetust „Horisont 2020“ poliitika toetusvahendi kaudu, et toetada Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tööd ühise teadus-, arendus-, innovatsiooni- ja ettevõtlusstrateegia ettevalmistamisel ajavahemikuks 2021–2027 ning edaspidi läbi teadus- ja innovatsioonisüsteemi tõhususe üldhindamise ning teadus- ja innovatsioonisüsteemi poolse lisandväärtuse loomise rolli ja mõju üksikasjalikumale hindamise edendamisel. 2. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vastastikune vastutus; teadus- ja arendustegevuse seaduse muutmise järgselt moodustatakse juhtkomisjon (TAIE juhtkomisjon). Kuni seaduse muutmise ja juhtkomisjon kinnitamiseni, täidab selle ülesandeid Teaduspoliitika Komisjoni ja Innovatsioonipoliitika Komisjoni ühendkomisjon, mille baasilt luuakse TAIE juhtkomisjon. 3. Esitatakse aastaaruanded; samuti korraldatakse regulaarselt juhtkomisjoni koosolekuid, et jälgida

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>strateegia edenemist. Kavandatud on vähemalt kaks vahehindamist. Samuti valmib 2021. aasta sügiseks uuring nutika spetsialiseerumise poliitika juhtimismudeli ja seiresüsteemi uuendamiseks Eestis.</p> <p>4. „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ kohaselt võetakse kasutusele uus juhtimis- ja rakendusmudel, sealhulgas uuendatud sidusrühmadega tehtava koostöö protsess TAIE fookusvaldkondade raames.</p> <p>5. 2021. aastal käivitati ümberkujundatud rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm.</p> <p>6. TAIE kohaselt toetatakse üleminekut lineaarselt majandusmudelilt ringmajandusele, ettevõtete ärimudelite kohandamist vähese süsinikdioksiidheitega, ringmajandust soosiva, kestliku ja keskkonnasäästliku tehnoloogia arendamiseks ja rakendamiseks.</p> <p>7. TAIE-s on kavandatud meetmed ja neid rakendatakse rahvusvahelise koostöö tõhustamiseks prioriteetsetes valdkondades (nt temaatilised teadus- ja arendusprogrammid, teadus- ja arendustegevusega seotud institutsioonide ja ettevõtete osalemine rahvusvahelistes algatustes ja võrgustikes jne).</p>
1.2 Riiklik või piirkondlik lairibakava	ERF	v) digitaalse ühendatuse parandamine		Kehtestatud on riiklik või piirkondlik lairibakava, mis hõlmab järgmist: 1. investeerimispuudujäägi hinnang, millega tuleb tegeleda, et tagada kõigile liidu kodanikele juurdepääs	1. JAH 1a. TÄITMIN E MITTE HILJEM KUI 2021. AA STAL 1b. MITTE		<p>Riiklik lairibakava koostatakse 2021. aasta lõpus pärast „Eesti digiühiskonna arengukava 2030“ vastuvõtmist.</p> <p>1a. Üksikasjalik kaardistamine väga suure läbilaskevõimega võrkudes tehakse 2021. aasta septembriks (enne riigiabi andmist).</p> <p>1b. Konsultatsioon kavandatud investeeringute kohta väga suure läbilaskevõimega võrkudesse korraldatakse 2021. aasta septembriks.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>väga suure läbilaskevõimega võrkudele¹⁴, põhinedes järgneval:</p> <p>a) a) hiljutine olemasoleva era- ja avaliku taristu ning teenusekvaliteedi kaardistamine¹⁵ lairiba kaardistamise standardnäitajate abil;</p> <p>b) b) konsultatsioon kavandatavate investeeringute üle vastavalt riigiabi nõuetele.</p> <p>2. Kavandatud riikliku sekkumise selgitus jätkusuutlike investeeringumudelite alusel, mis:</p> <p>a) a) suurendab taskukohasust ja ligipääsu avatud, kvaliteetsel ja tulevikukindlale taristule ja teenustele;</p> <p>b) b) kohandab finantsabi võimalusi kindlaks tehtud turutõrgetega;</p> <p>c) c) võimaldab ELi, riiklikest või piirkondlikest allikatest pärit erinevate rahastamisvormide täiendavat kasutust.</p> <p>3. Meetmed väga suure läbilaskevõimega võrkude nõudluse ja kasutuse toetamiseks, sealhulgas meetmed nende kasutuselevõtu hõlbustamiseks, eelkõige ELi direktiivi kiire elektroonilise side võrkude</p>	<p>HILJEM KUI 2021. AA STAL 2. JAH 2a. JAH 2b. JAH 2c. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH</p>		<p>2. Asjakohased riiklikud sekkumistingimused toetuste taotlemiseks kehtestatakse ministri määrusega.</p> <p>2a. Eestis on hõredalt asustatud piirkondades umbes 60 000 majapidamist, kus väga suure läbilaskevõimega võrkude rajamiseks on vaja riigiabi. 5G-koridoride ja piirkondade turutõrked määratakse kindlaks riiklikus lairibakavas. https://www.netikaart.ee</p> <p>2b. Konsultatsioonid huvirühmadega parima investeerimismudeli leidmiseks kestsid 2021. aasta suveni. Nende tagajärjel jõuti järeldusele, et rahalised vahendid tuleks eraldada lairibavõrkude katvuse piirkondlike erinevuste põhjal. Rahaline abi jätkub tõenäoliselt eraettevõtjate jaoks kapitalitoetuse vormis.</p> <p>2c. Tulevased riigiabimeetmed hõlmavad kõiki sobivaid saadaolevaid rahastamisallikaid.</p> <p>3. ELi direktiivi kiire elektroonilise side võrkude kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta võeti Eesti siseriiklikusse õigusesse üle 2016. aastal. Bürookraatiaga seotud kulude vähendamiseks tehti ka täiendavaid muudatusi asjakohastes õigusaktides. Näiteks uute fiiberoptiliste kaablite paigaldamise korral olemasolevatele elektripostidele ei ole vaja kohalikul omavalitsusel täiendavaid lube taotleda, ning kui rajatakse kaabelliin, mis ühendab lairibavõrgu lõpp-punkti ja lõpp-kasutajate ruumes asuvat pääsupunkti, ei ole vaja kohalikku omavalitsust teavitada.</p> <p>4. Lairiba kompetentsi büroo ülesandeid täidab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mis rakendab kooskõlastustegevust koos teiste asjaomaste asutustega: Rahandusministeerium</p>

¹⁴ Kooskõlas artikli 3 lõike 2 punktis a määratletud eesmärgiga, mis on koostoimes põhjendusega 24 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

¹⁵ Kooskõlas artikliga 22 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimused täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta¹⁶ tõhusa rakendamise kaudu.</p> <p>4. Tehnilise abi ja ekspertide nõustamise mehhanismid, näiteks lairibakompetentsi büroo, et tugevdada kohalike sidusrühmade suutlikkust ja nõustada projekti elluviijaid.</p> <p>5. Seiremehhanism, mis põhineb lairiba kaardistamise standardnäitajatel.</p>			<p>(regionaalareng, riigiabi, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide vahendid jne), Maaeluministerium (maaelu areng), riigi reguleeriv asutus (kaardistamine, turuanalüüs, juurdepääsu reguleerimine).</p> <p>5. Eesti riigi reguleeriv asutus haldab andmebaasi, kus saab jälgida lairibaühenduse kiiruse aadressitaseme andmeid (www.netikaart.ee).</p>
2.1 Strateegiline poliitikaareng elamute ja mittelehoonete energiatõhususe kordamise toetamiseks	ERF ja Ühtekuuluvusfond (ÜF)	i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	JAH	<p>1. Vastavalt direktiivi 2018/844 (millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta ja direktiivi 2012/27/EL energiatõhususe kohta) nõuetele on vastu võetud riiklik hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia elamute ja mittelehoonete riikliku elamufondi rekonstrueerimise toetamiseks, mis:</p> <p>a. hõlmab soovituslikke vahe-eesmärke 2030., 2040. ja 2050. aastaks;</p> <p>b. annab soovitusliku ülevaate rahalistest vahenditest strateegia rakendamise toetamiseks;</p> <p>c. määratleb tõhusad mehhanismid hoonete rekonstrueerimise tehtavate investeeringute edendamiseks.</p> <p>2. Energiatõhususe parandamise meetmed vajaliku energiasäästu saavutamiseks</p>	<p>1. JAH 1a. JAH 1b. JAH 1c. JAH 2. JAH</p>	<p>„Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“ (https://ec.europa.eu/energy/sites/energy/files/documents/energy_strategy_2020.pdf)</p> <p>„Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ (https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf)</p> <p>Riigieelarve strateegia protsess – (https://www.mkm.ee/tegevuspohine-elarve)</p>	<p>1. 9.07.2020 võeti vastu riiklik hoonete rekonstrueerimise strateegia, millest teavitati Euroopa Komisjoni (energiatõhususe direktiivi 2012/27/EL artikkel 4 ja Eesti energiamajanduse korralduse seaduse § 4).</p> <p>1a. Strateegia sisaldab energiatõhususe direktiivi 2018/844/EL artikli 1 lõike 2 punkti 2a nõudeid. Vajalik analüüs on osaliselt kirjas Eesti „Energiamajanduse arengukavas aastani 2030“. „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia“ alapeatükis 7.1 on määratletud eesmärgid olemasolevale hoonefondile (2030. aastal 22%, 2040. aastal 64% ja 2050. aastal 100%).</p> <p>1b. Nõue on täidetud „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegiaga“ (alapeatükid 7.2 ja 10.5). Rahalised vahendid strateegia elluviimiseks lepitakse kokku iga-aastase riigieelarve strateegia protsessi käigus.</p> <p>1c. Nõue on täidetud uue „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegiaga“. Tõhusaid mehhanisme investeeringute edendamiseks on kirjeldatud 10. peatükis.</p> <p>2. Nõue on täidetud energiamajanduse korralduse seaduse (https://www.riigiteataja.ee/akt/109102020009) 8. peatükis. Valitsuse meetmed energiatõhususe</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							edendamisel ja energiateenuste arendamisel ning „Hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia“ 10. peatükk. Meetmed (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf).
2.2 Energiasektori haldamine	ERF ja ÜF	i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	JAH	„Eesti riiklikust energia- ja kliimakavast aastani 2030“ teavitatakse komisjoni vastavalt määruse (EL) 2018/1999 ¹⁷ artikli 3 sätetele ja kooskõlas Pariisi kokkuleppe kohaste kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise pikaajaliste eesmärkidega ning see hõlmab järgmist: 1. kõik selle lisas I esitatud vormis nõutavad elemendid ¹⁸ ; 2. ülevaade kavandatud rahastamisvahenditest ja mehhanismidest vähese süsinikdioksiidiheitega energia edendamiseks.	1. JAH 2. JAH	„Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_final_necp_main_en.pdf	1. Nõuded on täidetud „Eesti riiklikus energia- ja kliimakavas aastani 2030“, mis esitati Euroopa Komisjonile 2019. aasta detsembris. 2. Riiklik energia- ja kliimakava sisaldab eesmärke ja meetmeid vähese süsinikdioksiidiheitega energia edendamiseks 3. peatüki „Poliitikasuunad ja meetmed“ ja alapeatüki 5.3 „Investeeringuvajaduste ülevaade“ kohaselt.
2.4 Tõhus katastroofide riskijuhtimise raamistik	ERF ja ÜF	iv) kliimamuutustega kohanemise, katastroofiohtude ennetamise ja vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemil põhinevaid lähenemisviise	JAH	Kehtestatud on riiklik või piirkondlik katastroofide riskijuhtimiskava, mis on koostatud riskihinnangute põhjal, võttes nõuetekohaselt arvesse kliimamuutustest võimalikku mõju ja olemasolevaid kliimamuutustega kohanemise strateegiaid, ning see hõlmab järgmist: 1. peamiste ohtude kirjeldus, mida on hinnatud vastavalt otsuse nr 1313/2013/EL ¹⁹ artikli 6 lõike 1 sätetele, kajastades praegust ja	1. JAH 2. JAH 3. JAH	1. Hädaolukorra riskihindamise koondanalüüs - https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/disaster_risk_management_summary_of_estonia_2020_final.pdf	1. EK otsuse nr 1313/2013/EL kohane riiklik hädaolukorra riskihindamise koondanalüüs esitati EK-le 2020.a detsembris. 2014.a koostas Eesti Keskkonnaagentuur kliimakriteeriumite aruande, milles määratleti kliimaohutudena tormid, ulatuslikud metsa- ja maastikutulekahjud, äärmuslikud temperatuurid ja üleujutused tiheasustatud piirkondades. 2020.a koostati kooskõlas riikliku hädaolukorra seadusega (HOS) ja võttes arvesse kliimamuutustega kohanemise arengukava

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1313/2013 liidu kodanikukaitse mehhanismi kohta.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>muutuvat riskiprofiili. Hinnang põhineb kliimaohutusest tulenevalt kliimamuutuste prognoosidel ja stsenaariumidel;</p> <p>2. katastroofide ennetamise, valmisoleku ja reageerimismeetmete kirjeldus tuvastatud peamiste ohtude kõrvaldamiseks. Meetmeid prioriseeritakse proportsionaalselt ohtude ja nende majandusmõjuga, suutlikkuse puudujääkide²⁰, tulemuslikkuse ja tõhususega, võttes arvesse võimalikke alternatiive;</p> <p>3. teave ennetamise, valmisoleku ja reageerimisega seotud käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate rahastamisvahendite ja -mehhanismide kohta.</p>		<p>„Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ https://envir.ee/kliima_muutustega_kohanemise_arengukava</p> <p>Riiklik hädaolukorra seadus - https://www.riigiteataja.ee/akt/118062021003</p> <p>2. Tihedalt asustatud piirkonnas tormi põhjustatud üleujutuse riskiankeet - https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-ueleujutus.docx?ac461b61a1</p> <p>Suurõnnetuse ohuga ettevõtte riskiankeet - https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-doomino.docx?254248f0e1.</p>	<p>aastani 2030 uued hädaolukorra lahendamise plaanid, mis on üksnes asutusesiseseks kasutuseks. Üldsusele avaldatakse riskianalüüsi osana riskiankeet.</p> <p>2. HOS kohaselt koostatakse riskianalüüs ning loetelu hädaolukorda põhjustada võivatest sündmustest.</p> <p>Hädaolukorra lahendamise plaanid hõlmavad mh hädaolukorra ohu vähendamist (ennetus-, valmisoleku- ja reageerimismeetmed).</p> <p>Üldsusele suunatud käitumisjuhised on avaldatud veebisaidil https://www.rescue.ee/et/metsa-ja-maastikutulekahju.</p> <p>3. Hädaolukordade ennetamise, ettevalmistamise ja reageerimise tegevus- ja hoolduskulud kaetakse riigieelarvest. Suuremate hädaolukordade korral taotletakse toetust EL Solidaarsusfondist.</p>

²⁰

Otsuse 1313/2013 artikli 6 punktis b nõutava riskijuhtimissuutlikkuse hindamise kohaselt.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
2.6 Jäätmeäitluste ajakohastatud kavandamine	ÜF	vi) ringmajandusele ülemineku edendamine	JAH	<p>Jäätmeäitluste on kehtestatud vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ (muudetud direktiiviga EL 2018/851/EL) artiklile 28 ja see hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi ning see sisaldab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jäätmeäitluste hetkeolukorra analüüs asjaomases geograafilises üksuses, sealhulgas tekkivate jäätmete liik, kogus ja allikas ning nende edasise arengu hindamine, võttes arvesse väljatöötatud jäätmetekke vältimise programmis sätestatud meetmete eeldatavat mõju vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 2018/851/EL, artiklile 29; 2. olemasolevate jäätmekogumissüsteemide analüüs, sealhulgas liigiti kogumise materjaliline ja territoriaalne katvus, ning meetmed selle toimimise parandamiseks, samuti uute kogumissüsteemide vajadus; 3. investeringute puudujäägi analüüs, milles on põhjendatud olemasolevate jäätmeäitluste sulgemise vajadust ja täiendavat või ajakohastatud jäätmetaristut, sisaldades teavet käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate tuluallikate kohta; 4. teave selle kohta, kuidas määratletakse tulevased jäätmeäitluste kohad ja tulevaste jäätmeäitluste suutlikkus. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 	<p>„Riigi jäätmeäitluste 2014–2020“ ja täitmise aruanne https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/jaatmed/riigi-jaatmeäitluste-2014-2020 https://www.envir.ee/sites/default/files/lisa_1_riigi_jaatmeäitluste_2014-2020_taitmise_aruanne.pdf</p> <p>Jäätmeäitluste ja pakendiseaduse muutmine https://www.riigiteataja.ee/akt/105052021001</p> <p>Eesti jäätmeäitluste trendid https://jats.keskkonnainfo.ee/failid/Jaatmeäitluste_trendid_2014-2018.pdf</p> <p>Mereprügi plaan https://www.envir.ee/sites/default/files/new_s-related_files/mereprugi_plaan.pdf</p>	<p>1. Kriteerium on täidetud pikendatud riigi jäätmeäitluste ja uue strateegilise lähenemisviisi kaudu. Täpsemalt: Eesti jäätmeäitlustrendid 2014–2018, Maailmapanga vahearuanne „Eesti olmejäätmete käitlussüsteemi ülevaade“, „Riigi jäätmeäitluste 2014–2020“ rakendusaruanne.</p> <p>Jäätmeäitluste pikendati 2022 lõpuni, kuna käimas on 2 analüüsi: Maailmapanga „Jäätmesüsteemi analüüs“ ja Technopolis Group „Eesti jäätmeäitluste uuring“, mis valmivad 2021. aastal.</p> <p>Jäätmeäitluste käsitleb ka jäätmete raamdirektiivi artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid.</p> <p>Praeguse jäätmeäitluste analüüsis jõuti järeldusele, et selles seatud eesmärgid on asjakohased. Vaja on arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmeäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobiva ringlussevõtu suutlikkuse olemasolu.</p> <p>Uus jäätmeäitluste 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt november 2022.</p> <p>Eesti Keskkonnaagentuuri tegi ülevaate jäätmeäitlustrendidest 2014–2018.</p> <p>2. Kriteerium on täidetud pikendatud riigi jäätmeäitluste ja uue strateegilise lähenemisviisi kaudu. Täpsemalt: Maailmapanga vahearuanne „Eesti olmejäätmete käitlussüsteemi ülevaade“ ja „Riigi jäätmeäitluste 2014–2020“ rakendusaruanne;</p> <p>Jäätmeäitluste pikendati 2022 lõpuni, kuna käimas on 2 analüüsi: Maailmapanga „Jäätmesüsteemi analüüs“ ja Technopolis Group „Eesti jäätmeäitluste uuring“, mis valmivad 2021. aastal.</p> <p>Jäätmeäitluste käsitleb ka jäätmete raamdirektiivi artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>Praeguse jäätmekava analüüsis jõuti järeldusele, et selles seatud eesmärgid on asjakohased. Vaja on arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobiva ringlussevõtu suutlikkuse olemasolu.</p> <p>Uus jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt november 2022.</p> <p>3. Kriteerium on täidetud pikendatud riigi jäätmekava ja uue strateegilise lähenemisviisi kaudu. Täpsemalt: 2020. aasta analüüsid – korraldatud jäätmeveo olukorra kohta omavalitsustes (Keskkonnaamet) ja omavalitsuste jäätmekäitluse ülevaade (Keskkonnaministeerium); Jäätmekava pikendati 2022 lõpuni, kuna käimas on 2 analüüsi: Maailmapanga „Jäätmesüsteemi analüüs” ja Technopolis Group „Eesti jäätmevaldkonna uuring”, mis valmivad 2021. aastal.</p> <p>Jäätmekava käsitleb ka jäätmete raamdirektiivi artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid.</p> <p>Praeguse jäätmekava analüüsis jõuti järeldusele, et selles seatud eesmärgid on asjakohased. Vaja on arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobiva ringlussevõtu suutlikkuse olemasolu.</p> <p>Uus jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt november 2022.</p> <p>Lisaks tehti 2020 mitmed jäätmekäitluse ülevaated kohalikul tasandil.</p> <p>4. Kriteerium on täidetud pikendatud riigi jäätmekava ja uue strateegilise lähenemisviisi kaudu. Täpsemalt: „Riigi jäätmekava 2014–2020“ rakendusaruanne ja jäätmekava pikendamine, mida toetab tulevase jäätmeraamistiku analüüs (Maailmapanga „Jäätmesüsteemi analüüs” ja Technopolis Group „Eesti ringmajanduse ja</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>jäätmevaldkonna hetkeolukorra, tulevikupotentsiaali ja vajalike meetmete uuring“).</p> <p>Jäätmekava pikendati 2022 lõpuni, kuna käimas on 2 mainitud analüüsi, mis valmivad 2021. aastal.</p> <p>Jäätmekava käsitleb ka jäätmete raamdirektiivi artiklit 28 ja hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi kattes nii jäätmetekke vältimise kava kui ka korduskasutamist soodustavaid meetmeid.</p> <p>Praeguse jäätmekava analüüsis jõuti järeldusele, et selles seatud eesmärgid on asjakohased. Vaja on arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobiva ringlussevõtu suutlikkuse olemasolu.</p> <p>Uus jäätmekava 2022–2028 võetakse vastu hiljemalt november 2022.</p>
3. Põhjalik sobival tasemel transpordi kavandamine	ÜF	<p>ii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka, turvalise ja ühendvedu võimaldava üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine</p> <p>iii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka ja ühendvedude alase riikliku, piirkondliku ja kohaliku liikuvuse arendamine ja</p>	JAH	<p>Olemasolevate ja kavandatavate taristute mitmeliigiliste liikumisvõimaluste kaardistamine, välja arvatud kohalikul tasandil, kuni 2030. aastani on olemas ning:</p> <ol style="list-style-type: none"> sisaldab kavandatavate investeeringute majanduslikku hinnangut, mida toetavad nõudlusanalüüs ja liikluse modelleerimine, mis peaks võtma arvesse raudtee liberaliseerimise eeldatavat mõju; on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega; hõlmab investeeringuid TEN-T põhivõrgukoridoridesse, nagu on määratletud [määruse ettepanekus, millega luuakse Euroopa ühendamise rahastu ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1316/2013 ja (EL) nr 283/2014] kooskõlas asjaomaste TEN-T võrgukoridoride töökavadega; TEN-T põhivõrku mittehõlmavate investeeringute jaoks tagab vastastikuse 	<ol style="list-style-type: none"> JAH JAH, eeldatavalt 2021. aastal JAH, eeldatavalt 2021. aastal JAH, eeldatavalt 2021. aastal - JAH, eeldatavalt 2021. aastal 	<p>„Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ – võetakse eeldatavasti vastu 2021. aasta lõpuks.</p> <p>https://www.mkm.ee/sites/default/files/mkm_transpordi_ja_liikuvuse_arengukava_2020_a4_web_small.pdf</p> <p>Praegu kehtiv „Transpordi programm aastateks 2021–2024“ https://mkm.ee/sites/default/files/transpordi_programmi_2021-2024_kinnitamine.pdf</p>	<p>1. ITF/OECD uuring (mida finantseerib komisjoni struktuurireformi tugiteenistus) Eesti „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ sisendina hõlmab strateegilise poliitikamudeli loomist kogu Eesti jaoks, kajastab kõiki transpordiliike ja aitab Eesti poliitikakujundajatel mõista peamisi transporditegevuse käivitajaid Eestis ja teha tõendus põhiseid otsuseid oma transporditaristu edasise arendamisel. Seda kasutatakse riikliku arengukava väljatöötamise jaoks (esitatud Riigikogule 19.04.2021 ja valitsus võtab selle vastu 2021. aasta lõpuks, https://www.mkm.ee/sites/default/files/mkm_transpordi_ja_liikuvuse_arengukava_2020_a4_web_small.pdf)</p> <p>Modelleerimisvahend võimaldab prognoosida liiklusvoogude arengut ning hinnata transpordipoliitika ja investeeringute mõju. Seda kavandatakse strateegiliste otsuste tegemise vahendina, mille kavandamise periood on 2050. aasta.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		täiustamine, sealhulgas parem juurdepääs TEN-T-le ja piiriülene liikuvus		<p>täiendavuse, võimaldades piirkondade ja kohalike kogukondade piisavat ühendatust TEN-T põhivõrguga ja selle sõlmedega;</p> <p>5. vajaduse korral aruanded ERTMSi juurutamise kohta vastavalt komisjoni 5. jaanuari 2017. aasta rakendusmäärusele EL 2017/6 Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi Euroopa arenduskava kohta;</p> <p>6. edendab mitmeliigilist transporti, tuvastades mitmeliigilist transporti võimaldavate või ümberlaaditava kauba- ja reisiterminalide vajadused;</p> <p>7. sisaldab taristu kavandamise seisukohast olulisi meetmeid, mille eesmärk on edendada alternatiivkütuseid kooskõlas asjakohaste riiklike poliitikaraamistikega;</p> <p>8. esitab liiklusohutusriskide koondanalüüsi kooskõlas olemasolevate riiklike liiklusohutusstrateegiatega koos mõjutatud teede ja lõikude kaardistamise ning asjaomaste investeeringute prioriteetidega;</p> <p>9. annab teavet rahastamisvahendite kohta, mis vastavad kavandatavatele investeeringutele ning mis on vajalikud olemasoleva ja kavandatud taristu käitus- ja hoolduskulude katmiseks.</p>	<p>7. JAH, eeldatavalt 2021. aastal</p> <p>8. JAH, eeldatavalt 2021. aastal</p> <p>9. JAH, eeldatavalt 2021. aastal</p>		<p>ITF/OECD uuring: https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/passenger-mobility-goods-transport-estonia.pdf</p> <p>2. Uus „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega.</p> <p>3. Uues transpordi ja liikuvuse arengukavas visandatakse investeerimisalaste prioriteetide üldsuund kooskõlas TEN-T võrgukoridoride plaanidega. Investeerimiskavasid käsitletakse üksikasjalikult nelja-aastastes transpordiprogrammides, mida vaadatakse läbi igal aastal, ning taristuga seotud investeerimiskavasid vaadatakse üksikasjalikult läbi igas asjaomases ametiasutuses (nt Maanteeamet ja Eesti Raudtee). Kehtiv „Transpordi programm aastateks 2021–2024“: https://mkm.ee/sites/default/files/transpordi_programmi_2021-2024_kinnitamine.pdf, „Riigiteede tehoiukava 2021–2030“: https://www.mnt.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/thk_2021-2030.pdf.</p> <p>4. Arengukavaga tagatakse vastastikune täiendus.</p> <p>5. Ei kohaldata, ERTMSi juurutamist ei kavandata.</p> <p>6. See sisaldub arengukavas, mitmeliigiline transport on arengukavas keskne põhimõte – seetõttu on seda käsitletud arengukava kõigis peatükkides.</p> <p>7. See on lisatud arengukavasse ja seda käsitletakse kõikide transpordiliikide korral ning ka üldiselt taristut käsitlevas peatükis.</p> <p>8. See sisaldub strateegilisel tasandil arengukavas, transpordiprogrammide põhisuundades ja üksikasjalikult liiklusohutuse strateegia meetmetes. Strateegilisel tasandil on liiklusohutuse riskihindamine osa transpordi arengukavast ja täpsemaid tegevusi on kirjeldatud „Liiklusohutusprogrammis 2016–2025“. Rahastatakse liiklusohutuse kohtade ohutuse valdkonda ja liiklusohutuse kohtade valimise meetodikat.</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>Metoodika: https://www.mkm.ee/sites/default/files/riigiteede_teehoiukava_2020-2030.pdf.</p> <p>9. Teave investeringutele vastavate rahastamisvahendite kohta saab olema taristu investeerimiskavas (https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/3200/4202/1002/VV_k93_lisa_145k.pdf#) ja transpordiprogrammides (https://mkm.ee/sites/default/files/transpordi_programmi_2021-2024_kinnitamine.pdf), mis on kooskõlas arengukavaga. Käitus- ja hoolduskulud kaetakse strateegilisel tasandil transpordiprogrammidega ja üksikasjalikult iga konkreetse asutuse asjakohastes taristuhalduse kavades (nt Transpordiamet https://transpordiamet.ee – https://www.transpordiamet.ee/en/media/156/download ja Eesti Raudtee https://www.evr.ee – https://www.mkm.ee/sites/default/files/avaliku_raudteeinfrastruktuuri_arendamist_19.02.docx.pdf).</p>
4.1 Aktiivse tööturupoliitika strateegiline poliitikaraamistik	ESF	a) Kõigi töötajate, eriti noorte, pikaajaliste töötute, ebasoodsas olukorras olevate rühmade ja mitteaktiivsete inimeste tööhõivele juurdepääsu parandamine ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamine;	JAH	<p>Vastu on võetud aktiivse tööturupoliitika strateegiline poliitikaraamistik, pidades silmas tööhõivesuuniseid, ja see hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> meetmed töötajate profiilide koostamise ja nende vajaduste hindamise jaoks; teave vabade töökohtade ja töötamisvõimaluste kohta, võttes arvesse tööturuvajadusi; meetmed, mis tagavad, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega; meetmed aktiivse tööturupoliitika jälgimise, hindamise ja läbivaatamise jaoks; 	<ol style="list-style-type: none"> JAH JAH JAH JAH JAH 	<p>„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/content/editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalse_turvalisuse_kaatuse_ja_vordsete_voimaluste_arengukava_2016_2023/heaolu_2016-2023_juhtkomitee.pdf)</p> <p>„Eesti Töötukassa arengukava 2020–2023“ (https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa).</p>	<p>Aktiivse tööturupoliitika strateegiaraamistikku on kirjeldatud „Heaolu arengukavas 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023). „Heaolu arengukava 2016–2023“ sisaldab kõiki tööhõivealaseid eesmärke.</p> <p>1. Eesti Töötukassa korraldab teenuseid vastavalt tööturuteenuste ja -toetuste seadusele: https://www.riigiteataja.ee/akt/102062021022 § 10. Individuaalne töötamisikava 2021–2023: https://www.riigiteataja.ee/akt/108052021006</p> <p>Programmi üldeesmärk on lühendada töötuse kestust ning aidata tööle isikud, kelle töölesaamine on pikaajalise töötuse või muude eriliste takistuste tõttu raskendatud, samuti leevendada tööjõupuudust ja ennetada töötust.</p> <p>Eesti tööjõudu jälgitakse pidevalt Eesti tööjõu-uuringu kaudu</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>5. noorte tööhõivealaste sekkumiste korral on tõenduspõhised ja sihtotstarbelised võimalused mittetöötavate, hariduse või koolitusetu noorte jaoks, sealhulgas teavitamisemeetmed, ja tuginedes kvaliteedinõuetele võetakse arvesse kvaliteetse töökohapõhise õppe ja õppepraktika kriteeriume, sealhulgas noortegarantii kavade rakendamise kontekstis.</p>		<p>ee/files/arengukava_2020-2023.pdf</p>	<p>(https://www.stat.ee/index.php/et/avasta-statistikat/metoodika-ja-kvaliteet/statistikatood/2020/40701)). Uuringu eesmärk on hinnata tööturu olukorda ning omada ülevaadet majandustegevusest (tööhõive, töötus) ja töötingimustest.</p> <p>2. OSKA (https://oska.kutsekoda.ee) analüüsi tehakse pidevalt, et analüüsida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi järgmise 10 aasta jooksul. Analüüsi korraldatakse koostöös järgmiste Eesti ministeeriumidega: Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium ja Rahandusministeerium. Töötukassa vahendatavate tööpakkumiste online andmebaas: https://www.tootukassa.ee/toopakumised, https://www.tootukassa.ee/content/otsin-tood</p> <p>3. „Heaolu arengukava 2016–2023“ juhtkomiteesse kuuluvad lisaks ministeeriumidele ka mitmesuguste sotsiaalpartnerite esindajad (https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalse_turvalisuse_kaasatuse_ja_vordsete_voimaluste_arengukava_2016_2023/heaolu_2016-2023_juhtkomitee.pdf).</p> <p>Heaolu arengukava juhtkomisjoni moodustamise käskkiri: https://www.sm.ee/sites/default/files/hea_juhtkomisjoni_moodustamine_kk_0.pdf</p> <p>Töötukassa nõukogu moodustatakse järgmiselt: valitsus nimetab ühe liikme; Ametiühingute Keskliit ja Töötajate Ametiühingute Liit nimetavad mõlemad ühe liikme; Eesti Tööandjate Keskliit nimetab kaks liiget. Valdkonna eest vastutav minister on ametialaselt nõukogu liige.</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2016–2023“ eesmärkide täitmise kohta koostatakse igal aastal aruanne, mis esitatakse heaolu arengukava juhtkomiteele.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>Vastavalt „Eesti Töötukassa arengukavale 2020–2023“ hindab nõukogu arengukava ja aastaplaani elluviimist nõukogule esitatud aruannete põhjal.</p> <p>https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast</p> <p>Töötukassa arengukava 2021-2024: https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/arengukava_2021_2024.pdf</p> <p>Arengukava on töötukassa strateegiline dokument, mis on aluseks aastaplaani koostamisele. Arengukava ja aastaplaan on aluseks töötukassa eelarve koostamisele.</p> <p>Arengukava täitmist korraldab ja selle eest vastutab töötukassa juhatus. Nõukogu hindab arengukava ja aastaplaani täitmist (tegevustulemusi) kord aastas aruannete põhjal.</p> <p>Arengukava uuendatakse igal aastal ning sh arvestatakse teiste riiklike strateegiatega.</p> <p>5. Noorte tööhõivepoliitika on adresseeritud läbi noortegarantii tegevuskava, kuhu on koondatud olulisemad noorte töötust leevendavad ja ennetavad meetmed. Meetmed on planeeritud tuginedes parimatele praktikatele ja uuringutele, sh võetakse arvesse Euroopa Komisjoni soovitusi ja kvaliteedijuhiseid. Noorte tööhõivepoliitika on valdkondadeülene ehk kaasatud on nii haridus-, tervise-, sotsiaal- kui ka töövaldkond. Tugevdatud noortegarantii tegevuskava valmistatakse hetkel ette ja saab valitsuses kinnitatud hiljemalt 2022 aasta II kvartaliks.</p> <p>Tegevuskava:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sisaldab tegevusi, mis aitavad kaasa noorte oskuste arendamisele. – Kirjeldab tegevused, mis aitavad ennetada ja tegeleda noorte töötuse ja NEET-olukorras olevate noorte probleemiga – Kirjeldab tegevuskava rakendamise võtmeosapooled

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							Tegevuskava rahastatakse riigieelarvest, RRF-ist ja ESF-ist.
4.3 Haridus- ja koolitussüsteemi kõiki tasandeid hõlmav strateegiline poliitikaraamistik	ERF ja ESF	<p>ii) taristu arendamise kaudu kaasavate ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse parandamine haridus-, koolitus- ja elukestva õppe valdkondades;</p> <p>ESF</p> <p>e) haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi, tõhususe ja tööjõuturu vajaduste vastavuse parandamine, et toetada põhipädevuste, sealhulgas digioskuste omandamist;</p> <p>f) kvaliteetse ja kaasava hariduse ja koolituse võrdse kättesaadavuse ja läbimise soodustamine, eriti ebasoodsas olukorras</p>	JAH	<p>A national or regional strategic policy framework for the education and training system is in place and includes:</p> <p>Kasutusele on võetud riiklik ja piirkondlik haridus- ja koolitussüsteemi strateegiline poliitikaraamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> tõenduspõhised süsteemid oskuste ennetamiseks ja prognoosimiseks; koolilõpetajate seiremehhanismid ning teenused kvaliteetse ja tõhusa juhendamise jaoks igas vanuses õppijatele; meetmed võrdse juurdepääsu tagamiseks kvaliteetsele, asjakohasele ja kaasavale haridusele ja koolitusele, selles osalemiseks ja selle lõpuleviimiseks ning põhipädevuste omandamiseks kõikidel tasanditel; koordineerimismehhanism, mis hõlmab kõiki haridus- ja koolitustasemeid, ning selge vastutuse kindlaksmääramine asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vahel; strateegilise poliitikaraamistiku seire, hindamise ja läbivaatamise kord; sihtmeetmed väheste oskuste ja madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute ning ebasoodsas sotsiaal-majanduslikus olukorras olevate inimeste jaoks ning oskuste täiendamise meetmed; meetmed õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks seoses asjaomaste õppemeetodite, 	<ol style="list-style-type: none"> JAH JAH JAH JAH JAH JAH JAH JAH 	<p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035</p>	<p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ (võtavad vastu valitsus 2021. aastal kooskõlas kõikehõlmava strateegiaga „Eesti 2035“) https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035 hõlmab haridus- ja koolitussüsteemi poliitikaraamistikku.</p> <p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ (link) on haridusvaldkonna terviklik strateegia (kõik tasemed, formaalne, mitteformaalne ja informaalne õppimine). Strateegia eesmärgi ja alameesmärkide saavutamise jaoks on olemas programmid, mis koostatakse ja mida muudetakse riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve raames.</p> <p>1. OSKA süsteem (https://oska.kutsekoda.ee) on tööturu jälgimise ja tulevikuoskuste prognoosimise süsteem. OSKA analüüsi tehakse pidevalt, et analüüsida ja prognoosida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi erinevates valdkondades järgmise 10 aasta jooksul. Karjäärispetsialistid kasutavad süsteemide sektorianalüüsi, et tagada igas vanuses õppijatele kvaliteet ja tõhus juhendamine. OSKA analüüsid ja prognoosid annavad HTMile ja õppeasutustele väärtusliku sisendi õppe sisu ja koolitusmahu kavandamisele ning koolituskohtade kavandamine toimub koostöös sotsiaalsete partnerite ja koolide nõunike kogudega. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning OSKA prognoosimetoodikate baasil töötatakse välja ja käivitatakse terviklik OSKA+ tööjõu ja oskuste keskpika vajaduse prognoosisüsteem, kus senise valdkondliku lähenemise asemel saab keskseks osaks üldprognoos ning OSKA seotakse rohkem Töötukassa baromeetriga, arvestamaks regionaalseid vajadusi.</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		<p>olevate rühmade jaoks, alates alusharidusest ja hooldusest kuni üld- ja kutsehariduse ning kõrghariduseni, samuti täiskasvanuhariduse ja -õppe edendamine, sealhulgas õpirände hõlbustamine kõigi jaoks;</p> <p>g) elukestva õppe, eelkõige paindlike täiendus- ja ümberõppe võimaluste edendamine kõigi jaoks, võttes arvesse digioskusi, paremini prognoosides muutusi ja tööturu vajadustest lähtuvaid uusi oskustealaseid nõudeid, hõlbustades karjäärivahetust ja edendades tööalast liikuvust;</p>		<p>põhipädevuste hindamise ja kinnitamisega;</p> <p>8. meetmed õppijate ja töötajate liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks, sealhulgas õpiväljundite ja kvalifikatsioonide tunnustamise kaudu.</p>			<p>2. Seiratakse kutse- ja kõrghariduse lõpetanute seisundit tööturul, analüüsides eri registrite andmete põhjal nende hõivet, sissetulekut ja tegevusala (regulaarne uuring „Edukus tööturul“). „Edukus tööturul“ andmestik kombineerib Eesti hariduse infosüsteemi, Maksu- ja Tolliameti, rahvastikuregistri, kaitseväekohuslaste registri, Sotsiaalkindlustusameti ning Töötukassa andmed. Uuringu tulemusi kasutatakse laiemal avalikkuse informeerimiseks, aga ka riigi tasandil ja haridusasutustes andmepõhiste otsuste tegemiseks. Näiteks poliitikakujundamises kasutatakse neid andmeid poliitikanalüüsides, mõju ja tulemuslikkuse hindamisel ning kutse- ja kõrgkoolidele tulemusrahastuse määramisel. Uuring on üheks sisendiks oskuste ja tööjõu vajaduse prognoosimisse. Statistika ja uuringud on leitavad Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehel: https://www.hm.ee/et/tegevused/uuringud-ja-statistika-0.</p> <p>3. Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 üldeesmärgi ja strateegiliste eesmärkide elluviimiseks luuakse igal aastal programm, mis koostatakse ja mida muudetakse riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames. Strateegia rakendamise jaoks on minister heaks kiitnud „Haridus- ja noorteprogrammi, mis kinnitatakse igal aastal järgmiseks 4-aastaseks perioodiks ning mis hõlmab kõiki haridustasemeid ja -valdkondi. Programmis on kavandatud erimeetmed ja tegevused ning eraldatud vahendid, et tagada kvaliteetse hariduse ja koolituse võrdne kättesaadavus kõigile, selles osalemine ja selle lõpuleviimine kõikidel tasanditel. Võrdse juurdepääsu tagamiseks eri haridusliikidele on programmis nt kehtestatud tegevused 1.2 – 1.4 ning 3.3. Võrdsete võimaluste ja kaasatuse tagamiseks (alates alusharidusest) on programmis eraldi tegevus 2.2. Võtmepädevuste omandamise tagamisega on seotud ennekõike tegevus 2.1 ehk õppekava ja koolikorralduse arendustegevused. Täiskasvanute</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>kvalifikatsiooni tõstmiseks ja võtmepädevuste arendamiseks pakutakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi ning arendatakse mitteformaalõppe kvaliteeti (tegevus 3.3). Programm dokumendi link: https://www.hm.ee/sites/default/files/haridus_ja_noorteprogramm_2021_2024.pdf.</p> <p>4. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ning Haridus- ja noorteprogramm hõlmavad kõiki haridus- ja koolitustasemeid ja -valdkondi, seavad neile aluspõhimõtted, eesmärgid ja mõõdikud ning juhtimisstruktuuri. Arengukava rakendamise koordineerimist on kirjeldatud peatükis „Arengukava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>Koordineerimismehhanism, sh asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vastutusalade jaotus on tsentraalselt reguleeritud järgmiste haridussüsteemi korraldavate õigusaktidega: https://www.hm.ee/et/eesmargid-tegevused/oigusloome.</p> <p>Eesti Vabariigi haridusseadus hõlmab kõiki haridustasemeid ja -asutusi ning määrab haridussüsteemi üldised eesmärgid ja korralduse; hariduse tasemed ja ülesanded, Riigikogu, kohaliku omavalitsuse ning Haridus- ja Teadusministeeriumi haridusalased ülesanded, õppeasutuste liigid ja nende tegevuse üldised põhimõtted ning Eesti Hariduse Infosüsteemi alused.: https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020003.</p> <p>5. Riiklik seiresüsteem. Haridusvaldkonna arengukava täitmise kohta antakse aru iga-aastaselt tulemusvaldkonna aruandluse raames programmide kaupa ja vajaduspõhiste hindamiste kaudu. Arengukava eesmärkide täitmist hinnatakse sõltumatute ekspertide poolt vähemalt kaks korda arengukava elluviimise perioodil, sh viimane vahehindamine mitte hiljem kui kolm aastat enne arengukava lõppu. Arengukava elluviimist ja aruandlust toetab laiapõhjaline juhtkomisjon. Komisjon annab nõu ministrile, toetab arengukava</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>elluviimisel valdkondadevaheliste seoste ja mõjude arvessevõtmist ning analüüsib tulemusaruandeid ja hindab arengukava eesmärkide suunas liikumist. Juhtkomisjon annab tulemusaruannete põhjal soovitusi programmide algatamiseks, muutmiseks ja lõpetamiseks. Vt peatükk „Arengukava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>6. Täiskasvanuhariduse arengusuunad on toodud Haridusvaldkonna arengukava strateegilises eesmärgis 3. “Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele“, ennekõike tegevussuunas 3.2. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus 3.3 „Täiskasvanuhariduse arendamine, õppimisvõimaluste loomine ja täiskasvanuõppe populariseerimine“. Sh juba toimuvad tegevused haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomiseks formaalharidusse ning arendatakse VÕTA süsteemi. Toetatakse täiskasvanuhariduse osapoolte võrgustikutööd (sh regionaalselt) ja täiskasvanute teadlikkuse tõstmist elukestvast õppest ning õppimisvõimalustest. Populaarsed on aegunud oskustega täiskasvanutele suunatud tasuta koolituskursused. Töökohtadega seotud kursusi võimaldatakse riikliku täiendusõppe pakkumise kaudu, kursused on suunatud peamiselt madalama haridustaseme ja konkurentsivõimega täiskasvanutele.</p> <p>https://www.hm.ee/et/tegevused/taiskasvanuharidus/tasuta-kursused</p> <p>Samuti arendatakse piirkondlikku koostööd keskkooli- ja kutsehariduseta madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute formaalhariduse juurde toomiseks.</p> <p>7. Õpetajakoolituse arengusuunad on toodud Haridusvaldkonna arengukava strateegilises eesmärgis 2. “ Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe“, tegevussuunas 2.4. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>2.1. „Õppekava ja koolikorralduse arendustegevused, õpetajate täiendkoolitused ja järelkasv“, millega on eraldatud vahendid õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks asjakohaste õppemeetodite omandamisel. „Juba käimasolevatest tegevustest nt Euroopa Sotsiaalfondi rahastatav ÖKPATi programm (https://www.innove.ee/opetaja-ja-koolijuhi-areng/okpat/), TALIS (rahvusvaheline õpetamise ja õppimise uuring), ITEL (innovatiivne õpetamine tõhusa õppimise toetamiseks).</p> <p>8. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja riigi eelarvestrateegia programmid sisaldavad meetmeid õppijate ja töötajate liikuvuse, haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks. Haridusvaldkonna arengukavas on sellele pühendatud strateegilise eesmärgi 1 all eraldi tegevussuund 1.3. „Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiemale tutvustamiseks edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet“. „Haridus- ja noorteprogrammis 2021–2024“ on kavandatud tegevused (meede 1, tegevus 1.5 „Hariduse rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine“) ja eraldatud vahendid liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö toetamiseks. Tegevused aitavad kaasa hariduse rahvusvahelistumisele, sh rahvusvaheline haridusturundus, kutse- ja kõrghariduse alase rahvusvahelise koostöö arendamine. On juba olemas tegevused, mis pakuvad stipendiumiprogramme, et hõlbustada õpirännet ning korraldada välisriigis omandatud hariduskvalifikatsioonide hindamist; teabe ja tugiteenuste pakkumine välisriigis omandatud kutsekvalifikatsioonide tunnustamiseks.</p>
4.4 Riiklik või piirkondlik sotsiaalse kaasamise ja vaesuse	ERF ja ESF	iii) Tõrjutud kogukondade, rändajate ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade	JAH	Sotsiaalse kaasamise ja vaesuse vähendamiseks on vastu võetud riiklik või piirkondlik strateegiline poliitikaraamistik või õigusraamistik, mis hõlmab järgmist: 1. vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse tõenduspõhine hindamine, sealhulgas	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH	„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023)	Strateegiaraamistikku on kirjeldatud “Heaolu arengukavas 2016-2023” ja vastavalt sellele on koostatu neli programmi - “Töötuturuprogramm 2020-2023”, “Sotsiaalkindlustuse programm 2020-2023”, “Hoolekandeprogramm 2020-2023” ning “Laste ja perede programm 2020-2023”

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
vähendamise strateegilise poliitika realistlik		sotsiaal-majandusliku integratsiooni suurendamine integreeritud meetmete, sealhulgas eluaseme ja sotsiaalteenuste kaudu h) aktiivse kaasamise edendamine võrdsete võimaluste ja aktiivse osalemise edendamise teel ning tööalase konkurentsivõime parandamine;		<p>laste vaesus, juurdepääs alusharidusele ja kvaliteetsele hooldusele, kodutus, ruumiline ja hariduslik segregatsioon, piiratud juurdepääs esmateenustele ja -taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused;</p> <p>2. meetmed segregatsiooni ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks kõikides valdkondades, sealhulgas sotsiaalkaitse, kaasavad tööturud ja haavatavate inimeste, sealhulgas rändajate ja pagulaste juurdepääs kvaliteetsetele teenustele;</p> <p>3. meetmed üleminekuks institutsionaalselt hoolduselt kogukonnapõhisele hooldusele;</p> <p>4. asjakohased meetmed, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega.</p>		<p>„Tööturuprogramm 2020–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_8_tooturuprogramm.pdf)</p> <p>„Sotsiaalkindlustuse programm 2020–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_5_sotsiaalkindlustuse_programm.pdf)</p> <p>„Hoolekandeprogramm 2020–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_4_hoolekandeprogramm_2020_2023.pdf)</p> <p>„Laste ja perede programm 2020–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/isa_7_laste_ja_perede_programm_2020_2023.pdf)</p>	<p>(https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/riigi-eelarvestrateegia).</p> <p>1. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse hindamine, sealhulgas laste vaesus, juurdepääs kvaliteetsele hooldusele, kodutus, piiratud juurdepääs esmatasanditeenustele ja taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused on hõlmatud ülalnimetatud strateegilistes dokumentides. Heaolu arengukava eesmärk sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.</p> <p>2. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamise ja nende vastu võitlemise meetmeid käsitletakse tööturu, sotsiaalkindlustuse- ja hoolekandeprogrammides. Tööturule sisenemisega seotud tõkete vähendamiseks suurendatakse tööandjate teadlikkust ja vähendatakse eelarvamusi erinevate sihtrühmade suhtes (nt vanemad inimesed, muukeelsed inimesed, vähenenud töövõimega inimesed). Tööandjate oskused mitmekesisuse haldamiseks ja organisatsioonis võrdse kohtlemise tagamiseks on paranenud. Pensionäride töötamise edendamiseks pakutakse neile tööturuteenuseid. Parandatakse iseseisvat toimetulekut toetavate hooldusvõimaluste kättesaadavust ja kvaliteeti, sh pereliikmete ja lähedaste hoolduskoormuse leevendamiseks.</p> <p>Erinevate sihtrühmade kvaliteetsetele teenustele juurdepääsu tagamiseks tõstatakse teenuse pakkujate kui ka kogukondade teadlikkust, arendatakse vajalikke oskusi, tegeletakse eelarvamuste vähendamisega ühiskonnas ning tugevdatakse huvikaitset. Vanemaealiste ja erivajadustega inimeste ühiskonnaelus osalemise toetamiseks rakendatakse kohalikul tasandil vabatahtlike kaasamist.</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2016–2023“ juhtkomisjoni kuuluvad valdkondadega kõige tihedamalt seotud</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							partnerid ning ekspertkogusse muud arengukava valdkondadega seotud organisatsioonid (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023). Arengukava toetavate programmide kohta koostatakse igal aastal tulemusaruanne, mis esitatakse Rahandusministeeriumile (https://www.sm.ee/et/sotsiaalministeeriumi-valitsemisala-tegevuspohine-eelarve).
4.6 Tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste strateegiline poliitikaarastistik	ESF	k) kvaliteetsete, jätkusuutlike ja taskukohaste teenuste võrdse ja õigeaegse kättesaadavuse parandamine; sotsiaalkaitse teemide ajakohastamine, sealhulgas sotsiaalkaitse kättesaadavuse edendamine, tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, tõhususe ja vastupidavuse parandamine;	JAH	Kasutusele on võetud riiklik või piirkondlik tervishoiuvaldkonna strateegiline poliitikaarastistik, mis hõlmab järgmist: <ol style="list-style-type: none"> 1. tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajaduste kaardistamine, sealhulgas meditsiini- ja hoolduspersonali vajadus, et tagada jätkusuutlikud ja kooskõlastatud meetmed; 2. meetmed tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste tõhususe, jätkusuutlikkuse ja kättesaadavuse tagamiseks, sh pöörates erilist tähelepanu tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemidest välja jäetud isikutele; 3. meetmed kogukondlike ja perepõhiste teenuste edendamiseks deinstitutionaliseerimise, sealhulgas ennetamise ja esmatasandi tervishoiu, koduhoolduse ja kogukonnapõhiste teenuste kaudu. 	1. JAH 2. JAH 3. JAH	„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023) „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ (https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030) „Hoolekandeprogramm 2020–2023“ (https://www.sm.ee/sites/default/files/lisa_4_hoolekandeprogramm_2020_2023.pdf)	Kehtestatud on kaks riiklikku strateegiat : „Heaolu arengukava 2016–2023“ ja „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“. 2022. aastal valmib uus „Heaolu arengukava 2023-2030“ 1. Tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajadusi koos asjaomaste poliitikameetmetega käsitletakse „Heaolu arengukavas 2016–2023“, „Heaolu arengukava 2023-2030“ ja „Rahvastiku tervise arengukavas 2020–2030“. Elanikkonna vähenemise ja vananemise kontekstis seisab tervishoiusektor silmitsi tervishoiutöötajate ja teiste spetsialistide puudusega. Koolitussuutlikkust tuleb suurendada peamiselt õenduse valdkonnas. Pikas perspektiivis on probleemiks ka ebapiisav koolitussuutlikkus proviisorite ja arstide tagamiseks ning vananevad meditsiinitöötajad. Tõsine probleem on perearstide puudus, eriti maa- ja hõredalt asustatud piirkondades. Vananevat elanikkonda silmas pidades suureneb vajadus pikaajalise hoolduse ning seda toetavate meetmete väljatöötamise järele. Sotsiaalvaldkonnale täiendava tööjõu tagamiseks ning olemasoleva toetamiseks ja arendamiseks on 2022. aastal valmimas uus „Heaolu arengukava“, mis sisaldab pikaajalisi eesmärke ning nende elluviimiseks meetmeid. Aluseks on 2021. aasta lõpuks valmiv OSKA tööjõu vajaduste analüüs. 2. Meetmed tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste tagamiseks on välja töötatud järgmistes dokumentides – „Heaolu arengukava 2016–2023“, „Heaolu arengukava 2023-2030“ ja „Hoolekandeprogramm 2020–2023“. Pikaajalise

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>hoolduskoormuse vähendamiseks ja vältimiseks, et võimaldada hoolduskoormusega pereliikmete töötamist ja ühiskonnas osalemist, sotsiaalsete tagatiste pakkumiseks ja leibkondade toimetuleku toetamiseks, kus on pikaajalisi ülalpeetavaid, realistlikud sekkumised jätkusuutliku rahastamise kaudu, eriti sotsiaal-, tervisehoiu- ja töövaldkondades ning nende vastastikusel toimes. Jätkatakse ka sotsiaalteenuste, sealhulgas uuenduslikel tehnoloogilistel lahendustel põhinevate sotsiaalteenuste arendamist ja osutamist, et vähendada hoolduskoormust. Esmatähtsaks peetakse mitme kohaliku omavalitsuse koostöös rakendatavate lahenduste väljatöötamist. Poliitikavahendiga kujundatakse ümber erihoolekandeteenuste struktuur, muudetakse teenuste kasutust ja korraldust paindlikumaks, korraldatakse ümber erihooldustaristu ning parandatakse teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.</p> <p>3. Kogukonnapõhiseid teenuseid edendavad meetmed on hõlmatud „Heaolu arengukava 2016–2023“, „Heaolu arengukava 2023-2030“ ja „Hoolekandeprogrammiga 2020–2023“. Uus Heaolu arengukava võtab arvesse DI printsiipe, mille eesmärk on pakkuda teenuseid, mis toetavad kodus elavaid inimesi ja pakkuda võimalusi kogukonnapõhiste erihoolekandeteenuste saamiseks. Täiustatakse teenindussüsteemi ja korraldatakse kogukonnapõhiste teenuste järjekordi, et tagada olemasolevate erihoolekandeteenuste kättesaadavus ja ligipääsetavus. Praeguste erihoolekandeteenuste rahastamine muudetakse tegevuspõhiseks ja kasutajatele kättesaadavaks. Korraldatakse ümber suured (üle 30 koha) ööpäevaringsed hoolekandeesutused ja hangitakse kogukonnas elavate inimeste jaoks eluase, mille tagajärjel väheneb suurtes üksustes tegutsevate ööpäevaringsete erihoolekandeesutuste hulk ja suureneb kogukonnapõhiste asutuste hulk. Pikemaajalisem eesmärk on anda toetavate erihoolekandeteenuste korraldamine üle kohalikele</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							omavalitsustele. DI eesmärkide saavutamisele aitab kaasa hoolduskoordinatsiooni ja teenuste integratsiooni juurutamine.

4.2. Horisontaalsed eeltingimused

Eeltingimused	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
Tõhusad järelevalvemeetmised riigihangete turu jaoks	JAH	<p>Kehtestatud on järelevalvemeetmised, mis hõlmavad kõiki riigihanketinguid ja nende hankeid fondidest kooskõlas ELi hankeõigusega. Selleks on vaja järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> meetmed, mis tagavad tõhusate ja usaldusväärsete andmete kogumise riigihankemenetluste kohta, mis ületavad ELi lävendeid, kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artiklitest 83 ja 84 ning direktiivi 2014/25/EL artiklitest 99 ja 100 tuleneva aruandluskohustusega; meetmed andmete tagamiseks vähemalt järgmiste aspektide jaoks: <ol style="list-style-type: none"> konkurentsi kvaliteet ja intensiivsus: võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus; teave lõpliku hinna kohta pärast valitaks osutumist ja VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta, kui sellist teavet pakuvad riiklikud süsteemid; meetmed pädevate riigiasutuste jaoks andmeseire ja -analüüsi tagamiseks kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2; 	<ol style="list-style-type: none"> JAH a. JAH b. JAH 	<p>Riigihangete register (https://riigihanked.riik.ee)</p>	<ol style="list-style-type: none"> Kõik riiklikku lävendit ületavad riigihanketingud ja nende hanked fondidest vastavalt ELi hankeõigusele avaldatakse ja teostatakse e-riigihangete kesksel portaalis „Riigihangete register“ (https://riigihanked.riik.ee), mida haldab Rahandusministeerium kooskõlas komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusega (EL) 2015/1986. Riigihangete seaduse kohaselt vastutab Rahandusministeerium järelevalve, aruandluse ja nõustamise eest vastavalt direktiivi 2014/24/EL artiklitele 83 ja 84 ning direktiivi 2014/25/EL artiklitele 99 ja 100. Järelevalve ja aruandlus põhinevad keskest riigihangete registrist hangitud andmetel. a. Võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus avaldatakse riigihangete registris lepingu sõlmimise teate vormis vastavalt komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusele (EL) 2015/1986. b. Hankija kohustuseks on pärast hanke lõpuleviimist avaldada täidetud lepingust tulenev teave lõpliku hinna kohta riigihangete registris. Teave VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta avaldatakse süsteemi lepingu sõlmimise teates – 100% e-hankeid teostatakse keskses hankeregistris. Järelevalve (seire) ja analüüsi eest vastutav asutus on Rahandusministeerium. Järelevalvega seotud kohustused on sätestatud riigihangete seaduses. Järelevalve eest vastutavad 4 inimest ja üks inimene vastutab riigihangete andmete üldanalüüsi eest. Järelevalvearuanded ja iga-aastased järelevalvekokkuvõtted on kättesaadavad Rahandusministeeriumi veebilehel (https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/jarelevalve). Igal aastal avaldatavad statistilised andmed riigihangete kohta ja andmeanalüüs on samuti kättesaadavad Rahandusministeeriumi veebilehel (https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/kasulik-teave/riigihankemaastiku-kokkuvotted).

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		<p>4. analüüsitulemuste üldsusele kättesaadavaks tegemise kord kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 3 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 3;</p> <p>5. meetmed tagamaks, et kogu teave, mis viitab võimalikule pakkumismahhinatsioonile, edastatakse pädevatele riigiasutustele kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2.</p>			<p>5. Teabevahetuse osas on Konkurentsiametiga sõlmitud mitteametlik kokkulepe. Riigihangete seaduses on samuti säte, et kui järelevalve käigus teatavaks saanud asjaolud võivad anda aluse süüteoaktluseks, mis ei ole riigihangete seaduse §-des 213–215 sätestatud väärteona, või millel on võimaliku korruptsioonijuhtumi tunnused, teavitab Rahandusministeerium uurimisasutust või prokuratuuri talle teadaolevatest asjaoludest. Konkurentsiamet on selles tähenduses ka uurimisasutus.</p>
Vahendid ja suutlikkuse riigiabi eeskirjade tõhusaks kohaldamiseks	JAH	<p>Korraldusametustel on vahendid ja suutlikkus kontrollida riigiabi eeskirjade järgimist:</p> <ol style="list-style-type: none"> raskustes olevate ja tagasinõudmisele kuuluvate ettevõtjate korral; juurdepääs kohalike ja riigiasutuste riigiabiekspertide pakutavale spetsiaalsele riigiabialasele nõustamisele ja suunistele. 	<p>1. JAH 2. JAH</p>	<p>Teatavat liiki abi tunnustamine siseturuga kokkusobivaks ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 alusel https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=ET</p> <p>Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/rescue_restructuring_communication_en.pdf</p>	<p>1. Vabariigi Valitsuse 21.08.2014 määruse nr 133 § 3 lõike 2 p. 3 seatakse tingimuseks, et taotlejad ei ole Euroopa Liidu õiguse kohaselt raskustes ettevõtjad, kui nad on riigiabi saajad.</p> <p>Rakendusüksused (RÜ) järgivad raskustes olevate ettevõtjate määratlust, mis on esitatud Euroopa Komisjoni määruses_(EL) nr 651/2014 ja 2014. a teatise „Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta“. IT-lahenduste abil saavad RÜd kontrollida taotlejate maksuvõlgasid Maksu- ja Tolliameti (https://www.emta.ee) andmebaasi ja e-äriregistri kaudu (https://www.rik.ee/et/e-ariregister). RÜdel on e-äriregistri kaudu juurdepääs majandusaasta aruannetele ning kontrollküsimustikud, et kontrollida ega taotlejad ei ole raskustes ettevõtjad.</p> <p>Abiandjad saavad Eesti riigiabi ja vähese tähtsusega abi registri kaudu kontrollida ega taotleja suhtes ei ole kohaldatud tagasinõudmist.</p> <p>2. RM riigiabi koordineerijana annab nõu ja suuniseid abiandjatele.</p> <p>Riigiabi siseriiklikud menetlusreeglid on konkurentsiseaduse 6. peatükis. Vastavalt §-le 49² on asutatud riigiabi ja vähese tähtsusega abi register, mis on kasutusel aastast 2009 ja hõlmab kogu vähese tähtsusega abi ja riigiabi Eestis, välja arvatud põllumajandus- ja kalandusvaldkond. Registrit kasutatakse vähese tähtsusega abi nõuete täitmise kontrollimiseks. RM vastutab registri kaudu tehtavate riigiabi ja vähese tähtsusega abi aruandluskohustuste eest.</p> <p>Päringuid abi ja väljamaksete kohta saab teha veebisaidil: https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi, kus on ka teave riigiabi kohta, viited Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidele ja RM riigiabi käsiraamat.</p> <p>On loodud riigiabi võrgustik, kuhu kuulub umbes 90 inimest, mille eesmärk on kiiresti jagada riigiabialast teavet ja kogemusi. Igal riigiabi andjal on vähemalt üks töötaja, kes tunneb põhjalikult riigiabialaseid regulatsioone.</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				Rahandusministeeriumi teave riigiabi kohta (https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi)	
Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamine ja rakendamine	JAH	<p>Euroopa Liidu põhiõiguste harta järgimise tagamiseks on olemas tõhusad mehhanismid, mis hõlmavad järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> kord, mis tagab fondidest toetatavate programmide vastavuse ja nende rakendamise harta asjakohaste sätete kohaselt; aruandekord seirekomisjonile juhtumitest, mis on seotud fondide toetatavate tegevuste hartaga mittevastavusega. 	<p>1. JAH 2. JAH</p>	<p>ÜRO, ühine põhidokument, mis on osa osalisriikide aruannetest – Eesti (https://tbintern.et.ohchr.org/layout/15/treaty_bodvexternal/download.aspx?symbolno=HRI%2fCORE%2fEST%2f2015&Lang=en)</p> <p>Eesti Vabariigi põhiseadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002)</p> <p>Soolise võrdõiguslikkuse seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/126042013009)</p> <p>Võrdse kohtlemise seadus</p>	<p>1. Eestis on siseriikliku õiguse ja rahvusvaheliste lepingute kaudu loodud mehhanism inimõiguste, sealhulgas EL põhiõiguste harta järgimise tagamiseks.</p> <p>Fondidest toetatavate programmide vastavus ja nende rakendamine ELi harta sätete kohaselt tagatakse harta põhimõtete loimimise kaudu strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtetes ja strateegilistes sihtidesse, valdkondlikes arengukavadesse, projektide valikukriteeriumidesse ja meetmepõhistesse õigusaktidesse. Põhiõiguste kaitsmisega seotud institutsioonid (sh soolise võrdõiguslikkuse volinik ja Eesti Puuetega Inimeste Koda) on juhtkomiteede ja seirekomisjonide liikmed ning kaasatud strateegiate ja õigusaktide väljatöötamise ja meetmete rakendamisse (https://www.riigikantselei.ee/et/valitsuse-toetamine/strateegia-eesti-2035/kontakt-ja-osalus). Rakenduskava panustab „Eesti 2035“ eesmärkidesse ja näitajatesse. Projektide valikukriteeriumid sisaldavad määruse 2021/1060 artiklis 9 sätestatud horisontaalseid põhimõtteid. Programmide rakendamisel tagatakse vahendusastutestele, taotlejatele ja toetuse saajatele vajalik tugi ELi harta põhimõtete arvestamiseks. Näiteks Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus nõustab ja koolitab soolõime, mittediskrimineerimise ja erivajadustega inimestele ligipääsu tagamise osas programmide ja projektide kavandamis-, rakendamise-, seire- ja hindamisprotsessis (ELi harta artiklid 21, 23, 25 ja 26) ning kooskõlastab toetuse andmise tingimusi.</p> <p>Iga ministeerium vastutab inimõiguste kaitsmise ja edendamise eest oma haldusalas.</p> <p>2021+ hindamiskava sisaldab 2021/1060 artiklis 9 sätestatud põhimõtete rakendamise tulemuslikkuse hindamisi.</p> <p>2. Seirekomisjoni kuuluvad partnerid, kes jälgivad harta täitmist ja kelle ülesandeks on esitada oma valdkonna konsolideeritud visioon ja vajadusel probleemid seirekomisjonile (nt soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Õiguskantsler jne.).</p> <p>Seirekomisjonil on suhtluseks eraldi e-post ja komisjoniliikmete nimekiri on kättesaadav struktuurifondide kodulehel https://www.rtk.ee/seire-ja-</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>(https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012022)</p> <p>Õiguskantsler</p> <p>https://www.õiguskantsler.ee/et</p> <p>Lasteombudsmann</p> <p>http://lasteombudsman.ee/et/welcome</p>	<p>seirekomisjonid#seirekomisjoni-koosseis; _____ https://www.rtk.ee/seire-ja-seirekomisjonid#seirekomisjoni-liikmed.</p> <p>Kõigil komisjoniliikmetel on võimalik avada arutelu e-posti loendi abil või lisada arutelupunktid seirekomisjoni koosoleku päevakorda, kui peaks ilmnema juhtum, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ELi põhiõiguste hartale, sh mis tahes kahtluse korral, et vaatamata kõigile hetkel kehtivatele menetlusnõuetele võib esineda harta mittejärgimist.</p>
<p>Puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaldamine ja rakendamise kooskõlas nõukogu otsusega 2010/48/EÜ</p>	JAH	<p>Puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise tagamiseks on olemas riiklik raamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> mõõdetavate tulemustega eesmärgid, andmekogumise ja -seire mehhanismid; meetmed, et tagada ligipääsetavuspoliitika, õigusaktide ja standardite nõuetekohane arvessevõtmine programmide väljatöötamisel ja rakendamisel. 	<p>1. JAH 2. JAH</p>	<p>„Heaolu arengukava 2016–2023“ (https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023).</p> <p>Ligipääsetavuse nõukogu (https://www.sm.ee/et/ligipaasetavuse-noukogu)</p> <p>Ligipääsetavuse rakkerühm https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus</p> <p>Õiguskantsleri seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/)</p>	<ol style="list-style-type: none"> „Puuetega inimeste õiguste kaitse tagamine on jagatud erinevate strateegiate ja valdkondlike arengukavade vahel. (nt strateegia „Eesti 2035“). Strateegia puuetega inimeste õiguste kaitse poliitikaks on seatud „Heaolu arengukavas 2016–2023“. Sihtrühma ees seisvaid probleeme, poliitikameetmeid ja asjakohaseid näitajaid on kirjeldatud „Heaolu arengukava 2016–2023“ erinevates programmides. Näiteks „Sotsiaalkindlustusprogrammis 2020–2023“ koostatakse puudega inimeste toetuste ja teenuste süsteemi ajakohastamiseks lahendusteede pakett. „Hoolekandeprogramm 2020–2023“ keskendub sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisele, teenuste arendamisele, mis hõlmavad inimesi ühiskonnas, ning põhiõiguste kaitsmisele. Statistikat puudega inimeste olukorrast kogub Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu, Eesti Tööjõu-uuringu, Tööelu uuringu ja Leibkonna eelarve uuringu kaudu ja vastavate tervise-, vananemise- ja pensiooniteemaliste uuringutega link. Sotsiaalministeerium avaldab regulaarset sotsiaalhoolekande statistikat ja vajaduse korral viib läbi konkreetseid uuringuid (Nt link).“ „Ligipääsetavus on „Eesti 2035“ strateegiline eesmärk ja aluspõhimõte PIK konventsiooni artikli 9 tähenduses. Tervikliku ligipääsetavuspoliitika väljatöötamiseks loodi Vabariigi Valitsuse poolt 2019 Valitsuse Ligipääsetavuse rakkerühm. Sotsiaalministeerium on kõigi sektorite ligipääsetavuse riiklik koordinaator ja edendaja: toetades ligipääsetavuse nõukogu tööd; tellides analüüse ja uuringuid („Transpordi ja tehiskeskonna ligipääsetavuse analüüs“). „Laste ligipääsetavuse uuring“); koordineerides ligipääsetavuse direktiivi (EL 2019/882 ülevõtmist; korraldades 2018.–2022. sotsiaaltranspordi katseprojekti. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus annab nõustamis- ja koolitusüksusena nõu ja jälgib nõuete täitmist meetmete põhistes õigusaktides korraldus- ja rakendusasutustele ligipääsetavuse ja võrdsete võimaluste aspektides. 2018. aastal jõustusid ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri määrused: „Puudega inimeste

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>12788991?leiaKehtiv)</p> <p>Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele (https://www.riigiteataja.ee/akt/131052018055)</p> <p>Eluruumile esitatavad nõuded (https://www.riigiteataja.ee/akt/103072015034?leiaKehtiv)</p> <p>WCAG 2.0 rakendusjuhised https://www.mk.m.ee/et/wcag-20-rakendusjuhised</p> <p>Sotsiaalkindlustuse programm https://www.sm.ee/sites/default/files/lisa_5_sotsiaalkindlustuse_programm.pdf</p> <p>Hoolekandeprogramm https://www.sm.ee/sites/default/</p>	<p>erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele „Eluruumile esitatavad nõuded“ Alates 1. jaanuarist 2019 teostab määruste kohaldamise üle riiklikku järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.</p> <p>3. „Alates 1.01.2019 täidab õiguskantsler puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise edendamise, kaitse ja seire ülesandeid. 2019 moodustati õiguskantsleri juurde puuetega inimeste nõukoda. Puuetega inimeste nõukoja eesmärk on nõustada õiguskantslerit puuetega inimeste õiguste edendamise, kaitse ja järelevalve teemal. Nõukoda on moodustatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõike 3 alusel. Struktuurifondide korral on arutelude kontaktpunktiks seirekomisjon. Komisjon koosneb asjaomastest katusorganisatsioonidest ja vajaduse korral laiendab liikmesriik partnerite nimekirja. Seirekomisjoni liige (seirekomisjoni kuuluvad puuetega inimeste vaatest EPIK, Õiguskantsler, Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik) võib teha seirekomisjoni esimehele põhjendatud ettepaneku seirekomisjoni kokkukutsumiseks ja/või esitada täiendava päevakorra punkti ettepaneku kui peaks ilmnema juhtum, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile.</p>

Tööversioon seisuga 1.10.2021

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				files/lisa_4_hoolekandeprogramm_2020_2023.pdf Soolise võrdõiguslikkuse programm https://www.sm.ee/sites/default/files/lisa_6_soolise_vordoiguslik_kuse_programm.pdf	

5. PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED

Tabel 161: Programmi haldavad asutused

Programmi haldavad asutused	Asutuse nimetus	Konktakti nimi	E-post
Korraldusasutus	Riigi Tugiteenuste Keskus	Martin Karro	Martin.karro@rtk.ee
Auditeerimisasutus	Rahandusministeerium	Kaur Siruli	Kaur.Siruli@fin.ee
Asutus, kellele laekuvad komisjoni maksed	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Kui kohaldatav, asutus või asutused, kellele laekuvad komisjoni maksed ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Raamatupidamisülesanne, kui selle ülesande täitmine on antud asutusele, mis ei ole korraldusasutus	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane

Tabel 162. See osa ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 punktis b sätestatud protsendimääradest, mis hüvitatakse asutustele, kes saavad komisjonilt makseid ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul (protsendipunktides)

Rahandusministeerium	100 protsendipunkti
----------------------	---------------------

6. PARTNERLUS

Sarnaselt teiste riigi arengule suurt mõju omavate dokumentidega on ka **2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika vahendite partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel järgitud kõigile soovijatele igakülgse ja võrdse koostöövõimaluste pakkumist ning tiheda ja sisulise dialoogi loomist partnerite, huvirühmade esindajate ning ekspertidega.** Partnerite kaasamise põhimõtted on sätestatud Eesti riigi [arengustrateegia „Eesti 2035“ osalemiskavas](#) ning [2021-2027 Struktuurivahendite partnerlusleppe ja rakenduskava kaasamisplaanis](#), mis lähtub [Ühissätete määruse](#) artiklist 8, [Euroopa Partnerluse käitumisjuhendist](#) ning riigiasutuste [kaasamise heast tavast](#).

Partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel ning edaspidisel rakendamisel on seatud oluliseks eri tasandite partnerite osalus, tagamaks et olukorra analüüs, seatavad eesmärgid ja kavandavad lahendused oleksid maksimaalselt asjakohased ja mõjusad. Partnerlus toimib mitmetasandilise valitsemise põhimõttega alt üles lähenemisviisiga, seda koordineerivad Rahandusministeerium ja Riigikantselei koostöös ministeeriumidega. Kaasamine on kolmes etapis:

- „Eesti 2035“ strateegia ühisloome 2018-2020,
- valdkondlikud konsultatsioonid ning arutelud partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel 2020-2021,
- rakenduskava elluviimisega seotud koostöö alates 2022.

Lisaks on partnereid põhjalikult kaasatud toetuste rakendamise seotud arengukavade koostamisse, valdkondlike tegevuste planeerimisse.

Partnerlusleppe kaasamine algas koos „Eesti 2035“ loomega 2018. a, koondades võimalikult paljude riigi käekäigust huvitatute arvamusi ning ekspertide teadmisi. Koostöö hõlmas globaalsete trendide, riigi arenguvõimaluste kaardistamist, arenguteede, eesmärkide seadmist, vajalike reformide ja muudatuste selekteerimist. Ühtlustati toetuste ja riigieelarve prioriteete. „Eesti 2035“ koostamisse kaasatud huvirühmasid ja eksperte on hoitud regulaarselt infoväljas ning kaasatud ka partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisse. Partnerite alla kuuluvad katusorganisatsioonid, valdkondlikud partnerid ja eksperdid ning koostööpartnerid. **Strateegia koostamise raames on korraldatud arvukalt seminare ja arutelupäevi**

nii eesti kui vene keeles, pealinnas ja väljaspool. Suurimaks algatuseks oli riigi arengusihide seadmine läbi üle-eestilise ideekorje, kus osales üle 14 000 inimese.

Teise etapina toimusid valdkondlikud konsultatsioonid ning laiapõhjalised arutelud uue perioodi ettevalmistamiseks. 2020. a märtsis toimus üle-eestiline partnerite ja huvirühmade arutelupäev, et anda strateegiasse viimased täiendused ning arutada ühtekuuluvuspoliitika vahendite fookust ja jaotust. Toimusid arutelud ja seminarid ministeeriumide, erinevate asutuste ning Riigikogu liikmetega, käsitleti teemasid arvamusefestivalil.

2021. a alguses viidi ministeeriumide vedamisel läbi kahepoolsed kohtumised valdkondlike partneritega, fookusega partnerlusleppe ja rakenduskava koostamisel. Ühe suurema algatusena korraldati 2021. a märtsis **virtuaalne seminarinädal, mida Rahandusministeeriumi eestvedamisel aitasid läbi viia ministeeriumid**. Sellele eelnes arvamuskorje olulisemate probleemkohtade ja arutamist vajavate teemade selekteerimiseks. Partnerid, eksperdid ja huvirühmade esindajad said viiel päeval kaasa rääkida 46 virtuaalses töötoas, osavõtjaid oli ca 1000. Käsitleti teemasid alates toetuste jagamise põhimõtete lihtsustamisest konkreetsete poliitikaeesmärkide sisustamise, eelarve jaotuse ja tingimuste seadmiseni. Kirjalikud kokkuvõtted on kättesaadavad struktuuritoetuste kodulehel. Seminarinädala järel sai esitada kirjalikke kommentaare, jätkusid konsultatsioonid, tehti täiendavaid ettepanekuid.

2021. a aprillis toimusid virtuaalselt eesti ja vene keeles „**Ida-Virumaa õiglase ülemineku visioonipäevad**“. Ürituse eesmärgiks oli tutvustada laiale avalikusele õiglase ülemineku eesmärke ja vahetulemusi ning inspireerida osalisi Ida-Virumaal avanevatest võimalustest osa võtma. Esimese päeva avasid president ja riigihalduse minister, õiglase ülemineku strateegilise raamistiku tutvustavate ettekannetele järgnesid modereeritud arutelud Ida-Viru tuleviku visiooni üle, milles osalesid põlevkivisektori tööandjate ja ametiühingute esindajad, ettevõtjad, kultuuritegelased, teadlased, noored jpt. Teisel päeval toimusid õiglase ülemineku sekkumiste lauaarutelud, ühiselt analüüsiti üleminekufondi kavandatavaid meetmeid ning nende sobivust. Visioonipäevad tõid kokku üle 450 osaleja, kohalikud moodustasid üle 40%, üritust jälgiti ka teistest riikidest. Tagasiside on integreeritud õiglase ülemineku meetmete kujundamisse.

Lisaks visioonipäevadele korraldati õiglase ülemineku kava koostamise algusfaasis 2020. a suvel ka avalik arvamuskorje kohaliku elanikkonna seas, kaardistamiseks olulisi valupunkte ning arenguvajadusi. Kogu kava ettevalmistamise vältel on korraldatud hulgaliselt seminare, tutvustusi, kohtumisi huvigruppidega jms.

2021. teises pooles algatatakse partnerlusleppe ja rakenduskava avalik konsultatsioon läbi ametliku eelnõude infosüsteemi, osalusveebi, partnerite listi ning teemat käsitletakse Linnade ja Valdade Päeval. 2022. a on kavas korraldada regionaalseid infoseminare huvigruppidele, partneritele ja kasusaajatele erinevates Eesti paikades.

Kaasamise protsessi käigus on **siht- ja sidusrühmadele tehtud kättesaadavaks võimalikult mitmekesiseid suhtluskanaleid, arvestades inimeste erinevaid ligipääsu võimalusi ja tarbimisharjumusi** Koostööformaadid hõlmasid silmast-silma arutelusid ja kohtumisi, aga ka e-tagasiside vorme ja ametlikke kooskõlastuskanaleid. Aruteluseminarid on toimunud lisaks pealinnale ka teistes regioonide, eraldi tähelepanu on suunatud Ida-Viru regiooni kaasamisele, kus emakeeleks on valdavalt vene keel. Regulaarsed dialoogi võimaldavad kanalid ja formaadid on olnud järgnevad:

- Kõik „Eesti 2035“, 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika vahendite partnerlusleppe ja rakenduskava puudutavad materjalid on koondatud Riigi Tugiteenuste Keskuse ja Riigikantslei kodulehtedele²¹.
- Loodud on infolistid ettepanekute, tagasiside ning kommentaaride esitamiseks, kuhu saadetakse ka regulaarselt infokirju.
- Arutelud, seminarid, ümarlauad jm üritused, kus osalejad on saanud ülevaate strateegia ning partnerlusleppe ja kava loomise seisust ning võimaluse kaasa rääkida.
- Eelnõude avalikud konsultatsioonid eelnõude infosüsteemi, osalusveebi ja kodulehe kaudu.

Rakenduskava edenemise jälgimiseks moodustatavas seirekomisjonis osalevad seotud ametkondade kõrval partnerite katusorganisatsioonid, kes esindavad rakenduskava elluviimisest mõjutatud huvirühmi. See võimaldab partnerite esindajail jälgida nii sekkumiste väljatöötamist ja elluviimist kui vajadusel teha ettepanekuid sekkumiste tulemuslikkuse suurendamiseks.

2014–2020 programmiperioodil kuulusid seirekomisjoni koosseisu Eesti Tervishoiutöötajate Kutseliit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Kaubandus- Tööstuskoda, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Rektorite Nõukogu, Vabaiühenduste Liit ja Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Katuspartnerite ringi on kavas järgmisel perioodil laiendada, kutsudes osalema partnereid, kelle valdkondadeks on mh laste ja noorte õigused ning inimõiguste kaitse, samuti regionaalset vaadet esindavad partnerid. Õiglase ülemineku suunamiseks on riigihalduse ministri käskkirjaga loodud nn õiglase ülemineku protsessi juhtkomisjon,

²¹ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/koosloome> ; <https://rtk.ee/toetusfondid-ja-programmid/euroopa-liidu-valisvahendid>

kuhu on kaasatud ministeeriumite esindajad, Ida-Viru Omavalitsuste Liit, Eesti Keskkonnauhenduste Koda, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda jt organisatsioonid.

Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse ametiasutuste ja partnerorganisatsioonide tasakaalustatud esindatuse põhimõttest ja rakenduskava eesmärkidest. Seirekomisjoni moodustab ja selle tööd juhib Rahandusministeerium ning selle koosseis ja koosolekute kokkuvõtted avalikustatakse struktuurifondide veebilehel. Lisaks osalevad huvirühmade esindajad ja eksperdid valdkonna arengukava juhtkomisjonide töös, mille moodustab valdkonna arengukava eest vastutav minister.

Partnerite kaasamine siseriiklikku meetmete planeerimisse on loonud ja loob edaspidi olulist lisandväärtust tegevuste elluviimisele. Partnerite initsiatiivi ja koosloome võimestamist peetakse oluliseks ka toetuse andmise tingimuste kujundamisel ja meetmete rakendamisel.

Sotsiaalpartnerite ja partnerite katusorganisatsioonide kaasärääkimise ja rakendamise võimekuse tagamist ning suurendamist toetatakse poliitikaeesmärkide sotsiaalsem Eesti, inimestele lähedasem Eesti, Õiglase Ülemineku Fondi ning tehnilise abi eelarvest. Toetatakse töökeskkonna ja töötingimuste kaasajastamist, töökeskkonnast tulenevate tervishoiuriskide vähendamist ja tööelu edendamist, inimkesksete ja integreeritud teenuste arendamist ja osutamist, elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamist, avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist, kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmist. Õiglase Ülemineku Fondi raames toetatakse huvigruppide, rakenduspartnerite ja Ida-Virumaa omavalitsuste suutlikkuse tõstmist ning põhjalikku kommunikatsiooni sihtpiirkonnas. Tehnilisest abist jätkatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise kompetentsikeeskuse rahastamist, sotsiaalpartnerite rahastamist, keskset eri sihtrühmade koolitamist, analüüse, rakke- ja ekspertrühmasid ning toetuse saajate ringi laiendatakse ka muudele olulistele katusorganisatsioonidele. Partnerite võimestamiseks toetatakse tehnilisest abist fondidega seotud seminaride, kohtumiste ja uuringute läbiviimist riigi reformide ja poliitikakujundamises kaasa rääkimise võimekuse suurendamiseks, kaasamise suutlikkuse tõstmiseks ning täiendõpet, liikmehõive suurendamist ja mainekujundust.

7. TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS

Teabevahetustegevuse eesmärk

Struktuurifondide 2021.–2027. aasta kommunikatsioonitegevuste eesmärk on tagada sihtrühma teadlikkus ELi struktuuritoetuste kohta igakülgse, avatud ja asjakohase teabevahetuse ning ELi rahaliste vahendite positiivse mõju kaudu. Suurem teadlikkus ELi struktuuritoetuste otstarbest, tagajärgedest ja mõjust Eesti arengule saavutatakse, teavitades sihtrühmi struktuuritoetuste alastest eesmärkidest, sealhulgas planeerimine, ühtekuuluvuspoliitikast üldiselt, samuti rakenduskava valdkondadest, ning tagades toetatud projektide nähtavuse ja toetuste kaudu Eestis ellu viidud muudatuste reklaamimise.

Eesmärki toetavad alameesmärgid:

- ELi panuse Eesti majanduskasvu ning digi- ja rohepöörde saavutamisse tähtsuse tunnustatuse suurendamine, keskendudes ka transpordile ja digiühendustele ning kvaliteetse tööhõive, hariduse, tervishoiu, kohaliku arengu ja kestliku linnaarengu toetamisele;
- toetuste taotluste kvaliteedi ja huvi parandamine selgete ja lihtsate teavitustegevuste ja -nõuete abil ning tagades, et teave oleks kõikidele huvitatud isikutele selges ja lihtsas keeles kättesaadav;
- ELi toetatavate projektide nähtavuse tagamine (nt reklaamid, logod, üritused, meediasuhted, veebilehed jne);
- toetuste andmise läbipaistvuse parandamine.

Sihtrühmad ja sidusrühmad

- Üldsus:
  - o Eestikeelne elanikkond;
  - o Venekeelne elanikkond.
- Meedia
- Taotlejad ja potentsiaalsed taotlejad
- Kasusaajad:
  - o otsesed kasusaajad;
  - o kaudsed kasusaajad (st kogukonnad, piirkonnad).
- Sidusrühmad:
  - o katusorganisatsioonid (sh valitsusvälised organisatsioonid, ametiühingud jne);
  - o poliitikakujundajad;
  - o avalik sektor.

Peamised kanalid

Meedia, nt:

- üleriigilised ja kohalikud ajalehed;
- veebiportaalid;
- televisioon ja raadio.

Veebisaidid, nt:

- avatud taotlusvoorude ülevaated;
- edulood Eesti kaardil;
- kasulikud materjalid potentsiaalsetele toetuse saajatele ja näpunäited abikõlblik projekti koostamiseks;
- ELi logo kasutamine (plakatigeneraator, KKK-d logo kasutamise kohta jne).

Sotsiaalmeedia (korraldusasutus, koostöö ministriumide ja rakendusasutustega), nt:

Facebook, nt:

- teave avatud taotlusvoorude ja teabepäevade kohta;
- väljavalitud edulood;
- videosisu edulugudest (vähemalt 5 videot aastas).

Instagram/Messenger, nt:

- reklaamid;
- mängud;
- lood.

Vähem teadlikele sihtrühmadele suunatud tegevused

Iga-aastase riikliku Euroopa fondide teadlikkuse alase uuringu põhjal on fondide positiivsest mõjust vähem teadlikud sihtrühmad noored ja venekeelne elanikkond.

Teismelised ja noored täiskasvanud, nt:

- sotsiaalmeedia kaudu kaasamine (teismeliste ja noorte täiskasvanute jaoks kõige olulisemate sotsiaalvõrgustike iga-aastane ülevaatamine);
- õpilaste jaoks mõeldud tasuta vihiku meelelahutuslik sisu (st mängud, ristsõnad, graafika).

Venekeelne elanikkond, nt:

- pressiteated ja artiklid meedias saavutuste kohta;
- teave Euroopa rahastusvõimaluste kohta dubleeritakse vajaduse korral vene keelde.

Hindamine

Eesmärkide saavutamise hindamiseks kasutatakse järgmisi allikaid:

- iga-aastased struktuuritoetuste teadlikkuse alased uuringud;
- meediakajastuse analüüs (struktuuritoetuste nähtavuse ja dünaamika jälgimine);
- taotlejate rahulolu regulaarne seire;
- veebisaidi liikluse jälgimine (külüstused);
- sotsiaalmeedia jälgimine (kaasatuse arv).

Näitajad:

- üldine teadlikkus Euroopa rahastamisest 73%-lt 80%-le;
- teadlikkus ELi kaasrahastatud piirkondlikest projektidest 42%-lt 45%-le;
- noorte (18–24-aastased) teadlikkus 52%-lt 55%-le; venekeelse elanikkonna teadlikkus 51%-lt 55%-le;
- ühtekuuluvuspoliitika fondide positiivne mõju Eesti arengule – positiivse hinnangu sama taseme säilitamine (80% vastustest).

Programmi kommunikatsioonijuhi vastutusala

- üldsusele mõeldud teavitustegevused traditsiooniliste ja sotsiaalmeedia kanalite kaudu (nt telesaated, spetsiaalsed ajalehed, raadiointervjuud, artiklid, üritused, seminarid jne);
- mõjuhindamise toetamine ja nõustamine teavitustegevusest tulenevalt;

- asjaomase veebisaidi ajakohastamine, et pakkuda meediale, poliitikakujundajatele, toetusesaajatele ja -taotlejatele kasulikku teabematerjali;
- Facebooki lehe „Eurotoetus“ haldamine, et reklaamida avatud taotlemisi ning taotlemiste ja projektide tulemusi;
- uute taotlusvoorude info avaldamise laialdane levitamine;
- osalemine riiklikus suhtlusvõrgustikus ja ELi kommunikatsioonialgatuses;
- teavitusalase koostöö tugevdamine kohalike omavalitsustega, et teha koostööd kohalike taotlejatega ja leida tõhusamaid võimalusi nendeni jõudmiseks.

8. ÜHIKUHINDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE

Tabel 163: Ühikuhindade, kindlasummaliste maksete, ühtsete määrade ja kuludega sidumata rahastamise kasutamine

Ühissätete määruse artiklite 94 ja 95 kavandatud kasutamine	JAH	EI
Programm kasutab alates vastuvõtmisest prioriteedi raames liidu osaluse hüvitamist ühikuhindade, kindlasummaliste maksete ja ühtsete määrade alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 94 (kui jah, täitke 1.liide]	[ ]	[x]
Programm kasutab alates vastuvõtmisest liidu osaluse hüvitamist kuludega sidumata rahastamise alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 95 (kui jah, täitke 2.liide]	[x]	[ ]

LIIDE 1. LIIDU PANUS, MIS PÕHINEB KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISEL**Andmete esitamise vorm komisjonile kaalumiseks**
(ühissätete määruse artikkel 95)

Ettepaneku esitamise kuupäev	pp.kk.aaaa
	<i>Täidetakse esitamise päeval</i>

A. Põhielementide kokkuvõte

Prioriteetsus	Fond	Alaeesmärk	Valdkonna kategooria	Kuludega sidumata rahastamist kaetud summa	Hõlmatud tegevuste liigid		Täidetavad tingimused ja saavutatavad tulemused, millega kaasneb komisjoni hüvitis	Näitaja		Täidetavate tingimuste ja saavutatavate tulemuste (millega kaasneb komisjoni hüvitamine) mõõtühik	Kavandatav hüvitamismetod, mida kasutatakse abisaajale või abisaajatele hüvituse pakkumiseks
					Kood ²²	Kirjeldus		Kood ²³	Kirjeldus		
PO4 – sotsiaalsed Eesti	ESF	a) parandada kõikide töötajate, eriti noorte (eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu), pikaajaliste töötute ja tööturul olevate ebasoodsas olukorras olevate rühmade ning mitteaktiivsete inimeste juurdepääsu tööhõivele ja aktiveerimismeetmetele,	Üleminek	60,6 miljonit eurot	134 144	Meetmed tööhõive kättesaadavuse parandamiseks; meetmed tervisliku ja hästi kohandatud töökeskkonna loomiseks, kus tegeletakse terviseriskidega,	1. tingimus. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud esimese rakendamise eduaruande. 2. tingimus. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud teise rakendamise eduaruande. 3.–8. tingimus. Kumulatiivsed kvantifitseeritud sihtväärtused 37%, 65%,	EECO01, EECO03, EECO04	Osalejate koguarv Näitaja on seotud eesmärgiga pakkuda kõikidele töötajatele paremaid töövõimalusi.	Konkreetne toetusõiguslik isik, kes osaleb meetmetes/teenustes, mille eesmärk on parandada juurdepääsu tööhõivele, osalejatele suunatud	Ühekordne summa

²² Selle all mõeldakse sekkumisvaldkonna ulatuse koodi ühissätete määruse I lisa tabelis 1 ja EMKVFi määruse IV lisas.

²³ Selle all mõeldakse kohaldatavuse korral üldnäitaja koodi.

Tööversioon seisuga 1.10.2021

	<p>sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu;</p> <p>d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate muutustega kohanemist, aktiivsena ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus tegeletakse terviseriskidega</p>				<p>sealhulgas kehalist aktiivsust edendades.</p>	<p>75%, 84%, 94%, 100% on saavutatud.</p>		<p>Näitaja hõlmab töötuid, mitteaktiivseid ja tööga hõivatud isikuid, sealhulgas vähenenud töövõimega inimesi, ebasoodsas olukorras olevaid rühmi ja pikaajalisi töötuid.</p>	<p>täiendus- ja ümberõppemeetmeid ning tööturuteenuseid tööle saamiseks, töökoha säilitamiseks, paremale töökohale, sealhulgas paremat kvalifikatsiooni nõudvale tööle suundumiseks.</p>	
--	--	--	--	--	--	---	--	---	--	--

Tegevuse liigist tulenevad üksikasjad

<p>1. Tegevuse liigi kirjeldus</p>	<p>Tegevuse eesmärk on toetada tööturumeetmete pakkumist töötutele või töötavatele töötajatele, sealhulgas vähenenud töövõimega inimestele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, et aidata neil tööturule siseneda ja naasta tööturule või parandada seal nende võimalusi.</p> <p>Rakendatavate tegevuste eesmärk on parandada osalejate oskusi ja kvalifikatsioone, mis on seotud tööalase konkurentsivõimega; tööturul osalemist ja vajadusi ning aktiveerimist.</p> <p>Selle tegevuse elluviimiseks on volitused antud Eesti Töötukassale (abisaja), kellel on õigus rakendada tööturuteenuste ja -toetuste seadust (mille Riigikogu võttis vastu 28. septembril 2005), mis sisaldab tööturuteenustega seotud sätet.</p> <p>Nimetatud õigusakti alusel võtab valitsus vastu tähtajalise tööhõiveprogrammi (THP), mis hõlmab selle sätte reguleerimist, sealhulgas toetusõiguslike tööturuteenuste täieliku loetelu ja tööturutoetuste maksmist (välja arvatud töötushüvitised) programmi kestel, samuti programmi rakendamisega seotud teavet ja aruandeid.</p> <p>Tööhõiveprogramm kehtestatakse järjestikusteks perioodideks aastate kaupa ja on aluseks Töötukassa tööturuteenuste ja -toetuste rakendamisel.</p>
<p>2. Alaeesmärk (alaeesmärgid)</p>	<p>a) Parandada kõikide töötajate, eriti noorte (eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu), pikaajaliste töötute ja tööturul olevate ebasoodsas olukorras olevate rühmade ning mitteaktiivsete inimeste juurdepääsu tööhõivele ja aktiveerimismeetmetele, edendades ettevõtjana tegutsemist ja sotsiaalmajandust;</p> <p>d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate muutustega kohanemist, aktiivsena ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus tegeletakse terviseriskidega</p>
<p>3. Täidetavad tingimused või saavutatavad tulemused</p>	<p>C 1. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud esimese tegevuse rakendamise eduaruande, mis sisaldab teavet vahe-eesmärkide saavutamise kohta.</p> <p><u>1. vahe-eesmärk.</u> Vastu on võetud tööhõiveprogramm, mis hõlmab muu hulgas tööturuteenuste ja -toetuste, välja arvatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduses loetletud teenuste ja toetuste, osutamise tingimusi.</p> <p><u>2. vahe-eesmärk.</u> Töötukassa on vastu võtnud rehabilitatsioonikavad ja -tingimused.</p> <p><u>3. vahe-eesmärk.</u> Vastu on võetud toetatava tööhõive alane koolituskava.</p> <p>C 2. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud teise tegevuse rakendamise eduaruande.</p> <p><u>1. vahe-eesmärk.</u> THP raames kavandatakse ja kiidetakse heaks piirkondlike oskuste hindamine ja asjakohased oskuste arendamise meetmed.</p> <p><u>2. vahe-eesmärk.</u> Sotsiaalministeerium ja Töötukassa on heaks kiitnud üksikasjaliku tegevuskava oskuste parandamiseks.</p> <p><u>3. vahe-eesmärk.</u> Sotsiaalministeerium on välja töötanud ja heaks kiitnud töövõimereformi II süsteemikirjelduse.</p> <p><u>1. eesmärk.</u> Toetatava tööhõivega seoses on 128 teenuseosutajate spetsialisti edukalt koolituse läbinud.</p>

	<p>C 3. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 10 568 (37%) on saavutatud.</p> <p>C 4. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 18 464 (65%) on saavutatud.</p> <p>C 5. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 21 155 (75%) on saavutatud.</p> <p>C 6. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 23 861 (84%) on saavutatud.</p> <p>C 7. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 26 579 (94%) on saavutatud.</p> <p>C 8. Kumulatiivne kvantifitseeritud sihtväärtus 28 393 (100%) on saavutatud.</p>		
4. Täidetavate tingimuste või saavutatavate tulemuste tähtaeg	<p>C 1. IV kvartal 2022</p> <p>C 2. IV kvartal 2023</p> <p>C 3. IV kvartal 2024</p> <p>C 4. IV kvartal 2025</p> <p>C 5. IV kvartal 2026</p> <p>C 6. IV kvartal 2027</p> <p>C 7. IV kvartal 2028</p> <p>C 8. IV kvartal 2029</p>		
5. Näitaja määratlus	<i>Osalejate koguarv</i>		
6. Täidetavaid tingimusi või saavutatavaid tulemusi (millega kaasneb komisjoni hüvitis) kajastav mõõtühik	<i>Konkreetne toetusõiguslik isik, kes osaleb meetmetes/teenustes, mille eesmärk on parandada juurdepääsu tööhõivele, osalejatele suunatud täiendus- ja ümberõppemeetmeid ning tööturuteenuseid töö saamiseks, töökoha säilitamiseks, paremale töökohale, sealhulgas paremat kvalifikatsiooni nõudvale tööle suundumiseks.</i>		
7. Vahetulemused (kohaldatavuse korral), millega kaasneb komisjoni hüvitamine koos hüvitamise ajakavaga	Vahetulemused	Kavandatav kuupäev	Summad (eurodes)
	<i>D 1. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud esimese rakendamise eduaruande.</i>	IV kvartal 2022	8 miljonit eurot
	<i>D 2. Hindamiskomisjon on heaks kiitnud teise rakendamise eduaruande.</i>	IV kvartal 2023	12,29 miljonit eurot
	D 3. Tegevustes on osalenud 10 568 inimest.	IV kvartal 2024	9,43 miljonit eurot
	D 4. Tegevustes on osalenud 18 464 inimest.	IV kvartal 2025	8,93 miljonit eurot
	D 5. Tegevustes on osalenud 21 155 inimest.	IV kvartal 2026	8,11 miljonit eurot
	D 6. Tegevustes on osalenud 23 861 inimest.	IV kvartal 2027	7,11 miljonit eurot
	D 7. Tegevustes on osalenud 26 579 inimest.	IV kvartal 2028	3,7 miljonit eurot
	D 8. Tegevustes on osalenud 28 393 inimest.	IV kvartal 2029	3,03 miljonit eurot
8. Kogusumma (sh ELi ja riiklik rahastamine)	60,6 miljonit eurot		
9. Reguleerimismeetod(id)	Vähemalt ühel korral kahe aasta jooksul hinnatakse Sotsiaalministeeriumis välistegurite mõju tingimuste, tulemuste ja tulemusnäitajatega seotud eesmärkide vastavusele ja sobivusele ning eesmärkide saavutamise võimalustele (võttes arvesse viimaseid arenguid). Järelduste põhjal tehakse EK-le ettepanekud mudeli kohandamiseks rakenduskava muudatusettepanekuna.		
10. Tulemuse või tingimuse (ja vajaduse korral vahetulemuste) saavutamise kontroll:	SFOSi (struktuurifondide operatsioonisüsteem) üles laaditud: heakskiidetud esimene ja teine rakendamise eduaruanne; žürii koosolekute protokollid. C 1. M1: tööhõiveprogramm avaldatakse Riigi Teatajas.		

<p>– kirjeldada, millist dokumenti või dokumente ning süsteemi kasutatakse tulemuse või tingimuse (ja vajaduse korral iga vahetulemuse) saavutamise kontrollimiseks;</p> <p>– kirjeldada, kuidas teostatakse ja kes teostab korralduskontrolli (sealhulgas kohapealne kontroll);</p> <p>– kirjeldada, milliseid meetmeid võetakse asjakohaste andmete ja dokumentide kogumiseks ja säilitamiseks.</p>	<p>C1. M2: tervise- ja tööministri vastu võetud määrus(ed) rehabilitatsioonikavade ja -tingimuste kohta on avalikult kättesaadav(ad).</p> <p>C1. M3: vastuvõetud toetatava tööhõive alane koolituskava on Töötukassalt nõudmisel saadaval.</p> <p>C2. M1: hindamisdokument on Töötukassalt nõudmisel saadaval.</p> <p>C2. M2: tegevuskava on Töötukassalt või Sotsiaalministeeriumilt nõudmisel saadaval. C2.</p> <p>M3: töövõimereformi II süsteemikirjeldus on Sotsiaalministeeriumilt nõudmisel saadaval.</p> <p>C2 T1: SFOSi sisestatud teave ja andmed.</p> <p>C3–C8: teave ja andmed, mille Töötukassa on edastanud sotsiaalministeeriumile ja on sisestanud SFOSi.</p> <p>Tegevus sisestatakse SFOSi konkreetse kordumatu numbriga raamatupidamise jaoks. SFOSis on olemas konkreetset väljad, mille kaudu kogutakse teavet tegevusnäitajate kohta ja teatatakse abisaaja saavutatud sihtnäitajatest. Abisaaja vastutab SFOSi sisestatavate eesmärkide kohta teabe edastamise eest; Sotsiaalministeerium vastutab SFOSi sisestavate vahe-eesmärkide kohta teabe ja dokumentide (vajaduse korral) edastamise eest.</p> <p>Auditile põhinev kinnitus abisaaja raamatupidamissüsteemi nõuetekohase toimimise kohta tagab usaldusväärsed ja täielikud andmed tegevuse jaoks oluliste sihtrühmade ja meetmete kohta. SFOSi sisestatakse asjakohased dokumendid, mis tõendavad vahe-eesmärkide saavutamist, samuti andmed ja teave abisaaja tegevusnäitajate saavutatud taseme kohta. Tingimuste täitmine põhineb SFOSis oleval teabel.</p>
<p>11. Kuludega sidumata rahastamise vormis toetuste kasutamine Kas liikmesriigilt abisaajatele antav toetus toimub kuludega sidumata rahastamise vormis? [JAH/EI]</p>	<p>EI</p>
<p>12. Meetmed kontrolljälje tagamiseks Palun loetleda nende meetmete eest vastutavad asutused.</p>	<p>Abisaaja on kohustatud koguma kogu asjaomase teabe meetmete ja asjakohaste sihtrühmade kohta oma raamatupidamissüsteemi, sisestades teabe SFOSi ja andes aru Sotsiaalministeeriumile. Sotsiaalministeerium vastutab eduaruannete esitamise eest korraldusasutusele, et tagada vahe-eesmärkide saavutamine ja rakendada dokumentide täitemenetlust.</p>

LIIDE 2. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA

Strateegiliste algatuste nimekiri täpsustub: allolevatest meetmest valitakse välja konkreetsemad tegevused/projektid ning lisatakse rakenduskava lõppversiooni.

Poliitika-eesmärgi nr	Strateegiline algatus	Elluviimise aeg
1	Rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm	2022-2028
1	5G arendamise toetamine	2023-2027
1	Temaatiliste teadus- ja arendustegevuse programmide elluviimine akadeemilise, era- ja avaliku sektori koosloome ning koostöö edendamiseks TAIE fookusvaldkondades	2022-2029
1	Teadmusvõrgustike rajamine ning teadusmaailma ja ettevõtete sidemete tugevdamine, soodustades töötajate liikumist teadus-, era- ja avaliku sektori vahel	2022-2029
1	Arenguvajadustele lahendusi pakkuvate innovatsiooniprojektide toetus (paraneb avaliku sektori, teadusasutuste ja ettevõtete innovatsioonialane koostöö)	
2	Elamuinvesteeringute fond	2023-2029
2	Linnades jalgrattateede põhivõrgustike ehitamine (fookus suuremate linnapiirkondade kesklinnadel: Tallinn, Tartu, Pärnu), sh rattaparkimisvõimaluste rajamine	2023-2029
2	Kliimamuutustega kohanemismeetmed: üleujutusohu ennetamine ja leevendamine ning kombineeritud (sh looduspõhiste süsteemide) ning lahkvoolsete süsteemide rajamine	2022-2029
2	Ettevõtete ressursitõhusus	2022-2029
2	Päästesõidukite soetamine (sh üks elektripäästesõiduki prototüüp)	2022-2025
3	Raudtee elektrifitseerimine	2022-2029
4	Pikaajalise hoolduse korraldus (eesmärk k, ESF)	2022-2029
4	Pikaajalise hoolduse ja tervishoiu taristu (eesmärk iii, ERF)	2022-2029
4	Kutsesüsteemi reform	2022-2029
4	Õppurite õpivalikute suunamine kutse- ja kõrghariduses e Tehnoloogiaprogramm (aka Inseneriakadeemia)	2022-2029
4	Kohanemise ja lõimumise toetamine kohalikul tasandil	2022-2029
5	Teenuste võrgustiku kohandamine rahvastikum muutustega	2022-2029
5	Ettevõtluskeskkonna arendamine maakondlikus koostöös	2022-2029
5	Ida-Virumaa linnapiirkondade elukeskkonna atraktiivsuse suurendamine	2022-2029
JTF	Ida-Viru ettevõtluse investeeringute toetus	2022-2029
JTF	Ida-Viru ettevõtluse mitmekesistamise tugiteenused	2022-2029
JTF	Ida-Viru ettevõtluse teadmismahukuse kasvatamise toetus	2022-2029

LISA 1. ÕIGLASE ÜLEMINEKU TERRITORIAALNE KAVA (LISATUD ERALDI FAILINA)